NYUGATI MAGYAR SZÉPPRÓZA ANTOLÓGIÁJA 1982

Válogatta és Szerkesztette:

Ferdinandy György

Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem
Bern, Svájc

—

Mikes International
Hága, Hollandia

2004.

Kiadó

'Stichting MIKES INTERNATIONAL' alapítvány, Hága, Hollandia.

Számlaszám: Postbank rek.nr. 7528240

Cégbejegyzés: Stichtingenregister: S 41158447 Kamer van Koophandel en Fabrieken Den Haag

Terjesztés

A könyv a következő Internet-címről tölthető le: ***http://www.federatio.org/mikes_bibl.html***

Aki az email-levelezési listánkon kíván szerepelni, a következő címen iratkozhat fel:

mikes_int-subscribe@yahoogroups.com

A kiadó nem rendelkezik anyagi forrásokkal. Többek áldozatos munkájából és adományaiból tartja fenn magát. Adományokat szívesen fogadunk.

Cím

A szerkesztőség, illetve a kiadó elérhető a következő címeken:

Email: mikes_int@federatio.org

Levelezési cím: P.O. Box 10249, 2501 HE, Den Haag, Hollandia

Publisher

Foundation 'Stichting MIKES INTERNATIONAL', established in The Hague, Holland.

Account: Postbank rek.nr. 7528240

Registered: Stichtingenregister: S 41158447 Kamer van Koophandel en Fabrieken Den Haag

Distribution

The book can be downloaded from the following Internet-address: ***http://www.federatio.org/mikes_bibl.html***

If you wish to subscribe to the email mailing list, you can do it by sending an email to the following address:

mikes_int-subscribe@yahoogroups.com

The publisher has no financial sources. It is supported by many in the form of voluntary work and gifts. We kindly appreciate your gifts.

Address

The Editors and the Publisher can be contacted at the following addresses:

Email: mikes_int@federatio.org

Postal address: P.O. Box 10249, 2501 HE, Den Haag, Holland

ISSN 1570-0070 **ISBN 90-8501-011-X** **NUR 303**

© Mikes International, 2001-2004, All Rights Reserved

A KIADÓ ELŐSZAVA

2003. június 16-án kiadtuk a 'NYUGATI MAGYAR KÖLTŐK ANTOLÓGIÁJA, 1980' című nyugati magyar irodalmi antológiát (a kötetet eredetileg az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem adta ki 1980-ban hagyományos könyv formátumban), amellyel elindítottuk a nyugati magyar irodalom elektronikus kiadását. Ezt folytatjuk most ezzel a kötettel. Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetemmel történt megállapodásunk értelmében a jövőben kiadjuk többek között még az ehhez a csoporthoz tartozó két másik kötetet is:

- NYUGATI MAGYAR ESSZÉÍRÓK ANTOLÓGIÁJA, 1986
- NYUGATI MAGYAR TANULMÁNYÍRÓK ANTOLÓGIÁJA, 1987

Ezen kötet technikai előállításában a Mikes International következő hollandiai támogatói vettek részt: Arany Eszter, Bubenkó Gabriella, Párhonyi-Sóos Tímea, Pruzsina Beáta és Visser-Szendi Ágnes. Ezért itt hálás köszönetet mondunk.

Az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (még kapható könyveit) meg lehet vásárolni a következő helyen:

UNITÁRIUS KÖNYVESBOLT
Alkotmány u. 12
1054 Budapest, Magyarország
tel. +36-1-311-2241

Hága (Hollandia), 2004. április 19.

MIKES INTERNATIONAL

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

PUBLISHER'S PREFACE

Last year we published electronically the volume entitled 'ANTHOLOGY OF HUNGARIAN POETS IN THE WEST, 1980' (originally published in traditional book format by the Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (Protestant Academy for Hungarians in Europe [Switzerland]); with this publication we launched the electronical publication of the Hungarian literature in the West. Present volume is the continuation of this effort.

This volume, entitled ***'ANTHOLOGY OF HUNGARIAN PROSE IN THE WEST, 1982'*** was first published by the Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (Protestant Academy for Hungarians in Europe) in 1982 in traditional book format. According to an agreement with this organization we are going to publish electronically similar publications of them in the future.

Several supporting members of Mikes International in the Netherlands contributed to the production of the electronic version of this book. They are: Eszter Arany, Gabriella Bubenkó, Tímea Párhonyi-Sóos, Beáta Pruzsina and Ágnes Visser-Szendi. We wish to express our deepest gratitude to them.

We would like to draw the attention of our readers to the fact that the (still available) publications of the Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (Protestant Academy for Hungarians in Europe) can be purchased in the following bookstore:

UNITÁRIUS KÖNYVESBOLT
Alkotmány u. 12
1054 Budapest, Hungary
Phone: +36-1-311-2241

The Hague (Holland), April 19, 2004

MIKES INTERNATIONAL

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

Mi sem természetesebb, mint 1956 huszonötödik évfordulóján vizsgálat alá venni: hogyan gazdálkodtunk a ránk bizott tálentummal az elmúlt negyedszázad alatt. A nagy összegezések évadját éljük: a nyugati magyar költők reprezentatív berni antológiája után 1981-ben e seregszemle budapesti változata is megjelent.

Jelen válogatás mégsem tekinthető e két költői antológia természetes folytatásának, szépprózai megfelelőjének. A berni és a budapesti kötetek hosszú sor láncszemei: hogy csak a legfontosabbakat említsem, 1953-ban Cs. Szabó László, 1956-ban Csiky Ágnes Mária, 1959-ben Szabó Zoltán, 1969-ben Gömöri György és Juhász Vilmos – Határ Győző előszavával – szerkesztett magyar költői antológiát Nyugaton. Három évtized alatt több mint féltucat többé–kevésbé sikerült gyűjtemény mérte fel a nyugati magyar költészetet.

Antológiánk a felsoroltakkal ellentétben a szó szoros értelmében úttörő vállalkozás. Hihetetlen, de igaz: szépprózánk első antológiáját tartja a kezében az olvasó.

Az itt következő jegyzetek nem elemzik, értékelik vagy rangsorolják gyűjteményünk anyagát. Nem kívánjuk azt összehasonlitani sem a magyarországi, sem pedig a világirodalom tendenciáival. Meggyőződésem, hogy a művek magukért beszélnek. A szerkesztő munkája befejeződött a válogatással, az értékelés az irodalomtudomány, az elemző kritika feladata. A félreértések elkerülésére jegyzem meg, hogy a szerzőknek juttatott kisebb–nagyobb terjedelem sem burkolt rangsorolás.

Az elmúlt év munkájáról kivánnak beszámolni ezek a jegyzetek, vagyis arról, hogy miként született meg ez az antológia.

❋

A szerkesztő első felfedezése: a nyugati magyar irodalomra nem áll a megállapítás, hogy „poétanemzet" vagyunk. A költői antológiák mintegy félszász résztvevője között – ebben minden kritikusunk egyetért – , egy–két kivételtől eltekintve, valamennyi arra érdemes költő jelen van. Prózaíróinkról viszont – egy gyors számítás bárkit meggyőzhet e felől – csak százon felüli listákat lehet összeállítani.

Másrészt, ha poétáinkról szólva helyes is a megállapitás, hogy embertelenül nehéz körülmények között vállalták a magyar költő hivatását, hogy az írásért, az anyanyelvi önkifejezésért, a nyelvi hűségért nap mint nap újra meg kell küzdeniük, prózaíróink jelentős részére mindez, így, nem áll. Az antológiában szereplők kétharmada sikerrel illeszkedett be egy–egy nyugati irodalom vérkeringésébe, könyveik megtalálhatók az angol, a francia, a német, a svéd könyvesboltok kirakataiban. Nehézségeik más természetűek: a nyelvváltással, a kétnyelvűséggel kapcsolatosak.

❋

E százon felüli gárdából kellett a szerkesztőnek válogatnia. Egy olyan névsorból, amelyben egymást követik a nyugati irodalmakban is jól hangzó, közismert nevek.

Első, fájdalmas, de elkerülhetetlen műtét: kizárólag a novellára, az elbeszélésre, a regényre kellett szorítani az antológia anyagát. Ki kellett hagyni a tanulmányokat, az irodalmi riportot, a szociográfiát, a dokumentumokat, az esszét. Albert Páltól Szabó Zoltánig legalább kéttucat egészen kiváló író maradt ki e megszorítás miatt.

Mindez azonban korántsem oldotta meg a szerkesztés gondjait. Elkerülhetetlennek bizonyult a „nyugati magyar író" fogalmának tisztázása is. Irodalmon kívüli szempontokat nem vettem figyelembe, de antológiánkba Nyugaton élő, alkotó és publikáló írókat vettem fel, ez azt hiszem természetes.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Hozzá kell azonban tennem: elsősorban magyar nyelvű írókat, még akkor is, ha ez a követelmény olyan nevektől foszt meg, mint példának okáért Mikes György, Koestler Artúr, Hans Habe, Arnóthy Kriszta vagy Kishont Ferenc, akik ugyan írtak vagy írnak magyarul, gyakran nemes gesztussal magyarnak is vallják magukat, de mégiscsak elsősorban angol, német, francia vagy izraeli irók.

Másrészt: nyugati magyar írónak lenni nemcsak állapot, hanem állásfoglalás. Sem az önkéntes belső száműzetésbe vonultak előbányászása, sem az íróavatás ennek az antológiának nem feladata. Nem az én emberem, aki letette a lantot, sem pedig az, aki még nem tette le a garast. Nem vettem fel továbbá azokat sem, akik nem a szépprózában szereztek maguknak írói nevet, és akiknek így csak „harcos pihenője" a szépirodalom.

A vizuális szövegeket viszont – a költői antológia szerkesztőjével, Kemenes Géfin Lászlóval egyetértésben – prózai indítékúnak érzem. Ezért nem közölte őket ő, és ezért közli őket ez az antológia.

A részvételre felszólított szerzők közül ketten, Márai Sándor és Vajda Albert úgy határoztak, hogy nem vesznek részt az antológiában. A szerkesztő javaslatai és a kiadó lektorátusa döntése eredményeként tehát huszonhat író műveiből áll ez a kötet. Hiába íródtak Nyugat–Európában, Észak – és Dél–Amerikában, Ausztráliában, szoros egységet alkotnak. A figyelmes olvasó könnyen fel fogja fedezni közös vonásaikat.

Említettük íróik kétlakiságát: témaválasztásuk ezzel összefüggő meglepetéseket tartogat. A nyugati magyar szépprózа táptalaja, anyaga nem az óhaza, hanem az új környezet, a Nyugat. A megvizsgált írások egyharmada foglalkozik a befogadó országgal, többnyire enyhe iróniával, de belülről szemlélve valóságukat. Az idegenség témaköre jön sorrendben utána, ezt pedig az általános emberi témák követik. Csak negyedik helyen áll ezen a listán az óhaza. A felsorolás önmagáért beszél, válogatásom ezen az arányon alig változtatott.

Befejezésül hadd fejezzem ki köszönetemet önzetlen segítségéért Cs. Szabó Lászlónak, aki fáradozást nem kímélve bocsátotta rendelkezésemre gazdag élettapasztalatát, és Szépfalusi Istvánnak, a lektori munkaközösség vezetőjének, aki nélkül soha nem láthatott volna napvilágot ez az antológia.

San Juan de Puerto Rico, 1982. június 30.

Ferdinandy György

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

TARTALOM

A Kiadó előszava ..... ***III***

Publisher's preface ..... ***IV***

A szerkesztő előszava ..... ***V***

Cs. Szabó László ***1***
KARÁCSONYI OROSZLÁNOK 1
ERŐSEBB A HALÁLNÁL 6

Határ Győző ***14***
BOSZORKÁNYÉGETÉS 14

Tardos Tibor ***22***
TENGERI 22

Sztáray Zoltán ***28***
A KORINTHUSI PÁSZTOR 28

Domahidy András ***41***
KALÁBERPARTI A STRANDON 41

Domahidy Miklós ***49***
AZ OSZTRÁK VÁDLOTT 49

Halász Péter ***53***
Török örökség 53
Lányom könyve 55

Vásárhelyi Vera ***57***
BETTINA 57

Monoszlóy Dezső ***63***
A JELENTÉS 63

Györgyey Ferenc ***71***
TÖRTÉNETEM MARGARETTEL 71

Lőkkös Antal ***75***
VAN-E AZ ARKANGYALOK SISAKJÁN TOLLBOKRÉTA? 75
ROMANTIKUS TÖRTÉNET 79

Karátson Endre ***83***
TÖREDÉKEK A PARADICSOM VISSZAHÓDÍTÁSÁBÓL 83

Kabdebó Tamás ***91***
MIMI 91
TANULÓÉVEK 95

András Sándor ***99***
HAZATÉRÉS 99

Márton László ***111***
A GYÖNYÖRELVEN TÚL 111
NOCTURNES 113

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Nagy Pál ***118***
REMÉNYSÉG, HOSSZÚ ÉVEK 118
IMAGO! 122
ELABORINTUS 129

Czigány Lóránt ***130***
ELFOGADOTT KIRÁLYCSEL 130
HÁZI FELADAT KEZDŐKNEK 133

Halász György ***136***
A KÜLÖNÖS BORDÉLYHÁZ 136

Ferdinandy György ***140***
KROKODIL GRŐSZ 140
AZ ELVESZETT GYERMEK 141
FAGYÖNGY 145

Bujdosó Alpár ***148***
AMENNYIT AD AZ ÚR 148
RÉSZLET AZ „1 ÉS 2 KÖZÖTT AZ ERZSÉBET HÍDON” CÍMŰ KÖTETBŐL 152
SKARABEUS 157
FÉNYSZÓRÓK 158

Papp Tibor ***159***
A SZOBÁBAN 159
TÖRDELÉKEK 164

Perneczky Géza ***169***
AZ ABLAK 169
AZ ARANYHORDA 172
TALÁLKOZÁS A VÉGTELENNEL 174

Zalán Magda ***176***
NYÁR AZ ASZFALTON 176

Sárközi Mátyás ***183***
ÚTBAN KIJEV FELÉ 183
AZ ELSŐ ÉV 193

Hendi Péter ***195***
AZ ELFELEJTETT NAP 195

Csillag Ádám ***199***
APÁDRA ÜTSZ 199

Életrajzi és könyvészeti jegyzetek ***208***

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

CS. SZABÓ LÁSZLÓ

(1905)

KARÁCSONYI OROSZLÁNOK

- Történik Kolozsvárott, 1913-ban -

Jégpálya ma nyitva.

A csemegebolt mellett lógott a pajzsalakú tábla, közepén egy résbe tolható, cserélhető betűkkel. Óriási hőmérő volt az oldalához srófolva, egy zászlócska is megerősítette a jó hírt a tábla tetején. Ha olvadt, levették, már messziről látszott, hogy aznap: gyásznap van, elmarad a korcsolyázás.

Dániel egy ideje nyújtózás nélkül elérte a kilincset. Benyitott a boltba.

Hutter bácsi füles sapkában őrizte a kasszát.

- No, fiatalúr, milyen a hideg ma?

- Tizenkét fok Celziusz.

- Huhú! akkor lefagy a papok szamarának a füle.

Máskor is ezt mondja, ha kisebb a hideg, akkor is. Mihelyt fagy. Hutter bácsi vicces.

Mi dolga lehet a papok szamarának? Kocog velük a hátán? Moslékot hord az óvári barátoktól? Ő sohase látta még azt az állatot. Nincs is, a nagyok mindig nagyokat mondanak. Olyat, ami nincs.

A segéd áthajolt a pulton. Rövid pofaszakálla s hegyes bajusza volt, mintha a sarki borbély cégtáblájáról ugrott volna le.

- Ügyes az úrfi. Tudja, hogy van Celziusz s van Reoműr.

- Kérek kettőért élesztőt, kettőért köménymagot, négyért kenyérlisztet.

Kettő az övé maradt a tiz krajcárból, magymama mindig neki adta. Zsuzsa, a györgyfalvi lány már készítette otthon a teknőt a dagasztáshoz.

Adagolt, csomagolt a segéd.

- Ma is megyünk korcsolyázni, a szenteste előtt? Bezzeg nehezebb a dolguk a szegény angyalkáknak! Röpülhetnek ide–oda, hátukon a karácsonyfákkal.

Sokat beszél a segéd. S úgy, mintha ő még egész kicsi volna.

- Kérek tizért mandulát, nyolcért rúd vaníliát, háromért szerecsendiót, kettőért fahéjat.

Ezekért csak ritkán küldték, ezek tortához valók.

Kint még egyszer megnézte a táblát s a hőmérőt. Nem mozdult a higany, de üvegtokja már csillogott a napon. Felmegy pár fokkal délutánig, olvadni akkor se fog. *Jégpálya ma nyitva*. Csilingeltek a szánok a Jókai utcában, egyik pokrócos embert vitt, a másik fűrészelni való fát. De volt eggyen karácsonyfa is, gúzsba kötve.

Nagytata már a kapuban állt. Nyitva a rövid bunda, nyúlt a mellényzsebébe a duplafedelű óráért, felpattintotta, hunyorított a bal szemével. Így szokta, megnézi az órát indulás előtt. Máskor a Majális utcának

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

fordul, a hegyen sétál reggel, pálcával, de a pálca segítsége nélkül. Marokra fogja a közepén s csak lengeti a combjánál. Ma a főtérnek fordult s úgy tett, mintha nem látná az unokáját.

Megy karácsonyfáért a piacra. Ebéd után, amíg ő korcsolyázik a Sétatéren, három fia, a fiúk hazahozzák kocsin vagy szánon, amit kiszemelt a rakásból s együtt földíszitik. Este azt mondják, hogy angyal hozta, csak ki kellett tárni előtte az ablakot. Látod, meg is repedt az egyik üveg, odacsapott a szárnyával. Tavaly más is történt szentestén. Tele volt ezüstporral Elemér, a harmadik fiú válla. Hozzáért az angyal, mondták, mert útban állt, nem tudta tőle letenni a fát. Egy szót se szólt a fiúhoz, csak arrébb intette, az ő ujjáról szóródott vállára az ezüstpor.

Higgye, ne higgye? A nagyok mesélnek. Díszítették a fát, talán úgy került Elemér vállára az ezüst. Az a segéd a fűszeresnél, az is gyanús, angyalokról beszél, amíg mér a staniclibe. Mintha látta volna őket boltnyitáskor. Rá kell hagyni a nagyokra.

Komolyan beszélni csak Kicsi Ferencz Doktorral lehet. A padláson lakik, egy gerendán, az udvarra néző ablaknál. Nem tud róla senki, óvatosan csak akkor könyököl ki, ha kettesben vannak. Ha őt küldik vízért a kútra, nyáron meg ha magában üldögél ebéd után a vadszőlő alatt, amíg szundit a ház. Ilyenkor Kicsi Ferencz Doktor kimerészkedik az ablakon át a háztetőre, lovaglóülésben körülkémlel, látcsövezi a dombokat. Aztán lekiált: hé, emberek, a bástyára, a hídhoz, felvonni! Felekről jön a török.

Vele komolyan lehet beszélni.

Ebéd után karjára csatolta édesanyja a korcsolyát.

- Jó fiú leszel, fogadd meg.

Biccentett.

- Látod, mennyi a dolog a konyhán, ma nem mozdulhatok innen. Vigyázz a szánkókra, amikor átmész a megyeházánál, hajtanak, mint a veszett bolondok.

Házuktól a Linczeg utcáig gróf Volovszki Pál orosz nagyherceg trojkáján vágtatott. Mögöttük farkasok, egész falka, a szakállas kocsis a horkoló lovak közé csap, hányja a keresztet, mint a parasztok a Mester utcai oláh kistemplom előtt. De ő, meg a gróf nagyherceg nyugodtan ül, előveszi a pokróc alól a kétcsövűt, piff! paff! puff! leterítenek egy tucatot, csak úgy karikáznak. Ági, akivel egy napon született, a Jeney-ház ablakából nézi bámulva, hogyan bánnak el a falkával.

A Linczeg utca sarkán leszállt a trojkáról, ön kitűnő puskás, mondta a gróf nagyherceg meleg kézszorítással, legyen máskor is szerencsém. Onnan a Malomárokig a Szent Bernát-hágón kellett átkelnie, hófúvásban, lavinában, amely elsodorta az utasokat. Lámpás a kezében, prémes csuklya a fején, úgy indult mentésükre nagybundás kutyákkal. Keress, Bari, keress! Keress, Bari, keress! a Linczeg utca közepén bukkantak az első áldozatra, a félkarú asztalos műhelyénél, mesterséges lélegzéssel magához térítették a havon. Belepte a pára a műhely ablakát, ma nem lehetett látni az üvegen át, hogy ujjak helyett vaskampó van az asztalos balkezén. Elvitte egy gőzfűrész. Négy utast kapartak ki a kutyák a lavina alól, mire a kishídhoz ért. Egy már halott volt. De Ágit megmentették.

A Malomároktól a Sétatéren ment tovább a pályáig. Varjak panaszkodtak a kopasz fák fölött, köröztek, eltűntek, egyszer csak megint ott voltak, újra köröztek, megsokasodva. Magas a röptük, új hó jön. Nekik nincs ünnepük, olyan lesz az estjük, mint máskor, a többi napon, pedig tudják, hogy mi van ma, nincs madár, nincs fa, amely ne tudna Karácsonyról.

Felcsatolta a korcsolyát a melegedőben. Pityu a befagyott tó közepén várta, a pici fenyves szigetnél. Korcsolyástul felkúsztak jeges martjára, botladozva átkutatták a sötét lombalját, visszaereszkedtek a jégre, eszkimó nyelven ordítozva űzték egymást körbe–körbe. Pityu fulladt ki hamarább. Álltak a pálya szélén, a barátja közelebb hajolt:

- Neked is még mindig azt mondják, hogy angyal hozza a fát?

Összemosolyodtak. Alig vot körcsolyázó a jégen, ma délután nem is sepertek. Pityu hazament, náluk korábban gyújtanak fát, messze is lakott, a bakakaszárnyánál. A közösöké mellett.

Pár egyetemista diák volt a melegedőben, kosztosok az utcájukból s a környékről, az egyik ráismert s barackot nyomott a fejére, hogy vannak a *fiúk*? – de a válasz elől tovább csattogott felkötött korcsolyán, integetett egy lánynak. Kettő a tűznél ült, egyiknek könyv volt az ölében összehúzott orral, nyújtott hangon,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

nem a saját hangján kérdezett a másiktól, akit jelölt úrnak szólított, az pedig mindig azzal felelt, hogy igenis, méltóságos uram, megértettem a kérdést, beszélt egy darabig, akadozva vagy sebesen, de akár hadart, akár dadogott, a társa közbevágott azon a mulatságos orrhangon: *léétom, jelölt úrnak nincs jogéész esze* s hahotázni kezdtek, most már az orrfintorgató is a maga hangján. Mi lenne, ha hátukhoz lopózva belevágna, amikor nem várják a diákurak: *léétom, jelölt úrnak nincs jogéész esze* s rögtön futásnak eredne. Korcsolyával is úgy tudott szaladni, mint a lábán.

Sötétedett, mire hazaindult. Megállt a kishídon, suhogva kanyargott alatta a sebes víz. Rajta nem fog a jég, úgy siet a gátnak. Deszkapalánkok mögött néma, fekete kertek nyúltak le a partjáig. Megrezzent a víz felett egy kihajló fenyőág s beporozta hóval. Semmi – már el is tűnt a zöldön a fehér. Ezüstpor a harmadik fiú vállán az angyalról... Az angyalról?... Vagy a karácsonyfa díszeiről?...

Nemsokára megfájdul majd a torka, Karácsony után szokott. Jön Herzfeld bácsi, nagyságos asszony, a gyermek egy hétig ágyban marad, édesanya leül az ágy végére, felolvas a Csataképekből, lámpagyújtás után kártyáznak, dominóznak egy asztalkánál. A gyermek egyék könnyen: esténként madártej lesz vacsorára.

S akkor eszébe jutott, hogy aznap még nem ettek az oroszlánok! Elfelejtette megetetni őket. Kicsi Ferencz Doktor szöktetett ki nemrégen hármat a cirkuszból s neki ajándékozta, ő meg beterelte nagytata s nagymama ágya alá. Ott eteti a fenevadakat, lopva, mikor senki se jár a hálószobájukban. Szedni kezdte a lábát, hogy fagyújtás előtt hozzájussanak az elejtett őzhöz.

Folyt a sütés–főzés a konyhán, no milyen volt a jég? nem fáztál meg? ott volt Pityu? voltak ma is a pályán? nesze, itt a csokoládé, idd meg ma nagytatáéknál, a szobájukban, látod, itt nincs hely, egymásnak is útjában vagyunk.

Vitte magával a forró csokoládét s vállán átvetve a láthatatlan őzet a fenevadaknak. De etetés után visszasettenkedett jó szagokért a konyhába, a nagy asztal alá, ahonnan csak ide–oda forgó lábak látszottak, magasszárú gombos cipő: édesanya, szőrös papucs: Zsuzsa, a mindeneslány, nagymamának földig ért a babos köténye. Egyszercsak ott volt egy cúgos cipő is: nagytata, kattant a duplafedelű óra, most hunyorít a balszeme – hogy álltok a dologgal? mindjárt öltözni kell. Erre még szaporábban mozogtak a lábak, percekre újak is, betétes cipők, a *fiúk* hangjával. A főtéren harangoztak. Szétszéledt öltözni a ház, ő az anyjával, a lány a mosókonyhába, a *fiúk* a szobájukba, az udvar végén, nagytatáék a magukéba, pár arasznyira az oroszlánoktól. Azok bizony örökké csak lábakat látnak az ágy alól.

Édesanya a fehér galléros, kék matrózblúzt adta rá: nagy selyemcsokor virít a mellén, ahol összeérnek a gallérszárak. Két ajtón keresztül behallatszott a nappaliból az angyalcsengetés, mondd el szépen a Miatyánkot! elmondta gyorsan, merttiedazországahatalomésadicsőségmostésmindörökkéámen. Már indult a végszavaknál, ő ment elől, ágaskodni kellett a kilincsért, olyan magasra szerelték a nappali szoba ajtaján. Mennyezetig ért az égő karácsonyfa, eltakarta nagytata könyvszerkrényét, csak a kétszárnyú üvegajtaján csillámló gyertyák tükörképe árulta el, hogy ott lappang az illatos ágak mögött. Jeneyéktől a bácsi jött át egyedül, a néni s Ági nem, Áginak reggel megfájdult a torka. Zsuzsa pirosban volt, piros csizmában, piros volt a rojtos mellkendője is.

Mindenki őt nézte. Elfogta a szégyenkezés, messziről próbálta kitalálni gyertyafénynél, hogy mi az övé a kerek asztalon s a fa alatt. Megismerte a nagy kék albumot a Gibbon–könyvesbot kirakatából, a várépítőt a múlt héten látta Schuster Emilnél, a Főtér sarkán. No gyere már közelebb! Övé volt a földgömb is, nagymama angyala hozta.

De az igazi csodát a *fiúké*. Egy karikás ostort. Piros és fehér bőrből volt fonva a hosszú szára és sípolni lehetett piros–fehér, faragott nyelével a végénél. Honnan találták ki a gondolatát? Megvolt a szerszám az oroszlánszelidítéshez! Alig várta, hogy eltűnjék és súgva továbbítsa a hírt az udvarról Kicsi Ferencz Doktornak a padlásra. Vacsora alatt sem vált meg tőle, félkézzel szorongatta, amíg váltogatták előtte a tányérokat. Nagytata ma este is egy tányér forró puliszkát evett hideg tejben. Belekóstolt – jó, jó, a kedvetekért! – a kocsonyába s a tortába, csak egyétek, lefekvés előtt legjobb a puliszka. Mindig ezt csinálta s mondta Karácsonyeste.

A sonkánál átszólt neki a legnagyobb fiú, Ákos.

- Aztán mire használod az ostort?

Mosolygott, de nem akárhogy, lássák csak, hogy nem akármilyen mosoly, titka van.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Hát mire használni? – válaszolt helyette Kende, a középső. – Táncoltatja a bolhákat. Megtanítja polkázni.

Miket, bolhákat – *ő*? Fenyegetőn fölemelte tányérja mellől az ostort.

- Idomítom az oroszlánokat.

Ők akarták, tessék, megkapták, minek bosszantották. Egyszeriben elnémult az asztal.

- Miféle oroszlánokat? – kérdezte Elemér. Ő tért magához leghamarább.

- Amiket nagytata s nagymama ágya alatt tartok.

- Az én ágyam alatt?!

Csak nagytata kérdezte, nagymama szólni se bírt. Tisztelet ült minden arcon, Zsuzsa se tudott felszolgálni, állt földbe gyökerezve.

- Nevük is van az oroszlánoknak?

Ezt a középső fiú kérdezte s összenézett a másik kettővel. Mind nézhetnek, nézhetik egymást. Bizony a fenevadak ott laknak a két ágy alatt, etetéskor csak sípol nekik egyet. az ostor nyelével ezentúl.

- Hallod, hogy mit kérdeztem? Nevük is van?

- Van hát. Arafálé, Ararát és Albarát.

- Arab oroszlánok – fordult Ákos a többiekhez. – Egyet ismertem magam is, pusztai kalandozásaimon összebarátkoztam egy sejkkel az abrakadabra sivatagban, de neki csak egy házi oroszlánra telt. Egyik nap szép hizlalt majmot ebédelt a fenevad, másik nap növendék gazellát, a harmadikon két tevefart, a negyediken azonban böjtölnie kellett, hogy karcsú maradjon, csak pár marék sáska járt ki neki.

- Mint a prófétáknak – biccentett rá Kende.

Vacsora után a *fiúk* még elszívtak egy–egy szivarkát, aztán fejre a kucsmát! s elköszöntek, jó melegen nekiöltözve mentek barátjukhoz, a törpe örmény festőhöz Hidelvére, messze túl a Szamos–hídon.

- Játsszunk egy parti disznót – javasolta nagytata asztalbontás után. A többiek a sarokba húzódtak, francia kártyával. Öt parti lett az egyből, négyet ő nyert meg. Összesöpörték a lapokat, fölállt, hogy visszamenjen egyedül a nappaliba, a karácsonyfa alá. Ilyenkor kezdődik az igazi ünnep, a nagyok nélkül, maga körül a földön a képesalbummal, várépítővel, földgömbbel. Ki akarta próbálni az ostort is. Ágaskodott már a kilincsért, amikor utána szólt nagytata.

- Te Dániel, kergesd ki előbb az oroszlánokat. Nem bírok horkolásban aludni. Már régóta zavart valami, most már tudom, mi. Volt eszük a fiúknak azzal a hajtó ostorral.

Odafordult a kártyázókhoz:

- No, menjünk nind s lássuk, hogyan csinálja.

Ő az édesanyjára nézett. Nagymamára, Jeney bácsira, a többi vendégre. Ugye tréfálnak? De édesanya csak biccentett: nagytata kérése parancs. Térdébe állt a remegés, ami a Kötő utca és Mester utca sarkán szokta elfogni, ha meglátja a mészáros kutyáját, azt a tépett fülűt. Nem tréfáltak, már készültek mind, hogy kövessék.

Besütött a hó az udvarról a sötét hálószobába.

- Ne gyújtsunk lámpát, csak felizgulnak a fénytől – tanácsolta nagytata.

Mit volt, mit tenni, Dániel dologhoz látott. Megforgatta feje fölött az ostort és nagyot suhintott. Nem pattant.

- Arafálé! – kiáltotta az ágy alá.

Újra suhintott, az se szólt.

- Ararát! – kiáltotta hangosabban.

Harmadikat is suhintott, az már csattant.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Albarát!

Rettenetes bődülés hallatszott az ágy alól. Rázenditett Arafálé és Ararát is, versenyt bömbölt a három.

Mint rémálmaiban, most sem akart moccanni a lába, hogy meneküljön. Nem is érezte, hogy van lába. De a keze még engedelmeskedett, elhajította az ostort, ugorjanak arra a fenevadak, ha kimásznak. Végigfolyt nadrágja alatt a melegség, le a térdén, be a harisnyába. Ettől a lába is zsibogni kezdett s engedelmeskedett.

- Éd'sanyám, éd'sanyám, segítség!

Odarohant hozzá s befúrta fejét a szoknyába.

- Ne félj, te bolond, csak játék.

- Éd'sanyám, segítség, éd'sanyám!

Édesanya fölkarolta a mellére s kivitte. Égett a lámpa az ebédlőben, kártyák hevertek az asztalon. Olyan volt, mint amikor kiemeli az ágyból, ha rosszat álmodott.

- Ne félj, no. Dániel se félt az oroszlánbarlangban. Azért hívnak téged is Dánielnek, hogy ne félj.

Csókjával szárítgatta az arcát. Mozgás, ostorcsattogás hallatszott az ajtón át, távolodott a bömbölés. Bejött nagytata, kezében az ostor, utána a többiek.

- Nesze, itt az ostorod. Betereltem őket a mosókonyhába. Ezentúl ott hálnak.

Nemsokára elszomorodva megkerült a három fiú is. Nem találták otthon a festőt. Elemérnek ott csillogott vállán az angyalpor. Igazi angyalpor. Mert minden igaz, minden, az oroszlánok is, az angyal is.

Másnap reggel templomba ment az édesanyjával. Megmondja neki a Mester utca végén, mihelyt az oláh templomhoz érnek. Odaértek. Borotvált fejű ember ült szoknyában a lépcsőn, maga elé beszélt. Nekik csak később van Karácsonyuk.

Megmondja, ha kiérnek a Fő térre. Arasznyi hó ült Mátyás király bronz haján és vállán, hóból nőtt sörény a lovára, bajusz a páncélos vitézekre a lábánál. Azt szerette, amelyik zászlót hajt neki.

Megmondja az Egyetem utca sarkán. Háttal fordulva haladt előttük a nép, sok ember, fölfelé az utcán, a Házsongárdnak.

Megmondja, ha befordulnak a Farkas utcába. Befordultak: eltorlaszolta a templomuk az utca végét. Meg kellett mondani, mielőtt odaérnek.

- Édesanyám, én nem féltem, édesanyám.

Kézen fogva mentek. Megszorították a kezét.

- Persze, hogy nem. Te sohase félsz.

Diákok ácsorogtak a katolikus konviktus kapujában.

- Én nem féltem, édesanyám. Az ostort se dobtam el. Csak kiesett a kezemből.

- S bántani se akartad őket. Hiszen még kölykök. Csípné szegényeket az ostor.

Egy pap állt vállra vetett, zsinóros fekete palástban a nyitott templomajtó előtt, fehérhajú emberrel beszélgetett. Hajadonfőtt voltak. Ismét szitálni kezdett a hó.

- Ha nem siet úgy nagytata, én tereltem volna be az oroszlánokat a mosókonyhába.

- Majd jövőre, Dániel. Jövő Karácsonykor te hajtod őket aludni.

De bizony nem hajtotta. Mert jövőre 1914-et írtak s az Úr haragja megkezdődött a földön. A király elvitte katonának a karácsonyi oroszlánokat.

London, 1964.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ERŐSEBB A HALÁLNÁL

- Történik Londonban, Budapesten és még valahol, 1980-ban -

Íme, úgymond,
Az ön lapja, a vízbefúlt Föníciai Tengerész,
(Gyöngyök a szeme helyén, nézze csak!)
Ez meg a Sziklák Hölgye, Belladonna,
A helyzetek hölgye.
Itt az ember a három bottal, és ez a Kerék,
És ez a félszemű kalmár, és ezt a letakart
Kártyát viszi a hátán, s nem szabad
Megnéznem. Hol van az akasztott Ember?
Vízbefúlástól óvakodjék.
T. S. Eliot: Átokföldje
(Vas István fordítása)

Két nap múlva indultak volna Londonba. Az asszony már válogatott, mit vigyenek, hogy kijátsszák az angol nyár vad szeszélyeit. Július kezdete zimankósabb lehet november elejénél, de megesik, hogy fülledt kánikula övig levetkőztet a város közepén sápadt arcú bennszülötteket. Olyan a látvány ilyenkor, mint egy elsüllyedt ősvallás rituális töredéke. Első útján, négy év előtt Krisztina ezt is, azt is kitapasztalta a bőrén, mint végzős diáklány.

Fél éve voltak házasok: Miklós soha nem járt Angliában. Gyors eszével hamar tájékozódnék a hét megyényi városban, egy rejtett nevezetességét azonban ő akarta bemutatni neki, olyan gyerekes büszkeséggel, mintha legelső magántulajdona, asszonykorig őrzött s altatott karácsonyi mackó lett volna. Ott élő Öreg Barátja, valami felsőbb kegyelem vagy egy véletlen találkozás ingyen ajándéka napok alatt kiszabadította azt a diáklányt egy rosszízű, félresiklott s nagyon fájó szerelem lelki romhalmaza alól. Sohase szakadt meg rendszertelen levelezésük.

Aztán becsapott a villám, Artur gerincsérülése egy építkezésnél. Sógora volt a szerencsétlen, az ura testvérbátyja: száguldva az ő kórházába szállították. Szó sem lehetett, hogy elmozduljon mellőle jó darabig. Összeomlott a londoni út.

Csak gondolta az asszony. Miklós egy fél éjszakán át beszélt a lelkére, puhította, mentse, ami menthető, menjen ki egyedül. Nem mulaszthatja el a háromnapos nemzetközi könyvtáros kongresszust, hálás kézszorításokat ismeretlen s mindig szíves szaktársakkal Stockholmtól Torontóig. S ki tudja, meddig él Öreg Barátja, aki előtt most már egy gyógyult nő ragyoghat? Hat hónap múlva itt a gyermek, óriási öröm s teher a legelején, de mához két évre majd együtt mennek Angliába s vigaszdíjul hosszabb útra, öthetes lesz. Krisztina végül ráállt, azzal a fátyolos sejtéssel, hogy talán nemcsak Miklós gyöngéd önzetlenségére hallgat. Ha nagy nehezen belement az útba, messziről valami hívásnak .... hogy is mondhatná? ... behívó parancsnak engedett. Ugyan honnan, az Öreg Baráttól? A belső szózatban nem ismert a hangjára. De akkor kié, vajon kié, kiderül-e Londonban?

Az éjszaka rövid maradékára kora reggelig gyötrő álom űzte egy kiürített trópusi szálloda csupasz szobáin át, eldugult mellékhelyiségek szennyleve gyűlt tócsába az ajtajuknál, egyszer térdre is csúszott a síkos undorban, visító, szőrös állatkák szökdöstek a lába közt, csöpögött a reitetlen étterem tátongó mennyezete, valaki felhasadt szájjal benézett egy ablakon, rémlett, hogy Artur, közeledő ágyúzás dörgött a hegy mögül, az elvadult kertben puskatussal burjánzó díszbokrokat vertek szét ferde képű, mezítlábas alakok, mintha valakit halálra keresnének.

Balgaság lett volna rossz előjelnek venni a förtelmes álmot. Felhőtlen volt Nyugat–Európa, amíg simán végigröpülte az utat. Ebéd után érkezett Londonba s ki se pakolt, már nyúlt a telefonért. Felhívta Öreg Barátját a lefoglalt szállodából.

- Megjöttem.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Hírmondó levele hetek előtt persze még a jöttükről szólt. Pár mondatban összefoglalta a helyzetet, egyedül van itt a baleset miatt, Miklós holnap operálja a bátyját Budapesten, nehéz a műtét. Neki külön dolga is lett volna s lesz is, két nap múlva kezdődik egy nemzetközi könyvtáros kongresszus. Jöjjön át rögtön, ha teheti, volt a válasz a régi rekedtes hangon s a csatlakozó rövid szöveg is úgy hangzott, mint annak idején az idegzsongító, bölcs keverék, enyelgőn parancsoló, pajtáskodva fölényes. Mennyit gyötörte magát első útján, hogy imádott apja, szép szál házi bálványa sohase tudott hasonló lenni, amíg élt, feszes tekintélyéből hiányzott a saját tekintélyét kijátszó, ártatlan cinkos. Milyen más az Öreg, éveire öreg vele mégis valahogy egyidős, harminc éven aluli összeesküvők tiszteletbeli kültagja. Jöjjön, jöjjön, sürgette ismét a vonalon, mielőtt kitör a sebesen közelítő, nagy vihar. De ezen már határtalanul elcsodálkozott Krisztina. Vihar? London felett is szeplőtlen volt az átlátszó nyári ég.

Liliputi ház keskeny utcácskában. Csak elvétve kopog végig gyalogos a macskakövein, ritkán talál bele átsuhanó autó. A ház lábánál hosszú, keskeny ládában muskátli s begónia virít, balra a bejárati ajtónál, rácsos nagy földszinti ablak mögött fűthetetlen, anarchikus könyvtár, amit többszöri földrengés hányhatott halomra körbefutó polcokon s a köves padlón, meredek kakaslépcső hág fel az emeletre, ott a dolgozó s a háló. Ahol évek előtt felhúzott lábakkal egy jószagú karosszékben kuporogva hegedni kezdtek gyógyíthatatlannak képzelt, belső sebei egy ősz ember kalandozó meséitől. Csak amióta Miklós vállán szundít el, tudja, hogy milyen felszínes sérülések voltak.

Öreg Barátja a küszöbön állt. Messziről megismerte Krisztina járását s lejött eléje. Alig változott, halványabb egy árnyalattal, talán fogyott is egy–két kilót. Kezet fogtak: a férfi ment előtte, korához képest fürgén, szinte súlytalanul.

Fantasztikus meglepetést tartogatott az ismerős emelet. A házacskához közeledve nem látott semmi változást a külső átfestésen kívül. Semmi szín alatt se látta, hogy közben ráépítettek lapos tetejére. Mert a meghosszabbított lépcső a volt konyha helyén tovább fordult fölfelé. Öreg Barátja meg sem állt, vezette tovább egy emelettel, a rejtélyes toldáshoz.

Nagy szoba volt, nyitott, gerendás fedéllel födött üvegkalitka. Párkánymagasságtól a csupasz deszkapadlóig minden oldala üveg, az ajtóval szemben fenyőfából tákolt, álló íróasztal, a szoba közepén hámló huzatú s majdnem a földig süppedt két bőr karosszék, ócskástól való, az egyik szögletben fakó heverő, nem szélesebb egy koporsónál.

- Tetszik? Három hónapja készült el.

Várja az igenlő választ, az élénk helyeslést: tetszik, hogyne tetszenék. Krisztina megnémulva borzongott. Mi lett a két lenti szoba zsúfoltan kibélelt fészekmelegével? Lehetséges, hogy most ezt szereti az Öreg?

- Itt végre nyugodtan dolgozhatom – folytatta elégedetten a ház gazdája –, nem hallom a postást, ha csenget, a telefon se hallatszik föl. S akárhogy ébredek, leverten, reménytelenül vagy dühöngve, hamar felvidít a csodálatos kilátás.

Csakhogy arra ugyan várhattak. Hirtelen rájuk sötétedett, örjöngő pattogással mogyoró nagyságú jégdarabok ostromolták a fenyegetőn rázkódó ablakkockákat, sistergő villámlások és mellbevágó becsapodások közt vízözön csorgott rajtuk. Békésen sütött a nap, mikor Krisztina a házhoz ért, elég volt kétszeri forduló az üvegszobáig, hogy nyomtalanul elnyelje a külvilágot a jéköpő, szörnyű felhőszakadás. Eszébe jutott a lidérces álom indulása előtt, most úgy tetszett, a vihar is benne volt egy pillanatig. Ez a világ sötétje.

De Öreg Barátját nem zavarta.

- Érdemes kivárni a végét. A kilátásért. Üljön már le, hiszen itthon van.

Csupa rábeszélés volt.

Krisztina alatt még jobban beroskadt a karosszék roggyant rugózata. A házigazda félig fölemelte az álló íróasztal ferde födelét, kivett két poharat s egy megkezdett whiskysüveget.

- Ecce Homo – mondta meghökkentőn, minden átmenet nélkül s töltött. – Ecce Homo. Nemrég rájöttem, hogy az a jelentéktelen, rossz hírű római helytartó nem akart mondani se többet, se kevesebbet, csak azt, hogy itt egy ember, olyan, mint a többi, az összes, akármelyikünk. Keresztfán kell meghalnia. Már nem emlékszem, mondtam– e annak idején, milyen szerencsés volt Jézus, törékeny teste a szokottnál is

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

hamarabb kiszenvedett. De az én keresztfám a súly után dőlt, függő testem irányába s maga alá temetett, úgy kellett tovább élnem.

- Mikor először voltam Londonban, sohase mondott ilyet. Nem beszélt erről, sem így.

Az Öreg elmélázott.

- Nem így? Csakugyan másképp? Elhiszem, ha mondja. Igaz! persze, hogy másképp, igaza van, akkor maga friss sebesült volt. S különben is csak a keresztfája mellé zuhant, mielőbb talpra lehetett és kellett segíteni. Még egy whiskyt?

Krisztina élénken nyújtotta a poharát.

- De képzeljen el egy megfeszített, szívós atléta Krisztust, akivel kifordul a földböl a keresztje. Keze, lába el van törve, lenyomja a gerenda a vastag sárba, moccanni se tud, éjjel–nappal paskolja az eső, ilyen jégverés is, mint ez és nincs segítség, még egy hang sincs, feléje se néznek kegyes asszonyok, se kivégző katonák, mert mendemondák keringenek egy üres sziklasírról. Lassan el fog süllyedni a súly alatt, magára hagyva belefullad a sárba. *Ecce Homo*.

Krisztina ezúttal kérés nélkül nyúlt az üvegért. Ha így folytatja, felugrom s világgá futok, gondolta.

- Más dolgokról beszélt, amikor ide jártam – mondta most már hangosan, alig palástolt szemrehányással.

- Vajon miről? Segítsen egy kicsit – kérlelte az Öreg, félig bűnbánón, félig hitetlenkedve.

- Például görögökről. Arról a fodormenta illatú hajnalról, amikor a bolyongó Odüsszeusz végre kikötött Ithakában. Zengtek a tücskök, mintha megsértett magánbirtokuk lenne a lakatlannak látszó sziget s a megfáradt ember akaratlanul fohászkodott egyet, bárcsak lenne az, tücskök, vadkecskék, rigók, darvak lakatlan birodalma! Arról is mesélt, hogyan őrködtek nagy hegyi rablók betyárbecsülettel az Epiruszban kalandozó szép, fiatal Byron álma fölött, pásztortáncokat jártak a kedvéért a tábortűznél. S már nem emlékszik, igazán nem emlékszik a furcsa szeretetvendégségre egy koldus görög kolostorban, valahol a kisázsiai partok előtt, nem tudom, melyik kis szigeten? Vendégük volt, a díszvendégük s a pénteki vacsora végére a főapát szurokfekete, hosszú szakálla az asztalfőn megszürkült a kiköpdösött halszálkától. Istenem, mennyit mulattatott.

- Jobban szerette a régi mondókákat?

- Tudja Isten ... talán ... Azt hiszem, igen. Miklóst mindenesetre meghökkentené a mostani beszéde, azok után, amiket tőlem tud magáról.

- Akkor hát írjon neki s kérje meg, hogy maradhasson egy–két hónapig, hátha közben visszaszokom a régi, gyógyító mesékre. Ha ugyan jobbak voltak.

Krisztina végre elmosolyodott.

- Miklós aprógyűjtő, a néprajz műkedvelő bolondja. Az a gyanúm, hogy egy darabig kibírná nélkülem ósdi butykosaival, tülkeivel, korsóival, sütőivel s horgas botjaival. De jön a gyermek. Hat hónap múlva.

Az Öreg a fejét csóválta.

- Azt már nem érem meg.

- Maga? Maga ne érné meg? A százat is.

- Hát nem tudja, hogy ez a halálom éve?

- Bizony nem. S nem is úgy fest, mint aki búcsúzik. Maga honnan tudja?

- Egy gyermekrajzról. Nyolc–kilenc éves lehettem, rablópandurt játszottunk kaszálás előtt a román pap rétjén. De amelyik rabló el akart bújni, átkúszott egy kidőlt kerítésen a házsongárdi temetőbe. A sírkövek voltak az igazi jó rejtegetők. Rájöttem, hogy mindig két szám áll rajtuk elválasztva. Egy este, amíg édesanyám a lámpánál varrt, színes ceruzákkal rajzoltam egy sírkövet. Törtem az eszemet, mi legyen a tetején, térdeplő angyalka vagy tarajos sisak. A sisak mellett döntöttem, mert híres hadvezéré volt a sírkő, az enyém. Ráírtam két számot is, születésem évét s találomra még egyet, az ideit. Anyám sokáig őrizte, megnevették a vendégei. Csak hát ok nélkül. Kisgyermekeknek még közvetlen kapcsolatuk van a sértetlen

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

teljességgel. Hiszek abban az üzenetben, amit a kisfiú átvett a drótnélkülin. No de ne féljen, azért nem tűnök el rögtön. Ismeri Dosztojevszkij groteszk monológját Bobokról?

- Sohase hallottam róla.

- Bobok, egy részeges író elmondja, hogy részt vett egy temetésen, a gyászolók szétoszlása után hátramaradt, kezd fülelni s hát egyszer csak meghallja a frissen elhantoltak beszélgetését. A holtak, erősíti az iszákos Bobok, még hónapokig öntudatuknál maradnak s kétségbeesetten magukról beszélnek, még többet, mint az egocentrikus élők. Aztán elnémulnak. Dosztojevszkij nem írja ugyan, de gondolom azért, mert belátja a legbutább generális s a legkótyább lotyó is, hogy minden hiábavaló. Egyszer van dobásunk az örökkévalóságban s a legtöbbje csapnivalóan rossz.

Amilyen váratlanul betört, olyan hirtelen eltakarodott a vihar, ismét napali világosság lett a napközi éj után, köröskörül kitisztult az ég s parázslani kezdett a nyugati üvegfal. Alkonyodott.

- Most nézzen ki, most érdemes.

Sziget volt a házacska, csillámló tenger simult minden oldalához, a víz színét csak apró, ezüst villanások törték meg: fel–felszökő halak. Az asszony egyszer látott életében ilyen tükörsima tengert Santorini és Kósz szigete közt, amikor hálózsákkal, farmernadrágban s tornacipőben nekivágott első külföldi útjának.

- Ha tiszta és száraz az idő, halványan lebegő csík húzódik végig a nyugati szemhatáron – szólt Öreg Barátja, szorosan mögötte. – Franciaország. Alig látszik.

Krisztina megfordult.

- S London? Hova tűnt London? A háztenger?

De a kérdés elröppent válasz nélkül, mintha nem hallották volna.

- Most már érti ugye, miért épült ide szoba? Körben a végtelenség kitörölte életemből a történelmet.

Töprengő barázdákba ugrott a homloka.

- De mondom, nagyon tiszta időben néha ide látszik a francia part, hivogat. Talán egyszer mégis hazatérek.

Krisztina megrezzent.

- Haza? Hogy érti, hogy haza? Hiszen maga máshonnan való.

Öreg Barátja gyűrte, gyömöszölte a homlokát.

- Máshonnan? Csakugyan azt gondolja? Akkor talán megfejti, hol van az a hatalmas székesegyház, amely néha felragyog színes üvegablakaival az agyamban. Rémlik, hogy szülővárosom főtemploma. Nem bírom lokalizálni, mert mindig üres, a sekrestyést se találom, csak betévedt fecskék cikáznak a kék és vörös üvegablakok, királyok és szentek közt. Még nem mondta, hogy tetszik-e a kilátás.

Felelet helyett két könnycsepp remegett Krisztina pilláin. Öreg Barátja lemenet sem állt meg az első emeleten, ahol két meghitt, zsúfolt szobában egy diáklány szerelmi sebét gyógyította. Egyenest az utcaajtóig kísérte ki.

- Felhívhatom még egyszer, amíg itt vagyok?

Az Öreg szomorkásan rázta a fejét.

- Holnap elutazom. Egy barátom tengerjáró vitorlásán két szigetre, Ionára és Déloszra. Erős hajó, 12 méteres, megbírkózik az óceánnal is.

- Déloszt láttam a görög utamon – derült fel Krisztina. – A másikról nem tudok.

- Az meg a kelta kereszténység bölcsője, rideg bölcső, fenn, fenn északon. Hallotta, hogy ez a halálom éve. Búcsúzom két szent szigettől. Iona a vad Hebridák sziklaüreges, köpködő hullámtörője az üvöltő szélben s hatvan skót, ír és norvég őskirály temetője. Több, mint ezerévesek, a csillogó fű alatt fekszik az a jobb sorsra érdemes, nyomorult Macbeth s az áldozata is. Van rajta vagy száz lakó, több aligha. Délosz már

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

csendesebb egy szélvédő szigetkoszorúban. Ha járt ott, tudhatja, mekkora rommező Apolló lakatlan szülőhelye, ahová tilos volt temetkezni az uralma idején, nehogy megfertőzzék, a haldoklókkal nagy sietve áteveztek egy szomszéd szigetre. Leszakadt rólam a világ, csak ez a két vénséges vén rokonom maradt, Délosz, Iona. Elvárják a rokoni búcsút.

Kezet fogtak s az ajtó hangtalanul becsukódott. Krisztina visszahátrált az utcácska túlsó oldalára s lábujjhegyen nyújtózva felnézett, de így se látszott a lapos tetőre épített, tágas üvegkalitka. Egyik angol szaktársa a kongresszus végén kivitte kocsiján St. Albansba és Canterburybe. Hazaindulás előtt megpróbálkozott még két telefonhívással, de üres házban szólhatott a csengetés. Öreg Barátja elindult a szent szigetekre.

Miklós a Ferihegyi repülőtéren várta.

- Artur? – volt Krisztina első szava.

- Köszönöm, talpra áll, de kell hozzá öt–hat hónap. Megírtam, hogy sikerült a műtét. Milyen volt az idő?

- Mennyei.

- Itt pocsék. Hiába, az angol klíma is szerelmes beléd. Van gusztusa. Egyszer se lettél rosszul?

- Egyszer, Canterburyben, de nem komolyan. Talán a kanyarok miatt. Autóval vittek ki.

- S Öreg Barátunk?

- Jó karban, a régi. Átmázoltatta a házát, élénkebb színű. Hiányolt.

- Türelem, Krisztina, két év múlva látom s két év nem idő, ha csakugyan jó karban van.

Rákapcsolt. Gyorshajtó volt, mint a legtöbb orvos, aki óvatos hajtásra int másokat. Az asszony mellette ült, hamiskásan figyelte a szeme sarkából. Vajon két hétvégén miféle kallódó néprajzi csudaságokat kapart ki vidéki padlásokon? Kezdődjék az ingerkedés.

- Fa? – kérdezte.

- Fém.

- Szobába való?

- Konyhába.

- Vágni?

- Főzni.

- Sütőben?

- Nyílt tüzön.

- Dunán innen, Tszán túl?

- Vas megyei. Esetleg somogyi.

- Hajdan grófé, paraszté?

- Hajdan költőé.

- Szakállas, bajuszos, borotvált költőé?

- Pofaszakállasé.

- Jambikusok a versek vagy hexameteresek?

- A forma szapphoi.

Krisztina szeme összehúzódott s mereven maga elé nézett.

- Berzsenyiék forraló üstje – mondta kisvártatva.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Miklós füttyentett.

- Első díj, tízezer forint. Gratulálok, megnyerted.

- Piszkos?

- „Mint Lollim barna szemöldöke.”

Krisztina áthajolt az ura frissen nyírt tarkójára.

- Szeretlek, Mikulás.

- Vigyázz, asszony, nekihajtok egy fának.

Aztán egy idő múlva ő:

- S mi lapul a hölgy kofferében? Fa?

- Agyag.

- Szintelen?

- Fénymázas.

- Népi?

- Népi vagy kispolgári, ahogy tetszik.

- Edény?

- Figura.

- Mesebeli, regebeli, színpadi?

- Történelmi.

- Angol? Idegen?

- Angoloknak idegen.

- Lovas?

- Gyalogos.

- Köpenyes, palástos, frakkos, toprongyos?

- Zekés, hasított ujakkal.

- Kalapos?

- Tollal.

- Tollas? Várj csak...

- Eső veri.

- Ahá! Esik eső karikára, Kossuth Lajos kalapjára. Kossuth staffordshirei figurája körülbelül 1851-ből, angliai ünneplése alatt.

- Mester vagy, Miklós. Tizenöt százalékot engedett az árból egy púpos kis muki a portobelloi piacon.

- Csorba?

- Hátul, a talpánál. Nem látszik.

Az autó megállt a lakásuk előtt. Szibill, a fekete macskájuk ügetve sietett feléjük a kapuból.

Krisztina három nap múlva a budai Lánchíd–főnél beleszaladt Feribe.

- Feri, te itt?

- Én itt. Nem kárprázat.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Az unokabátyja volt s Angliában élt 1956 óta.

- Akkor már értem, miért hívtalak többször is hiába odakint, nem felelt a számod. Miért vagy itt, hivatalos küldetés vagy maszek nyaralás a népi demokráciában?

- Egyik se. Emlékszel Jutkára?

Krisztina kötődve elmosolyodott.

- Oh, a kamasz úrfi első halálos szerelmére. Arra természetesen lehetőleg holtig illik. Kár, hogy a másé lett.

Feri elpirult egy kicsit.

- Nem volt az kamaszszerelem, Krisztina. S úgy látszik, én többet tudok pesti dolgokról, mint te, a pesti. Jutka tíz hónapja özvegy, holtan húzták ki a férjét Gyöngyös mellett egy összelapított kocsiból. Vártam egy darabig, aztán írtam Londonból s ismét megkértem, harmadszor. Ezúttal igen a válasz. Örökbefogadom a két klapecét is. Rendezni jöttem az ügyet.

Krisztina csókot lehelt a félarcára.

- Te, a hűség szobra.

Ferinek csak most jutott eszébe rákérdezni.

- S *ti*? Ti mikor voltatok Londonban?

- Voltam. Szegény Miklósom a végén lemaradt Artur súlyos balesete miatt. Gerincsérülés.

- Óh. De felépül?

- Miklós szerint fel, hála Istennek. Három napja jöttem meg s mondom, többször hívtalak odakint. Persze belátod, hogy nem veled kezdtem, hanem az Öreggel.

- S az a szám se felelt – szólt közbe Feri, lesütött szemmel. – Aztán megtudtad, hogy miért.

Krisztina elcsodálkozott.

- Már hogyne felelt volna. Alig hogy megérkeztem, felhívtam, felelt, ő volt az első utam. Körülbelül két órát töltöttem nála, még egy cifra vihart is megértem abban a furcsa tetőtoldásban. Külsőre a régi, csak amiket újabban mond, azok a ködös furcsaságok ... Miklósnak el se árultam.

Feri arca megkövült s fölemelte a kezét.

- Állj, ne folytasd. Mikor láttad?

- Ejnye, most mondtam. Mihelyt odaértem. Pontosan megmondhatom. Tizenhét napja ... Nem, mégse, tizennyolc.

- Vajon kit láttál, vajon kit? ... Az Öreg ugyanis jó három hónapja halott. Ott voltam a temetésén. Nemrég áthajtottam a kis utcán, kint van az ügynök táblája, eladó a házacska.

Szánakozva nézte az asszonyt.

- Íróasztalánál találták meg, a székben. Valami rejtélyes papírlap hevert az üres asztalon s két szó állt rajta *Ecce Homo*. Szilárd betűkkel, úgy látszik, korábban írhatta le, még ép állapotban, aztán csak kitette. Senki se tud rájönni, hogy mit akart üzenni. A telefonkagyló földig lógott a zsinóron, valószínűleg szólni akart az orvosának vagy hívni a mentőket, de közben kifogyott az ereje. Kár érte, jó fej volt .... No de bocsáss meg, Krisztina, rohannom kell, Jutka vár egy presszóban az egyik klapeccel, nem akarom hiába váratni. Félig futtában visszakiáltott.

- Holnap este felhívlak. Valamelyik nap elmegyünk négyesben vacsorázni a Várba!

Krisztina két utcafordulót is eltévesztett, mire főbe verve, félig magán kívül hazaért. Ledobta Szibill mellé egy székre a vállszíjas táskát, tárcsázott. Örökkévalóságig tartott, amíg egy ápolónő előkerítette Miklóst. Nem, nem, ne is gondoljon rá, ne is kérje, fájdalom, nem érhet haza este fél nyolc előtt, még két műtétje van. Krisztina letette a kagylót s maga elé meredt. Kinek szóljon? Egyetlen igazi bizalmasa, az édesanyja Bécsben ül rokonoknál, legjobb barátnője Erdélyt járja. S a lakást aznap rakta rendbe az öreg bejáróné,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

mániákus pucoló, nincs vele dolog. Hosszú léptekkel járkált fel–alá egyik ablaktól a másikig, dobolt az üvegen, irgalmazz, Uramisten, tarts az eszemnél, Úristen. Szemközt, még üres parcellákon nagyobbacska fiúk rugdosták a labdát. Feri áldott jó lélek, nem volna szíve ugratni őt gonosz tréfákkal, amellett nincs semmi fantáziája, nem talál ki történeteket, szentül hitte, amit mondott.

De mit higyjen ő, mint higyjen ő, mit higyjen ő?

Hirtelen megállt.

A levelek! Az Öreg Barát utolsó levelei, gumiszalaggal leszorított köteg tetején, talán azok elárulnak valamit, lesz valami a sorok közt, ami kivezeti a tébolyító homályból. Hevesen kihúzta az emeletes írósztal egyik mellékfiókját. Szentséges ég, mi történt, hova tűntek a levelek? Csak egy skótkockás mintájú dobozka volt a fiókban. Miféle doboz, mi lehet a födele alatt?

Vagy úgy! Izgalmában egy fiókkal feljebb nyúlt, levelek helyett a 78 lapos vetőkártyáért, amit még első angliai útján vásárolt. Egyszer se rakta ki, amióta férjhez ment.

Színére fordította az első lapot. A Női Pápa. S a Női Pápa jelentése: Titkok, Változás, Megérzés. Ez vagyok én, gondolta borzongva, körém lehet kirakni a lapokat, a sors rendezhette, hogy a rossz fiókhoz nyúljon. Fogta a dobozt, leült az ebédlőasztalhoz s eltűnődött. Melyiket játssza, hogy visszaverje Feri üres rémhírét? A huszonegy vagy a negyvenkét laposat, a kelta keresztet, a patkót, az órát? Kevert, emelt, hét lap került egymásra hat sorban, a maradékot félretolta, aztán jobbról balra kiteregetett egymás alatt hatszor hét lapot. Elöntötte a meleg, szinte rögtön látta, hogy kedvező a fekvés. Szekér és Remete, azaz Fölfedező Utazás, Rejtekhely, Magas Életkor, Apolló. Világos, az Öreg Barát útja szigettől szigetig. Akasztott Ember: Szenvedés, Büntetés, esetleg Korai Halál. Hogyne, krisztusi szenvedés egy ránkdőlt kereszt csonttörő súlya alatt. De van más értelme is: Szokatlan Viselkedés és Poszeidon. Poszeidon! tehát vízi varázslat, a vízi isten varázslata, tenger London helyén. Torony, azaz Váratlan Katasztrófa, Baleset, Döntő Változás. Evidens, Feri váratlan házassága. Fordított Hold, vagyis Rászedés, feltéve, hogy szándékos, de talán Hamis Halálhir, ha szándéktalan. Utolsó Ítélet, a kártyában: Újra Egyesülés. Az, az! persze, két év múlva Miklóssal együtt Londonban.

Nyílt az ajtó, Miklós hátulról átkarolta a nyakát.

- Mit olvasott ki a lapokból a nagy mágusnő?

- Csupa jót. – Krisztina összesöpörte a kártyát s visszatette a dobozba. – Éhes vagy, szívem?

- Mint két farkas.

- Halfilé roston, tejfölös rakott krumpli, zöldbab prézliben, ízes palacsinta, sárgadinnye. Jó lesz, elég lesz?

- Vesd ki máskor is, ha ezt vetetted ki.

Krisztina már a félig nyitott konyhaajtóban állt.

- Asszony! – szólt utána az ura – , nem vetted észre, hogy egy lap az asztal alá esett.

Lehajolt és fölvette.

- A Halál. Majd visszateszem a pakliba.

Krisztina még mindig a szoba s a konyha közt állt, félig szólásra nyitott ajakkal, mintha felelni akarna. Aztán hangtalanul betette maga mögött az ajtót.

Vajon miért mosolygott rám olyan elnézőn, mint egy gyermekre? csodálkozott Miklós s a bárszekrényhez lépett, a whiskysüvegért. Krisztina vámmentesen vette a repülőtéren.

London,1980.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

HATÁR GYŐZŐ

(1914)

BOSZORKÁNYÉGETÉS

Tewkesbridge városka a Tóvidéken. Rideg szeptember, párás tavak. Kőházak. Még egy meg még egy. A sivárság hirtelen protestáns pompára vált: dór-oszlopos, presbiteriánus portikusz; patrícius-ház, mely rosszul palástolja palotácska mivoltát. Feltáruló nyílások, kigördülő falmezők mélyében, a vesztibül márványos, elnyelő vége közeljön: a felravatalozott Koporsó és a félhomályos Család. Talpig lefátyolozott Özvegy; fényescilinderes tömetésrendezők. Beszélő pap foszlánya reverberáló hangpadok. A visszhang kongása átvált harangzúgásra - a lélek halálharangja - zúgása közben áttünéses Halotti Profil: őszes, szakállas, horpadt arc, szokatlan beesettségéből hullasága nyilvánvaló. Vágás. Temetési oszlop - a fekete luxusgyászkocsik roskadoznak a virághegyek alatt -, a legnagyobban a koporsó: a csiszoltas üvegtáblák fénylésében bizonytalanul fel-felrémlik, de csak a koporsó körvonal, rézfoggantyú- és rézpántvillogás. A menet. Elvonulóban. Távolodóban. Baljós hangulatfény az előkelő utcán, késő esti baljós aláfestő zene fagyottas pocsolyái; palota-ablaksor fényeinek leoltása sorra-koppantott egymásután. Sötétség. Türelmetlen csengetés. Kapulámpa éjjeli fénye, ügyeletes cselédember. Ki az? Semmi válasz. Nem fogadja. Akkor sem fogadja. Ilyenkor, ítéletidőben? Csuromvizesen?! (Honnan az ítéletidő? Nem tudni. De van.) Megbeszélte? Tudják, hogy jön?! (Kihez beszél, magárakapott-dideregve, skót hálóréklíben, s mitől oly baljós-rekedt a portát elálló cselédember ? Nem tudni. Az idegen úgy beleolvad, hogy maga a sötétség. Parányit belemozdul a fénybe s feltűnik - előbb sebhelye, majd sebhelyes profilja.) Hangok valahonnan hátulról, a fényes márvány lépcsőház kétkarú homályából. Valami újságíró. Nem tágít. A Kegyelmes Asszony fogadja? Nem fogadja. Hallhatta: a Kegyelmes Asszony nem fogadja. Ej!... Paddy MacKearnan nem az az ember. Félretolja - mit félretolja: arrébteszi az útját-elálló senkit, mint egy csomagot és már nagy léptekkel indul is (békaperspektíva: Nagy Léptek; szoborsor, elhaladóban, a nagy léptek alatt). A Kegyelmes Asszony (Lady Spencer-Fitzroy - Lord S. F. of Dugdale, a gazdag, de elhalálozott Emberbarát özvegye) suhogó félprofilból, a baluszteres márványkorlát elvágja; csupa-ruha. A magáraerőltetett hidegvér alatt fodrozódó izgalommal, kékes-vörös brokátfénylésben (akinek színes készüléke van:) „Megmondtam, senkit sem fogadok". - „A Gyászra való tekintettel, Kegyelmes Asszonyom?" – „Ha úgy tetszik, a Gyászra való tekintettel". - "A Sajtót sem?!" – „Ha úgy tetszik, a Sajtót sem. Azt a legkevésbé". Paddy MacKearnan, a lépcső márványaljának súrolt fényében (alsóneműje toprongyos, de felső holmija kopottságát ügyes mozdulattal titkolja:) “Paddy MacKearnan vagyok, Kegyelmes Asszonyom, a DUGDALE MIRROR belső kolumnistája, Főrovatvezető, az Elhunyt személyes jóbarátja. . ." – „Sajnálom: éjfélre jár" – „Vajha járna!" – „Mi ez a tolakodó felnyomakodás, kókuszszőnyeges kétkarú lépcsőmön?!" – „Csak az egyiken". – „Hogy kettesével veszi fokaimat: mi dolog ez?! Ily váratlanul fennteremni?! Mr. MacKearnan!" – „Szólítson Paddy-nek". – „Csengetek a rendőrségnek! Engedje el a kezemet, miért fogta meg?!" – „Tűrhetetlen modortalanságból. Hol a budoár!" – „De *Mister* MacKearnan!" (MacKearnan, megvesztegető őszinteséggel hangjában:) „Lady Fitzroy! Nekünk beszélnünk kell..."

Áttünéssel. A mennyezetes ágy arany címeréről lesiklás a nyolcszáz éves bőrnyeregszékre - onnan át a faragott tölgykandallóra; tölgyhasábok lobogása. A hasábtűz tölgyes lobogásában kétfelől két profil, két farkasszemezve szenvelgő arcél: Lady Spencer-Fitzroy és Paddy MacKearnan. Az álújságíró kifogástalan ülőeleganciáján érződik, hogy legszívesebben lovagolva ülné meg a nyolcszáz éves nyeregszéket, de türtőzteti magát. A hang hol tovamosódik, hol közellebeg - és érthetővé válik. Kétórás, hajnalba nyúló beszélgetés összerántása öt percre - a rántás hangja akkor erősödik fel, amikor a baljós lényeghez érünk. Lady Spencer-Fitzroy: - „Ha jól értettem és megdöbbenésem nem csal, ön boldogult férjem, Lord Dugdale természetes fia?" – „Szolgálatjára". – „Vagyis hogy Dajkája húsz éven át nem szólt és csupán amikor férjem

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

hanyag jószágkezelősége beszüntette a titkos átutalásokat, csak akkor: huszonegyedik életévében árulta el?" – „Annak betöltésekor, Lady Fitzroy". – „És mi biztosít, hogy ön nem csaló?!" - (Csalárdul széttárja karját és egyenesen a Hölgy szemébe néz:) „Őszinteségem". Az Özvegy arcára kiülnek a vívódó kétség gondolatai. ('Csak egy kalandor álújságíró vághat ilyen maszületett baromi bárány-pofát, hogy az is gazember, aki nem hisz neki. Hiszen csak ne lenne olyan átkozottul jóképű-fiatal és főleg: ne lenne *fiú* a párája. . .' Élemedett, de szép arcán látszik, hogy még nem döntött. Megszólal:) „*Zsarolni* akar?" (Az álújságíró, óraláncos, játszadozó mosollyal:) – „Csupán arra szeretnék rámutatni, hogy Lord Dugdale, a Rotary Klub elnöke, a jótékonyságáról híres Emberbarát (megnyomva:) *Édesapám,* ha módjában állott volna és a jószágkezelőség célzatos hanyagsága, valamint az őt hirtelen elragadó halál együttesen ebben meg nem akadályozza, bizonyára méltóképp gondoskodott volna egyetlen vér szerinti utódjáról és egyenesági leszármazottjáról, végrendeletében". Félig alvó uszkár a szőnyegen. Félálmában pompásan felvonít. Panaszos nyüszítését lecsendesítendő, Lady Spencer-Fitzroy: „Hallgass, Kleo, couche-toi". Nyomasztóan méla csönd. Hirdetés. Mosópor, sportautó, pipa, cigaretta, kéjhajóút, havibaj-vattarúd. Nyomasztóan méla csend visszatér - újra kép. Ők azok. MacKearnan (lábával hanyagul a szőnyegrojtot piszkálja. Az uszkárra:) - „Szuka?" – „Az". – „A neve Kleopátra?" – „A neve Kleopátra". Vakkantás. A kép diszkrét hányiteviséggel, mint akinek nem sietős, átsiklik Paddy MacKearnan nadrághasítékán, mely duzzadtas: az álújságírónak merevedése van. Elégedett vakkantás, állkapocskoccantó kutyaásítás. Ő is, az asszony is - úgy tesz, mint aki nem tudja és nem veszi észre. MacKearnan (pillantása hátraréved a mennyezetes ágy sötétpuha öble felé. Hunyorba csippentve szemügyre veszi a már élemedett korú, de még mindig igen vonzó nőt. Gondolja:) 'Lefektetni? Úgy is jó, babám'. Lady Spencer-Fitzroy (szája megvonaglik. Kiülnek arcára gondolatai:) 'Amilyen izmos-fiatal és amilyen ocsmány csirkefogó, ez még júj-de-kegyetlen is lenne hozzám és nemcsak nagyokat nőszne rajtam napjában háromszor, de még ki is forgatna mindenemből . . . Szegény Edmondomnak semmi szőrpihéje nem volt *ott,* nem is értem, hogy tudott ekkora langalétát összehozni. Ha neki sincs *ott,* álszakállt kötnék alá és úgy játszadoznánk. Imádnivalóan bestiális lenne, ha hagynám. Megéri?' A buja zene lelankad, az erakció – országos közfigyelem kereszttüzében - alábbhagy. Lady Sp.-Fitzr. idegesen felkel ültőhelyéből. Rövid járkálás után fel-alá, odafordul. – „Mr. MacKearnan. Ha innen elmegy, mi lesz az első dolga?" - MacKearnan (elnéz, tettetést színlelve hunyászkodik. Vonzalmilag:) - „Hogy innen ha elmegyek, mi lesz az első dolgom?! Kinek néz, Kegyelmes Asszonyom. Számomra e Ház lelki nyugalma szent. S ha az életem árán, hát az életem árán. Azt is. Odaadnám, feláldoznám. Mindössze . . ." – „*Mindössze?!"* – „Elmennék valamelyik nagy vasárnapi világlap szerkesztőségébe és eladnám történetemet tizenkét folytatásban, bizonyos összegért". – „Nevezze meg". – „Soha! Fillért sem fogadnék el! Csak ami törvényesen megillet". A Hölgy (szívettépő sóhajjal:) – „Majd meglátom, mit tehetek az érdekében, Mister. .." – „MacKearnan. Kérem, szólítson Paddy-nek". – „Paddy... És maga meg, engem... Ottiline-nek. Ha akarja". – „Lady. .. Ottiline".

- Jöjjön el egy hét múlva. . . Paddy.

- Eljövök. . .Ottiline.

Paddy távozóban. Sudár és minden-tükörben-gyönyörű, ahogy végiglendül és nem vágódik el a símafényű márványon. Lady Ottiline, utánanézőben; most látni csak, a szoknyája milyen szűk, mintha rászabták - és mellének brokátbimbója is, mintha kidárdásodott volna. Feláradó zene; montázs. Képsorozat: *másnap.* A másnaposság nyomai a Hölgy visszatűnő gyöngy ábrázatán. A hermelin hálóköntösbe öltözött Lady Ottiline nyughatatlan barangolása termeiben, magasról lógó családi képek között - ami nem Gainsborough, az Reynolds, ami nem itt van, az ott sorakozik a Családi Bank páncélpincéiben. Lady Spencer-Fitzroy tulajdon arcképe előtt. Arcmása és az eredeti összehasonlításából kiderül, hogy a Lady dúlt. Dúltságában hol csapkod, hol a szeme sarkába szökő könnyet csippenti el egy Dior Battista-keszkenővel. Jóságosan zord; a bútorokon a gyászhuzatokat porszívózó cselédi népség kiszidásától tartózkodó; de – mint a közelítéseken látni - évekkel öregebb tegnapi önmagánál. Csak akkor nyugszik meg, amikor dúltságán felülkerekedik a kötelesség gőgje. Edmondért. A Családért. Lord Dugdale Hitvese nem teheti azt, amit pedig hej-de-szívesen megtenne. Hentergődzési szükségletét máshol is beszerezheti, pénzért, úri módon, nemcsak a szalmakazalban. Egy hét haladéka van, cselekedni kell. De mit? Hol szájaszélét rágva, hol kezét tördelve, hol meg öklöcskéjével tenyerébe ütögetve kérdezgeti magától: de mit? mit? mit?! . . . Pattint. Ötlete támad. Az ötlet olyan, hogy gyűlöletesebb már nem is lehetne és legszívesebben elhessegetné. *Goldie.* (Innen - zárt szájjal, de saját hangján – belső monológ, mély bársony dudolatúra; hozzá távoli zenezengés): „*Goldie".* A pimaszul gazdag, a közrendű létére sokkalta gazdagabb Goldie, a Lenhajú. A hiába utána uszított falka magándetektívvel a nyomában, mert tíz falka ellen-detektív tüntette el az áruló nyomokat. Hogy majdnem háziháborúra került sor a két család között, nyílt lövöldözésre - hiszen erdőkerülőik már élesre

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

töltött fegyverrel kerülgették az ellen-erdők kerülőit. Pedig-pedig. Pedig százat tesz egy - mit százat: az életét teszi egy ellen, hogy Edmond járt nála. Az ő Edmondja. A szigetország leghíresebb találkarendezője rendezte találkáit, légyottjaiknak messziről bűzlött a szaga. Leadta magát neki. . . Goldie, a Lenhajú - aki valaha a legbizalmasabb, leghűségesebb nyalom-falom tyutyuci egyszem édes *barátnője* volt, a Megbízható! De boszorkánnyal felvenni a küzdelmet nem lehet. A Lady belső vívódása közelnézetben: Edmondjuk halott, új fejezet kezdődik. Amilyen régi gyűlölség fűzi egybe kettejüket, Goldie nem fogja elutasítani. Meg fogja érteni. Ha valaki - Goldie megteszi. Lenhajú Goldie a Szőke Boszorkány, aki közrendű létére az Arisztokrata Boszorkánykas Főboszorkánya. Érthetetlen káromkodást morzsolva - Hölgy rászánja magát és nekilendül. Vadul összevissza lapozott telefonszám-feljegyzések (mind titkos, az övé is, a Goldie-é is). Az egyetlen gyakorló boszorkány a grófságban, akinek félelmes híre van, a háza tele átszúrt fényképekkel, bábukkal; az egyik sarokban a Varangy képében, a másikban a Bak képében - füstölőkkel körülrakva - a Sötétség Fejedelme.

Lefüggönyözött fekete autópompa borít gyászfátyolt a mogorva történtekre: a rácsos parkkapuzat kapurácsa előtt megáll. A parkkapuzat épületes feltárulása, az autócsoda besiklása. Kastélyfelhajtó, gótikus aluljáró. Rideg előcsarnokok hosszú során (melyek fényén mitsem változtat az, hogy tulajdonosuk közrendű) - be az oroszlánnyoszolyákkal szegélyezett boszorkánybudoárba (lobogó kandallótűz világítja meg - meg a sarokban állongó torz- és borzállatok ágaskodva fűlő szeme-parázslása). A viszontlátás elérzékenyülése mely ürömbe csak az az apró öröm vegyül, hogy a magát örök-fiatalnak elhíresztelte Goldie len hajzatába ősz szálak vegyülnek, szeme körül megjelent az első szarkaláb. Palástolásul semmitmondó beszélgetés. - „Mióta viselsz szemüveget?" - ,,Ó, csak ráolvasáshoz". Ki-ki erőt vesz magán. Lady Ottiline maga a spártai bűbáj (mialatt bugyijába bevarrba, kiéhezett rókakölykök marják a puháját: 'ha meg is öregedett, remélhetőleg Goldie boszorkányvarázsa semmit sem vesztett erejéből'). Goldie türelmesen hallgatva szívja cserkeszpipáját (néha bele-belenéz ebbe-abba: egy kasba, amelynek mélyén óriáskígyó rejtőzik - felüti a fejét -, avagy a bogumil füstölőbe, amelynek a fedője pajkos sátánt ábrázol - hogy szétpiszkáljon a tömjénpálcák között). Lady Ottiline felmagasztosulva megalázkodik, ékesszólása beletörik a szaggatott elegenciába. Tudja, hogy a maximális lehetetlent kéri, de. A vagyon, a családi becsület, a női megbántottság forog kockán: ennek épsége, annak csorbítatlansága, amannak szerelemtörvényei - elnyelettetésre. Goldie amilyen vonakodva-megértő, olyan tusakodva-engedékeny. Noha ama szerencsétlen ördögidézés után (öt éve), úgy egyezett meg a rendőrséggel, hogy ő *többé nem;* és ámbár azóta nem praktizált s jóllehet egy boszorkány adott szava arany - *deo Neki,* ezt a több-mint-lehetetlent, Edmond emlékére való tekintette!. *Neki* igen. Drágám! Tyutyulim! Többszöri megölelkezés és kibontakozás közepette könnyes kiengesztelődés és összebékülős puszimuszi. Goldie nemhiába Goldie, többet tud, magánkémhálózata is boszorkányosabb. Edmond múltja *hónál fehérebb:* nincs törvénytelen sarja (s ha lenne is: nem *attól* és nem *ez).* A magát Paddy MacKeaman-nak kiadó egyén közönséges álújságíró, a DUGDALE MIRROR-hoz semmi köze. Az aljas gazember egy tengerparti garniszálló ripők-szállásán húzta meg magát - ott várja, hogy Lady Ottiline megtörjön': megpuhuljon és aláprédálja magát neki. A tea fölött megegyezvén a haditervben, a hölgyek kacagva válogatnak a Katalógusban, a Rontások-Ráolvasások között. Rettentő rontom-bontom, a park baglyai felhuhognak. – „Ezt"! - bök rá egyre a mintakönyvben Lady Ottiline. A lefüggönyözött gépkocsiba szálló Lady Ottiline pá-pá integetése, az uszályos Goldie csókhintő, aranylamé alakja a teljes szélességében felsívárló lépcső bíbor pástján; az egyenruhás sofőr komor szolgálatkészsége félprofilban. Tovasiklás, távoli ponttá zsugorodva - ki a képből.

Bosszúgépezet megindulása. Boszorkányzene baljós felnyüszítése, garniszálló sandán világított homlokzata: fejreállva tükröződik a ladiktalan part tengervizében. Királysas - vízikeselyű vijjogása a vaksötét világítótoronyban. Madame Goldie (boszorkány-inkognitóban) a rozzant taxi-batárból kiszállólag. Feltekint. Ripők- szállás. Ezt kereste. :Éjjeli porta, ügyeletes Haramiakép. Paddy MacKeaman? Ilyen ripőkünk nincs. Még hogy nincs? Hát az a sunyi padlásablak-világítás, az micsoda? Nem itt lakik, kérem. De igenis, hogy itt lakik: Sean O'Hara néven bujkál lesújtói elől. Ha ő volna, akkor sincs itthon. Nincs-e?! Majd én megmutatom, hogy itthon van. De Madame! *Madame.* . . Goldie feliramodása a lépcsőn. A Haramiakép sohasem fogja megtudni, mitől bukott el és bukfencezett alá a deszkagrádicson: a vikszeléstől, a fejen sújtó esemyőtől-e avagy annak foggantyújától, amely a bokamankóját elkampózta; már meg se kísérli, hogy űzőbe vegye. A Lenhajú meg csak fel, fel. . . Deszkarecsegés, nyomakodás. A padlás-zugoly vécéajtaját félájultan lengeti a szél: valami benne, otthagyottan, lehúzatlanul illeg. . . A pirosra mázolt zug-ajtó kotyogó kilincsre jár; felnyílik az első boszorkánypisszegésre - anélkül, hogy Goldie hozzányúlna. A tárgyak, minden. Az ő cinkosa. Az ál-MacKeaman-legény lábát feltéve, szétlottyant neglizsében megjátssza, hogy ő a Nagy Kéjkaján; magasra eregetett füstkarikáiban már látja valóra válni álmát: ezer szerencse, hogy a Nagy Stikli épp jókor jutott

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

eszébe. Ha minden úgy megy, ahogy eltervezte, akkor a *Mámival* (már így becézi Ottiline-t:) a *Mámival* belefürdik a kéj kövérjébe és mint ál-Zabi, beleül a Dugdale-ek ősi örökébe. Azon ábrándozik (forradásos arcának háttal), hogy mint dúskál majd a mesés vagyonban, hogyan vásárolja meg és rugatja ki hitelezőit vállalataikból, melyik tőzsdeügynökségen keresztül növi be és hogyan kaparintja halálos ölelésbe a City-t - amikor.

- Sean O'Hara.

A hang tarkónsújtja. Igazi nevének hallatára hátra pillant. Hebehurgyán tápászkodni próbál, de belegabalyodik félig levetett tulajdon gatyájába és féloldalt bukva, fülét az asztalba veri. Odanyúl. Rémülten tapasztalja, hogy véres. Visszahúzott tenyere a holdvilágnál: csupa vér. A földön gunnyasztó Véresfülűnek a hatalmas Goldie kiterjesztett szárnyú nősténykeselyűként kondorodik fölé. Halálfejes flaskát tart maga előtt - kidugaszolja. A felgyulladó világítótorony vaklángjánál megsuhogtatja aranylamé szárnyait, támadásba lendül. Az álújságíró makogva tiltakozik, de védőleg maga elé tartott karjairól visszabukik az inge ujja - és itt követi el a hibát. A skarlátveres, könyökkesztyűben Goldie, az Aranyboszorkány ráhinti a sós hugyanyba áztatott békalencsét. Az elszömyedés országos moraja. Áttűnéssel, hol sziszegve föléemelkedő kígyónyelvek, hol ökröndözve-vigyorgó démonpofák jelennek meg a gázsütő sorozatlángjának kékes imbolygásában. A magát ál-Zabinak kiadó Ripők felüvölt, a karjára freccsenő varázskotyvalék - szőrét forrázva-perzselve - befurakodik pórusain. *Tableau.* Goldie (hangjának körbe visszahangzó szárnycsapása:)

májad-léped elpeshedjen
véred-pisid elposhadjon
nyálad-könnyed elgennyedjen
turhád-taknyod elgornyadjon

minden kócod beragadjon
harákoddal eláradjon
ondód erőd elapadtán
szemmelverlek Ronda Patkány

két karod is elszáradjon
bénahulló elfáradjon
aszkórságtól aszaltában
szaggató kín szabdaltában

attól hulljon - leszáradjon! . . .

Goldie, óriásra tágult közel-szemével. (Ez a szem az *egész* képernyő.) Goldie a Gyönyörű a Babonázás pillanatában elrútul és ráereszkedik O'Hara csiberemegésére. A Forradásos Arcú felnyög. Goldie, az Aranyrút, kiemelkedő szemét nyársnak használva - felnyársalja ál-Zabit. A kalandornak abban a minutában elmegy a kedve a Nagy Stiklitől és mindenestül elfelejti, hogy tegnap még ál-Zabi akart lenni, Lord Dugdale „törvénytelen sarja". Ál-Zabi a karjához kap. Fel-jajkiált. Gyermeteg sírhatnéktól eltorzult vonásai félelemről tanúskodnak, de hogy hol-mit érez, nem árulják el. Goldie vörös könyökkesztyűje egyszerre megindul (most látni csak, hogy az ujjvégek le vannak szabdalva s a lyukakon vámpírkarmok kandikálnak elő). Előmereszti. Alámar. Megcsikarja áldozatát. O'Hara (üvöltve:) – „A karom!" (Még fájdalmasabban:) ,,Jaj-a-karo-oom!" . . . Hosszú hetek felgyorsított két perc alatt: O'Hara (mint a hirtelennövő növény). Két karja egyre ványad-fonnyad-aszalódik. Legyengül. Szédül. Arca megduzzad, arcsebe kiújul (arctályog? trombitaizom-sánkér? rosszindulatú pofadaganat?). Állapotának menthetetlen aszkórosra fordulása. Madárvergődése. Titokzat-látogatói az alvilágból. Orvosok sürgése-forgása; kattogó orvoslatin vezényszavak. Lipoidvész, vérrák, raktársejtek megürülése, kachexia. Felülről fényképezett konzílium fehérköpenyes örvénylése. A cselekmény csüremei és csavarulatai egyre kevésbé képesek lekötni a tévénézők érdeklődését. 16 millió képernyőre tapadó ugyanannyi szempár. Különös vakrémület keríti hatalmába őket. A 16 millióból 8 millió férfi; a 8 közül 2 milliónak libabőrös borzongás indul a herezacskója alatt, majd fel-és végig a hátán: ez a 2 millió lekapcsolja. Hangos veszekedések, gyerekek ágybaparancsolása. A 6 millió (férfi) nem tudja a szemét levenni róla. A beleélősök, a 6 millió ál-„ál-Zabi".

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Csak lesi-várja a „továbbiakat" - hogy „mi jön még". Nem mindegy? Ahhoz az országos egészségügyi katasztrófához képest, amely a képernyőn-kívüli, a valós cselekményvilágra rászakad? Hogy vajon a szenvelgő Lady Ottiline-nek mégis megesik a szíve a lókötőn és lovaglónadrágban lefekszik neki? Avagy Goldie-ban hogy fellángol a gonoszkodás utolsó lángja (ha egyszer a férjét elhalászta, miért ne rántaná el az orra elől-és ki a vaginájából a félparaszt O'Harát) . . .?! Hogy a csóró, félparaszt O'Hara, mihelyt az álújságírással lovat adnak alá, eladja BOSZORKÁNYT SZERETTEM címmel önéletrajzi hülyeregényét a világlapoknak? Nem édes-mindegy, ahhoz képest, hogy a következő hetekben különböző korú, búsképű férfiak ezrei - tízezrei ostromolják meg az esztékárendelőket, a karjuk felkötve: gennyeznek-nyálaznak és aszkórosan lógnak önmagukon?

Kórházfolyosókon szükségrendelők. Szükségfelcserek széktologatása; tolongás. Tétova látleletek, analfabéta űrlapok, olvashatatlan négerírás, tanácstalan diagnózisok. Süly? Idegsömör? Satnyakór? Nyákpeshedés? Inygórhany? Inhüvelysenyv? A betegek a tévéhipnózis hatása alatt nem a saját bajukról panaszkodnak, hanem a „továbbiakról": arról, hogy a kurafi kalandor arca felduzzadt, forradása eltarjagosodott, szeme-gödre a teljes elcsipásodás és betemetődés után úgy fest, mint a „saját-maga-megásta sír". Innen kezdve (a hozzátartozók előadása szerint) a beteg nem tudta követni a „továbbiakat" a képernyőn, mert a tévé előtt hasonszenvi fájdalom (homoeoalgia) kapta el-és kaparintotta hatalmába. Jajgatnia kellett hangos jajgatással, pszeudosivalkodással, „jaj! jaj!" A veszékelőt ágyba dugták, beszéltek hozzá, nem hallotta, feszületet kért, ágytálat, papot stb. (Kataleptikus phlegmathorrhea). (Bőséges monytömenysavóval, melynek sárgás bűze amilyen orrfacsaró, olyan leküzdhetetlen.) A tévéhipnózissal terjedő tömegragály tanulmányozására kormánybizottságot küldenek ki; de lévén nem annyira bizottság, mint maga a kormány, korántsem a baj leküzdése-és megelőzése módozatait kezdi tárgyalni, hanem azt firtatja - miként lehetne a baromfigyárak, inkubátorok, sötétben tenyésztett üzemi baromfik stb. tapasztalatait egyesíteni a tévé által indukált tömeghipnózis felfedezésével s azt a kormány üdvére-és javára fordítani? Nem volna-e lehetséges olyan, inkubátorokkal és baromfigyári sötétben tenyésztett, csupán csak festenyzett vízzel alva-táplált, négyszögletes-tehát-könnyen-csomagolható-tárolható és tévéhipnózis alatt tartott állampolgárok kitenyésztése, akiket egyszer négyévenként venének elő - szavazáskor -, hogy leadván a kormánypártra szavazatukat, visszadugják őket milliószámra a sötétbe? Ez nagy kormányköltség-megtakarítással, valamint a baromfigyári demokrácia végleges megszilárdításával járna. . . Mire a kormánybizottság befejezi titkos üléseit és beterjeszti messze kalandozó Titkos Jelentését, olyan endémia dühöng Anglia szerte, hogy a Külföld, az aszkórveszélyre való tekintettel, bezárja kikötőit, fertőtleníti a postaforgalmat, filtrálja a távtelefont és karantén alá veszi a szigetországot. A vesztegzár és a tömeges satnyakór kettős csapása alatt senyvedő országot – mint történetében már annyiszor - nem kormánya menti meg, hanem anyjukból szalajtott koca-pszichiáterek kormányfelhatalmazás nélkül összeülő ankétja. A lélekegyenészek „átéléses áttételről" beszélnek és az ankéton lassan kikristályosodik az a kósza remény, hogy *„ha megírnák a tévétörténet terápiás folytatását, úgy a 'rokonszenvessé sarkított' zsaroló piszokfráter fokozatos felépülése, majd diadalmas gyógyulása hasonszenvi jobbulást-lábadozást eredményezhetne a tévémegbetegetés milliók körében".* Sokan kárhoztatták Petula Pinafore-t, a színésznőt, aki Goldie szerepében „eltúlozta alakítását" és a „boszorkányok-és boszorkányság társadalmi helyzetének felmérésekor" az ankéton mindinkább háttérbe szorulnak a hagyományos vallások és tudományos módszerek. Kiderült, hogy sóbálvánnyá változott orvostudoroknál a szimpatikus mágiához sokkal jobban értenek a törzsi varázslók és bejegyzett boszorkányok. A modernnek csúfolt orvostudomány előbb csak defenzívába szorul, majd szedi sátorfáját és hanyatt-homlok menekül, ki-merre-lát alapon. Először történik, ország-világ láthatja s milliószámra szenvedő tanúja, hogy vajákolás-bűbájolás és az ezerszer nevetségessé tett boszorkányráolvasás, kellőképpen felfokozva a tévé hatványain: *hat!* Százezrek hónaljmirigyét gennyeszti-gyullasztja, milliók karizomzatát senyveszti-sorvasztja bőrre-csontra, kartőtől ujja hegyéig. Már mindennapos látvány e halálkísértetek szaladgálása és tüntetők összeverődése a tévéstúdiók előcsarnokában. Elözönlik a luxuskocsiparkot, felborogatják az autókat, rekedtre rikácsolják magukat, ahogy sovány torkukon kifér:

- Goldie-t a máglyára! *Boszorkány!*

- A tűzre vele! Tűzre a ringyó Goldie-val!

Megszületik a néphangulat, lincselnek a hangszórók, a háztetőkre felröppen az országos követelés csóvája.

- Máglyát nekünk, rajta Goldie-val!

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Az Égetnivalóval!

- Máglyára vele, máglyára!

Ekkor már az Örökifjú Gyönyörűnek (Petula Pinafore-nak) is feltűnik, hogy az ezer aszkóros torokból dörgő népharagvás éppenséggel nem emlékeztet a görög kórus méltóságteljes bőgésére; és amikor a limewoodi stúdiók egyikéből távozni készülve, az aszkórosok őrjöngő tömegével találja magát szembe - megszeppen. Ő csak színésznő, szájbarágott szerepet mond, szerep szerint alakít - visítozva öblösen és előkelően - s különben is, aki végigkísérte a „továbbiakat", tudhatja: a piszokfráter O'Harát utolérte méltó büntetése, s mialatt bánatában (és szégyenében) a kastély parkja béli dísztóba öli magát, odabenn, vízihullája kifogásakor ünnepli a Dugdale Családi Tanács, hogy megvan a Vagyon.

- Bennünket nem érdekel a méltó büntetés, a Dugdale-vagyon, őlordsága pereputtya, az egész agyalágyult tévémeskete! Nem érdekel!

- A kezünket akarjuk, a karomat akarom épen, ne érje utól a Gonoszt a méltó büntetése, ki nem szarja le?!

- Valaki! Ezt az aszkórt vegye le rólunk!

- Levenni a rontást!

- A tévére vele, aki boszorkány mindene van!

- Ne is próbálja: a szeme se áll jól! Nézd a ringyó nemjóját még tagadná!

- Vagy leveszi, vagy máglyára vele!

- Ha leveszi, akkor is!

- Máglyára! Máglyára!

Az „elragadó" Petula Pinafore-t testőrei ezegyszer még kimentik szorult helyzetéből. Ezután gondja van rá, hogy távozása előtt (egy oldalkijáraton elsurranóban) a küllemét is elváltoztassa. Kiveszi hamis fogait. Vesztére. Másnap viszontlátja magát a DUGDALE TIMES egész oldalas fényképén; az orvfényképész abban a pillanatban kapta le, amikor a jól konzervált negyvenes helyett a rosszul konzervált nyolcvanas benyomását kelti és fogatlan ínnyel reprodukálhatatlan kifejezéseket mammog. Harmadnap a vezércikkek a Népharagnak a kormányra - a kormánynak a Népharagra nehezedő nyomásáról, negyednap a nyomás fokozódásáról számolnak be.

Az országos aszkór százával követeli áldozatait. A szükségkoporsók után az Aszkóros Militánsok Szakszervezetének százezrei vonulnak, megcsupaszított csontkarjaikat mutogatva. Rosszabb, mintha bevernék a Parlament összes ablakait. Az emberek sírnak, éltetik a halállal eljegyzetteket és egymást beleheccelve - macskazenét adnak kerületi képviselőiknek:

- Nem járja! Ehhez a Legfelső Disznóséghoz képest Watergate kismiska!

- Fizessenek, akik elkezdték! Akik gennyesre keresték magukat rajta!

- A tévének köszönhetjük! A tévé szabadította ránk a ragályt!

A képviselőház rendkívüli ülésén szavazza meg a tévédráma terápiás folytatását. Börtönőrök felügyelete alatt dolgozó forgatókönyvírók lázas ceruzarágása. Tewkesbridge városka a bájbűvös Tóvidék. Parókafürtjeit rázó tévébülbül bemondónő mosollyá olvadása: *a Folytatás.* Rügyfakadás, virágbaborulás (zene: a kirabolt Schubert forog a sírjában). Fülemüle pajzánul fidizik Csalogánnyal (két csőr - közelhozva:) tercben trilláznak és nászcikkanással tovaröppennek. Lady Dugdale, a kililiomosodott özvegy (főrangú: kastélycímer) leküzdhetetlen vonzalma a Dalia iránt (paripás-átutazóban). Daliáról nem egy szerencsés véletlen (és hajánál fogva odaráncigált epizód) deríti ki, hogy Valaki (?) dúsgazdag úr-és volt miniszterelnök teljes jogú örököse és vér szerinti titkára volt. Az Egymásnak-Elígérkezettek egybefonódása hegyen-völgyön: a lakodalmi Frigyrelépés országos ünnepe boszorkányégetéssel egybekötve (a protokoll-szmoking és nagyestélyi kötelező) . . . Még a forgatáshoz hozzá se kezdtek - és az egyetemek orvosi fakultásain már egyre-másra váltják le az orvosprofesszorokat, hogy megürült katedrájukat sámánokkal, gurukkal és ugandai varázslókkal töltsék be. Ajtót mutatnak a gyógyszervegyészeti gyárak kóbor vigéceinek - a laborokban bongó-dobok, uángók, gugu-döngők, réz kurubilibödönök és mérgezett nyílhegyek sorakoznak. A gyógyterápiás tévészkript elkészültekor a százezredik aszkóros hullát földelik el, az ENSz elrendeli a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

vesztegzár megszigorítását, a tévéfertőzéses országos karantén asztmásan levegő után kapkod: lélek a kikötőkön se-ki-se-be.

Valahára !

A Gyógyulás Napja! A Jóreménység napja, felkelőben!

Az utcákon, ismeretlenek, bárgyún összekacsintva győzelmi V-jelet mutogatnak egymásnak.

Sámánorvosok és kísértethajtó segédboszorkányok felügyelete alatt, a tévénézőtérré átalakított országos kórteremben, kötelezőleg és törvényes felelősség terhe mellett, aszkóros milliók nézik végig, izgatott családtagjaikkal, a tévérománc „folytatását". (A Canterbury-i Fősámán javaslatára egyenes adásban - a sámán-konklávé egyhangú döntése szerint. A film legyöngíti a terápiás cselekmény szuggesztivitását és korántsincs akkora hipnomágikus hatása, mint az egyenesnek.) Folytatása egyenesben, a frissen özvegyült Lady Ottiline önfeledt aranypillangó módjára száll rá az átutazó (és ezúttal már rokonszenvessé sarkított) Délceg Ifjúra, akinek divatlapilag elnyíló ajkán nemeslelkűsége éppoly nyilvánvaló, mint nyitva felejtett nadrághasítékán - csókszomjúsága. Sejthető hangforrásból, szörcsögő hangra leszünk figyelmesek. Lihegésük egyre gyorsabb, a gyorsulás egyenes arányban áll beleremegésük elédesülésével. Levetett farmernadrág a sarokban - rövid snitt. A tetőponthoz közel Lady Ottiline, nekrofiliás célokra, felajánlja az Ifjúnak a szomszédos ravatalon felpolcolt Lord Dugdale Földi Maradványait - vágás. Az Ifjú Paddy MacKearnan: (süldő mosollyal szemérmel; fejét rázza). Lady Spencer-Fitzroy: - „Hiszen az apád. A családban marad" (unszolja). Paddy: - „Nem fogadhatom el". Elfogadja. Megteszi. Kisvártatva, gombolkozó babrálással farmerjén; röstelkedése megvesztegető: - „Meg tudsz nekem bocsátani?!" - Lady Spencer-Fitzroy (belebabrál Paddy hajába:) – „A Boszorkány volt a rossz, nem te..."

Lassúdad áttűnés, tömlöc-zene. A Boszorkány a Kámzsás Vésztörvényszék előtt; cukorsüvegszerű fejek, áristom-világítás. Odakünn máglyaácsolás: máglyaácsolók máglyát ácsolnak, vércsikartas szerkentyű-csikorgás. Lenhajú Goldie, az utolsó kívánság jogán tükrét kéri, megcincálja magát, hajtornyot igazít. Nem akar rendetlen hajjal, lomposan tupírozva máglyára lépni. Tükrében fel-alá: megnézi ínyeit, szájszögletét (hogy nem szaladt-e rá az ajakrúzs, ajakrúzsra a kékfesték, kékfestékre a műszempilla) és látva, hogy minden rendben- (felvétel!) -, aranylamé-riszálással indul a máglyára. Nem tudja, hogy nem filmfelvétel és minden direktben van; hogy a máglya is, nem felvétel, hanem direkt-máglya. Csókhintés, gödröcske-mosoly; máglyahalálát ingerlő-félvállról veszi, félmelle-villantja. Nem tudja még, hogy a Sziget Rondabugyrában, a tévékemencék Öregördöge, Asmódeus Obujalenciája elrendezte már, így rendezte el. Hogy alángvillódzás eleinte vetített ugyan, de a rövidzárlat valódi. Az se sokáig lappang, sercegve elemészti a szigetelést; a szikra nagy ívben a gyúlékonyra pattan, a gyúanyag - magatehetetlen gyúlhatnékjától felajzva vár. Robbanásszerű hurrával lobot vet, a láng hajrá-neki - elmohósul, a Díva. harisnyanadrágját a körülérő lángnyelv perzselni kezdi. Forrasztóláng szúró forrósága - minden átvillan rajta és eszébe jut a születéstől a sületésig. Mert már sül is. Mert igen, a Díva, félőrülten a rémülettől sülni kezd, de csudálatos tisztánlátásának kiüvöltésében az utolsó pillanatokig csupán a ténymegállapításra szorítkozik:

- Jaj égek! *Égek! É g e k !*

Ezt többször elismétli mind éktelenebb sivalkodással, míg a torkába lemaró füst belé nem fojtja a szót. És Petula Pinafore a recsegve szakadó díszletekkel alázuhanva - eltűnik a tévémilliók látóidege elől. Az országos aszkórterem elégedetten nézi végig a boszorkányégetést - hadd lakoljon az a nem-jóban-sántikáló! -, noha a gyógyterápiába mindjük beletudja, hogy ártatlan filmtrükkről van szó, az ország lelkiismerete tiszta. Vágás, hirdetések, mosópor, sportautó, délszaki naplámpa, hajókéjút, arckrém, havibaj-vattarúd. Annál rosszabb a lelkiismerete a tévégárda főrendezőjének (a Canterbury-i Fősámán döntésébe nem lévén beavatva, hogy az adás egyenesben megy). Égnek meredő haját tépve lesi a lángfalba süppedő díszletek harsogó zsírsercegését és szaladgálva keresi a statiszták között a lepénzelt tettest, akit látatlanba rühes kutyának titulál, mert hogy úgy fogja lepuffantani, annyi szent... amikor egy nyájas-energikus Vasmarok galléron ragadja és közli: Legfelső Helyről utasítása van, hogy.

Hány milliót fizetnek ki közpénzekből, hallgatáspénzt, felbérlőnek-felbéreltnek, hozzátartozónak, bulvárlapok csahos kopóinak? Ki bánja, kinek fáj? Kivilágos-kivirradtig, a minisztertanács permanens ülésben lesi az első hírt. Az első gyógyulásról. Az első sámánbulletint. „A hónaljduzzanat lappad, a mirigy szabályosan működik. A raktársejtek telülnek, az erysipeloid verhenyeg feltisztul; erőteljes sebhegedés, a simaizom kontrakciója határozottabb." Hogy kimondhassa a „nahálaistent" . Hogy elmesélhesse, mekkora kő esett le-és hová, az ő miniszteri szívéről. Hogy lám, a boszorkányégetés direktben – „hatott". Hogy a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

színeművésznőért - aki álmában se volt boszorkány, csak alakította - valaki bajkeverőnek eszébe ne jusson már misét mondatni: utoljára teszi. Hogy a kormány, a miniszteri mennyezetes ágyban, ugyanazzal a jóleső érzéssel hajthassa tompult álomra fejét, mint amellyel az általa kormányzott, az egyetemes haladással fejbekólintott, kábán lógó emberiség. Millió otthonban jelenik meg a Doboz képernyőjén a kenetteljesen döcögő Vezérszólam a tévéhíradóban, a főminiszter gurgulázza, az udvari boszorkány csettenti, a Korona gyagya vigyorral hallgatja:

- Büszkén mondhatjuk - (megáll, helyére igazítja vendéghaját-vendégfogát és tokaráncait helyregyűrve, a gigáját feljebbsrófolja:) - büszkén mondhatjuk, hogy aranykorszakunk hajnalának emez avatóestjén, dialektikus szintézisünk küszöbére érkeztünk és ne mondja senki, hogy van; mert nincs megállás a haladás megszabta úton: íme - (fennkölt kukorékolással:) -, íme visszahoztuk a boszorkányégetést, egy *Magasabb Fokon,* a tévénézők milliói előtt.

London, 1968.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

TARDOS TIBOR

(1918)

TENGERI

A szentséges „kék" szó ott remeg a tájon, s elárasztja erőteljes, habár piciny sugaraival. „Kék", búg fel a szín láthatatlan gongja s nyugtalanságot fúj az ifjú tüdőkbe. „Kék", nyikkan fel a tegnapi hőségben megrekedt homokszemcsék fuvolája. „Kék, kék", hajtogatja a közönyös égre rajzolódó sok-sok tudatlan hegy-él. Ez a szó hajtja a tutajok turbináit, ő a keselyűk és a delfinek hordozórakétája. Mérhetetlen étvágy repeszti az egymástól távolfekvő tárgyakat, s megvadult metronómként szabályozza a kézből-kicsúszó ellenőrzés, a sziszegve dagadó egészségesedés ütemét. A világítás neve, sugárbasodort kísértete megkutaszolja a teret, mint a sebben feltámadó késpenge az izmokat. A levegő, jóságos lég-arcával, megismétli a jelszót, s örök-oktondi, örök-iskolakerülő-nyelvén eldadogja: „Kék, kék"; persze valójában azt sem tudhatni, „kéket" mond-e, vagy „léket", „éket", „vidéket", sőt talán szólni se szólt, csak apró égői, világító tücskei rebbentek egyet a hajnal sütőserpenyőjében. Az árnyak rotor-tálcái a nap keresztje felé hajolva felszállnak. Pirinyó azúrcsöppek ugornak ki a szerzetből, sarokba vágva szédítő függetlenségüket, s - buzgó neofiták, kecses kis műkedvelők - beállnak ezerszám a rivalda egyszínfényben égő tömegstatisztériájába. Finom, finom zene szisszen fel a rovarok fényelmetszette gégéjén. Az éj esetei kipillantanak a nagy üvegablakon a szabadba, majd vállat vonva visszaülnek a játékasztalhoz, veszélyes játszótársaikhoz, az égővöröshöz és az okkersárgához. A fényűző verenda előtt a különben hűséges rózsák megfeledkeznek magukról, odavannak. Az orchideák ceruzái, a pálmák szemérmes bibéi szégyentelenül merednek a láthatárnak, mely a teljes fejveszettség e perceiben mintha kéznyújtásnyira lenne. A remény nagy, átlátszó madarai felröppennek, s királyi szárnyukkal, pettyes fénykromoszóma-készletükkel fölélebegnek az eszük- és nemükvesztette, döbbent, csupa-pupilla sokaságnak. Ne menj ki, vándor. Felkél a szél, álompénz csörren csendesen a lég pókhálóvékony erszényében, semmi más. Ne menj ki, vándor, mi indokolná, hogy alátolakodj a kozmikusnál is rosszabb kemény, kemény sugáresőnek: maradj, ne hagyd el sirályodat, mely ott botladoz szelíden odavetve, álmod fekete reklámbársonyán.

Hab lepi el a kézfejet, az esőkabátot, a szem domborulatát... különös hab. Víz az persze, de olyan víz, mely nem csupán vízből és sóból áll. Ismeretlen tárgyak furcsa, nehezen felismerhető moszatjával van teli. Ott sétálsz a tengerparton, s kezed fejét egyszerre nem tudni miféle enyhe, áttetsző lepedék vonja be, talán moha. Pár lépéssel odébb karmazsin-fátyol tapad kabátszárnyaidra, szegény, átjátszott tengerészkabát-szárnyaidra. S most egyszerre itt a pikkelybevonat, mert pikkely az, valamiféle állatnak a zöld, aprószemű, hegyes, annyira tapadós pikkelye, hogy szétropogtatva is csak a legnagyobb üggyel-bajjal tépheted le a test felhámjáról. Most pedig, a felsivító szélben, mikroszkopikus tüskék záporoznak az arcodra, láthatatlan, fájdalmas hegyükkel áthatolnak a ruhán, alábujnak a szemüvegnek, megtámadják a nyálkahártyákat, a nemiszerveket, a test egész felületét . . .

Ha aztán megfordul a szél, a baj is vele fordul, a magányos parti sétáló baja, mert a szél a nyílt vizek gőzeit fújja rá. Alapjában véve nem gonosz gőzök ezek, alig különböznek a „tengeri levegő"-től, hacsak abban nem, hogy állaguk alig észrevehetően ritkább, ez a piciny különbség azonban mégis megtüszkölteti az embert, alig észrevehetően, afféle belső tüsszögéssel.

Meg kell várni, amíg a légritkaság helyébe légsűrűség lép, s a tüszkölés átfordul lassabb, bár szabálytalanabb, némiképp hörgő lihegésbe. Eme újabb kellemetlenséget nyilván az a hatalmas tömeg apró, átlátszó, ragacsos, puhatestű lény okozza, mely e korai évadban teljesen elárasztja a parti légkört.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Dehát észre se veszi az ember, s már el is múlt az évszak, a bosszantóan apró légi jószágok felnőnek, s bizony óriás fejlábúakká, gigászi rákokká fejlődnek. Ezeknek persze már eszük ágában sincs, hogy a levegőben röpködjenek, mint csemetekorukban tették. Ott csámborognak az óceán mélységes fenekén, vedlenek szüntelen s csupán levált szívókarrendszerüket, kinőtt óriás páncéljukat eresztik szélnek. Hanem ezidőtájt bizony nem érdemes a parton sétálgatni, legalábbis néhány napig nem, amíg elvonul ez a testrészvesztés, a folyton feltámadó orkánnak ez a súlyos, sűrű, veszélyes terhe, mondhatni rovarbevonata.

E válságos napok elmúltával az idő meg is javulna, pompás sétaidő támadna, ha nem a nyár következnék, s vele a sziklák nyári elmésztelenedési folyamata. Semmi különös nem történik a sziklákkal: levetik csupán a télen felgyűlt mészfölösleget, s levedlett hájukat a kora nyári forgószelekre bízzák. Ezek a kőálarcok nem nehezek, de mégis kőböl vannak, s ha az efféle üres doboz (üres doboz, de kőből) nekivágódik a fejnek, a hasnak, egészen váratlan roncsolásokat okozhat.

A legjobb várni egy keveset a jövés-menéssel, az utazással, amíg feltisztul az idő, ami errefelé a széljárás teljes megfordulásával jár, ekkor kezdődnek az óceáni légszívások. Nagyobb bajtól nem kell már tartani, legfeljebb a túlságosan erős szívóhatás zavar, hiszen nem ritkán egy igásbarom, sőt egy gőzmozdony vonóerejét gyakorolja az emberi testre. Csakhogy ez az erő nem működik állandóan, s ha valaki nagyon ügyel, ellátja magát csákánnyal, biztosító kötéllel, több lépésnyire elkúszhat a magasabb sziklafalak szélárnyékában.

A „szívólég (ahogyan itt nevezik) végül is elmúlik, s megérkezik az igazi szép napocska, csak itt-ott szomorítja meg egy-egy úgynevezett „földfelhő", melyben egy csipetnyi vízgőz sincsen: nagy, száraz, kavicsos földdarabok úszkálnak benne. Felszívódtak a kezdődő kánikulában, s most bármikor kő- és göröngyzáport zúdíthatnak a járókelő nyakába. E légköri tömörülések súlya és jellege olyan, hogy az évszak első pár napjában használatos, „sár-ernyőnek", „rögernyőnek" vagy „kavics-ellenzőnek" nevezett hordozható védőberendezések immár nem nyújtanak ellene kellő védelmet, ezért inkább a város főbb épületei között húzódó árkádok alatt keres mindenki menedéket. Sajnos, e fedett folyosók épp az évszak kritikus időpontjában szenvedik a legsúlyosabb torzulásokat, a rájukszakadó földtömeg és a szüntelen kavics-gépfegyvertűz miatt. „Föld ellen földet", mondják errefelé, ami azt jelenti, hogy a legtöbben egész nyáron az e célra vájt földalatti alagutakban húzzák meg magukat, s csak késő ősszel merészkednek ki a szabadba.

Mert a késő ősznél tökéletesebb időt elképzelni sem lehet jövés-menésre, persze ha leszámítjuk a „tengeri ujjakat", vagyis azt a természeti tüneményt, amelynek során a hosszan kinyúló tengeri hullámok lenyalnak egy-egy járókelőt a szárazföldről; ez bizony nagyon gyakran megtörténik, és mindig váratlanul, úgy a part közvetlen közelében, mint a hegyvidék legbelsejében.

Aki semmiképpen sem bírná e meteorológiai kellemetlenségeket, annak ott a hosszú-hosszú tél, az év nagyobbik fele. Igaz, az évszak egész tartama alatt kemény kristályeső esik, hópehelyformájú, de ólomsúlyú, gyémántkemény kristályok. Persze a valódi veszélyt nem is ezek a különben igen kellemetlen kristályok jelentik, hanem az, amikor egyszerre hirtelen-váratlan tarolni kezd a „fagy-zseb". Reggel elmégy hazulról, mínusz tíz-tizenöt fokos hidegre számítva, s az első utcasarkon szembetalálod magad egy ilyen „fagy-zseb"-bel. Az egész nem nagyobb néha egy búzászsáknál, vagy épp egy szélesebb kardnál, hanem a hőmérséklete könnyen eléri a mínusz százötven-kétszáz fokot is. E mozgó (tehát igen nehezen meghatározható helyű) fagyzsebek félpillanat alatt lenyisszantanak egy kart, lerobbantanak egy fejet. Átlátszó, színtelen röptükkel a nyomodban vannak mindenütt, rád törnek akár szemközt, akár oldalról, kitépik a cigarettát a szádból, lemetélik az ajkadat a fejedről. Azzal se mehetsz sokra, ha azbesztruhában, szilexsisakban jársz, mivel a kénsavval erősen fertőzött téli köd átitat minden védőberendezést, s az ólomkristályok meg a vándorló fagyzsebek segítségével végül is szétroncsolja a szervezetet. Sokszor makulányit sem hagy belőle, hacsak nem a tragikus tartásban megkövesedett, üres „védőruhát" , az emberi könnyelműség eme szomorú emlékművét, mely hosszú sorban ott mered télhosszat, némán, az utcasarkokon, a kapuboltoknak dőlve. Bizony, nem érdemes kijárni e szörnyű időszakban. Beletörődik az ember, s így gondolkozik: jobb lesz, ha megvárjuk, amíg felenged az idő, s megérkezik a színes állathab, a ragacsos tüskeeső, persze az sem *jó,* kellemetlen, de azért ritkán sodorja életveszélybe a lakosságot.

Szép szokás a nyílt tengeren a csokordivat. A szabvány születésnapi, évfordulói s egyéb édeskés figyelmeskedéssel ellentétben a hajón igazi, szívből fakadó megajándékozásra kerül sor. A parttól bizonyos távolságra az utasközönség és a hajó legénysége csokrokat nyújt át egymásnak, mégpedig rang- és nemi különbség nélkül mindenki. A gáláns ajándékcsokor nem feltétlenül áll virágszálakból. Bizonyos értelemben

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

önként keletkezik, vagyis nem szedik, nem vásárolják, s olyan tárgyakat tartalmaz, amelyek éles fényt vetnek az ajándékozó érzelmeire a megajándékozott személyt illetően. Az egyik matróz gyönyörű rózsacsokrot visz éppen a tizenhetes kabinban lakó bájos fiatal lánynak. Közben összetalálkozik felettesével, a közismerten undok másodparancsnokkal. Mit van mit tennie, átnyújtja a csokrot a szembejövőnek. Csakhogy nem feltétlenül rózsacsokor az már: ragacsos szalaggal átkötött ráklábgyűjtemény, vagy szögesdróttal egybeeszkábált útilapu- meg kutyatej-kiállítás... A nők is, valahányszor csak rákerül a sor, csokrot nyújtanak át a férfiaknak. Itt jön a tizenhetes kabinbeli szőke, karcsú, nevetős lány, ruganyos léptekkel, szép cserép fekete tulipán a kezében. A négyes kabin utasa, javakorabeli rokkant úriember, aki nyilván köszvényének gyógyíttatására utazik külföldre, az útjában áll. Megkapja a szép szőkétől a cserepet, csakhogy az a cserép gyanús, gyanús nedveket választ ki, s belsejében ismeretlen eredetű különös nyüzsgést-mozgást tapasztalni. . . Az aggastyán lekötelező mosollyal fogadja el az ajándékot, mindjárt viszonozza is, értékes gyűrű övezte nagycírnletű bankóköteggel. Aztán, amikor a csokor-szélességen áthaladtak, a hajók továbbhajóznak, az utasok tovább tesznek-vesznek, mintha mi sem történt volna, mintha nem is élték volna át azt a délelőttöt, vagy délutánt, amikor mindenki nagyon udvarias, nagyon őszinte volt a másikkal.

A víz-zárat érdekes természeti tüneménynek tartja a külföldi, hanem a nyílttengeri hajósnak sok kellemetlenséget okoz, mivel nem csupán látcsővel csodálja meg, hanem naponta közelről is szembenéz vele. „Víz-lugas alatt nem lehet vacsorázni" - így szól a tengerészmondás. S igazat mond, mert e kecses nyílttengeri képződménynek több millió tonna vízanyagot tartalmaznak. Ami tengerészeink vállalkozó szellemét illeti, ők minden képződménybe belevágnak. Az ilyesféle „vakmerőséget" parancsolóan előírja foglalkozásuk. Hogyan szakadhatnának el különben a parttól, hogyan kerülhetnének ki másként az óceánra, hiszen ott mered, a partvonaltól harminc-negyven kilométernyire, a rengeteg vízbarlang, a vízlugas, a vízsövény meg az égbenyúló sósvízfal. Az összeomlás nem gyakori. Szerencsére, mivel egy-egy vízlugas végighajózása - a partról kecses-finom ködfüggöny csupán - több órát kíván, igen keskeny átjárók esetén pedig egy vagy több napot vesz igénybe. Sem a képződmények, sem a közöttük átvezető víziutak nem állandó jellegűek. „Vízzárhoz nincs vezető" - tartja egy másik tengerészmondás. Ki kell választani az átjárót, behatolni a mélyére, a lehető leggyorsabban elhagyni, ennyi az egész. Az itteni nyílttengeri hajóskapitányok mind hozzászoktak. A vízzár átjáróin nemcsak hogy rendszeres a forgalom, hanem az idegenforgalmi főszezonban, karácsony és húsvét közt álrakománnyal töltött különleges járatokat indítanak a parti luxusszállodák erkélyeinek messzelátóval felfegyverzett külföldi vendégei mulattatására. Boldogok ha láthatnak egy-egy hosszabb, kalandosabb áthatolást; egy-egy vízsövény-áttelepülés napokig foglalkoztatja őket; ha pedig bekövetkezik a ritka, de néha mégiscsak előforduló beomlás; akkor - főként ha kissé látványosabb hajótöréssel is párosul - ezer meg ezer látogató árad oda a világ minden részéből.

Hajósnép vagyunk; nálunk minden tengeri úton megy végbe, még a szerelem is. A Ciamodo napján, tavasz kezdetén, a falvak ifjúsága felvirágozza magát, s hajóra száll. Amint távol kerültek a parttól, a lánybárka is, a fiúké is, sok-sok törékeny lélekvesztőt bocsát a vízre s a vidám ifjúság a hullámok hátán találkozik. Találkozásról beszélni persze túlzás, főleg ebben az évszakban, s különösen az ünnep időpontján, amikor is a tenger általában hallatlanul viharos. Tombolnak az elemek, a hullámok hátukra kapják a lélekvesztőket, a fiatalok boldog s egyben kétségbeesett integetéssel értekeznek egymással. Az anyabárkák hangszóróiból érzelmes muzsika árad, elnyomja az orkán vad szavát, s azoknak a halálkiáltását, akiknek a csónakja felborult, s maguk a hullámsírba vesztek. Leszáll az est. A nagy hajók reflektora búcsúzóul végigpásztázza a tengert, a bárkák elpöfögnek. A szépséges, magányos nász kezdetét veszi a nyílt tengeren. Egész éjszaka tart, gyakran még másnap reggel is. Aztán délutántájt, egy vagy két tucat törékeny lélekvesztő köt ki a homokparton, fáradt, de boldog ifjú utasaival. Rendkívül viharos idő esetén a visszaérkezők száma, két-három párra korlátozódik. A nagy menyegző után a környék minden vízijárműve kifut a nyílt tengerre, hogy összeszedhesse a majdnem mindig kettesével összeölelkezett tetemeket. Száz és száz halott párt halásznak ki a vízből. Ikerkoporsókba temetik őket, nagy pompával, azon a napon s azon a helyen, ahol és amikor a megmenekült pár esküvőjét tartják.

„Ne hizlaljuk meg a Pi-szardíniát!" Ilyen feliratú alumíniumtáblákat látni minden tizedik lépésnél, a tengerparton. A partok mentén hemzsegő, általában kicsiny és ártalmatlan halfajtáról van szó, mely azonban

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ha meghízik, rendkívül megvadul, súlyos közveszély okozója. A rémes férgek meghízását különleges előjáték előzi meg: a gerincükön végighúzódó taréj nagy gyorsasággal, hatalmas méretűre nő. Szemlátomást gyarapszik, élénkvörös lesz, majd meglilásodik, s afféle laza bőrköpeny módján körülkanyarintja a halacskát. Ekkor kezd nőni maga a jószág, s néhány nap, néha pár óra múlva hatalmas, gömbölyded idomokkal kerül ki ragacsos fedőköpenye alól, mely közben bársonyfeketére fordult, beláthatatlan naggyá nőtt, s nekidagadva csattog a szélben. Ilyenkor látni azokat a minden képzeletet felülmúló gyászos vitorlásversenyeket, amelyekben a sebesség és a résztvevők száma messze meghaladja a sporteredményekét (e halak mindig legalább ezres csoportokban híznak meg, s százmérföldes sebességgel haladnak). Nem valami biztató látvány, amikor fekete Armadájuk megjelenik a látóhatáron: a partlakók közt mindig hatalmas pánikot kelt. Pusztító járásuk páratlan, fogacskáikkal néhány másodperc alatt összerágnak minden eléjük kerülő élőt-holtat, szerves vagy szervetlen holmit, vásznat, kötélzetet, élelmiszert, legénységet, zászlót, üveget, hálót, szigonyt és mólót. Még csak gondolni sem lehet arra, hogy végezzen velük az ember, fittyet hánynak a legpontosabban irányzott golyókra, a közvetlen közelből rájuk dobott bombára is. A lövedék ugyanis elkerüli az igen kövér, de azért nagyon piciny testet, s általában csak az óriási tarajvitorlát éri, az meg eléggé érzéketlen része a halnak, a rajta ütött seb azonnal beforrad; ezenfelül a megtámadott halcsoport őrületesen megvadul, nekitámad a legjobban felszerelt hajónak is, ezerszeres erővel dúl és pusztít. E szardíniafajtától csak úgy lehet megmenekülni, ha nem hízlalja meg az ember, vagy ha lefogyasztja (mert mindkét módszer lehetséges, habár a második lassabb és költségesebb mint az első). Ezek a halak krétától és műanyagtól híznak meg a legjobban (az ország krétás, mészköves partszakaszait bulldózerek segítségével le is gyalulják, csak sajnos a tengerbe véletlenül bedobott legkisebb iskolakrétacsutka is elég ahhoz, hogy több tízezer Pi-szardíniát kövérre hizlaljon). Persze bizonyos fűszerfajták, így a szerecsendió, babérlevél, meg egy déligyümölcs, a grapefruit valamennyire lefogyasztja a halakat, s a megfelelő, elég hosszúra nyúló kezelés során szinte nevetségesen megszelidülnek: a kis sovány összetöppedt halacskák végül kézből esznek és cirógatásra nyújtják hátukat, édes, ártalmatlan hátacskájukat, melyen a piciny, szinte mikroszkopikus tarajos kitüremlésen kívül semmi sem emlékeztet a furcsa kis pernahajderek egykori s eljövendő kalandjaira.

Vízzel iszod a boldogságodat, mondják az idevalósiak. Tengervízzel persze, mert másféle víz itt nincs. Mindenki megszokta már, s meg is emészti. Különben sem közönséges ez a tengervíz. Összetétele a part különböző pontjain lényegesen eltér egymástól, sőt faluról falura is változik.

Varibban gazdag alga tartalmú, kitűnő vizet isznak, mely éhét-szomját oltja a fogyasztónak, s meg is nyugtatja. A környék lakóinak sosincs pénzgondja, mindenki kövér, egészséges és jóságos; varibi emberbe belekötni nem lehet, mert ha a legcsekélyebb jelét látja is a rosszindulatnak, fogja magát, megfontolt csapásokkal kievez a tengerre, s onnan csak a legritkább, legízletesebb halfajtákkal megrakodva tér vissza, abból aztán mosolyogva megkínálja ellenfelét (ha ugyan ez utóbbi elég türelmes ahhoz, hogy kivárja a sokszor hetekig elhúzódó béke-halászat végét).

A Forzu-öböl lakóinál egészen más a helyzet. Vöröshínáros vizük nyugtalanítja, sőt felbőszíti a fogyasztót: az öböl lakói a legártatlanabb megjegyzésre is kést rántanak s már döfnek is; a partot pazar sebészeti klinikasor szegélyezi, tele sebforradásfejű férfiakkal és nőkkel, akiket kényszerzubbony segítségével hetekig, néha hónapokig visszatartanak a vízivástól.

Hageat városában viszont, nyilván az ottani víz rossz illatú, de ízletes moszattartalma miatt, mindenki mindig szerelmes. Itt a nemiségen, a csókon, a simogatáson és a közösülésen kívül más téma nincs, s a legnagyobb elővigyázatossággal kell érintkezni a helybeliekkel, mert a szavakról villámgyorsan áttérnek a tettekre. Figyelemre méltó körülmény, hogy szerelmi képességük szinte kiolthatatlan, s partnerüket csak akkor bocsátják el, amikor a maguk vágya lelohadt: az éhhalál, a szomjanpusztulás, az álmatlanságba-gebbedés és a rohamos agyonsorvadás sokszoros veszélyének teszi ki magát köztük a tájékozatlan idegen. E város csak fegyveresen látogatható, s páncélautófélékből szemlélhető, amelyeknek tornyaiból ibolyaoldatot fecskendez szét egy szerkezet, mert ezt az illatot nem szenvedhetik a helybeliek.

Siazitagban másfajta víz iható: meggyógyítja a fogfájást, de fogyaszt is: nádszálsovány lesz tőle mindenki.

Friatakban furcsa szerv fejlődik ki a város lakóinak hátán, olyan, mint egy kis pótkéz: nyilván a helybeli víz gazdag klorofilltartalmának tulajdonítható.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Ciardapban mindenki búsul, igen-igen búsul és zokog.

Fenyonvban elnőiesednek, a férfi is sipákol, a test szőrtelen, hanem óriás emlő keletkezik mindkét nembelieken, elborítja a mellet-hasat-feneket.

A Kipatta-beliek sohasem fáznak: csak felhajtanak egy pohárka helybeli tengervizet s pucéron szembenéznek a legzordabb évszak legészakibb szélviharával; így hát elkótyavetyélik a ruhájukat, s áruba bocsátják a környék minden erdejét, elvesztegetik az építőanyagot, nyakára hágnak házuk tetőszerkezetének, ajtó-ablakának, s népes gyerekkíséretükkel boldogan, szabadon, sose-fázva éldegélnek a parti jeges homokpadokon.

Selmiogban szembajosak, üvöltenek.

Pmirttirben feledékeny mindenki, a fejszét az erdőben felejti, nagy csizma- és ajtó-eltévesztések vannak: a lakosság egy része, tévedésből, a más házában él, a más feleségével.

Siomusuleban oly gyorsan növekszik a gyermek, hogy serkenése szabad szemmel megfigyelhető; a hároméves fiúcska apja ruhájában jár, a nyolcéves gyermek csak kétrét görnyedve léphet be az ajtón. Igaz, hogy az ajtó itt nemigen magas, mivel a felnőtteknek nem kell nagy: egy bizonyos életkor után kezd összemenni mindenki, harmincévesen tíz-húsz centimétert veszít a magasságából, ötvenéves korig másfél métert. Ebben a faluban nem is hal meg senki, legalábbis nem észrevehetően és nem olyan értelemben, hogy el is kellene temetni: hatvanéves életkorban - hacsak el nem költözik onnan és abba nem hagyja a helybeli víz ivását - olyan kicsi lesz, hogy a legkisebb ballépés is végzetessé válik, s az aggastyán végleges eltünését vonja maga után. A fiúi szeretet előírja a tárgylemez használatát a szülői élet meghosszabbítására, az értekezés ettől fogva mikroszkóp segítségével történik. Sajnos azonban egy idő után már az ultramikroszkópon is csak amolyan elmosódó csillámlást látni, s a család teljes bizonytalanságban marad. Mi történt? Valami ki nem szűrhető vírus betolakodott talán a tárgylemezre, s lenyelte nagyapát? Lelkiismeretének megnyugtatására kissé megtörli az ember az üveglemezt. Persze az nem sokat segít: ilyenkor mondják az illetőről, hogy „meghalt", s kiállítják a nevére a gyászjelentést, mely többmilliószor nagyobb, mint maga az elhunyt személy.

Kariba,Tiában vesebajos mindenki, s éjt-napot egybetéve vizel; Sobirabankában ellenállhatatlan erő vonzza a lakókat az állatvédő egyesületekbe; Gelehpben lineáris egyenletekkel bűvészkedő számrejtvényeket tesznek fel, mert mindenkinek különlegesen fejlett a számolóérzéke. Ahány partvidék, annyi szokás és annyiféle alkat. Mindez mégis egyetlen nagy nemzetet képez, mely ugyanazon a nyelven beszél, a büszke Partlakó-névre hallgat, tökéletes nemzeti jelleg ruházza fel mindenütt, kivéve azt az itt-ott jelentkező néhány kóros eltévelyedést, mely a hatalmas, eddig még orvosolhatatlan víztani különbségeknek tulajdonítható.

Marin-Dynamic, ott jön a Marin-Dynamic! ... Érkezése mindig hatalmas izgalmat vált ki a partlakókból. Kicsinye-nagyja lerohan a homokpadokra, s tágra nyitott szemmel, nagycsivitelve, hanyatt-homlok be a habokba. A Marin-Dynamic remek, a Marin-Dynamic ritka-csodálatos, utánozhatatlan! . . . Kapkodva iramodnak előre, hátha hozzáérhetnének egy ujjal, hátha meg is foghatnák, alája úszhatnának, valahogy megbabonázhatnák, s akkor megáll a szerkezet, a nagyszerű jószág az övék lesz, csak az övék !... Hiába minden, mert a remek Marin-Dynamic, sűrített légpárnáira támaszkodva, fölényesen és megérinthetetlenül tovaúszik a nyílttengeri szigetek övezetében, mást nem hagyván maga után, mint rosszul-robbant kőolaj átható szagát, néhány színes ezüstpapírt, s pár használt óvszerhólyagot. Mekkora csoda, milyen nagyszerű mégis az a hajnal - mert a jármű mindig hajnalban bukkan elő - s mennyi minden mesélnivaló lesz majd a szárazföldieknek, e béketűrő, nagykendős rokonoknak, akik annyira szeretik hallgatni, hosszú téli estéken, a tűzhely mellett, a partlakó-sógorság szapora, lelkes fecsegését.

Ne csacsiskodjunk, nemcsak halászok élnek itt. Van itt jó egypár más foglalkozású egyén is, méghozzá a javából! . . . Vegyük például a vízifodrászt. üzlete mindig zsúfolt. Most lép be épp egy csinos kis barna, csókolom hölgyem, pár perc az egész, pár fejem van csak hátra. Addig tessék talán frizurát választani. Ezt a hullámosat, természet után véve, nagyon viselik. Vagy ezt az oldalt-spricceltet, egy kis sóval, pár szál tengeri fűvel a homlokon? Ha rám hallgat viszont, itt ez az édes harmadik: sima barázda a kormányfélen, kettészelt hullám az orrnál. Vagy nézze ezt: Vihar, Boliprir kreációja: körös-körül háborgó habok, konty, benne kettétört árbóc, tépett vitorla. Hanem ezt szíveskedjék itt megnézni hölgyem, kíváncsi vagyok rá, mit szól hozzá: „Szerencsés halászat", Scik kreációja, élő halacska keresztben a fejtetőn, minden

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

pikkely tíz-húsz hajszállal odahurkolva, így a kis jószág tökéletes mozdulatlanságra van kárhoztatva, kivéve határtalanul mulatságosan ható kétségbeesett szemjátékát. Hogy ottpusztul, s hogy hölgyem feje tetején oszlásnak indul? . . . De drága asszonyom, világos mint a nap, egy frizura nem tarthat örökké. Mi kialakítjuk, nagys-asszonyom, elmegy vele ide-oda, színházba, aztán vissza méltóztat jönni s mi újra berakunk, igazítunk. Ha hölgyem kívánja, tartós-hullámra megcsinálom. Csak akkor ne tessék nagyon sietni, tetszik tudni, milyen hosszú egy-egy szárítás. A halacska nem nagy, de igen szívós: asszonyomat addig nem engedhetem el, míg el nem száradt rendesen a hajában. Akkor a szem kijön, parancsoljon, helyette gyönyörű üveggombok jönnek be, ez a kék tetszik? ez a zöld? - Mert errefelé nemcsak halászok élnek. Persze valóigaz, hogy furcsa mesterségük hatása alaposan érezhető a többin is.

Ha fővárosunkba érkezik, foglaltasson szobát az Alga-Nagyszállóban. A kiszolgálás kitűnő, a konyha remek. Kapjon az alkalmon, s ne törődjék semmi mással. A nyugtalanság nagyon megrontja az otttartózkodás örömeit. Egy külföldi illető, a szálló vendége, túlzott érdeklődést tanúsított az expresszfelvonók rendkívüli gyorsasága után. Felment az épület harmincadik emeletére, behatolt a tető alatti csarnokba, ahol csaknem száz méter hosszú medencéket talált, halak tízezrei rajtoltak benne egy hosszú acélkötél végéhez kötve, melynek másik végén az expresszlift szekrénye függött. Az idegen úrnak ez annyira kedvét szegte, hogy sértődötten távozott a szállóból s visszautazott hazájába. - Egy külföldi hölgy felhajtotta a vastag, rugalmas folyosói futószőnyeget, s felfedezte, hogy bálnabőrről van szó, s hogy a bőrön maradt húsz centi vastag szalonnarétegben elképzelhetetlen mennyiségű féreg nyüzsög: odalett a vakáció öröme. - Egy forró égövi születésű férfi különlegesen meleg pót-derékaljat és pót-dunyhát kért éjszakára; megkapta, de ahelyett, hogy szép csendesen magára terítette volna, felfejtette a takarók varrását, rájött, hogy belsejükben érrendszer lüktet, s abban forró, ragadós folyadék kering. A további ittmaradás fabatkát sem ért, óriási útiköltséget dobott ki az ablakon. - A kiszolgálás elsőrendű a Nagyszállóban, amit a vendég szeme-szája megkíván, azonnal megkapja, hanem a szárazföld belsejéből érkezett egyik kereskedelmi utazó fejébe vette, hogy a személyzet bakancsaiban nincs láb, s hogy amit mi az arcuknak tartunk, az nem más, mint tengeri fűvel kitömött gumiálarc. Komoly, és mondjuk meg, kevéssé gyümölcsöző erőfeszítéseket tett, hogy rájöjjön az úgynevezett titok nyitjára, amivel, a tartós álmatlanságon kívül, csak azt érte el, hogy legjobb kötéseit elmulasztotta. Egy másik vendég csillagászati összegű kártérítést fizetett, százszámra törte össze ugyanis a szállóberendezéshez tartozó meisseni porcelántálakat és -tányérokat, mondván, hogy azok belsejében élő tengeri bolhák ugrálnak, s ezt ő maga látta volna egy véletlen edényeltörés alkalmával. Dehát mint ahogy ő nem talált bolhát, úgy nem talált fókát az a másik illető sem, aki azt állította, hogy saját szemével látta a pincében egy csomó ilyen ártatlan víziállat élvenyúzását, s hogy vad kínvonaglásuk fedezné, nem tudni miféle szellemes szerkezet áttételével, az egész létesítmény villamosáram-szükségletét. Az ilyen „vendégurak" mesterkedései egy-kettőre lelepleződnek, s szerzőik a távozás hímes mezejére léphetnek. Így kell ennek lennie. Ha ön az Alga-Nagyszálló lakója, lakjék nyugodtan. Kapjon a kitűnő alkalmon, s ne foglalkozzék a részletekkel. Ha a város kivilágított látképét szemléli az ablakból, fogadja el, hogy ablaküvegen néz át, ablaküveg az, semmi más; és ha megfürdik, fogadja el meleg víznek, ami a csapból a kádba fröccsen: egyszerű meleg víznek. Akkor igazán jól érzi magát, s kitűnő emlékekkel távozik.

Párizs, 1965.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

SZTÁRAY ZOLTÁN

(1918)

A KORINTHUSI PÁSZTOR

Hisz okosak lévén, örömest eltűritek az eszteleneket. Mert eltűritek, ha valaki leigáz titeket, ha valaki felfal, ha valaki megfog, ha valaki felfuvalkodik, ha valaki arcul ver titeket.

Pál II. levele a korinthusbeliekhez, II, 19-20.

Előbb csak a juhait leltük meg. Ott bégettek a fakó, csorba téglákra vedlett mecset szamárhátíves ajtajában. Az ajtófélnek támasztott, ütött-kopott vasrács nyílásán hol az egyik, hol a másik birka dugta ki gyapjas fejét. Egy hatalmas, csigás szarvú kos pedig, alighanem a vezér, mellső lábaival a rácsra támaszkodva, értelmetlenül,nézegette a küszöbnek vetett márványtáblát, amin megkopott arab írás nyomai látszottak, talán valami idézet a Koránból. A tábla egyik szélén töredezett, levélmintás szegélydísz vonult végig; árulkodván, egykor valamilyen görög épületet szolgálhatott. Szerettünk volna, de nem tudtunk bemenni a mohamedán imaházba, nem is annyira a juhoktól, mint a kullancsaiktól tartottunk. Így azután elindultunk a csúcson lévő Aphrodité-templom romjai felé.

- Guten Morgen! - köszöntött ránk valaki, ahogy kaptattunk fölfelé. A leander- és mirtuszbokrokkal övezett ösvény szélén, jókora sziklán, nyűtt katonaköpenyes, micisapkás, sovány arcú férfi ült. Kezében hosszú juhászbotot lógatott.

- Kaliméra szasz! -- köszöntünk vissza görögül. Nem, nem beszéltük a korinthusiak nyelvét, csak majd mindig jól kamatozó megvesztegetésképp tanultunk meg néhány görög kifejezést, mondatot.

- A templomromhoz igyekeznek? - kérdezte folyékony, de puha, éneklő németséggel a katonaköpenyes és felállt -, no, majd mutatom az utat. - Előre indult az ösvényen, mi kicsit bizonytalankodva mentünk a nyomában, néhány lépést még le is maradtunk. A juhászbottól még lehetett amolyan erőszakoskodó idegenvezető is. De azért követtük. Oldalazva fordult felénk.

- Jó korán felkapaszkodtak.

- Még az este - válaszolt a feleségem -, a hegy oldalában aludtunk, a kocsiban. Nézzen csak oda, ott, ahol az a sok pipacs virít, arra a másik vár irányába. Hol tanult meg ilyen jól németül?

- Katonáéknál a háború alatt.

- Hadifogoly volt? - kérdeztem most már én.

- Nem, nem hadifogoly, katona, német katona.

- Német katona? - erőltettem.

Újdonsült vezetőnk megállt, marokra fogta hosszú botját s végével a bakancsa orrát böködte.

- Német katona - szólalt meg s egyet rándítva a vállán, továbbindult.

Mentünk utána, de a beszélgetés elakadt.

A meredek ösvényen - csoda, hogy el nem tiportuk! - lilás-aranyos hátú galacsinhajtó görgette fölfelé a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

kincsét. Megálltam, néztem az erőlködését, letörtem egy száraz kórót, azzal akartam segíteni a bogárnak. Ám jó szándékomat alighanem zavarkodásnak vélte a szent scarabaeus, mert odahagyva a zsíros juhtrágyából gyúrt galacsinját, az ösvény szélén nőtt fűszálak közé mászott. Arrébb mentem a kóróval. A galacsinhajtó most előjött és hátsó lábaival, rák módjára, megint nekiveselkedett a nála jóval nagyobb golyócskának, ami meg is indult, de csakhamar visszagurult. Magamban restelkedve, lemondtam,a segítségről. A bogarászásból a feleségem riasztott fel.

- Hát jössz-e fölfelé?

Most láttam csak, hogy ő is elakadt. Jónéhány lépésre tőlem valamilyen fényes levelű cserje ernyős, sárga virágait nézegette. Megint nekiindultunk a csúcsnak. Ahogy lihegve felértünk, a micisapkás már ott ült egy márványtömbön, szemlátomást várt bennünket.

- Ide üljenek - mutatott a mellette fekvő oszlopdarabra -, innen körös-körül mindent láthatnak.

Megköszöntük az invitálást - jól is esett volna a kapaszkodás után egy kis pihenés -, de előbb a templom romjait akartuk megnézni. Valami sok nem maradt belőle, néhány szürkés-fehér meg rózsaszín márványból faragott oszloptöredéken, táblán kívül, mást nemigen találtunk.

- Ha az Aphrodité-templomot keresik, akkor ezt a márványtömböt nézzék meg jól, amin ülök. Ennyi maradt a szentélyből. Ha abból maradt, mert ki tudhatja? - folytatta a kéretlen kísérőnk, akit én már végképp elkönyveltem az idegenvezetők legrosszabb fajtájából valónak, olyannak, aki lesből csap le a jámbor turistákra és hol pásztornak, hol halásznak álcázza magát. - De díszíthette ez a tömb Asztarté templomát is - magyarázta a katonaköpenyes -, meg lehetett a Vénusz-szobor talapzatában. Ezek is itt álltak. A kereszténység első századaiban a Szent Szűznek emeltek itt kápolnát, ebből később a frankok őrtornyot építettek. Volt itt mohamedán imaház, meg derviskolostor is. Végül a velencések takarították el valamennyit, s nagyon helyesen, kilátót emeltek ide. Ők értettek az ilyesmihez. Nézzenek hát körül, meglátják, érdemes. Azt a magasságjelzőt megint mi építettük, görögök - villant átsovány arcán egy röpke mosoly -, igaz, csak betonból, de legalább ez is tartós -, fejezte be rögtönzött előadását a juhászbotos.

Ahogy illett is, a betontömb volt a legépebb a csúcson. Körülnéztük, 1929-ben emelte a Görög Királyi Felmérő Hivatal s azt tanúsította, hogy 575 méternyire voltunk a tenger szintje fölött. 1929-ben - tűnődtem el az évszámon - Görögország nem is volt királyság, persze, az 575 méter még lehetett hiteles. Leültünk a görög mellé.

- Honnan valók, Németországból? - kérdezte.

- Németországból? Honnan gondolja, hogy németek vagyunk? válaszolt kérdéssel a feleségem.

- Hát, nem is tudom. . ., de ide csak a németek kapaszkodnak föl. Meg a férje, ő is olyan, mint a németek. A rövidre nyírt haja, meg tudja a brilléje . . .

Nem éreztem magam valami nagyon megtiszteltnek, egész életemben másra se vágytam, mint hogy holmi svábnak nézzenek.

- Nem németek, magyarok vagyunk - igazítottam el a görögöt, aki meglepetten fordult a feleségem felé.

- Igazán nem németek?

- Nem mondta röviden Nórika, kicsit kárörvendő mosolygással, látván, hogy magamban bosszankodom.

A beszélgetés megint elakadt. Térképet vettem elő, kiteregettem a magasságjelző oszlopra, amin gondosan megjelölték az északi irányt, még a mágneses eltérést is. Szemügyre vettük a tájat. Nórika északnak fordult.

- Előttem van észak - kezdte az iskolás mondókát.

- Meg a Parnasszosz - segítettem neki.

- Hátam mögött dél, balra a nap nyugszik, jobbra a nap kél - fejezte be a tájolást a feleségem.

- Jobb felől az athéniek keltek föl - igazítottam ki -, balra van Olympia, délnek Spárta, körülöttünk meg az egész Görögország.

- Mi pedig Akrokorinthus legeslegtetején! - toldotta meg Nórika, s ugrott is egy aprót a levegőbe.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Bocsánat - kottyantott bele az örömünkbe a márványtömbön ülő görög -, ki kell eresztenem a juhokat. Tudják, már felszáradt a harmat, mehetnek legelni. De majd később visszajövök - vígasztalt feleslegesen bennünket -, a köpenyem itt is hagyom. - Levetette és a sziklás talajon tengődő, alacsony mirtuszbokor csupasz ágára dobta. - Viszontlátásra! - indult lefelé az ösvényen.

- Viszontlátásra! - köszönt vissza a feleségem, én meg se morogtam; terhemre volt a fickó, mehetett Isten hírével! De a táj megengesztelt. Előttünk kéklett a Korinthusi öböl. Ott volt a térképen is, valamivel világosabb kékre festve, mint a valóságban: Korinthiakosz Kolposz, betűztük a görög feliratot. Az öblön túl a Parnasszosz keleti nyúlványai húzódtak, jobbra meg a csatorna keskeny csíkja látszott.

- Valahol arrafelé kell hogy legyen Delphi - nézett a távolba a feleségem.

- Nézd, amott azt a szigetet, az Szalamisz. Ha eső után lennénk, tán az Akropoliszig is ellátnánk - lelkesedtem én. Bár így is messzire láttuk, a megarai földnyelven túl világosan rajzolódott ki előttünk négy parányi sziget, akárcsak a térképen. Alattunk feküdt a két Korinthus; mindjárt a várhegy tövében a régi, távolabb, az öböl partján, az új.

A templomromoktól nem messzire vonult a hatalmas kiterjedésű vár egyik belső fala, tetejét még eléggé ép lőrések csipkézték. Miféle habarcsba rakhatták ezeket a köveket - ámultam el a fal tövében -, hogy századok óta repül fölöttük majdnem nyomtalanul az idő? Frank várépítők rakták, vagy velencei kőmívesek ? De mintha a mykenaei és tirynsi óriások is belesegíthettek volna a munkába: az egyik szögbe torkolló része nagyon hasonlított emezek ciklopsz-falához.

Surrogást hallottunk magunk mögött.

- A falat nézegetik? Jó fal, szép fal, ma már nem építenek ilyesmit. Nézzék csak ezeket az illesztéseket - állt meg előttünk, hosszú botjával a falat kaparászva, a görög juhász -, nem, ma már nem építenek ilyen falat.

- Kik építették? - kérdeztem, arra gondolván, hogy ezt a leckét is betanulta. - Frankok, velencések, bizánciak, törökök?

- Korinthusiak.

- Korinthusiak? Mit csináltak akkor a frankok? - értelmetlenkedtem; eszembe jutottak az Európában épített váraik, meg a Spárta fölötti sasfészkük, Misztrasz.

- Hogy mit csináltak a frankok? . . . Parancsoltak. A korinthusiak meg dolgoztak, rakták a falakat, a tornyokat.

Csend ereszkedett közénk. A görög furcsa, majdnem kihívó mosollyal támaszkodott a botjára. Nórika valami csigásan faragott márvány töredéket vizsgálgatott, én meg a kőtömbök illesztését követtem az ujjaimmal.

Seszínű, gubancos szamár poroszkált bele a csendbe. Legelészve jött fölfelé a fal mentén. A téli bundája még nem szakadozott le egészen róla, hátán ócska, foszlott vászonhevederrel felerősített nyeregfélét cipelt. Harsogva harapott le egy-egy fűcsomót.

- A magáé? - kérdezte a görögtől a feleségem.

- A szamár? Az enyém. De nincs mit dicsekednem véle, tán nálam is hamarabb jött a világra.

- Nem kényelmetlen neki a nyereg? - érdeklődött tovább Nórika, aki senkit, semmit nem szánt annyira, mint a nyergüket éjjel-nappal hátukon cipelő, girhes szamarakat.

- A nyereg? Hogy kényelmetlen-é?

- Miért nem veszi le róla, amikor legel?

A görög arcán megint megvillant az előbbi, fura, kihívó mosoly:

- A nyerget? Azután hová tenném?

Rég megfogadtuk Nórikával, senkit-semmit se akarunk már megváltani. A görög szamarakat se. Így hát másra tereltem a szót:

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Hány juha van?

- Vagy ötven, meg ugyanennyi bárányom.

- Azok, amelyeket a mecsetben láttunk?

- Azok.

- Szép juhok, különösen szép a vezérkos, láttuk a rácsnál - dicsértem meg a nyáját.

- Szépek. Most szépek, van mit legelniük.

- Feji őket?

- Fejem.

- Adnak bőven?

- Most adnak, főként azok, amelyek alól húsvét előtt eladtam a bárányokat.

- Mit csinál a tejjel?

- Készítek belőle sajtot, túrót.

- Tirit?

- Tirit - húzta mosolyra száját a görög szóra -, hát ismerik a juhtúrót? A németek csak a juhsajtot ismerik.

- Napok óta csak tirin élünk - tréfált a feleségem, de volt is ebben valami igazság.

- Akkor szeretik is. Reggelizzenek velem, tirim van bőven, kenyerem is akad.

- Köszönjük, már reggeliztünk.

- No, azért még ehetnek valamit. Tirit. Ez nem olyan akármilyen, én fejtem, hevítettem, én gyúrtam bödönbe. Gyerünk, ott a romoknál van az ebédlőm.

Nem voltunk éhesek, de nem szabadkoztunk tovább, visszamentünk a szürkés-fehér márványtömbhöz, ahhoz, ami a Vénusz-szobor talpazata is lehetett. Most már barátságosabban nézegettem a juhászt, valamivel kiengesztelt. A feleségem egyvégtében azt tartja, a tirivel.

Vendéglátónk valahonnan a köpenye tájékáról csíkos, szőttes tarisznyát kerített elő, afféle kisebb szeredást. Sárgás-fehér, durva fogású, vászonkendővel megterítette a márvány tömböt, azután erre rakta a kis háncstartóba gyömöszölt tirit, a jó félkilónyi fekete kenyeret, meg néhány tojást. Lehajolt, kotorászott valameddig a márványtömb alatt és egy félig telt literes palackot meg egy decis poharat varázsolt elő.

- No, lássunk hozzá! - kínált bennünket.

Jó vólt a juhtúró, ízlett a fekete kenyérrel. Tukmálta ránk a tojásokat is.

- Egyenek, hiszen van bőven, négy tojásunk van s csak hárman vagyunk hozzá! - Az üvegből megtöltötte a poharat, a feleségem felé nyújtotta. - Prosit!

Nórika talán egy gondolattal tovább nézegette a pohár zavaros tartalmát, féltem is, hogy megbántjuk a juhászt, de kivágta magát.

- Kaliniszta! - Egészségére! - mondta görögül.

Azután én kerültem sorra, jól esett a savanykás, vizes bor a zsíros juhtúró után.

A görög töltött magának is, kicsit meglötyögtette a poharat, majd ránk emelte.

- Nem igazi, csak seprőbor. Víz helyett iszogatom. A forrást bepiszkítják a juhok, őket meg nem tarthatom boron. No, kaliniszta szasz! - ivott most már ő is görögül az egészségünkre.

Befejeztük a rögtönzött, nekünk már másodiknak számító reggelit.

A juhász visszacsomagolta a maradékot a tarisznyába. Az üveget, aminek a fenekén még lehetett valami, bedugta a márvány tömb alá.

Ahogy figyeltem a mozdulatait, szemem megakadt a bakancsán. Barna, gumitalpú, magasszárú, amerikai

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

bakancsa volt, még majdnem új. - Katonaköpeny, katonabakancs - tűnődtem el a vendéglátónkon, s ahogy rakodott, meg is jegyeztem:

- Jó bakancsa van.

- Jó, bárányért cseréltem néhány hete a városban. Megkérték az árát a hajósok, de megéri, évekig hordhatom.

- Jó a köpenye is - néztem a mirtuszbokor felé.

- No, az már elég hitvány, még a háborúból maradt. Azután nyűvöm eleget, éjszaka is azzal takarózom.

A köpenyről ugyan lerítt, hogy angol katonaköpeny, de tovább kíváncsiskodtam:

- A háborúból? A németeknek volt barna köpenyük is? Én csak szürkére, meg feketére emlékszem.

- Ez nem német, hanem angol köpeny - válaszolt a görög s tovább motozott a tarisznya körül. A hangjában volt valami kényszeredett, abba is hagytam a kérdezősködést. Nórika látcsővel nézegette a vidéket, hozzácsatlakoztam. Ha jó élesre állítottuk a lencséket, a korinthusi kikötőben ringatózó, hosszú árbócú kaikok, görög halászhajók kötélzetét is kivehettük, meg a parton száradó hálókat, a körülöttük serénykedő embereket.

- Meg akarják nézni a forrást? - szólalt meg mellettünk a görög -, szívesen megmutatom. A Peirene-forrást, ahol isznak a juhaim. Senki se gondolná, hogy ilyen magasan forrás akad. - Indultunk a nyomában. Ahogy beértünk a sűrű cserjék közé, hátrafordult.

- Maga volt katona? - kérdezte.

- Voltam.

- Magyar katona?

- Persze, magyar.

- Harcolt a németekkel? Már úgy értem, hogy a németek oldalán?

- Nem.

Jó néhány lépés után megint visszafordult:

- Én se voltam német katona. Az előbb. . . Az előbb, csak úgy mondtam. . .

Nem válaszoltam a görögnek. Mit is válaszoltam volna? Nem idegenkedtem már tőle, mint korábban, hogy volt-e német katona vagy se, az ő dolga - gondoltam. Felőlem akár SS-katona is lehetett, megvesztegetett a tirivel meg a húsvéti bárányaival. Közben elértük a Peirene-forrást. Sziklába vágott, a juhok lábától iszamos lépcsőkön jutottunk le a víz tükréhez.

- Nézzék ezeket a feliratokat - mutatott kísérőnk a ciszterna falára -, régi görögök, rómaiak, frankok, meg törökök hagyták itt kőbe vésve a nevüket. A mai látogatók beérik ceruzával, krétával. Nézzék csak ezt, ez kétszer is járt már itt.

Valóban, a fényesre koptatott fal legtetején - hosszú fickó lehetett! - vastagra húzott gót betűkkel díszelgett: Feldwebel Kurt Böhler, Frankfurt/M. II/3 Pzr. S. Alatta két dátum: 6. VI. 1941. és 10. V. 1959. Az utóbbi valamivel vékonyabb vonásokkal szerénykedett.

- Tudják - mondta a görög -, sokan vannak, akik visszajönnek. Azután van, aki letagadja, hogy már járt Korinthusban; van, aki nem. Olyan is akad, aki áradozik az első látogatásáról és büszkén emlegeti, hány hordó bort vedeltek be az első héten. Barátságosak, szívesek, kedvesek. Talán csak az idősebbeket nehéz szóra bírni, a fiataloknak be nem áll a szájuk és néha holtra fárasztanak a kérdéseikkel. Ha mesélek nekik valamit Korinthusról, akkor előszedik a könyveiket meg a jegyzeteiket és utánanéznek, igaz-é, amit mondok.

- Nem csodálkoznak, hogy németül szól hozzájuk? – szakította félbe a feleségem.

- Persze, csodálkoznak; kérdezik is, hol tanultam meg a nyelvüket. De mondanám nekik, hogy a larissai fogolytáborban? Vagy azt, hogy ackleinmüncheni Göring Werke cementgyárban majd négy esztendőt húztam le? Akkor azt is el kellene mondanom, hogy 1941 nyarán, mindjárt azután, hogy pocsékká vertük az olaszokat, Albániából gyalog hajtottak Larissáig. Volt vagy háromszáz kilométer, s ezt egy hét alatt tettük

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

meg a hegyi utakon. Mondanám el, hogy feleúton lefoszlott lábamról a bakancs; s hogy aki lemaradt, azt többet sohase láttuk? Dicsekednék azzal, hogy Kleinmünchenben napi tíz órán keresztül kapartam a forró klinkert, vagy raktam a vasúti kocsikat, s közben haraptam a sűrű cementport? És mindezt répalevesen. Ettek már valaha répalevest? Akkor azt is el kellene mondanom, hogy azokból a német híradó-filmekből is tanultam a nyelvüket, amelyeket vasárnapi szórakozásként vetítettek előttünk a kleinmüncheni kantinban, hogy lássuk, miként esett el Belgrád, Athén, hogyan szállták meg az ejtőernyősök Krétát.

Ahogy beszélt, lassan visszakapaszkodtunk a sikamos lépcsőkön a ciszternából. A lent megcsillanó vízre mutatott:

- Sose apad el. Még augusztusban is, amikor a legnagyobb a szárazság, még akkor is találnak vizet a juhok. Azt mondják, ez a forrás a föld alatt össze van kötve az alsókkal, a várhegy alatti Hadzsi Musztafa-forrással és az Apolló-templom melettivel. Hát mondják, nem egyszerűbb, ha azt mondom, hogy német katona voltam? Nem egyszerűbb?

- Egyszerűbb - hagytam rá.

A várkapu felől énekszó hallatszott. Nemsokára vagy két tucatnyi fiatal legény, lány tűnt fel az alattunk lévő ösvényen. Kéz a kézben jöttek, táncos lépésekkel, énekeltek.

- Május elseje van - szólalt meg a juhász -, a fiatalok ilyenkor felkapaszkodnak a várba. Énekszóval. Azután késő estig táncolnak, hancúroznak, ott azon a tisztáson. Jó nekik, fiatalok.

Mi valahogy nem tartottuk számon a napokat, azt se tudtuk, hogy május elseje Akrokorinthusban virradt ránk az égő pipacsok között.

- Munkásfiatalok? - kérdeztem a görögöt.

- Persze, dolgoznak. Parasztok, halászok, hajóácsok Új Korinthusból.

- Arra gondoltam, hogy valamilyen munkásszervezet tagjai? magyaráztam, mire is volnék kíváncsi.

- Munkásszervezetnek? Nem hinném. Csak fiatalok. ünnepelik a tavaszt, májust. Fiatalkoromban mi is ünnepeltük. Éppen így, éppen azon a tisztáson. Nézzék csak!

A tisztáson, a félig már leomlott külső fal tövében, már járták a táncot. Körbe-körbe. Kívül a legények forogtak, bévül a lányok. Hátravetették a fejüket, úgy énekeltek, összekapaszkodva. A fiúk néha egy-egy ütemre dobbantottak, majd a fejük felett, meg hátul összeverték a tenyerüket. Az ének, amelynek gyors, pattogó ütemei édeskésen hullámzó motívumokkal voltak egybefonva, egy pillanatra elhallgatott, de csak azért, hogy mindegyik legény maga mellé kapjon egy leányzót s hogy most már egyetlen nagy körben forogjanak, mint valami óriáskerék. A lányok lila meg narancsszín szalaggal díszített szoknyája magasan repült és én csak a térdhajlatukat láttam. Nórika előszedte a fényképezőgépét s rám szólt:

- Nézd, hogy kéklik mögöttünk a tenger!

- Most Magyarországon is ünnepelnek - fordult felém a juhász. - ünnepelnek.

- Milyen a világ maguknál? Rossz?

- Rossz. De nemigen tudom már, ötvenhat óta nem élek Magyarországon.

- Hol élnek?

- Amerikában.

- Jó az élet Amerikában?

- Nem tudom - ütöttem el az érdeklődését.

- Az egyik nagybátyám, az apám öccse is Amerikában él. Bostonban. Boston, Massachusetts-ben. Jól megy neki, hajógyári művezető, Korinthusban csak ács volt. A fia orvos. Jártak már Bostonban?

- Jártunk.

- Szép város lehet, sok görög él ott. A rokonaim, hogy tavaly nyáron itt jártak, csalogattak engem is; mondták, akár juhász is lehetek Amerikában, keresik ott a juhászokat, soron kívül engedik be őket. Igaz?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Igaz - hagytam rá -, de a juhászok nem Bostonban élnek, hanem néhány ezer kilométerrel nyugatabbra, New Mexicóban, Arizonában, meg Kaliforniában.

- No, felőlem élhetnek akárhol. Kire maradnának a juhaim, meg ki igazgatná el az Akrokorinthusba felkapaszkodó turistákat? De én most mennék, dolgom van, felfőzöm a tejet, meg megforgatom a sajtokat. Megnéznék-e a tanyámat? Nincs messzire, ott van, abban a kápolnában - mutatott egy, az északnyugati oldalon szerénykedő, fehérre meszelt házikóra -, a sekrestyében van a tejeskamrám.

- Van-e eladó tirije? - kérdezte Nórika -, ha van, vennénk egy kis tartalékot.

- Van, csak jöjjenek.

A vakító fehér, piros kupás-cserepekkel fedett ortodox kápolna nem volt kulcsra zárva. Belsejében néhány durván ácsolt pad, egy, az oltárkép előtt álló, lila bársonytakarós asztal szerénykedett. A falon megkopott, aranyozott rézkeretű olajnyomatok lógtak, meg néhány, nagyon-nagyon olcsó ikon. A vagy féltucatnyi, a szúvas gerendákra függesztett, rézláncos olajmécses se volt különb. Szent Bazil oltárképétől jobbra nyílott a sekrestye ajtaja. Ahogy beléptünk, nehéz, fülledt, az érlelődő juhsajt szagával terhes levegő ülte meg a torkomat. Utoljára valamikor vagy huszonöt évvel korábban a hortobágyi Máta-foknál volt ebben részem, Füle András árvatőzegből vert kunyhójában. Ott volt a vaskondér is, a falon ugyanazok az egy darabból faragott, négy ágú keverő fák lógtak, mint a Hortobágyon. Csak a szép, kerek, már bebőröződött sajtok feküdtek itt másféle polcokon, mint Füle Andrásnál: arasznyi vastag márványlapokon sorakoztak.

- Én volnék a kápolna sekrestyése is - kezdte a juhász -, de hát ez nem sok munkával jár. Talán akkor mondtak itt utoljára misét, amikor felszentelték, vagy harminc esztendeje. Egy falubeli legény virtuskodott a várkapu melletti torony falán, lezuhant az árokba, szörnyethalt. Az anyja építtette a kápolnát az emlékére. Szegény asszony, szegényes kápolnát. A fia fényképe ott van kint az oltárkép mellett.

A görög levette az egyik jókora keverőfát és nekiállt az üstben megalvadt tejnek, törni kezdte.

- Ideadná azt a keverőt, tán én is megpróbálhatnám - kértem. - Miért ne? De azután ne engem szidjon, ha nehéz!

A juhász most egy fatálat szedett elő, meg egy fehér rongyot. A tálban lévő zavaros folyadékkal, sós vízzel, mosogatni kezdte a márványtáblán fekvő sajtokat. Én törtem a fehér, fényesen remegő alvadt juhtejet. Nórika rosszul érezhette magát dologtalanul.

- Segíthetnék? - nyúlt a sósvizes rongy felé.

- Összekeni magát - figyelmeztette a görög -, meg a sós víz kieszi a kezét -, de azért átadta a helyét a feleségemnek. - Mintha mindig ezt csinálta volna - szólt, ahogy Nórika körülmosta az első sajtot. - No, akkor én meggyúrom a tirit.

Szűk volt a hely a sekrestye-sajtkamrában, szélesebbre tártam a helyiség egyetlen ablakát. Az ablakmélyedésben könyvek sorakoztak. Felvettem az egyiket, a rozsdásbarnára kopott bőrkötésén kereszt nyomai látszottak, megsárgult lapú imakönyv volt. Ám egy másikon fenpakadt a szemem, egészen újnak tűnt, még a borítólap is rajta volt. Kíváncsian húztam ki a többi közül: Fritz Schachermeyr nemrég megjelent Griechische Geschichte című munkáját tartottam a kezemben. Ahogy lapoztam a könyvben, a hátam mögül megszólalt a görög:

- A télen kaptam Münchenből, egy tavalyi látogató küldte. Vagy egy hetet töltött itt el velem, sátorban lakott és a várkaput méricskélte. Írt is, majd megmutatom a levelét.

Visszatettem a könyvet az ablakmélyedésbe, felvettem a keverőfát és törtem tovább a megalvadt juhtejet.

- Olvasta már a könyvet? - kérdeztem,a juhászt.

- Olvastam belőle, de valami sokat nem találtam Korinthusról. Újat meg semmit. Én csak tudom, tíz éve élek egyvégtiben a hegyen.

- A hegyen? Itt él a hegyen? - hagyta abba a sajtmosogatást Nórika.

- Hát, mondhatnám azt is, hogy a hegyen élek. Csak vasárnapra megyek el a családomhoz a faluba, Arkhaia Korintoszba, de estére már jövök is vissza, éjszakára nem hagyhatom egyedül a juhokat. Amíg apám élt, ő őrizte a nyájat, de hogy meghalt - éppen februárban volt tíz éve -, én költöztem fel a várba. Amúgy se igen volt más dolgom.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Mit csinált azelőtt? - szóltam közbe. Rég szúrta már a kérdés az oldalamat, valahogy nem tudtam eligazodni a juhászon. Külsőre elment a sajtok meg a juhtúrós bödönök között, de a szeme mintha másról beszélt volna; e mögött valaki mást sejtettem, nem az ócska katonaköpenyes, hosszú botos, szomorú arcú juhászt.

- Hát. . ., sok mindent. . ., talán a kelleténél is többet. . ., most már tudom, hogy többet. De . . ., az is lehet, hogy kevesebbet. Ki tud saját magán eligazodni?

- Senki - hagytam rá -, de mi volt azelőtt a foglalkozása, hogy feljött juhásznak a hegyre?

- Tanító. De nem sokáig. Mindig valami mást csináltam.

- Miért hagyta abba a tanítóságot?

- Hagyta a penész! Mások hagyatták abba velem.

- Persze, a háború. . ., azután a hadifogság . . ., nógattam a görögöt, aki már a harmadik túrósbödönt gyömöszölte.

- No, katona voltam később is. . . meg fogoly is. . . másfajta, amikor nem a németek, hanem a saját honfitársaim őriztek . . . gondolkozhatnék, melyik volt a rosszabb. Halottak már az athéni katonai börtönökről?

A görög új bödönt vett elő, abbahagyta a beszélgetést. Nem noszogattam tovább, már azt is bántam, hogy kérdezősködtem. Az egésznek a szeme volt az oka - mentegetőztem magamban -, valami más volt mögötte, nem az akrokorinthusi vár és nem a jól tejelő juhok. Még csak az azúrkék égboltozat sem, ami óriás kupolaként borult fölénk, s amin egyre magasabbra emelkedett a nap. Nórika befejezte a sajtmosogatást, én is megtörtem a füllesztésre váró tejet, csak a görög szorgoskodott a bödönjeivel.

- Szétnéznénk még egy kicsit a várban - szóltam -, szeretnénk felkapaszkodni a várkapu fölé. . .

- De ne menjenek még le, jöjjenek vissza, egyenek ebédre is valamit velem - mosoly rebbent az arcán -, tirit. Látják van bőven, most is gyúrok vagy hat bödönre valót.

- Jó, visszajövünk - nyugtattuk meg s nekiindultunk a várkapu felé vezető, szélesre taposott ösvénynek.

Akit érdekel, az bizonyára nagy gyönyörűségét leli az akrokorinthusi vár kapujában. Maga egy egész erődrendszer: van várárka; előkapuja, középkapuja és főkapuja, Vauban se építhette volna meg tökéletesebben. De én nem szeretem a várakat. Az utolsó, amit még elviseltem, a fűzéri vár volt, ahol gyerekkoromban kincs után kutattunk a porig omlott kápolna alatt. Ott, ahol valamikor, az Árpádok korában, a Szent Koronát is rejtegették. Mondom, nem szeretem a várakat, a várkapukat se. Túl sokan maradtak örökre bévül rajtuk.

Egy ideig nézelődtünk még a kapu tájékán. Azzal szórakoztunk, hogy keresgéltük a falakba épített márványtömböket, oszloptöredékeket. Az egyik kiszögelésnél, talán valami ágyúállás lehetett, eléggé ép, szép faragású, korinthusi oszlopfőre is akadtunk. Nórika azóta is sajnálja, hogy nem vájtuk ki a gránittömbök szorításából.

Csakhamar visszakanyarodtunk a kis kápolnához, a görög sajtkamrája érdekesebbnek tűnt. A füllesztő üst alatt már ropogott a száraz kóróból vetett tűz, meleg volt a szűk helyiségben.

- Üljenek le csak a kápolnában, ilyenkor ott a leghűvösebb - szólt ki a görög -, mindjárt jövök magam is.

Az egyik ablak alatt hosszú, durva faragású pad húzódott, arra ültünk le. Nemsokára csatlakozott hozzánk a görög:

- Hát, jól megnézték a várkaput?

- Meg.

- Állítólag ellenség még soha be nem vette. Előbb magát a várat kellett elfoglalnia, s csak azután jöhetett be a kapun. Kivéve a németeket, ők negyvenegyben már csak besétáltak. Itt volt a légvédelmi ágyúállásuk a templomromoknál. A háború után tele volt a környék kilőtt hüvelyekkel, a falubeliek lehordták virágvázának . .. majd minden házban akad egy-kettő.

- Milyenek voltak a németek a háború alatt Korinthusban?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Hát, nekem csak mesélték. Sok nem maradt utánuk, hogy elmentek. De nem égették fel a falut, mint Dhistomont, Levadhia mellett. A lakosságot se gyilkolták le, mint amazét. De mondom, sok nem maradt utánuk. Apámnak a háború előtt volt vagy kétszáz juha; egy se maradt a németek után. De tán jó is, hogy megették őket, a várban nem legelhettek, itt a légvédelmi ágyúk voltak, a környéken meg nem valami sok a legelő. . .

- Maga mikor vonult be? - kérdeztem.

- Harmincnyolc őszén, azután, hogy két esztendőt tanítottam Új Korinthusban. Negyven nyarán kellett volna leszerelnem, de ekkor nem szerelt le senki, zavaros volt a világ körülöttünk, az olaszok elsüllyesztették az egyik hadihajónkat, s felvonultak az albán határ mentén. Október végén azután ránk is támadtak. A mi ezredünk már ott volt beásva Kakavia fölött, a Joannina felé vezető országutat védtük. Hajnalban indultak meg az olaszok, s délután már Albánia területén kergettük őket, futottak, mint a nyulak. A telet az albán hegyek között húztuk ki, inkább csak készülődtünk a tavaszi támadásra. Tavasszal azután megint feljebb szorítottuk az olaszokat.

- Áprilisban meg jöttek a németek - szóltam közbe.

- Jöttek. Jöttek, mint a szakadó zápor. Páncélautókkal, tankokkal, bombázókkal. Északról, délről, még a föld alól is jöttek. Harmadnapra már hadifogolyként hajtottak bennünket kelet felé. Mindig csak a hegyi utakon, az országút az előnyomuló német hadsereg alakulatainak, páncélosoknak kellett. Volt, aki megszökött az úton; volt, aki csak próbálkozott s golyót kapott a hátába. Ha jól emlékszem, a harmadik nap kaptunk valami kevés élelmet, kétszersültet. Éjszaka egy-egy tisztáson aludtunk a földön az SS-ek gyűrűjében. Egy hét alatt értük el Larissát, ott hónapokig voltam a szögesdrót mögött. Július végén kihirdették, hogy aki szabadulni akar, az mehet munkára Németországba. A tábor fele jelentkezett. Én nem. De augusztus első napjaiban valamennyiünket vagonba gyömöszöltek, talán csak a betegek maradhattak vissza, s egy hét múlva már az ausztriai, Linz mellett lévő, kleinmüncheni cementgyárban dolgoztam hajnaltól vakulásig.

- A hozzátartozói tudták merre van? - kérdezte Nórika.

- Tudták, hiszen írhattunk. A Vörös Kereszt még csomagot is közvetített, az egyik négy hónapig jött Korinthusból, mazsola volt benne meg szárazsütemény.

Én a farzsebemből jegyzetfüzetet húztam elő meg ceruzát.

- Hát az mire jó? Minek a papír meg a ceruza? - kérdezte a görög.

- Mire? Azt hiszem, ez az egyik rossz szokásom - válaszoltam -, amit amúgy se felejtenék el, azt feljegyzem.

- Hát csak jegyezze.

- Mikor szabadult Kleinmünchenből?

- Negyvenöt május első napjaiban. Otthagytak bennünket az őrök, másnap megjöttek az amerikai tankok. Egy hét múlva hárman útnak indultunk hazafelé. Gyalog. Ahol jártak a vonatok, felkapaszkodtunk rájuk; ha szerencsénk volt, feljutottunk egy-egy teherautóra is. Jugoszlávián keresztül értük el Görögországot, augusztusban már én vittem a csemegeszőlőt az Új Korinthus-i piacra. Talán már mondtam, juhunk egy se volt, apámmal alig lehetett valamit is kezdeni. De azért megvoltunk. Szeptemberben megpályáztam egy ösztöndíjat az athéni egyetem bölcsészkarán, szerettem volna továbbtanulni. Szerencsém volt, meg segített a hadifogságom, háborús szolgálatom is, őszre diák voltam megint. Apám valahonnan kölcsönt szerzett, ebből fizettem ki az első félévi kollégiumi díjat. Tanultam szorgalmasan, görögöt meg német nyelvet vettem fel. A társaim jó része leszerelt katona, meg gerilla volt. Voltak, akik nevetve mesélték, nem is olyan régen még egymás ellen harcoltak. De hát akkor béke volt már. Igaz, nem sokáig, november végén zavargások kezdődtek Athénben, december 3-án pedig kitört a forradalom. Hogy azután kik okozták, azon vitatkozhatnánk: a kommunisták-e vagy a kormánycsapatok? Én azt hiszem, hogy az angolok.

- Az angolok?

- Az angolok. Mi görögök valahogy csak megegyeztünk volna, de ahogy az angol katonai egységek beavatkoztak, erre már nem volt remény: éppen elegünk volt az idegenekből. Meg ezt már az oroszok se nézhették tétlenül, Jugoszlávián, Bulgárián keresztül öntötték a segítséget a baloldali görög szervezeteknek.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Azt hiszem, nem a görögöknek szólt ez a segítség, hanem az angolok ellen szánták. Végeredményben, nem is polgárháború volt Görögországban a második világháború után, hanem a nagyhatalmak - a Szovjetunió és Anglia az Egyesült Államokkal - vívatták a maguk harcát a görög néppel. Így olcsóbb.

- Maga melyik oldalon volt?

- Melyiken? A görögök oldalán; ott, ahol ma is vagyok, ahol mindig is leszek.

- Persze, de a kommunistákkal tartott-e, vagy a kormánycsapatokkal? - kérdeztem, jóllehet felesleges volt, mert már emlegette korábban az athéni katonai börtönt.

- Az ELAS-ban szolgáltam, a Népi Felszabadító Hadseregben. Ebben szolgált az egész évfolyam, ebben a kollégiumunk minden tagja.

- Kommunisták voltak?

- Volt kommunista is közöttünk. Néhány. A megszállottak közül, ahogy neveztük őket. Meg a politikai tisztek, akiket Moszkvában képeztek ki. De a kommunisták is görögök voltak.

- És a kormánycsapatok? Azok nem voltak görögök? – vettem közbe.

- De még mennyire! Csak az őket mozgató, támogató angolok, amerikaiak nem voltak görögök.

- És a kommunistákat mozgató oroszok görögök voltak? - használtam ki a helyzetet.

- Fenét! - legyintett türelmetlenül a görög.

Itt azután el is akadtunk. Nórika kicsit feszengett, nemigen szerethette ezt a témát:

- Nem volna még itt az ebédidő? - kérdezte.

- No - állt fel a görög -, majd hozok valamit - s bement a sajtkamrába.

Egy nagy cseréptálon juhsajtot, túrót, fekete kenyeret meg zsendicét hozott ebédre. Ahogy lerakodott a pad egyik végén, észrevette, hogy jegyezgetek a füzetembe.

- Azt jegyzi fel, amiről beszélgetünk? - kérdezte.

- Azt.

- Mire jó ez?

- Mondtam már, mindent feljegyzek, amit egyébként se felejtenék el.

- Maga író?

- Nem, de néha irogatok.

- No, csak jegyezgessen, irogasson. Ha kedve telik benne, de együnk.

Sokat nem pusztítottunk el az élelemből, de az eléggé hideg zsendicéből nem hagytunk semmit, jól esett a juhtejből készült, írószerű ital.

- Azután mit csinált a polgárháború után? - kérdeztem a vendéglátónkat, ahogy visszavitte a tálat.

- Itt még nem tartunk, én hamarabb fejeztem be a vitézkedést, negyvenkilenc tavaszán otthagytam az egészet. Elegem lett a polgárháborúból, meg a felszabadító háborúból is. Soha sem felejtem el, hogy vertük ki ágyukból a nyomorult parasztokat, hegyi pásztorokat, hogy dobtuk a teherautókra a gyermekeket, amikor a kormánycsapatok elől kiürítettünk egy-egy területet. Tudják-e, hogy ezek közül a gyerekek közül sokan sohase találják meg a szüleiket?

- Tudjuk. Magyarországon is van ezekből jócskán.

- Elpusztítottuk a vetést, felégettük az erdőt, leöltük a nyájat akár az apámét a németek. Mondom, elegem lett ebből is. Átcsúsztam a fronton, hetekig bújkáltam a hegyekben, de hazajöttem Korinthusba. Itt húzódtam meg apámmal a hegyen, aki akkor már megint őrizte a nyáját. Júliusban jöttek értem a rendőrök. Három hónapig őriztem az athéni katonai börtön egyik rothadt szalmazsákját, hol kaptam enni, hol nem, de rúgást vagy pofont mindennap. Szórakoztak az őrök, más dolguk nem volt. Zsúfolva volt a börtön, olyan cellában, amiben két emberre volt hely, néha tucatnyian szorongtunk, a forró nyárban csak úgy kapkodtunk a levegő

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

után. És nem hallgatott ki bennünket soha senki. Ha érdeklődtünk a sorsunk után, mindig egy volt a felelet: Valamennyieteket felakasztunk, rohadt kommunisták! Ha jól emlékszem, egy kommunista se volt közöttünk. Október végén, anélkül, hogy valaha is kihallgattak volna bennünket, szélnek eresztettek valamennyiünket egy elbocsátó-levéllel, amire jegyet válthattunk hazáig.

- Persze, ekkor lett vége a polgárháborúnak - szóltam közbe -, miért tartották volna tovább magukat a börtönben?

- És mi hasznuk volt abból a három hónapból? Az éheztetésből, a rúgásokból, a pofonokból? Mi hasznuk?

- Semmi - igyekeztem megnyugtatni -, de az a lényeg, hogy megint szabad volt.

- Szabad? Hetenként kétszer kellett jelentkeznem a rendőrségen. Mint egy gonosztevőnek, egy tolvajnak, betörőnek.

- Azután mihez kezdett?

- Semmihez! Azt hiszik, kaptam munkát? Hiába jelentkeztem a tanfelügyelőségnél, szóba sem álltak velem. Arra, hogy visszamenjek az egyetemre, nem is gondolhattam, ki adott volna nekem ösztöndíjat? Apámat tán még nálam is jobban bántotta a sorsom, ő azt szerette volna, ha úr lesz a fiából. Hát nem lett. . . a következő év elején azután meghalt az apám. . . s én költöztem föl a hegyre. . . juhásznak.

- Említette, hogy van családja a faluban. . .

- Van, hála Istennek, van. Hogy átvettem az apám örökségét, esztendőre rá megnősültem. Jobb feleség senkinek se kerüljön, mint nekem jutott. Van két gyerekünk, egy fiú, egy lány. Ha lemennek a faluba, megnézhetnék őket. Mennék én is, de nem hagyhatom most itt a nyájat.

- Köszönjük, ha időnk engedi, benézünk hozzájuk.

- Azután, ne felejtsék el a múzeumot se, akad ott olyan tárgy is, amit én segítettem kiásni diákkoromban, amikor nyaranta segédkeztem a feltárásoknál. De azért még ne siessenek, a nyájamat még nem is látták.

- Láttuk a mecsetben, de be nem mentünk, féltünk a kullancsoktól.

- Feleslegesen, az én juhaimban nincs kullancs, hetenként fertőtlenítem őket, az almukat is. Inkább tejet adjanak, mint vakarózzanak.

Közben elértük a nyájat, az egyik kakukkfű szagú tisztáson legelt. Kisebb fajta, vékony, inas lábú, fekete pofájú állatok voltak.

- Milyen fajtájúak? - kérdeztem.

- Pelvin-juhok. Bulgáriából valók, jól tejelnek s a gyapjukért is adnak valamit. De én a tejükért tartom őket.

- De a vezérkos, az merinó - fitogtattam juhászati ismereteimet. Amióta találkoztunk vele, most nevetett először a görög:

- Hát, se nem kos, se nem merinó, ürű az, meg rambouillet. Sok kárt nem tesz a jerkékben, cserébe kaptam, de hogy olyan szép, nem tudtam megválni tőle. Azután sokkal csendesebb fajta, mint ezek a hegyi juhok, összetartja őket.

- Betegség, métely, kergekór, akad? - kérdeztem.

- Öt éve nem volt kutyabajuk se, igaz, vigyázok rájuk, meg idefenn a hegyen nemigen fertőződhetnek. Apámnak mindig hullottak a juhai.

- Ne haragudjék, de szeretném megkérdezni, megél a juhokból?

- Hát, úgy-ahogy. De azért tavaly építtettem belőlük egy új házat. Ha lemennek, megnézhetik.

Nórika közben összebarátkozott az egyik báránnyal, amelyik békésen tűrte, hogy vakargassa a homlokát, s csak az anyja bégetésére ugrott meg.

Ahogy megkerültük a tisztást, megütötte a fülünket a külső falnál majálisozó fiatalok nevetgélése. Valamiféle zálogosdit játszottak: két leányzó épp akkor rángatta le az egyik legény lábbelijét.

- Ha így megy - nevetett megint a görög -, estére sok nem marad rajtuk, de hát így van ez rendjén, azért

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

fiatalok.

- Azért - hagytam rá -, van sok baj velük?

- Van. Hol nincs? Velünk nem volt? A legnagyobb baj az, hogy elmennek. Vagy legalábbis el akarnak menni. Mind Amerikába vágyik, persze, de oda igen kevesen jutnak el, de mehetnek Németországba, Franciaországba, Svájcba. Visszajönnek, de nem mindegyik, különösen nem a tanultabbja. Az orvosainkat, mérnökeinket – ha egyszer elmentek -, sohase látjuk többet. Az újságok, meg a kormány vezetői is, csak sírnak utánuk. Pedig nem sírni kellene, hanem munkát adni nekik. De hát sírni könnyebb, meg ígérgetni is. Minden választás előtt, mindenki mindent megígér, s utána marad a régi helyzet, vagy még rosszabb. . .

- Persze, nehéz dolog mindenkinek megfelelő munkát biztosítani, a világon majdnem mindenütt van munkanélküliség, szaporodik a népesség . . . - ellenkeztem.

- No, ha igyekeznének, azért többre mennénk. De hát azt hiszi, érdekli a szegényember sora a vezetőinket? A fenét! - fakadt ki-, a maguk jómódja érdekli! Ha tesznek valamit, azt csak amúgy, tessék-lássék cselekszik. Azt hiszi, a parlamentben a népet képviselik? Ördögöt! Magukat képviselik!

- A nép választja a képviselőket. . . - csendesítettem.

- A nép? Hát maga azt hiszi, hogy azt választjuk meg, akit szeretnénk, akit ismerünk, akiben bízunk? Dehogy! Azt, akinek több a pénze a választási kampányra, meg akinek nagyobb propagandát csinálnak! Azután ettől várjuk el, hogy minket képviseljen?

- Azért akadnak másfélék is - vetettem közbe megint.

- Akadnak, persze, hogy akadnak. De hányan? És azt gondolja, ezek szóhoz jutnak? A legközelebbi választáson meg kifúrják őket.

- De, talán mégse ennyire reménytelen a helyzet, olvastam, számos akciót indítottak a munkanélküliség leküzdésére, a szegények megsegítésére - állítottam meg az egyre jobban és jobban belemelegedő görögöt -, itt van például a királyné népművészeti mozgalma. . .

- Csak a királynét ne emlegesse! Meg az ő akcióját! Menjen be csak az athéni üzletükbe s kérdezze meg az ott árult szőnyegek, cserépfélék árát. Azután érdeklődje meg a parasztoktól, hogy nekik mit fizettek ezekért a holmikért. Tudom, utána nem lesz kíváncsi semmire! Azt hiszi, azoknak jut az akció pénze, akik dolgoznak? Fenét! Az ilyen igazgatóknak, az amolyan igazgatóknak . . . mindenkinek, de nem azoknak, akik görnyedtek a szőnyeg, a hímzés meg a korong fölött!

- Nézze, ez talán még csak a kezdet! Meg kellene talán várni, hogy mi lesz belőle. Azután valakinek csak kell adminisztrálni ezt az akciót is . . . a parasztok magukban valami sokra nem mennek.

- Azt hiszi, ez az első ilyesfajta próbálkozás? Az eddigieken is csak az adminisztrátorok szedték meg magukat, s aki dolgozott, annak alig jutott valami. Tudja, mi fáj nekem legjobban az egészben? Az, hogy most a görög nyúzza a görögöt. A török négyszáz esztendőn keresztül élősködött rajtunk, de hát, az a török volt. Kiszipolyoztak bennünket a frankok, a velenceiek, de ezek se voltak görögök. Megraboltak bennünket a franciák, az angolok, a németek, ez is rendjén van, de hogy a görög a görögöt. . .?

- A polgárháborúban is ez ellen akartak harcolni?

- Hát mi más ellen?

- És mi lett az eredmény?

- Mi lett? - emelte meg a hangját -, mi lett? - gyilkoltuk egymást, görög a görögöt.

- Korábban azt mondta, hogy a polgárháború nem a görögök harca, hanem a nagyhatalmak, Szovjetunió, Anglia és az Egyesült Államok vetélkedése volt - igyekeztem megszoritani.

- Hát nem is a miénk, de gyilkolni, mi gyilkoltuk egymást!

Elakadtunk a beszélgetésben s csak most vettem észre, hogy a feleségem eltűnt mellőlünk: igencsak megunhatta azt a sok hiábavalóságot, amit összefecsegtünk. Nézegettem körül, de nem láttam sehol, nekiindultam az Aphrodité-templom romjainak, ahonnan az egész várat be lehetett látni. A görög szótlanul ballagott utánam.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A templomromoktói azután már láttam Nórikát, virágot szedett a lejtős domboldalon, vörös pipacsot, kék búzavirágot meg fehér margarétát. A görög leült a márványtömbjére.

- Azért gyilkoltak minket mások is - szólalt meg -, egynéhányszor eltörölték már a föld színéről Korinthust is, odalenn a völgyben, lakosaival együtt.

Hallgattam, nem volt semmi mondanivalóm.

- Nézze - folytatta -, ha azok a hegyek nem volnának előttünk, ellátnánk Nafplionig. Tán negyven kilométerre sincs. Ott, a nafplioni öbölben, van egy aprócska sziget, Bourdzi . . .

- Láttuk - szakítottam félbe -, most csónakon hordják oda a turistákat, az erődöt szállodává meg vendéglővé alakították át akárcsak Monte Christo börtönét, If várát, a marseille-i kikötő előtt.

- Hát erről az erődről van szó. A velencések építették. Tőlük 1797-ben elhódították a franciák, két évre rá már az oroszok kezén volt, egy esztendő múlva a törökökén. Néhány év múlva megint a franciák vették birtokba, 1814-ben az angolok ültek benne. De a többi sziget sorsa se volt más, a különböző nemzetek úgy váltogatták őket, mint a gatyájukat. Mondjam el, hányszor cserélt gazdát Korinthus?

- Sokszor - hagytam rá -, de a hódítók mindig elmentek, s a görög nép maradt.

- Ha maradt. Hányszor mondhatták itt fenn az akrokorinthusi pásztornak: No, juhász, gyere, viszünk! Visszük a fiaidat is, jók lesznek szolgának, janicsárnak. A feleséged meg a lányod ringyónak. Ne legyen gondod a juhaidra se, azokat úgyis megesszük. . .

Megint csak nem tudtam mivel vigasztalni a görögöt, hallgattam. Még jó, hogy a lányok, legények új játékba kezdtek, amolyan búj, búj, zöldág-félébe, s azt figyelhettem. Sorban álltak és az első pár kapunak tartotta magasra a karját, a többi pedig párosával, táncolva bújt át alatta; majd az utolsó pár tartotta a kaput, s a játék indult előlről. Közben énekeltek. Az ének hullámzó dallama követte kígyózó, hajladozó mozgásukat és az egész valami csodálatos harmóniába olvadt. A szüntelen megújuló játék az örökkévalóság egy darabjának tűnt.

Nórika egy egész ölre való virággal kapaszkodott fel hozzánk:

- Talán indulhatnánk? Jó lenne körülnézni odalenn is.

- Ne siessenek - marasztalt bennünket a görög.

- No, mi azután nem siettünk - nevetett Nórika -, reggel egy-két órát szántunk Akrokorinthusra, s most már a délután közepe táján járunk.

- Azért várjanak egy kicsit - szólt a görög -, maradt még valami borunk, legalább azt igyuk meg búcsúzóul. - Előszedte a zöld palackot, az alján lötyögött valami, azt kitöltötte a pohárba, Nórikának nyújtotta.

- Köszönjük a vendéglátást, Isten vele! - búcsúzott Nórika, s ivott egy parányit.

Most én kaptam kézbe a poharat, ám valami eszembe jutott, mielőtt még ittam volna.

- Egy kérdésem van még. . . - kezdtem.

- No, mondja - biztatott a görög.

- Isten ne adja, de ha egyszer, ha egyszer megint jönnek, tudom is én kik, frankok, törökök, németek, s azt mondják: - No, gyere juhász, viszünk! - akkor. . ., akkor mit csinál?

Már a juhász tartotta kezében a poharat.

- Ha megint jönnek értem? Hát megyek, elvisznek. Korinthus, az a völgy odalenn, a csatorna, az öböl, ez a hegy, meg a fölöttünk kéklő ég marad. Ezeket nem tudja senki fia beledugni a zsákjába. Én meg majd csak visszajövök. Ha nem, akkor majd feljön a hegyre a fiam. . ., az unokám. Itt mindig nő fű, mindig kerül birka. . . meg pásztor is akad.

Epidaurus, 1961. *május.*

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

DOMAHIDY ANDRÁS

(1920)

KALÁBERPARTI A STRANDON

– Zöldre itt is pász – mondta Teleskei. A kék eget szemlélte, mintha a föld neki már nem mutatna semmi érdekeset.

– Piros – harsogta Szepi bácsi, hogy beledült a pé-be, meg a magánhangzókba (a többi hangot felesleges volt kiejteni), és a füstbe, melyet Teleskei akkor fújt volt még ki, amikor felvette az első nyolc lapot. A füst, mely előbb még bodrosan gomolygott az asztalka fölött, mint békés délidőben a kéményeké, riadtan szétrebbent. Soványka osztásban Szepi bácsi feje olyan volt, mint az ágyúgolyó az Egri csillagokban, amelynek a török éppen meggyújtotta a kanócát.

Töch – sóhajtott Teleskei. Kiszámított közönye tudomásul sem látszott venni Szepi bácsi harsogó pirosát. – Abszolút tök.

– Te mibe léptél máma? – Szepi bácsi szeme olyan volt, mint az érő som. A gibicek röhögtek. Berci is velük, pedig alig hogy ideértek Dusánnal. Csöpögött róluk a víz.

– Hogy érdekessé tegyem ezt a különben egyhangú délutánt, bemondom Szepi bácsi, a bélakasszát és a családot. A családot, Szepi bácsi, ami nincs nekem, csak kaláberben van nekem, mint most is, takarosan együtt.

– A sínek mellett járhattál, ott léptél bele, úgy jöttél ide, attól van ekkora disznód? Akassz, akassza, az is marha, aki veled játszik.

– És mindezt elölről, Szepi bácsi. A bélakassza, vagy ha így nem szereti, hát a bélai szent buksza, az poénokban kifejezve, elölről négy, a család ...

– Játszunk, nem magyarázunk – csattant fel Szepi bácsi és a fekvő négy lapot egybe húzta kezével az asztalon. Felvette őket, és ahogy voltak egymáson, hozzá ragasztotta őket a többihez, mintha a négy kártya egy lett volna. Most Szepi bácsi sóhajtott egy alig észrevehetőt, amolyan fohászkodásszerűt, aztán lassan guberálni kezdte az első új lapot. Kisodorta az első lap szélét, hogy csak a sárgás margó látszott belőle, lehetett az minden, zöld, piros, tök, makk, s a színeken belül lehetett alsó, felső, király, tízes, ász, de persze lehetett kisebb is. A gibicek előredöltek Szepi bácsi izzadt, pecsenyeszínű háta, válla felé, veres, gyűrűsen dudorodó tarkója mellől lesni el, mit hoz a négy lap a terc piros alsó, az ászos zöld, a tök tízed és a jelentéktelen makkok mellé. Teleskei a maga négy kártyájához nyúlt, míg szeme a gibicek tekintetét próbálta elkapni, hogy azokból következtessen Szepi bácsi lapjára, melyet körülbelül sejtett. Az erős pirosán kívül lehet zöld ásza is, tök és makk nem, azok nála voltak, az előbbi filkó-királlyal, melyet, hogy bosszantsa Szepi bácsit, bélai szent bukszának nevezett, holott ezt a kifejezést a város legjobb tudomása szerint csupán a Mákostészta nevezetű csapszékben használták idegenből jött disznókupecek nagyvásárok alkalmával. Teleskei szeme a talonra siklott, hogy újra meggyőződjék, hogy a zöld filkó és alsó a talon két felütött kártyája a hat fonákjára fordított mellett. A zöld hetes is köztük lehet (Istenem, micsoda szép síber!), hacsak nem a második négy lapban, melyet ő még nem vett fel, csak Szepi bácsi kezdett guberálni a gibicek glóriájában frissen borotvált feje körül.

A gibicek szeme játékából sokat ki lehetett olvasni, noha ez nem volt ildomos. De itt a várdai strandon nem lehet semmit sem igazán komolyan venni, a vizet sem (gyakran hozott kutyahullát), a nőket sem (Teleskei mellén őszült a szőr, noha mellét jobbára eltakarta fekete fürdőruhája, melynek bal pántját,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

tarzánosan, kigomboltan hagyta falurosszás, kihívó gavallériával), és hát a kártyát sem. Teleskei különben, és ezt mág Berci is tudta, pedig ritkán fordult meg Várdán, most is úgy biciklizett fel Dusánékhoz faluról, tehát Teleskei vagy tíz esztendeje alig látszott törődni a nőkkel, emlékezetes kezelése után. Pedig Teleskei körültekintő ember volt. Akkor is vigyázott volt, hogy negyvenéves fejére híre ne menjen. Óvatosságra volt oka, hogy nem a helybeli közkórházba, hanem egy másik határmenti város Chevra Kadisa című zsidókórházába feküdt akkor be, ahol az igazgató főorvos régi cimborája volt azokból az időkből, amikor együtt dekkoltak a Piáve előtt az olaszokkal szemben, a Cunyatorta alatt. Vigyázott és kétszer szállt, át, egyik vicinálisról a másikra és megint a harmadikra, és bár kutya rosszul volt bajával, Teleskei mégis mosolygott: azon az Istentől elrugaszkodott helyen nem ismeri fel majd senki. És úgy is volt. Teleskei lábadozásában megnyugodva látta különszobája ablakának őrhelyéről a sok ismeretlent, a hársfák alatt fehér pizsamák egyenruhás burnuszában nézni a nap felé, fekete kalapok alatt a sok fekete, szakállas arcot, melyet egy konok, kétségbeesett és hősies hit és hagyomány strázsájaként tincsek dugóhúzója vigyázott kétoldalt. Teleskeinek sok ideje volt ablakából megfigyelni, kinek van dúsan omló, kinek csak sütővassal vízszintesen felkunkorított, apró kis pajesza, kinek kezdődik csak most, de sohasem kérdezte meg Ernőt, vajon van-e ilyen kórházi íratlan szabály, vagy csak a neológok érzik úgy, hogy ez így illik, ha már itt vannak a Chevra Kadisában. Teleskeinek esze ágában sem volt lemenni a kertbe, vagy ki a folyosóra, ahol pedig csak irodák és Székely Ernő szobái voltak. De egy reggel virágozni kezdtek a hársfák és csodálatos módon üresek voltak a padok. A présháza jutott az eszébe, amely előtt hársfa állt, és az, hogy az is virágozhat; vajon kapáltak-e a szőlőben és elvetette-e a vincellér felesége a zöldpaszulyt? Nem, nyugodtan lemehet, biztos valami kis ünnep van, vagy Ernő később kezdi látogatni a kórtermeket. Őt különben sem ismeri itt senki, itt ő messziről jött vendég, aki becseppent egy ismert és mégis idegen világba, fekete férfiak világába és fekete asszonyokéba, akik úgy kötik meg fejükön a kendőt, mintha megözvegyült parasztasszonyok volnának és kapálni, kötözni, szüretelni szoktak volt járni fel hozzá a szomszéd faluból. Teleskei leballagott hát és leült egy padra. Jól esett így üldögélni a csendben, nézni a feketerigót, amint ugrándozva szedegette a morzsákat tegnapról. Tegnap látogatónap volt és zsivaly, zsibongás, öröm; kendőkből, kosarakból juhsajt, édestészta, liba került elő, hogy a kacagástól, zsinatolástól háromszor nem jött ki Teleskeinek a copf nevű, elég gyermeteg és egyszerű pasziánsz. Nem, gondolta akkor Teleskei, én itt ismeretlen vagyok, mint a hat lefordított lap a kaláber talonjában és a rigót nézte, amely egy libanyak tokosnak maradt bőrét ráncigálta, melyet egy tegnapi valaki neveletlenül nem a kosárba rakott vissza, hanem elhajított, talán egy gyerek. Újságját sem bontotta ki, nézte tovább a rigót, amikor hangot hallott bal oldala felől félig a háta megett. Beledermedt. „Jobban tetszik lenni, a tekintetes úr? Katz Ézsaiás állt előtte egyenesedő meghajlásban és hehehézett ami egyaránt jelenthetett örömöt is meg zavart is.

Szepi bácsi még mindig a felvett lapok elsőjét söndörgette kifelé, és az ő, meg a gibicek feszülő figyelméből arra lehetett következtetni, hogy a guberálás elérte azt a vékony vonalat, mely mögött s melynek keretében van az értéket jelző kártyakép. Teleskei mögött csak Dusán állt, aki mindig oda ment, ahol jól járt a lap.

Katz Ézsaiás böndős volt, aki disznóbelet vett, mosott habosra, szárított és adott el az első hidegek előtt, amikor gyomrukra kényes uraságok, gazdák, megtermett mesteremberek és éltesebb, sötét ruhákat kedvelő fehérnépek az ég alját kezdték fürkészni reggelenként, beleszippantva a levegőbe, hogy vajon a hajnal természetes csípőssége-e az, ami csiklandozva szűrődik az orr csatornáin keresztül a tüdőbe, vagy valóban felállott az idő? Mert ha igen, úgy lehet szólni a böllérnek, hogy élesítheti a késeit, noha gondolható volt, hogy azokat a böllér már hetekkel ezelőtt kisorakoztatta volt a tölgyfaasztalra, számba vetette, kifente, megtisztította és visszacsavarta őket a gyolcsba, úgy, ahogy azok a fiókban pihenni szoktak, és azóta a böllér is gondterhesen szimatolta a levegőt hajnaltájt, mint a kuncsaftok, akikkel, tiszte folytán, bizonyos fajta barátságban állott. A böllérével egyidőben üzenet ment a böndősnek is, aki ugyancsak készen volt, portékája szellős, száraz helyen várta a böllér kését, amikor az szúrni fog.

De hiába mondta Szepi bácsi untég – ott a Chevra Kadisában nem volt szerencséje Teleskeinek. A böndős Katz azon a nyárelőn (a legholtabb szezonban) sérvvel feküdt a kettes számú kórteremben és csodálatos véletlen folytán Málvin, aki Teleskei ápolónője volt, szemet vetett Katz Ézsaiásra, aki lehetett bár lelkiismeretes böndős és megözvegyült háztulajdonos Naményban, minden volt, csak nem piacos. A nők érthetetlenek, állapította volt meg Teleskei értetlenül, bár életében nem először. Ám mégis elbámult, amikor a lábadozás sápadságával arcán lekászálódni készült a vonatról. A tűzoltózenekar a Radeczky-marsot rezesbandázta a peronon a lépcsőn maradt, tétova Teleskeinek. Teleskei körülnézett, ki lehet az a celebritás, akivel utazhatott. Nem látott senkit. Mégis nyugodt volt, hiszen még utazása előtt elhíresztelte, hogy a Tátrába megy hegyi levegőre és ebben nincsen semmi, még akkor sem, ha az ember takarékossági

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

okokból nem előkelő szállodába száll, hanem meghúzódik valami becsületes tót kötélverőnél, vagy cipszer kékfestőnél, mint a regényekben, azokból az időkből, amikor Teleskei még olvasott. Teleskei alaposan kifundált mindent, azt is, hogy olyan vonattal érkezzék meg, amelynek a kassai gyorssal van csatlakozása. Katz Ézsaiásban hitt, Katz Ézsaiás nemcsak becsületes, de diszkrét ember is volt, ígérete pecsét. Örült hát a hazatérésnek, a szőlejének, a kaláberpártiknak a kaszinóban, hiszen Székely Ernő csak lórumozott, azt is rosszul. Gyanút csak akkor fogott, amikor a kürtök mögött a barátokat, Szepi bácsit, amint a postamester hátát verve fuldoklik a kacagástól, a sok vigyorgó arcot, az elröhögött rigmust, amelyet a bencés gimnázium tornatanára írt, később megerősített hírek szerint. A szöveget nem értette, de elég volt a refrén, amely váratlanul, szinte minden apropó nélkül bömbölődött bele a trombitákba:

... a Kadisába'
helyrejött Bandi férfiassága,
éljen Teleskei, éljen Teleskei!

Némely büszke férfi ilyen esetben visszafordult volna a lépcsőről és eltűnt volna örökre Várdáról. De Várda után nem volt állomás, Várda volt a világ vége, vagy ha nem is a világ vége, Magyarország vége feltétlenül. Várda után már „odaát" volt, határ és határőrök, vámosok, sorompók. Teleskei később alig tudott számot adni, hogyan szállt le a vonatról, ült fiákerbe és ment haza. De három évig ki nem mozdult szőlejéből, különösen azután, amikor fülébe jutott, hogy Kurgat Pali árvaszéki ülnök azt mesélte volna a kaszinóban, hogy operálták is és ezt Bájernétól tudta volna meg, akinél péntekenként vette a libamájat. Mikor azonban gyermektartási keresetet adtak be ellene (indított maga ellen, mondták egyesek), amelyet annak rendje és módja szerint elveszített, kiderült az ég, Teleskei gondolkodott, hogy örökbe fogadja-e a magzatot, de aztán elvetette a gondolatot.

- Gond nem játék – mondta hirtelen Teleskei.

- Nem pusztultok innen – bömbölte egyszerre Szepi bácsi, hogy a gibicek szétrebbentek, mint egy fürjcsapat. – Rád ez nem vonatkozik – mondta higgadtabban Brunhilda Oszkárnak, az egyetlen felnőttnek, aki jogot tanult Pesten és állítólag nagy jövő előtt állt.

- De ez a sok léhűtő kölyke! Mit ácsorogtok ebben a dögmelegben, ott a víz. Bezzeg, ha én mehetnék ... – és lopva Teleskeire nézett, aki rá se hederített. Lapját vizsgálta, mind a tizenkét lapot.

Szepi bácsi kezébe vette a lecsapott kártyát és folytatta a guberálást. A fiúk, mintha mi sem történt volna, visszasompolyogtak Szepi bácsi háta mögé. A fiúk ismerték ezt a színházat. Megérte főniük a napon.

Mert konokul sütött a délutáni nap és a kártyaasztalt nem védte a nyárfák árnyéka ilyenkortájt. A nap a szemközti töltés felé volt bukóban, noha fönt még, hogy rátenyereljen a homokon tikkadó hátakra, lábakra, a tocsogóban játszó gyerekekre, sőt az öltözők előtt járó kabinosra is, aki akkora kulcskarikát viselt karabineres bőrövén, hogy sokan azt hitték, börtönőr volt, mely állásból valami ok miatt távoznia kellett, ám mégis, így is, elapadhatatlan szerelemben maradhatott a kulcsok és a régi kedves zárkák iránt. A kabinos éppen ellenőrző körútját végezte a fél négyes busz megérkezte előtt, számba véve az üres kabinokat, hogy ennek végeztével a bodegánál megigyék egy házmestert. A bodegás, aki ilyenkor nyáridőben bajuszos asszonyára hagyta a vendéglőt a Kossuth utcában (délben alig volt nyáron vendég), ócska zsákba bugyolált jeget tört a kövön, hogy a darabokat vasalt dézsákba ömlessze a csattos üvegekben álló ásványvíz, fedeles bádogban tartott málnafagylalt és különféle nagyságú és formájú borosüveg, sörök, meg fonásukat elvesztett demizsonok közé. A bodegás ötvenes, komor tekintetű, fekete ember volt, emberemlékezet óta egy olyanféle ceruzacsonkkal a fül mögött, hiszen a bodegás krétával írt fel minden hitelt egy palatáblára, amelyet illendőségből, a pult alatt tartott. Fizetni a jobb vendégek nem fizettek a strandon, de ez nem látszott zavarni a bodegást. A bodegás minden szezon végén fekete ünneplőben beállított a jobb vendégek házaiba, kezében irkával, amelynek minden lapján, némely esetben, mint Teleskei és Szepi bácsi esetében, több lapján, az estelente összeszámolt rovások kerültek bevezetésre a palatábláról. De a bodegás nem adott számlát, még a füzetet sem nyitotta ki, csak egy összeget mondott, hogy harminckét pengő huszonkét fillér, vagy „kereken ötvenegy pengő ez az idén, ügyvéd úr" és a jelzett összegeket a következő elsején általában kifizették. Becsületes ember hírében állt a bodegás, kijött a bódé elé, ha Tibike második málnája gyanús volt, hogy elkapja a fogorvosné bólintását a homokról, pedig húzta a lábát a golyó miatt, melyet a Bruszilov-offenzíva alatt kapott a fronton. Felírásra ment a kártyaparti is és a baj ott volt, hogy Teleskei hatszáznegyvenhét poénnel vezetett.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Szepi bácsi a piszkosság eloszlásából a bal felső sarokban megbizonyosodott arról, hogy a másodszorra felvett lapok elsője a piros ász, mégis komótosan kandikáltatta ki a szív baloldali dudorát. Mert a kártyában ez volt az egyik élvezet, a gusztálás, amikor jeltelen jelekből, kánikulában megizzadt ujjak hagyta foltokból, por okozta előbb halvány, majd megbarnult kis koszokból hogyan lehet következtetni az egyre, amely előbújhat? Igaz, olykor a sarkak sérültsége izgatott, hebehurgya osztások következményeként szintén árulója lehetett egy zöld alsónak, makk hetesnek, mert egyszer ezek a sarkok behajolhattak a keverésnél, meg is törhettek és a törés vonala megmaradt örökre, ha le nem tört. Májusban új volt a pakli, azóta ment a párti Teleskeivel a strandon, és a kártyák némelyike bírt már valami folttal, elszíneződéssel a széleken, oszlásnyommal a sarkon. Így Szepi bácsinak nem jelentett szenzációt a piros ász, inkább megelégedést, mindig jó egy ász. De a következő lap maga volt a rejtély. Berci Lalika feje felett ágaskodott, hogy kilesse, mert Brunhilda Oszkár elfoglalta helyét míg úszott és nem lehetett a többi gólyanyakat zavarni. Pedig Lali megbukott latinból, igazán a consecutio temporum mellett lett volna a helye, nem Szepi bácsi hóna alatt a strandon. Két ócska zöld jött. Szegény Szepi bácsi, gondolta Berci. De utolsónak a tök kilences, tök az adú, ez remek a tízes mellett, huszonnégy poén, ha Szepi bácsi hazaviszi mind a kettőt.

De Szepi bácsinak esze ágában sem volt megkontrázni az abszolútot, mert ki tudja, elmegy-e a piros tízes az ász után? Ha három piros fekszik a talonban, baj van, és Teleskei disznója az utolsó héten az egeket rengeti. Hatvannégy poén lehet a lapban, ezzel megbukik az abszolút, de ma nem jár a lap. Gondterhelten, mintha az adu kilences a talonban s nem a kezében lenne, Szepi bácsi pászolt.

A túlsó parton megállt a busz.

- Ultimeo danaos et dona ferentes – fuvolázta be Teleskei az ultimót. – Szaladj el két hosszúlépésért, Pityukám, szólt az egyik gólyanyakhoz Teleskei. Nem Dusánhoz (pedig Dusán volt az egyetlen gibice), hiszen egy grófot nem lehet egy hosszúlépésért szalasztani, mégha siheder is. – Szepi bácsinak melege van, Pityukám, egy korty kadar jót tesz neki. Az én számlámra. Bemondom a kvártomat.

- Rázza már a rongyot, mintha zsebében volna a párti. Pedig azt az ultimót, Bandi fiam, azt meg is kell csinálni.

- Megkontrázza, Szepi bácsi?

- Azt nem mondtam. Azt nem mondom. Mi a kvártod, te?

- A híd alatt játszanak így – mondta Teleskei. – A híd alatt. Ilyen felesleges kommentárokkal. Kvártom adu ász. A híd alatt. –

Teleskei a pallóhidat nézte, rajta az első vendégeket a buszról. A hidat a nyár elején verték a hidászok katonai gyakorlatozás címén, de a strand kedvéért, Fabrinczi szerint azért, mert a határvadászparancsnok és a főispán is keresztüllépdeltek rajta kánikula idején. A híd hajózásra alig alkalmas, hasas csónakokon feküdt (melyeket a jólhangzás kedvéért pontonoknak neveztek), olyan alacsonyan, hogy a felvégi halászok ladikjai éppen elfértek a pallók alatt, miközben a halászok a halak mellé hasaltak és iszonyúkat káromkodtak, mert azt a kis vizet is utálták, amely ilyenkor a ladik fenekéről loccsant a deszkákra meg rájuk a manőver alatt. A halászok legfeljebb ha kutyaúszni tudtak, de inkább azt sem, pedig az nem állt egyébből mint köpködésből, meg a szentek emlegetéséből, míg közben úgy csapdostak kezükkel-lábukkal, mint aki megháborodott a szerelemben. Ám Teleskei, hídra néztében egy másik, egy alföldi hídra gondolt, amely alatt teknősnek, meg vályogvetőnek maradt cigányok verték a vigahetest, míg felettük szekerek dübörögtek, vitték a bandát egy akácfás tanyára néhány égőszeműve, a szerencséseket tehát, akik cimbalmozni vagy hegedülni tudtak tűrhető tehetséggel, vagy egyebet.

Teleskei a híd közepét nézte, azt a részt, amely alatt a halászok káromkodtak volt éjszakánként a deszkákra hasalva, és amely rész a hiedelem szerint elmozdítható lenne, ha nagyobb méretű vízijármű közelednék a folyón. Ilyen közel egy emberöltő óta nem közeledett, és Fabrinczi, a mézeskalácsos szerint nem is fog. Fabrinczi nyíltan tagadta a híd elmozdíthatóságát, szerinte minden csak azért volt, hogy jobban nyúzza a polgárságot a város, de mindenki tudta, hogy Fabrinczi elkeseredett ember, féllábbal a csődben, mert nem megy a mézes meg a debreceni perec a vásárokon, mint hajdanán. A város többsége szerint azonban megvolt a lehetőség arra, hogy egyszer valóban jön egy nagyobb hajó, noha senki sem tudta elgondolni, mi jöhet egy nagyobb hajóval odaátról, ahol a víz ered s melynek földrajzát, bár húsz esztendeje más ország volt, mindenki úgy látszott ismerni, mint a tenyerét. A polgárság általában meg volt elégedve az előrelátással az esetleges nagyobb hajó érkezése esetén, a pontonhíddal is, mert ha azt maguk nem is

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

használták, süvölvény fiaik legalább nem odahaza lábatlankodtak, de már reggel nekiiramodtak a strandnak, biciklin, buszon, gyalog.

A híd közepén az árvaszéki ülnök alatt recsegett a palló, akit felesége követett kékbabos ruhában. Teleskei egy pillanatra mintha az ultimóról is megfeledkezett volna, noha mindenki tudta, hogy Inez asszony nem vetkezik le, az árnyékba ül le römizni. A fehér bőrét félti, mondták egyesek, mások viszont arra esküdtek, hogy Kurgat Pálnénak (lánynevét nem látszottak tudni, nem azért, mert idegenből jött, de állítólag mezaliansz is volt), azaz Inez assonynak lábát térden felül fekete, elhúzódó pihék borítják és már régen napozna a többivel, ha nem félne a diatermiás kezeléstől. Teleskei nem hitt a pletykának. Teleskei szívében apró kis tüzek gyúltak, amint a híd hajóváró közepére szegezte szemét. Mikor e gyengeségen rajtakapta magát, csak ennyit mondott, sietve:

- Ma az átlagosnál is lassabban játszunk.

- Én is az érkezőket nézem – mondta hunyorítva Szepi bácsi, ami nem volt igaz. Szepi bácsi lapját és lopva az elmerengett Teleskeit nézte. Szepi bácsi túl volt azon, hogy bármiféle érkezőtől is várjon olyasmit, amit érdemes lenne tudomásul vennie. Egyike volt azon keveseknek, aki Fabrinczival az élen, a nagyobb hajó alkalmasint érkezésében sem hitt. Szepi bácsi számára a világ Károly király puccsával (hazatérésével, Szepi bácsi frazeológiája szerint) lezárult és ettől kezdve életét őrnagyi nyugdíjára s felesége házai jövedelmére bízta. Az egyedüli, az élethez azonban oly fontos izgalmat a kaláber nevű kártyajáték szolgáltatta Szepi bácsinak, a harminckét lap, mely minden leosztásnál mindig más volt, talányos, megoldásra váró és változatos, változatosabb, mint az élet egy városban, ahol egy mézeskalácsos volt a forradalmár.

Hiába nézte lapját, nem volt ándungja. Ez ritka eset volt, mert Szepi bácsinak mindig volt ándungja, melyről utóbb kiderült, hogy jó volt-e vagy rossz. Azt már tudta, hogy lehívja a vörös ászt, ám abban, hogy a vörös tízes is lemegy-e, abban nem volt biztos.

- Várjunk – mondta hát -, amíg ezek a köszönők elmennek. – Teleskei leborította kártyáját. Az volt az érzése, hogy baj van az abszolúttal.

A busz ontotta magából a fürdőzőket, jobbára a megye és a város tisztviselőit, akik közül néhány számvevőségi még a hivatalban felhúzta magára a fürdőruhát. Hierarchikus sorrendben léptek ki a buszból, úgy és abban a sorrendben, ahogyan ültek a sofőr mögött, sereghajtónak, mint ahogyan Szepi bácsi tekintete egykedvűen nyugtázta, különböző iktatók, facér adótisztek és egy pár gyerek. A félnégyes volt a bikabusz, ritkán hozott szoknyát.

A bodegás közeledett sántikálásban is sietős léptekkel, letette a két hosszúlépést. „A többihez” – bólintott rá elismerőn Teleskei.

- „Az őrnagy úr, nem tetszik valami extrát parancsolni? – kérdezte a bodegás és afféle népfelkelő vigyázzban várta a rendelést. De Szepi bácsi nem szólt, és a bodegás szeme az összes többi szemeket követte a híd irányában. – „Úgy le lehetne lőni őket, mint a verebeket a sürgönydróton” – mormogta Szepi bácsi és nyújtózott, mintha a céltáblák lábdobogása nem érdekelné tovább. Nyújtózás közben gyomra gyűrűjéből (vagy zseb volt a klottnadrágon?) egy alumuíniumtokot szedett elő, kinyitotta, kivett belőle egy szivart. A bodegás elsietett. Ismerte Szepi bácsi különös gusztusát. A játszma viszonylagos rendkívüliségét Teleskei páros hosszúlépése már jelezte. Aztán a szivar.

A bodegás tudta, hogy ilyenkor törköly kell, vastag pohárban, amelyben halottak napján mécs égett valamely kedves halott fényképe előtt.

A padlón megszűnt a lábdobogás és a menet eleje nagyokat szervuszolt a kártyaasztalnak. „Hogy megy?” – kérdezte Kurgat, az ülnök. Vaksi szeme miatt a főispáni titkárra hagyta a felírás tanulmányozását. „Több mint hatszáz mínusz? – Teleskei felállt, Inez asszony rábiccentette fejét és mosolygott. Berci észrevette a mosolyt, valamiért nem szerette.

A strand a busz érkezésekor felverette a fejét, a lábdobogásra hátukról hasukra fordultak a napozók, hogy felkönyökölve lessék, ki is érkezik. A vonulásra élénkség támadt a strandon, kosarak kerültek elő, zöldpaprikák, dinnyék, dagadt cipók hámlottak ki a kendervászon kendőkből, a gyerekek abbahagyták a kagylókeresést, csak az iszaptéglákból összeeszkábált csúszdán huppant még a vízbe egy pár elvetemedett szúnyogfenék, hogy a papírzörgésre még a kutyák is a gyep felé tekintsenek, ahol már bicskával kezében ült a családfő, aggodalmas tekintettel kémlelve a kosárból előkerülő combokat és kolbászokat. Az üzlet is

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

fellendült, a bodegás lakli fia otthagyta a kalábert, kis szégyenkezéssel inkább, mint sajnálattal, hiszen Dusántól Lalikáig minden gibic pertu barátja volt, hogy iramodjék fröccsökkel, hosszúlépésekkel, málnaszörpökkel a szélrózsa minden irányába, mert apja elve volt a jó és gyors kiszolgálás, és mert apja, rossz lábával, csak az asztalokkal törődhetett. A szép Teréz is abbahagyta az úszóleckét és férje sofőrje izmos, tetovált és elmerüléstől óvó karjait, amint megpillantotta az elborult tekintetű Járomfyt szafaládét enni fekete retekkel a bodegás bódéja melletti kis asztalon, egy pohár sör társaságában. Zöld legyek zümmögtek a levegőben, keringtek az izzadó és éhes gruppok felett, de a férfivetkező falán felütötte fejét az első szúnyog, az ajtó mellett, ahol az utolsó vendégeknek adott kulcsot a kabinos. A vízben csak pár serény bikabuszos férfi tanyázott, az első leszállók közül, de úszásról szó sem volt. Mártogatták magukat és prüszköltek hozzá.

- Veres – kiáltotta a csendbe Szepi bácsi és kihívta a piros ászt. Teleskei beletette a királyt. Lehet, hogy szólóban van, vagy Teleskei cselből dobta a királyt? Nem lehet annyi piros a talonban. Ha van még egy, az abszolútnak lőttek, fontolgatta az eshetőségeket Szepi bácsi. Az ultimót is elvesztheti ez a Teleskei. Hajtani kell. Kalapom mellé úgy sem tűzhetem, gondolta. Kihívta hát, hogy csattant a piros tízes az asztalon.

- Most ugrik a majom a vízbe – mondta Teleskei és rádobta a piros nyolcast.

- Abszolútra gyerünk, Bandi fiam! – A férfiak felnéztek a gyepről és az árvaszéki ülnök, egy egész püspökfalattal kezében, megindult a kártyázók felé.

- Elkésett, Szepi bácsi, mint Bánády Lujza az esküvőjéről. Amikor kihívott, kellett volna gyerünkölni. Nem amikor látta, mit teszek bele. Semmis, kész, vége, slusz-pász. Maga hív.

A vitára a bodegás, kezében a törkölyös üveggel, kihajolt az ablakból. A kabinos abbahagyta a pénzszámolást. A gibicek, akik Lalika és Berci kivételével a busz érkezésére a hídhoz tódultak, egyszerre régi pozíciójukban voltak megint, és ezeknél a szavaknál merőn nézték az asztal lapját egymás fején, hátán, vállán keresztül. A férfiak kezében megállt a bicska, a combok, szárnyak levegőbe emelkedtek, mint a három szent keze a katolikus templom előtt, ahol egyiké intett, a másiké mutatott, a harmadiké kifordított tenyérrel valami elhárító mozdulatot tett, mely mozdulatok értelme ködbe veszett és csak apokrif, jobbára profán és kálvinista magyarázatok voltak a város száján, találgatások inkább, mint megfejtések. Itt azonban nem volt talány, nem kellett semmire rájönni, itt adva volt egy kaláberpárti a várdai strandon, ahol Teleskei szerint Szepi bácsi elkésett a gyerünkkel. A járásbíróság elnöke felszegte fejét, mint a medve, ha nem ámított odu felől mézszagot lehel a szellő, azokban a hegyekben, melyek kéken kontúroztak a híd irányában, arra, ahol a folyó eredt. A bíró érdekes esetet szimatolt ebben az elosztásban, azért lassan felemelkedett, jobb kezében vastagon szelt kenyerét tartva egy darab szárazkolbásszal, bal kezében csöves paprikát. Szepi bácsi kiveresedve összevonta a kártyát kezében és hátradült.

- Hát hallottak már ilyet? – mondta

Hallottak, Alig múlt el nap, hogy ne lett volna valami hasonló szabályvita, hogy Szepi bácsi ne késett volna el a gyerünkkel, össze ne vonta volna kártyáit és fel ne tette volna ezt a kérdést. Olyankor is megtörtént ez, vagy hasonló elkésett bemondás, amikor hideg szelek fújtak és alig volt más a strandon, mint a kabinos, a bodegás és néhány kamasz, amikor a kártyások óriási, tóga-szerű lebernyegekben kékült szájjal mondták be a szanzadut vagy a tulétroát, amikor alig volt gibic más, mint Lalika és a bodegás fia, Gyuri, és a kabinos kétórás ácsorgás után engedelmet kért, hogy helyet foglalhasson Szepi bácsi bivalyháta mögött egy tisztelettudó féllépésnyire. Most azonban közönség volt, kint volt a város. Az ülnök megállt Teleskei mögött és várta a fejleményeket. Bár a fejlemények előreláthatók voltak, mégis a strand feszülten figyelte a járásbírót a szárazkolbásszal.

- Lent volt a második ütés - kérdezte a bíró.

- Lent – kottyantotta el Pityu.

- Kuss innen, te kölyke – harsogott rá Szepi bácsi.

- Gibic kuss – mondta Brunhilda Oszkár, akinek nagy jövőt jósoltak a városban.

- Lent volt az bizony az asztalon, Gabi – mondta Teleskei.

- De te még nem tettél bele – csattant rá Szepi bácsi, noha csökkent eréllyel. Nem szerette a skandalumot.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Nem számít, Szepi – jelentette ki a bíró és felemelte hangját, mint a tárgyalóteremben. – Sztrikt szabályok szerint ilyenkor nem lehet gyerünkölni.

- És a szokásjog – vetette közbe a főispáni titkár, hogy ő is mondjon valamit.

- Erről van szó – folytatta a járásbíró. – A szokásjogról van szó. A városban csak a Mákostésztának címzett kocsmában gilt ilyenkor is a gyerünk. A gyerünköt tehát olybá vesszük, mintha el sem hangzott volna, semmis, a játszma következésképpen nem megy duplába, mert ami el sem hangzott, nem lehet kontra sem. Nincs gyerünk, Szepikém. Folytassátok.

- Szabadkán, a tisztikaszinóban a harmadik ütés kihívásáig lehetett gyerünkölni – mondta Szepi bácsi, de ez maga volt a visszavonulás.

- Az Szabadkán volt – mondta a bíró. Beleharapott a kolbászba.

- Hic Várda, hic salta – mondta Lalika.

- Hogy egyem azt a humanista műveltségedet, te fiú. Na várj csak, megmondom apádnak, hogyan tanulsz a pótvizsgára.

- Ma az átlagosnál is lassabban játszunk – mondta kaján higgadtsággal Teleskei. - Hívjon Szepi bácsi. Gyerünk nincs. Nuku.

Szepi bácsi most valamit mondott, melyben a paripák elsejének, az istenlovának is nagy szerep jutott, úgyhogy hirtelen lesunyított, úgy nézett ki a hónaljak alatt, vajon meghallották-e az asszonyok a gyepen. A gibicek és a szakértők röhögtek.

- Akkor még egy veres. - Teleskei elütötte aduval, a tökfilkóval.

- Akkor még egy tököt - mondta Teleskei és kihívta az adu alsót.

- Ilyet még nem lökött - libbentette rája tizesét Szepi bácsi. Várta ezt a hívást. – Na de most, édes fiam, Bandi.

- Bontsunk színt, Szepi bácsi. Ebből van? – Teleskei kihívta a makk ászt.

- Fűtök vele – Szepi bácsi kis makkot dobott. – De most, édes fiam? – Teleskei gondolkodott. Ha a makk tíz ott van, azt úgy is hazaviszi. Nem volt más hajtószíne, mint a makk.

- Még egy makkot!

Szepi bácsi a nyolcast elvitte a kilencessel. – Ez csak saláta. – mondta Teleskei. Kezdett ideges lenni.

- Újra veres!

A lélegzet megállt a gibicekben, amikor Teleskei belement a tök ásszal. Ennyi piros fekszik? Teleskei meg volt találva. Az abszolút veszélyben, az ultimó esetleg veszélyben. De a család, az elbukott.

- Makkot, Szepi bácsi.

- Marha voltam, nem kontráztam. De pechem van, mint Weisz Minának. De ki a fene sejtette, hogy tizesed sincs? Látod ezt? Így kell játszani, édes fiam. – És a makk filkót leütötte a makk királlyal. Hívott.

- Griin kakken die Gänse in Monate Máj – kiáltotta Szepi bácsi, mintha rohamozna Limanovánál. Amit kihívott, a zöld ász volt.

- Ez még csak negyvenhét poén. A lelkesedés megárthat magának, Szepi bácsi – mondta Teleskei, ahogy ráejtette a királyát.

- Mesmeg egy zöld. – Szepi bácsi kilencesére rácsapott a tízes. Teleskei tudta, az abszolút elveszett, a család is, hacsak az adu kilences nem lapul a talonban, amire, a játék menetét tekintve, alig volt lehetőség. De az ultimó megvan, hacsak a nyolcast nem szorongatja Szepi bácsi. De akkor kontrázik, idejében gyerünköl. Teleskeinek két kártyája maradt, két adu. Kihívta a királyt, Szepi bácsi leütötte a kilencessel, de a kis zöldre utolsót vitt az adu hetes. Megvolt az ultimó.

- Az abszolút család... – kezdte a számolást Teleskei.

- Elvesztetted – dörögte Szepi bácsi. – Számoljak?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- ... felmegy a bélakasszával. Ultimó hátulról három, játék egy, az négy, hozzáadva a hatszáznegyvenhéthez, az annyi mint, mennyi is az, Szepi bácsi? Az hatszázötvenegy mínusz, Szepi bácsi. Különben egy üres kártya volt.

- És ha nálam van az adu nyolcas? Na? Látod a talont? Na?

- Ha Sári néninek kereke volna és fütyülne, ő lenne az omnibusz – mondta Teleskei és felírta a hatszázötvenegyet.

- És ha a gyerünköm... De ha valakinek disznója van... Hanem ezt már nem várták meg. Dusán és Pali beszaladtak a vízbe, a bíró beleharapott a szárazkolbászba, a kabinos visszasomfordált az öltözőkhöz, az árvaszéki ülnök mentében szopogatta ki a püspökfalat homorú bordázatára sült tüdőt, amit mindennél jobban szeretett. Az asszonyok trécselni kezdtek a gyepen, Inez asszony elővette a römikártyát a szatyorból, a napozók újra hátukra fordultak, Krauszné Pityukája után nézett, majd kinyitotta a Légnadrág című könyvet ott, ahol Evelyn és Grumbil között nem történik semmi, Bergengóczy egy nyárfalevélért ment, melyet majd Verpeléti Bogyó rányálaz szeplőre érzékeny orrára. A gyerekek visongva hancúroztak a tocsogóban, a tüzérszázados a hídhoz ballagott, hogy egy látványosat ugorjék a korlátról és a hajadon és férjes nők számára produkáljon egy leúszást, Lalika elszaladt napon kunkorodó latinkönyve mellett, hogy tenyerével kishalakat fogjon Judithkának vagy Médinek, akik közül nem tudta, melyiket is szereti igazi szerelemmel, Gazsika locsolta a csúzdát, mert agyagát tapadósra szárította a nap. A ruhában oly daliás főispáni titkár keszegen ült egy pesti lány mellett és foglyászásról beszélt olyan szárazon, mint egy fogason felejtett ócska kalap, míg várat csorgatott magának a vizes homokból ujjai labirintusai között, újra meg újra, mert tronyait olyan filigránra akarta, hogy azok növekvésük közben ledőltek, talán mert a cseppek utám maradt homokot nem bírta meg tapadva hegyesülő furcsa csúcsa, talán a cseppeket sem. Szepi bácsi osztott. Nem volt körülöttük gibic.

Berci az öltöző előtt álldogált. Tudta, mehet. Tudta, bátran itt hagyhatja őket, holnap ugyanígy ülnek majd a strandon, eszik a szilváslepényt, isszák a fröccsöt és ezek ketten mindig itt lesznek a nádszéken, játszván egy partit, melynek sohasem lesz vége, belejátszák magukat az álmaiba, hogy ez a kép felragyogjon majd benne a folyóparttal váratlanul, minden apropó nélkül, még akkor is, ha megjön a nagyobb hajó a kéken elfekvő hegyek felől, egy árral, amely elseperheti a hidat, a strandot, ezt az egész világot, amelyet nem mindig becsült, de valami kétségbeesett szerelemmel szeretett.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

DOMAHIDY MIKLÓS

(1922)

AZ OSZTRÁK VÁDLOTT

(regényrészlet)

Ahogy túlértek a hidon, Pöltenberg letért az útról és szorított a lován: kellett egy rövid vágta a tarlókon, kis ugratásokkal árkokon, sövényeken, hogy annak a hosszú mozdulatlanságnak a zsibbadása fölengedjen. Amire a többi tiszt észbekapott és a nyomába ért, már vissza is kellett fogniok a szárat. Egy falu első házaihoz értek.

Alkonyodott.

Igen, ez volt az a Ráros. Pöltenberg lépésben indult a falunak, valami főteret vagy templom előtti, tágasabb térséget keresve. De a porták máris elfogytak az út két oldalán. A tábornok megállt. Habozott. Visszafordította a lovát és a katonáit nézte. A letáborozást.

Beszállásolásról persze szó sem lehetett. Az a katonáknak már eszükbe sem jutott. Parancsszóra gúlákba rakták a fegyverüket és elvágódtak a csupasz földön, mint a sorba rakott zsákok. A máris alvó gyalogosok közt két idejében érkezett huszárszázad is helyet szorított magának. Ott az altisztek portól gyulladt szemmel figyelték, hogy a kicsapott lovakon van-e még béklyó és, hogy a kardokon nincs-e csorba. Akijén volt, azt káromkodva küldték a köszörűkő mellé, ahol a huszárok körben nyúltak el a földön és az óramutató járása szerint rázták föl a soronlevőt. A köszörűkő később is fejhangon sírt az éjszakába, olyan szorongatóan, hogy attól a kutyák is vonítani kezdtek. Ugatni nem mertek.

Csak a súlyos sebesülteket hordták az ökrösszekerekről egy urasági csűrbe, legalább fedél alá. Az ökröket ki sem fogták, talán abban a reményben, hogy ha hajnalra kidőlne valamelyik, másnap végre lenne mit enni.

A szemlélődő tábornok mellé törzstisztek szegődtek. A csapatok még egyre érkeztek a híd felől, de megállás nélkül vonultak át a falun, ahol fekvőhely már az árkok partján sem akadt. A zúgolódás elnémult a főtisztek csoportja előtt.

Pöltenberg intett a körülötte levőknek, hogy kövessék. Ő is a katonái irányában indult el, az utat folytatva a következő falu felé, ahová Weissl alezredest irányította a gránátosokkal. De alig tettek meg pár száz lépést, megállította a lovát.

Jobbról, nagy lombú fák között, mélyen elnyúló park mögött egy kúria öreg, földszintes épülete tűnt fel, éppen csak észrevehetően: az országút köznapiságától visszahúzódó, de nem rejtőzködő ház, széles rondóval a tornáctalan, nagyajtós bejárat előtt. A tábornok a háta mögött hagyott hídra gondolt, a híd nyugtalanító emlékére és a rondó vonzó nyugalmára, a kettőre egyszerre és arra a lehetőségre, hogy itt éjszakázva közel marad a hídhoz.

Bekanyarodtak.

Az országútról fákkal szegélyezett felhajtó vezetett a ház elé s ott gyűrűben álló vadgesztenyék alatt rondóvá kerekedett. A tábornok emlékezetében csak a nagy törzsű fák maradtak meg és a tisztikar fölé tornyosuló lombok zúgása az estével érkezett szélben. A kerek pázsit közepe terpeszkedő kannákkal volt

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

beültetve. A többi virág kiszáradhatott a júliusi kánikulában; vagy csak jelentéktelenek voltak és a lassan rájuk ereszkedő sötétség máris elrejtette őket.

A ház minden spalétája gondosan be volt hajtva.

Pöltenberg röviden tartotta meg a parancskiosztást és lóhátról, mert attól félt, hogy ha nyeregből szállnak, a fáradtságtól talán nem tudnak megállni a talpukon. Lóhátról és persze németül. A sereg attól még honvédsereg maradt, hogy a hetedik hadtest tábornoka nem tud magyarul. Ebben nem is volt semmi kivételes: másutt harcoló hadtestekben is megszokták a katonák, hogy Bem nem tud magyarul, Guyon sem, Wysocki, Dembinski, Knezich sem. Volt, aki törte a magyar nyelvet, lelkesen de szinte szilánkokra, mint a tábornokok közül Vécsey, Schweidel, Aulich, Damjanich vagy Leinigen. Az osztrák, olasz vagy lengyel légiók tisztjeiről nem is beszélve. Mindez együtt járt a háborúval, amely a kivont kardokkal birodalmat hasított ketté és a birodalom, ameddig szilárdnak bizonyult, legalább két tucatnyi nyelv szőttese volt. A kisebb egységekben mindkét oldalon olykor még jiddisül is hangzottak fel parancsszavak.

A kúria elől egymás után távoztak a tisztek. A kurta mondatokra biccentés, tisztelgés és máris távolodó lódobogás volt a válasz. Egyszerre a sötétség is rájuk hullott, de úgy, mintha egy erejét vesztett égbolt ejtené a földre.

Pöltenberg kigombolta a zubbonyát. Az állát dörzsölte, a tarkóját és a nyakát, amelynél szélesebb, izmosabb az egész tisztikarban nem akadt, még a vastag nyakú magyar kálvinisták sarjai között sem. Azon gondolkozott, hogy nem felejtett-e el valamit. Előtte már csak Zambelli ezredes állt és négy parancsőrtiszt, félkörben, kókadt lovakon.

Éppen mondani akart nekik valamit, amikor a házból hirtelen zongoraszó hallatszott. A tábornok fölkapta rá a fejét. Nemcsak azért, mert a zene szinte kiszámítottan akkor hangzott föl, amikor ő a parancsok kiosztását befejezte, hanem, mert a házból bécsi muzsika szállt ki. Egy fölkapott mazurka a harmincas évek gondtalanságából, puhán, egyszerűen, apró habozásokkal játszva. Mintha valaki bécsi tájszólással szólna ki, hogy tessék, be lehet jönni.

A mazurka volt az oka, hogy Pöltenberg nem az egyik segédtisztjére bízta a kopogtatást, hanem leugrott a lováról és maga indult a kapu felé. Azt, hogy alacsony termetű, csak ilyenkor lehetett észrevenni, amikor nem volt alatta nyereg.

A tábornok kopogtatott az ajtón. A zeneszó elhallgatott, de bentről nem érkezett válasz. Újra kopogtatott és széles hangon bekiáltott:

- Hej! Aki zongorázni tud, az ajtót is nyithat!

A házból végre zaj hallatszott, könnyű, közeledő lépéseké. Azután zárak, reteszek feloldó kattogása. Végül megnyílt az ajtó. A nyílásában fiatal asszony állt, meglepetten, riadt arccal. A kezében tartott lámpa fényében ezt félreérthetetlenül lehetett látni. Azt is, hogy hosszú, világos haja kontyba van tűzve, hogy könnyű ruháját a nyári hőségre és talán látogatók érkezésére számítva választotta meg; és hogy a ház úrnője áll itt, nem valamelyik szolgálólány. És azt is, hogy szép, legalábbis ebben a bizonytalan megvilágításban, ezekkel az imbolygó árnyékokkal az arcán.

Az asszony tekintete először végigfutott a lovasokon s csak azután szegeződött Pöltenbergre, aki maga is meglepetten állt a lámpafényben. A zubbonya felső gombjával bibelődött – talán zavarában, talán időt nyerni – és csak azután szólalt meg, hogy az egyenruháját rendbe tette:

- Ernest Pöltenberg, honvédtábornok. Aki bocsánatot kér a zavarásért. Nagyságod osztrák?

Az asszony azonnal és magyarul válaszolt:

- Nem. Magyar vagyok.

A tábornok ennyit még megértett, de folytatni csak németül tudta:

- Hálistennek, Egy ideje nem szeretek osztrákokkal találkozni.

A rondó felől nevetés hallatszott: az egyik tiszt elkacagta magát. De hamar elharapta.

- Ha ilyen vadmagyar – válaszolt magyarul az asszony-, akkor miért nem beszél magyarul?

Csend volt rá a válasz. Még a segédtisztek is hallgattak, bár a nevetésre ez lett volna az alkalom.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Mágyár? – szólalt meg végül a tábornok és ösztönösen megfogta a zubbonyán viselt érdemrendet. – Nem tudok. Magyarul csak káromkodni tudok.

És barátságosan, vidáman hozzátette:

- Sokat.

Az asszony németre váltott és hibátlanul, enyhén pozsonyi kiejtéssel de csaknem ellenségesen mondta:

- Köszönöm, azt a cselédeim is tudnak. Ha kérdeznem szabad: a tábornok úr milyen származású?

- Osztrák vagyok. Bécsi.

Büszkén mondta. Szinte fölényesen. A lámpa fénye megrezzent tőle az asszony kezében.

- Mit tehetek az urakért?

Pöltenberg azonnal és hűvösen válaszolt:

- Ha megtisztelne azzal, hogy kis időre a rendelkezésünkre bocsát egy szobát.

- Szállást kérnek?

- Egy szobát, ahol asztalon és lámpafénynél írhatunk meg egy jelentést.

- És ahol utána lepihennek az urak?

- Az urak a tábornokukkal együtt a szabad ég alatt hálnak. Mint a legénység. Az urak a tábornokukkal együtt még egyetlen kapun sem zörgettek szállásért. Ha olykor el is fogadták azt, amit önként és jó szívvel kínáltak nekik.

Úgy mondta, hogy közben szinte megnőtt. Csákóját a császári tisztek szokása szerint a lefeszített jobb kezében tartotta; bal keze a kardja markolatát ölelte magához. Vöröses haja, tömött bajusza most fölpiroslott a lámpa fényében. Már nem volt szüksége arra, hogy az érdemrendjét tapogassa. Most honvédtábornok volt, császári tiszt és bécsi úr: egyszerre, egyszemélyben.

- Fáradjanak be az urak – szólt németül az asszony és szélesebbre nyitotta az ajtót.

- Gyere, Ludwig – fordult vissza Pöltenberg. – Te is Berenczei. Ti, többiek törődjetek a lovakkal. Aztán jó éjszakát.

A házban először egy nagyobb előszobába kerültek. A fal mentén fölaggatott kabátok, fokosok és vadászpuskák árnyai bontakoztak ki abban a kevés fényben, amely egy nyitott ajtón át szűrődött ki a szomszéd szobából. Pöltenberg arra tartott. Tágas szobában találta magát, kényelmes, ápolt vidéken készített bútorok között. A zongora is itt állt: a fedele már le volt hajtva. A lámpa, amelyet a kapu előtt az asszony kezében láttak, most az asztalon világított.

A ház úrnője a szoba végében állt, egy ajtó közelében. Szoknyája a parkettán félkört vont elébe.

- Mit tehetek még az urakért? – kérdezte. A hangja azt a választ sugalmazta, hogy köszönjük semmit.

De Pöltenbert fölébredt. Nem ez az elcsigázott, hanem a hajdani huszártiszt. A százados a négyeseknél.

- Ha telnék még a türelméből, bemutatnám kegyednek az urakat. Ludwig Zambelli ezredes. A vezérkari irodám főnöke.

Zambelli tisztelettudóan meghajolt. Csak most lehetett fölfedezni, hogy a jobb karja szinte béna. És hogy nem visel fegyvert.

- Az ezredes úr tud magyarul. Édesapja, Zambelli von Bibersheim alezredes úr Szegeden szolgált, amikor a fiai beszélni tanultak. Ahogy én Galíciában, amikor a gyerekeim születtek. Az enyémek lengyelül tudnak. Az is szép nyelv.

Az asszony mondani akart valamit, de Pöltengberg nem hagyott rá időt.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Berenczei Gyula hadnagy úr, a segédtisztem. Járdánházi és nagykovácsi. Jól beszél németül. És nem is szégyelli.

Pöltenberg belelendült. Két lépést tett az asszony felé, úgy folytatta, egyre vidámbban, kihívóbban:

- Hogy a távollevőkről is megemlékezzem: Johann Weissl von Ehrentreu alezredes, a hadtest gránátosainak a parancsnoka megkért, hogy kimentsem: elvileg az ő feladata lett volna az érkezésünk sajnálatos tervét tudatni, de a délután kiadott parancsom még úgy szólt, hogy nem állok meg itt, hanem a táborkarommal a következő faluig megyek. De kegyed a nyugalma miatt azért ne aggódjék: otthonától jobbra a 48-as honvédek egyik zászlóalja táborozik, Lasberg őrnagy úr, azaz Karl Lasberg auf Loizmanndorf und Ochensburg gróf parancsnoksága alatt. Baloldalt, Losonc irányában, a park szomszédságában a második gyalogezredből bátorkodott lepihenni egy zászlóalj Franz Nachtigal őrnagy úrral, a parancsnokukkal. Ők mind a Posta-hadosztály honvédei, akiknek a körleti elosztásáról Leutsch őrnagy úr, pontosabban Albert von Leutsch báró és a távollétében Müller százados úr minden bizalmat megérdemlően gondoskodik. Kishíján magammal hívtam ide tábornoktársamat, Karl Leiningen-Westerburg grófot is, de ő inkább a hadtestével kívánt maradni. Moritz Psotta von Bärenfels ezredes urat, a tüzérségünk parancsnokát nem tudtam elérni, de ő is a környéken alszik, ha ugyan alszik. Jómagam pedig egy évvel ezelőtt még úgy mutatkoztam volna be, hogy Ernest Pölt Ritter von Pöltenberg. Mi mind: ittlévők és távollevők, bocsánatot kérünk az alkalmatlankodásért.

Meghajolt, mint aki bálteremben, sikertelen fölkérés után köszön el egy jobb táncosra váró hölgytől és Berenczei felé fordult:

- Nyiss ablakot.

Az ablakot függönyök rejtették: a hadnagynak először azokkal kellett megbírkóznia, azután az ablakszárnyakkal. A spaletákat, a türelme fogytán a könyökével lökte ki. Amire idáig jutott, az asszony eltűnt a szobából.

- A szentségit – mordult Pöltenberg a becsukódott ajtó felé. Aztán a nyitott ablakhoz lépett, kihajolt és sokáig hallgatta az éjszakát. Nagyon messziről ide hallatszott a köszörülő zaja. Meg a kutyák. A tücsök. Más semmi.

Onnan mondta, az ablakból, Zambellinek:

- Ludwig, felelj nekem: magunkért harcolunk, a magunk jövőjéért, vagy értük?

- Tudtommal értük – mondta az ezredes. Ő már kiterített térkép előtt ült az asztal mellett.

- De ha értük, mi az istennek kellene térdre ereszkednem, hogy ebbe a kúriába egyáltalán beengedjenek?

- A hadjárat a fontos, nem ezek az apróságok – felelte Zambelli az asztal mellől. – Gyere, tábornok úr. Fejezzük be a munkát.

De Pöltenberg nem mozdult. A fejét ingatta, mintha az imént átélt jelenetnek keresne benne egy végre elfogadható helyet.

A fejét ingatta, ugyanúgy, Aradon is, ahogy arra a rájuk boruló éjszakára visszagondolt. A csapatokat a parancsnokaikkal együtt a véletlen és a történelem rendezte el így a kúria körül. A bemutatásuk, ez a rögtönzött huszárvirtus mégcsak virtus sem volt, annyira a valóságra támaszkodott. Weissl például csakugyan megkérdezte, hogy hol készíttessen szállást. Weissl is itt van Aradon. Lasberg, Leutsch, Müller és az ábrándos nevű Nachtigal őrnagy valóban a közelében táborozott. Mint most, itt, az alatta lévő szinten. Más estéken, más körleti beosztásban jól csengő magyar nevekből is összeállhatott volna az a bemutatás. Főként a távollévőké. A távollévőké föltétlenül. De olyan jól esett, olyan kamaszos örömet okozott abban a bezárt szívű magyar kúriában ennyi családnévvel bizonyítani, hogy a sereg ügye nemcsak magyar ügy; vagy, méginkább, hogy a magyarok ügye nem csupán a magyaroké; és azt is, hogy az uraság ajtaján a megkopott egyenruhában legalábbis egyenrangú emberek kopogtattak, nem szegénylegények.

Mont-sur-Rolle, 1981.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

HALÁSZ PÉTER

(1922)

Török örökség

Hajnali fél hatkor, amikor még a téli éjszaka sötétje borul München városára, rendszerint arra ébredek, hogy a hálószobám ablaka alatt, az Arcisstrasse és a Hess-strasse sarkán beszélgetnek a törökök. Nem mondhatnám, hogy ettől az ébredéstől öröm tölti el a szívemet, nap-nap után török szóra riadni nem tartozik éppenséggel egy új nap kezdésének legkellemesebb módjai közé. Dehát tehetetlen vagyok, ha akarnék sem szólhatnék rájuk, nem beszélek törökül, ők nem értenek magyarul, attól meg visszatart valami, hogy én a magyar, „ruhé”-t kiáltsak Münchenben a törököknek. Különben sincs rossz szándékuk, nem azon törik azt a török fejüket, hogy miként támasszanak ostromlajtorját a ház falához az Arcisstrasse 32-es számú ház gyors bevételének céljából, hogy janicsárnak hurcolják el fiamat, engem meg „ütött az utolsó órád gyaur kutya!” – kiáltással felkoncoljanak. Hitvesemnek nem szükséges vizet forralni a konyhában, hogy reájuk zúdítsa sisteregve, amint az ötödik emeleti ablak felé kapaszkodnak. Nincs veszély. A törökök nem ostromügyben gyülekeznek ablakom alatt: az utcát söprik. Nem hódítóként érkeztek München ősi városába, de mint vendégmunkások. Valószínűnek vélem, hogy a kora hajnali élénk eszmecserének az a magyarázata, hogy a város különböző irányaiból felnyomuló török előőrsök éppen itt találkoznak az ablakom alatt, tisztára véletlenül, minden történelmi előítélet nélkül. A hangos diszkurzus nem tart sokáig, tíz-tizenöt percig talán, aztán továbbindulnak, elszélednek a Barerstrasse, a Schellingstrasse és a Meiserstrasse felé. Távolodásukat a seprők fokozatosan halkuló nesze jelzi, ahogyan félhold-íveket írnak maguk elé az utcai járdára. Néha fölkelek, az ablakhoz lépek és utánuk nézek. Narancssárga mellényt viselnek, hogy az autóvezetők idejekorán fölfigyeljenek reájuk, amikor az úttesten dolgoznak, néhányan kétkerekű kocsit tolnak, van olyan is, aki motoros seprőautóval érkezik a találka színhelyére. Pár perc, azután elnyeli őket a sötétség, mire megvirrad, már nyomuk sincs – az utca tiszta.

Minthogy hajnalonként ők ébresztenek, érthető, hogy lassan-lassan foglalkoztatni kezdenek engem ezek a törökök. Végül is könnyen elképzelhető, hogy ősi kapcsolat köti össze sorsunkat, e narancssárga mellényes férfiak egyikének-másikának őse háromszáztizenhárom esztendővel ezelőtt talán Köprili Achmed nagyvezér seregében szolgált s ki tudja, hogy az én valamelyik ősöm – apai, vagy anyai ágon – nem élt-e éppenséggel Érsekújvárott, amikor az ostromlók a vár alá érkeztek. Nem tudom ugyan családfámat háromszáztizenhárom évre visszavezetni, de ez nem jelent semmit, ebből még nem következik az, hogy ne lettek volna őseim és ne élhettek volna Érsekújvár falai mögött. Sőt, amint most itt eltűnődöm a hajnali csöndben, nagyon jól el tudom képzelni érsekújvári ősömet. Szilaj harcos volt-e, marcona férfi, véres csatákban megedződött katona? Nemrég olvastam egy történelmi írásban, hogy a hajdani magyar várakban a legszínesebb és legváltozatosabb foglalkozások és feladatok hosszú sorát mívelte a várnép, volt közöttük – hadd idézzem Bajor Nagy Ernő idevonatkozó, élvezetes tanulmányából – „számtartó, kulcsár, sáfár, abrakosztó, seregdiák, bástyás, pallérbíró, tornyos virrasztó” és még sokféle más. A legvalószínűbbnek az látszik, hogy az én ősöm tornyos virrasztó volt, és tőle örököltem átkos rossz alvásomat, tornyot nem, csak a virrasztásra való készséget hagyta utódjaira. Dehát ha nem is volt romantikus beosztása ősömnek Újváron, attól még megeshetett, hogy szemtől szembe került valamelyik narancssárga mellényes török vendégmunkás ősével – ott állt szegény feje a toronyban és virrasztott, kémlelte a láthatárt, közeleg-e vajon serege élén Köprili Achmed – s minthogy már annyi éjszaka virrasztott hiába, ébersége csökkent (utódjai ezt is megörökölték tőle) és nem vette észre, hogy a török előőrsök már ott settenkednek a várfalon, az egyikük fölfele kúszik a toronyba – talán éppen annak az őse, aki most ott azt a kétkerekű szemeteskocsit tolja – s mire föleszmélt szegény ősöm, már késő volt, török kard sebezte halálra és török diadalordítás volt az utolsó

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

hang, amely elhatolt tudatáig: Szolgám leszel a másvilágon! – bár nincs kizárva, hogy ezzel nem a törökök, de az indiánok fenyegetőztek és ők is csak Karl May regényeiben.

Elvben, mitagadás, mindez nagyon könnyen lehetséges. És így az is, hogy ennek a narancssárga mellényesnek vérszomjas őse döntő módon befolyásolta az én életemnek az alakulását, egyéniségem, természetem, hajlamaim és hajlandóságaim formálódását. Családunk története talán éppen abban a minutumban vett kedvezőtlen fordulatot, amelyben a narancssárga mellényes török vendégmunkás őse megölte az én tornyos virrasztó ősömet. Ki tudja, hogyha ez a tornyos virrasztó életben marad és továbbélheti harmonikus családi életét Érsekújvár falai mögött, milyen utódok születnek, nem jött volna-e világra a családfa valamelyik kései hajtásaként, százötven, kétszáz, vagy akár háromszáz évvel később egy korszakalkotó zseni, sőt, ki a megmondhatója annak, hogy öröklések, átöröklések rejtélyes láncreakciójában az a zseni nem lettem volna-e éppen én, és így néhány héttel ezelőtt nem álltam volna esetleg Stockholm városában a svéd király előtt, hogy átvegyem kezéből a Nobel-díj érmét és oklevelét, a velejáró csekkről nem is szólva? Ki lehet tehát biztos abban, hogy engem nem az a narancssárga-mellényes török fosztott meg az engem megillető Nobel-díjtól? Mert mi történt az én tornyos virrasztó ősöm megöletése után? Fiatal özvegye, ott maradván Újvárott három neveletlen gyermekkel, rövidesen új házasságra lépett, és a vár papja összeeskette az egyik abrakosztóval. Özvegyasszony, három gyermekkel, már nem nagyon válogathat, örülhet, ha akad egy abrakosztó, aki a várkápolna oltárja elé vezeti. Ez az abrakosztó azután megtörte a jól fejlődő családfát – fantáziátlan, földhözragadt, sőt, esetleg italt kedvelő ember volt, az abrakosztás olyan monoton mesterség lehetett, hogy még az is megbocsájtható, ha valaki művi feledésbe menekül előle.

Elismerem, hogy mindez csak a lehetőségek kombinációja, de azt már senki sem fogadtatja el velem, hogy nélkülözi a logikát, vagy pedig egyenesen képtelenség volna. Éppen ezért mindinkább erősbödik bennem a szándék, hogy valamelyik nap veszek egy csomag török kávét, megdaráltatom török módra és egy hajnalon meghívom az ablakom alatt gyülekező törököket lakásom konyhájába egy csésze fekete levesre. S miután a forró, hajnali kávé feloldja a kedélyeket és megenyhíti a szíveket, így szólok majd hozzájuk – természetesen németül, minthogy nem beszélek törökül és ők nem értenek magyarul:

– Látjátok, látjátok, török barátaim, hogy miután százötven évig kellemetlenkedtetek őseimnek, mire jutottunk valamennyien? Mivégre kellettek nektek a magyar végek, hódító vággyal eltelt eleitek ugyan mennyivel tettek boldogabbá benneteket, mi szűrődött át a századokon, ami népeinket – a hódítót és a behódoltat – gyökeresen, alapvetően változtatta volna meg? Néhány szó itt és ott, néhány magyar nyelvű sírhalom Rodostóban, néhány török fürdő Budán, egy pár ténnyel keresztezett legenda, néhány könyv, regény és nagyoperett. A diákok ásítva tanulják a „török hódoltság korát", érdeklődés csak akkor villan tekintetükben, amikor korszerű párhuzamra lelnek. Milyen tengernyi vér ömlött ki mindezért, ami végső soron történelmi tévedésnek bizonyult! A hódító és a hódított mérlegének eredménye háromszáz esztendő egyenlegében – egyképpen: zérus. A meghódítottak egy században – csak egy nap a történelemben – lerázzák magukról a hódítót, ez a történelem törvénye. Még sohasem volt másként. És eljön az idő, amikor egymásra merednek és nem értik, hogy mi történt s hogy ami történt, arra mi szükség volt?

A török vendégmunkások – a hajdani várostromló seregek harcosainak leszármazottai – nyilván egyetértenek majd velem, bólogatnak, felhajtják a forró, hajnali feketekávét és mennek a dolguk után. Mit érdekli ma már őket, hogy melyik ősük döfte le az én toronyvirrasztó ősömet Érsekújvárnál? Nevét sem hallották a helységnek, a várnak.

Ezért volna hiábavaló a hajnali szózat. Míg egy birodalmat a hódítás vágya feszít, nem hajlik a szóra. Hódítása céltalanságát és tarthatatlanságát csak akkor ismeri fel, amikor már – utcát söpör, idegenben.

München, 1976.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Lányom könyve

Leveszem lányom könyvét a polcról és belelapozok. Olyan hangulatban vagyok, hogy szívesen elbeszélgetnék vele. Kolléga. Tudom, hogy új könyvön dolgozik: szatirikus regényt ír egy osztrák síparadicsomról. Érdekelne, hogyan indul, miként bontakozik ki a cselekmény. Milyen az első mondat? Mindig az volt a véleményem, hogy az első mondat sorsdöntő. Amikor az író és az olvasó pillantása összevillan. Dehát egyelőre várnom kell, első könyvét is csak nyomtatásban olvastam. A beszélgetéssel is várni kell egy kicsit, ő Londonban él, én Münchenben. A könyve néhány hónappal ezelőtt jelent meg. És amint ott állok a könyvespolc előtt, kezemben a lányom könyvével, eszembe jut, hogy az én első regényem negyven esztendővel ezelőtt látott napvilágot. Ez az év életemben a zérussal végződő számjegyek esztendeje. 1922-ben születtem, amiből könnyen kiszámítható, hogy korom beletorkollik egy nagy nullába s mivel első regényem megjelenése idején kereken húszéves voltam, a könyv most lett negyven. Ebből az alkalomból azt is leemelem a polcról – van belőle egyetlen példányom –, időtlen idők óta nem volt a kezemben s most szomorkás mosollyal konstatálom, hogy a lapok szélei sárgulnak. Még néhány év, tíz-tizenöt talán s töredezni kezdenek. Irodalmi kifejezéssel élve: kikezdi az enyészet. Belső címoldalán ott a dátum: 1942. S az impresszumban az áll: „Grafikai nyomdai műintézet, Nagyvárad, felelős: Betnár Béla.” A kiadóvállalat budapesti volt, könyveit abban az évben Nagyváradon nyomtatta. Nyilván kedvező árajánlatot kapott. A nyomda vezetője (vagy tulajdonosa?), Betnár Béla eléggé ismert író volt, a harmincas években a budapesti Bethlen téri Színházban játszották „Homokpad” című drámáját. Sohasem találkoztam vele személyesen, abbahagyta-e az írást, hogyan került akkor Nagyváradra, miként lett az ottani nyomda felelőse, nem tudtam meg, pedig érdekelt volna.

A végére lapozok: 246 oldal. Megnézem a lányom könyvét: 232 oldal. De a könyv nagyobb méretű, valószínű tehát, hogy terjedelme is nagyobb az enyémnél. Kezemben a két könyvvel, leereszkedem a fotőjbe. Ha vele nem tudok beszélgetni, legalább elbeszélgetek a két könyvvel. Könyvekkel lehet ugyanis. Elmondanak önmagukról mindent. A lányom első könyvének és az én első könyvemnek egy és másban közös a sorsa, de mégis merőben különböző. Néhány évvel idősebb volt, amikor megírta első könyvét, mint én az enyémet annak idején, de még mindig csak húszas éveiben. Az újságírásból lendült át az irodalomba – vendégszereplőként, vagy végérvényesen, a jövő dönti el – , úgy, mint hajdan én is. Ezek a hasonló motívumok. Innen azonban kétfelé válnak az utak. Az ő könyvének színterei: Budapest, New York, London. Az enyém elejétől végig Budapesten játszódik. Ő angolul írta meg a könyvét. Én az enyémet magyarul. Az övének a címe: „The Paper Bridge”. Az enyémnek: „Szülei elváltak”. A lányom neve: Monica Porter. Nem fölvett név, nem „írói álnév”, angol férjének ez a neve és a férje után neki. A lányomnak tehát angol neve van, angol írónő, első könyvének címlapján ez áll: Monica Porter: The Paper Bridge, a belső címoldalon a kiadóvállalat neve, és működésének rádiusza: „QUARTET BOOKS, London, Melbourne, New York.” Az impresszum pedig így szól: „Printed and bound in Great Britain by Mackays of Chatham Ltd.”

A lányom könyve tehát kint van a nagyvilágban. Angolul, világnyelven mondja el a „Paper Bridge” történetét. Olvashatják Angliában, Amerikában, Ausztráliában, Kanadában, el sem mondható, ki sem számítható, hogy merre mindenfelé olvashatják, száz és százmillió, talán milliárdnál is több az angolul olvasni tudók száma. És hány lap kritikusa írhat róla, a londoni *Times*é és a *New York Times*é, a *Telegraph*é, és az *Evening Standard*é és a *Daily Mail*é… ki győzné felsorolni hányféle világlapban mennyi világkritikus! És írtak is a könyvéről sokat és sokan, neves kritikusok, még Szingapurban is cikk jelent meg róla, írt róla Shawcross a Spectatorban és meginterjúvolták a BBC-ben, igen, a lányom könyve kint van a nagyvilágban.

Az én első könyvem, a negyven esztendővel ezelőtt napvilágot látott magyar regény nem volt kint a nagyvilágban egyáltalában és nem is jutott volna ki egyetlen példánya sem, ha én magammal nem hozom, vagy utánam nem küldik, már nem is tudom. Egy hajnalon fejeztem be az írást és amikor az utolsó kéziratlap aljára odaírtam, hogy „vége”, akkor felálltam, nyújtóztam, a kéziratot betettem az aktatáskámba és elmentem a Széchenyi-fürdőbe, mert valahol úgy olvastam – vagy hallottam –, hogy igazi írók, akik átdolgozzák az éjszakát, a „gőzbe” mennek és ott pihenik ki jóleső fáradtságukat. Elmentem tehát én is gőzbe s amikor felfrissülten kiléptem a fürdő előcsarnokába, a büfépult előtt állva megettem egy sonkás zsemlét és megittam egy pikoló sört s aztán beléptem az előcsarnok sarkában lévő telefonfülkébe és fellapoztam a szaknévsort. Ott, ahol az állott, hogy „könyvkiadók”, végigböngésztem a hosszú-hosszú, talán ötven, talán száz kiadócég

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

nevét tartalmazó listát, mert rengeteg könyvkiadó volt akkortájt Budapesten, kisebbek, nagyobbak, híresek és kevésbé híresek, de mind-mind könyvkiadással foglalkozott és mind szívesen látta a kézirattal beállító írót. Végül megállapodtam az egyik kiadó nevénél és azért éppen annál, mert a cég a Belvárosban volt és arra gondoltam, hogy ha a fürdő előtt felszállok az I-es autóbuszra, akkor azzal éppen odáig utazom. Elvittem tehát és ott adták ki az első regényemet. Az I-es autóbusz vonalán múlott. Ha történetesen a Lukácsba, vagy a Rudasba mentem volna fürödni azon a reggelen, akkor talán más kiadónál jelenik meg a regényem. Mert nagyon sok volt a kiadó annak a kis országnak a fővárosában és bár a magyar világnyelvnek igazán nem mondható, a magyar írásnak nagy volt a becsülete az országban. Pedig akkor már nem volt jó világ – nem is tudom, hogyan volna helyesebb mondani: *már megint* nem volt jó világ, *még mindig* nem volt jó világ, *akkor sem* volt jó világ –, de az írókat kiadták és bármiféle mondanivalóval, állásfoglalással, hovatartozással megtalálhatta – akkor még – az író a maga kiadóját. Ez nem tartott sokáig. De egy kicsi ideig még igen. És azután egy napon – ennek most éppen negyven esztendeje – végigmehettem a budapesti Nagykörúton úgy, hogy a könyvkereskedések kirakataiban ott volt az újdonságok között az én első regényem. És az *ugyanaz* a Nagykörút volt, ugyanaz a kövezet, amelyen hat-hét esztendővel azelőtt, mint kisdiák hosszan követtem Rab Gusztávot, akinek akkor mindenki olvasta „Mentont ajánlanám" című regényét, mentem utána és néztem, hogy így lépked egy író, ilyen az öltönye, ilyenek a mozdulatai, így köszönti egy ismerősét és ugyanaz a Nagykörút, ahol – ismét csak évekkel azelőtt – autogramot kértem Szőnyi Zoltántól a könyvsátor előtt, ahol „Telihold" című új regényét árulták és a könyveket árusító csinos kisasszony megjegyezte: – Író urat szereti az ifjúság… És a szőke, elegáns Szőnyi szerényen mosolygott, igen, őt valószínűleg szereti az ifjúság… és ez ugyanaz a Nagykörút volt, ahol most az én regényemet is árulták a boltokban, most tehát én is felnőttem közéjük. Mi volt ez a mámor? Ez az önfeledt boldogság?

Ülök a fotőjben, térdemen a két könyvvel és azon tűnődöm, érezte-e a lányom ugyanezt, amikor Londonban megjelent az első könyve. Amikor ott látta a Charing Cross könyváruházban – a világ egyik legnagyobb könyváruháza egyébként – a Foyle's-nál, a Piccadilyn Hatchard kirakatában? „London, Melbourne, New York." Nincs-e annyira „kint a világban", hogy sikere hőhullámaiból alig-alig lehet fölfogni valamit? Nincs-e vajon a lányomtól ugyanolyan messze az első könyve, mint amilyen messze van tőlem a lányom?

Emigrációm kezdetén azt mondtam egyszer, akkor már évek óta Amerikában élő ismerősömnek:

- Nagy büntetés kis országban születni.

Amire azt válaszolta:

- Annál csak *egy* nagyobb büntetés van. Nagy országban születni.

München, 1982.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

VÁSÁRHELYI VERA

(1922)

BETTINA

1.

Kiáltására fordultam vissza!

Furcsa, szokatlan hangon kiáltott, úgy, mint amikor az éles, elnyújtott nevetés már-már zokogásba fullad… Vagy éppen fordítva? Nem tudom… Csak azt tudom, hogy – bár haragudtam rá – hirtelen, mintha megütöttek volna, megfordultam.

Mögöttem állt, alig pár lépésnyire, s szégyenlős tekintettel nézett az arcomba. Nem értettem, mi történt. Bosszúsan elfordultam, de akkor újra hallottam azt a furcsa hívó kiáltást. Mintha nem is ő kiáltott volna, hanem – mit tudom én – egy eltévedt sirály a tó fölött, vagy az esti égen cikázó madár.

– Mi bajod, Bettina? – kérdeztem ingerülten.

Nem felelt, csak nézett tagra nyílt gyerekes tekintetével, amely már megismerkedésünk első percétől zavart, de mégis vonzott – vonzott ellenállhatatlanul. Hogyan magyarázzam meg? Olyasfajta volt a nézése, amit „madár-tekintetnek" mondanék. Ösztönös bizalom és irreális félelem keveréke tükröződött benne: megható volt, de bosszantó is egyszerre. Házasságunk elején, biztos voltam benne, hogy megváltoztatom: mellettem józanabb lesz és ráébred a valóságra. Meg fogja érteni, hogy végre már neki is fel kell nőnie: nem élhet gyermeki képzeletének világában, nem babusgathat folyton beteg állatokat és nem barátkozhat csak az utcaseprővel. Melyik fiatal férj kételkedik abban, hogy meg tudja változtatni kissé éretlen, bolondos feleségét. De egy idő múlva kételkedni kezdtem. Végül pedig rájöttem, hogy könnyebb a napot eltéríteni pályájáról, mint a kettőnk karakterét összehangolni. Azóta valami érthetetlen feszültség lappangott köztünk. De az a „madár-tekintet" sokszor kísértett, úgy ereztem, mintha fokozatosan távolodnék tőlem – akkor is, amikor este a karomba vettem. Sokszor az a megmagyarázhatatlan érzésem támadt, hogy már elvesztettem. Ha nyugodtan meggondolom, azt mondhatnám: válságban volt a házasságunk!

– Mi történt Bettina? – kérdeztem újra, s feltűnt, hogy szokatlanul sápadt.

A vöröses-barna gesztenyefasor mögött szürkén pihent a tó. Gyakran jártunk ezen az úton; kétoldalt a lezárt villák vak ablakszemei meredtek az üres, elhagyott kertekre, árva gyerekhintákra, kopott fapadokra. Sárga csőrű feketerigók ugráltak a héjukból kigurult, aranyosbarna gesztenyék között. Bettina szerette ezeket az öreg fákat, ezeket a fényes gesztenyéket. Minden séta után teletömött zsebekkel tért haza, hogy azután otthon mindenütt ezekre a kesernyés, fonnyadó gesztenyékre bukkanjak, s eggyel több okunk legyen a civódásra.

Csönd volt. Darázszümmögéssel, fanyarszagú, őszi délutánok hangulatával teli csönd, amikor meg az ilyen józan, két-lábbal-a-földön járó embernek is, mint nekem, akaratlanul az elmúlásra kell gondolnia…

– Elhagylak, Tamás – suttogta, s madár-tekintetéből olyan valódi, szinte tapintható fájdalmat olvastam ki, hogy megrémültem. De azt hittem – mint mar annyiszor –, játszik, s nem akartam megadni magam.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Csak ezért kiáltottál? Játszol vagy bosszantani akarsz?! Szórakozottan bólintott, mint aki nem is hallja, mit mondtak neki, s elnézett a fák között ki a tóra. Vékony gyermekarca szokatlanul elkomolyodott – abban a pillanatban, mintha éveket öregedett volna. Mintha egyszerre megértett volna valamit, amit én még nem értettem meg, talán fel sem fogtam…

– Éjszakára hűvös lesz, hozd el a piros-zöld kockás takarót – tudod, azt, amit a mamától kaptunk, mielőtt eljöttünk otthonról... A konyhaszekrényben, fönt a polcon, megtalálod az új termoszt. Hozd el azt is. Szükség lesz rá.

Megráztam a fejem, erősen behunytam a szemem, mélyen, egyenletesen szívtam tüdőmbe a levegőt. Megpróbáltam okosan, nyugodtan lerázni magamról ezt a nevetséges, de ugyanakkor ijesztő nyomást, amelyet azóta éreztem, mióta felkiáltott.

– Bettina! Ne kínozz! Gyere! Menjünk haza. Hagyd a tréfáidat. Nem haragszom rád többé… Menjünk…

Rám nézett. Lassan visszatért arcába a szín, s feloldódott az a furcsa, megmagyarázhatatlan öregség, amely vonásait az előbb megülte. Megint kedves gyermekarca nézett arcomba. Valami ismeretlen, szokatlan lágyság omlott el vonásain, ahogy halkan, szinte bocsánatkérően mondta:

– Fázni fogok az éjjel! Te is… Hozd el, amit kértem. Siess! De senkinek – érted –, senkinek ne szólj!

Aztán halkan hozzáfűzte:

– Hát nem látod, te buta, hogy nem tudok elmozdulni ...

2.

Amikor megpakolva visszatértem, egy öreg paraszttal beszélgetett, mintha mi sem történt volna. Karomon az anyósomtól kapott meleg kockás takaró, a bőrtokos, szíjon lógó új termosz, egy összehajtható vadászszék s a szerszámos dobozom. Félóráig lehettem oda, de nemcsak az időből, hanem mintha az öntudatomból is kiestem volna: gépiesen cselekedtem, akár egy automata, titkos reménykedéssel várva, hogy mint valami rossz álomból, ebből is előbb-utóbb felébredek.

– … a fészkük merre van, Michele?

– Ott a nád között, az öreg malomhoz vivő gázlónál. Ismernie kell az utat, Signorina. Többször jártunk már arrafelé.

– Miért hívja a feleségemet kisasszonynak? – förmedtem az öregre, miközben a nyitott vadászszékre rakosgattam a hozott holmit.

– Megkövetem a doktor urat, akaratlanul is így csúszik ki a számon! – szólt egyszerűen az öreg, görcsös ujjai között forgatva egy fényes gesztenyét.

– Michele kedves! Ugye, itt a költözködés ideje – fordult újra az öreghez, szokatlan melegséggel a hangjában. Tudtam, jóvá akarta tenni, hogy olyan barátságtalanul szóltam rá. – Mutassa majd meg a fészküket – szólt bizakodva, de alig mondta ki a szót, elkomolyodott, mint akinek hirtelen eszébe jutott valami.

– Szívesen! Kora reggel ki tetszik jönni, mint máskor, s együtt elmegyünk az öreg malomig. Nagy ritkaság errefelé az ilyen kék ruca. A tojónak csak a feje kék, de a gácsér úgy kéklik a feje búbjától kunkori farktolláig, hogy öröm nézni.

– Vajon, honnan jöttek?

– Nem lehessen tudni – válaszolta az öreg. – Évekkel ezelőtt – még élt akkor a feleségem – keveredett először mifelénk egy ilyen kék rucapár. A nép száján úgy él: ha az egyiket megölik, a másik

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

utána pusztul. Arról is beszelnek, hogy mit jelent, ha egy ilyen rucapár megjelenik, de azt bizony én már elfelejtettem.

Bettina az öreg kidolgozott, kérges tenyerébe tette két kezét. Az öreg úgy szorította meg gesztenyéstől.

– Köszönöm, Michele, köszönöm, hogy hírt hozott a kék rucákról. Azután vigyázzon a zsábájára, ne járkáljon annyit a vízben… – Isten áldja meg a Signorinát!

Két tenyere közt még egyszer megszorította Bettina kezét, felém biccentett egy merev adj' Istent – aztán elballagott a vöröses-barna gesztenyefák között.

3.

Először a lábát igyekeztem kihúzni a cipőből. Átfogtam a bokáját – vékony csontú bokája volt s szinte nevetségesen kis lába –, s türelmetlenül húztam, rángattam, mintha csak beleszorult volna a cipőbe. Megint elfogott az a megmagyarázhatatlan ingerültség, mintha valaki ostoba tréfát űzne velem. – Ha kell, eltöröm a csontod! – sziszegtem, ahogy mozdítani, csavarni, feszíteni próbáltam a lábát a vékony cipőben. Bosszúságom még csak fokozódott, amikor észrevettem, hogy Bettina két különböző cipőben jött el hazulról. Fél lábán sima, egyszerű fekete cipő volt, a másikon pávakék, szemtelen kis szalaggal az orrán. Féltérdre ereszkedve dühösen néztem fel az arcába:

– Már megint mit csináltál! Észre sem veszed, hogy felemás cipőben jöttél el! Hát sose fogsz kinőni az ilyen gyerekeskedésekből! – s indulatosan megrántottam földbegyökerezett lábát.

Lenézett mérges arcomba, a két különböző cipőre, s hangos nevetésbe tört ki. Teleszájjal, boldog felszabadulással nevetett, felsőtestét hátravetve, mint aki nem fél, hogy hátrabukik… Felemás cipőbe bujtatott lába mozdulatlanul gyökerezett a földbe…

– Várj csak! Kikaparlak én téged innen, ha belepusztulok is! – fenyegettem meg, s előszedtem szerszámos dobozomat. – Majd meglátjuk, ki az erősebb, te vagy én!

Hirtelen elkomolyodott s könyörgő tekintettel nézett az arcomba: – Tamás! Hát nem érted! Nem erről van itt szó. Miért rontod el azt a rövid időt, amit meg együtt tölthetünk!

A járdán, ahol Bettina állt, vékony, repedezett volt a borítás. Gyerekjáték lesz felbontani – gondoltam. Kiszedem én innen gyökerestől. Ha kell, a hozzánőtt földdel együtt viszem a karomban haza. De kiásom őt innen, még mielőtt észrevennének itt minket s nevetséges botrányba keveredénk.

Az aszfalt könnyen engedett a véső éles hegyének. Hamarosan egy szabályos kis négyszöget véstem ki Bettina körül. Most már csak föl kell feszítenem a borítást, meglazítanom alatta a földet, s az egészet, mint cserépből a virágot, Bettinával együtt ki kell emelnem. Szinte jókedvem lett erre a gondolatra.

De azután lassan észre kellett vennem, ahogy kapartam, lazítottam a földet, hogy mindez mégsem olyan egyszerű. Valami ellenem szegült. Még a földben is olyan ellenállásra találtam, ami számomra megmagyarázhatatlan volt. Az aszfalt föl volt törve, a föld föl volt lazítva Bettina lába körül, s mégis bármit tettem, bárhogy próbálkoztam: ő megmozdíthatatlan maradt!

Közben beesteledett. Homályba borultak az üres villák, az árva fapadok és hinták, a gesztenyéktől roskadozó öreg fák. Könnyű, hűvös szél borzolta a lombokat.

– Nem vagy fáradt? – kérdeztem, de az én hangomból csendült ki halálos fáradtság.

– Még nem! Ülj le oda a fa alá, s támaszkodj neki a fatörzsnek. Szeretem ezt a csöndet.

Hallgattam. Olyan fáradtnak, üresnek éreztem magam, mintha egész nap követ törtem volna, pedig csak azt a pár arasznyi földet lazítottam föl a lába körül. Nekivetettem hátam a fa törzsének, s száraz, égő tekintettel belebámultam a homályba.

Sokára szóltam. Halkan, mintha nem is hozzá, hanem magamhoz beszéltem volna.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Akarattal tetted?

– Hogyan tehettem volna! – válaszolta hirtelen. – Boszorkány azért mégsem vagyok.

– Hát mi vagy? …

– Ezt neked kellene tudnod! Akkor talán most nem lennénk itt ... Nem láttam az arcát a homályban, de a hangjából éreztem, hogy sírás fojtogatja.

– Mit akarsz tőlem! Feleségemnek választottalak. Mit tehettem volna többet?

– Nem. Ez nem elég. Neked tudnod kellett volna, ki vagyok, Tamás. Nem a magad képmását kellett volna faragcsálnod bennem, hanem rá kellett volna ismerned az enyémre. Meg kellett volna keressél – s amikor megtaláltál, meg kellett volna értsél engem. Megérteni a másikat: ez a legtöbb, amit egy ember adhat…

Hallgattunk. Közben teljesen besötétedett. Már nem láttam, csak sejtettem alakját, amint ott állt, magányosan elszánt akarattal küzdve a fáradtság s valami ellenállhatatlan végzet ellen. Sajnáltam s haragudtam rá egyszerre!

– Hogyan érthettelek volna meg? Te elfelejted, hogy egy férfi nem úgy gondolkodik, mint a nő… De te még a bolondosoknál is bolondosabb vagy! Mit kellett volna csináljak, amikor megálltál a szoba közepén s azt mondtad: fa vagyok! Amikor ujjaid hegyén érezted, hogy sarjadnak a friss levelek s arccal a nap felé fordulva vártad, hogy egész tested fává változzék. Mondd, mit kellett volna tennem? Nekem is fává kellett volna változnom…

Halkan felnevetett. Melegség támadt bennem könnyű, kis nevetésére, de keserűségemet nem tudta feloldani.

– Nem! Kezdjük azon: nem hiszem, hogy te valaha is fává *tudnál* változni, Tamás. De ha megértésből meg is próbáltad volna, az is csak olyan látszat-megértés lett volna. A baj ott kezdődik, hogy nemcsak engem, senkit sem tudsz megérteni. S hogy azt akarod, mindenki olyan legyen, mint te. Mások is csak annyiban léteznek, amennyiben te önmagadra ismersz bennük. De az emberek rajtad kívül is léteznek, Tamás!

– Mióta eljöttünk otthonról, engem nem érdekelnek az emberek! Nem érdekel ez az idegen világ, amelybe akarva-akaratlanul bele kellett illeszkednem! Az én gyökereimet akkor tépték ki, amikor azon a felejthetetlen éjszakán átjöttünk a határon… Nincs semmi mondanivalóm a te Micheledhez, vagy a félkegyelmű Francisca kisasszonyhoz. Meg tudod mondani, mit keresek én itt, ennek a tónak a partján, ebben az idegen, megszokhatatlan országban?! Te másokban is élni tudod a magad életét – én meg önmagamban sem tudom eléggé élni az enyémet. Én ebben a mostani életemben az embereket csak úgy és annyira látom, amennyi a kötelességem velük szemben.

– Engem is?

– Bizonyos fokig téged is! De te nekem mégis több vagy. Más, mint a többi…

– Igen… más. S ennek most mégis vége.

Soha nem ereztem ilyen valószínűtlenül irreálisnak magamat, az éjszakát, a beszélgetésünket, s őt magát. Volt az egész helyzetben valami mesterkélt, erőltetett – mintha akaratomon kívül kerültem volna egy megbabonázott légkörbe, amiből nem bírtam kimenekülni. De ugyanakkor azt is ereztem, hogy minden embernek van egy pillanata az életében, amikor lélekben lemezteleníti magát. Az volt az érzésem, most ő tette ezt velem, akár akartam, akár nem.

Elővettem zseblámpámat s meggyújtottam. Fényes kört lyukasztott a sötétségbe, s ahogy átsiklott fénye a földön, megcsillantak lábam alatt a lehullott sárga levelek, a kerek, fényes gesztenyék. Azután rávilágítottam az arcára.

A szokottnál sápadtabb volt, mély, fekete karikákkal a szeme alatt. Még egyenesen állt. Tartásában valami makacs erőt éreztem, amely egyre gyengült, míg majd nem fogja tovább bírni és összeroskad.

– Fázom, Tamás! Add ide a mama meleg takaróját. Emlékszel utolsó karácsony esténkre, mielőtt végleg magunk mögött hagytunk mindent? A piros-zöld kockás takaró a karácsonyfa alatt feküdt – s a közepéből hosszú nyakat nyújtogatva, buta fejét ide-oda forgatva pislogott ránk Teknőc Matyi. Emlékszel?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

nem akartad, hogy magunkkal hozzuk, de én a blúzomba dugtam, s mire átjutottunk a határon, a több kilométeres gyaloglás után, véresre kaparta a bőrömet. Vigyázz rá, Tamás. Csak a saláta szívet szereti. Milyen hideg, gyémánt hideg éjszaka volt az a karácsony éjjel!… A befagyott tavon gyalogoltunk, a szikrázó csillagok alatt… Talán akkor voltam utoljára igazán boldog… Ha otthon maradunk, másképp alakult-e volna az életünk? Mit gondolsz, Tamás? Fázom… Terítsd a vállamra a takarót.

– Mi lesz, ha nem bírod tovább?

– Nem tudom… Tamás! ugye emlékezni fogsz azokra a pillanatokra, amikor békességben, megértésben éltünk.

– Biztos, hogy emlékezni fogok, csak másképpen, mint te!

– Hogyan?

– Másképpen! Te – hogy is mondjam – olyan panteista lélek vagy! Látsz egy fát, fává változol. Látod a tengert, elveszel benne… Szétszórod magad ezerfelé – de mindig visszatalálsz önmagadba. Neked könnyebb. Én nem tudom megosztani magam senkivel, de önmagamat sem találom meg… De hagyjuk ezt. Kár erről beszélni.

Nem messze tőlük az éj csöndjében, tompán koppant egy gesztenye.

– Tamás! Szeretnék valamit mondani. – Mondd!

– Éhes vagyok! Kibírhatatlanul éhes. Eredj a városba, s hozz nekem forró virslit, jó sok reszelt tormával. Megteszed?

– Megőrültél! Hogy hagyjalak itt egyedül.

Felnevetett. Megint azzal a könnyű, felszabadult nevetéssel, ami olyan gyermekivé tette. Ebben is más volt, mint a többi.

– Nyugodtan itt hagyhatsz! Még ha akarnék sem tudnék elmozdulni…

– S ha jön valaki? Tudom, félsz a sötétben.

– Félek. De az semmi ahhoz képest, milyen éhes vagyok. Tamás, hozz nekem forró virslit, sok-sok tormával…

4.

Tán egy óra is eltelt, mire virslivel, tormával s egy termosz forró feketével visszatértem. Nála hagytam a zseblámpámat – de amint a sötétben a gesztenyefasorban botorkáltam –, sehol nem láttam felvillanni fényt. Fejem fölött halkan zizzentek a lombok. Hűvös, csöndes őszi éjszaka volt.

A fasor közepén füttyentettem egyet, s elkiáltottam a nevét. Egészen közel voltam hozzá, amikor felgyújtotta a lámpát, s elébem világított.

Megdöbbentem, amikor megláttam. Arca összezsugorodott, megtört vonásai már-már elviselhetetlen fáradtságról tanúskodtak. A tekintete is más volt: távoli, tompa, idegen.

– Mit hoztál?

– Amit kértél. Virslit, forró vízben és tormát. S a termoszban forró feketét.

Felcsillant a szeme. Fáradt vonásait öröm lágyította meg.

– Adj a tormából…

Két ujjal belenyúlt a finomra reszelt tormába, amelyet egy kemény papírtálcán eléje tartottam, s tömte a szájába. Mohón, szinte dühösen tömte magába a csípős, reszelt tormát.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Elszorult a szívem. Akkor értettem meg igazán, hogy végképp elveszítettem. Ő, aki soha nem szerette a tormát, s ha csak egy csipetnyit is a szájába vett, könnyezett a szeme, égett a szája – most mint valami megszállott, egy pillanat alatt felfalta az egészet. A virslihez hozzá sem nyúlt.

Ellenállásom, amivel az egész nevetségesnek tetsző, hihetetlen helyzettel szembeszálltam, mintha elpattant volna bennem. Mintha most értettem volna meg az ősi primitív félelmet: nem lehet a sors ellen küzdeni… Józanságom, realizmusom, egész életszemléletem úgy összezsugorodott bennem, ott az őszi éjszakában, mint az ő kis arca itt előttem. Tudtam, hogy akármit teszek, vagy akárhogy is a sors ellen feszülök egy belső ellenkezéssel – aminek be kell következnie, azt nem tudom már megakadályozni.

Válla köré csavartam a meleg takarót, melléje álltam, hogy megtámasszam, s így segítsek neki. De elküldött a gesztenyefa alá. Ha majd szüksége lesz rám, szól.

Kinyitottam a vadászszéket, magamra terítettem a kabátomat, s a fa törzsének támaszkodva hamarosan elaludtam.

Kiáltásra ébredtem. Furcsa, szokatlan kiáltásra, amely úgy hangzott, mint amikor az éles elnyújtott nevetés már-már zokogásba fullad. Kábultan bámultam magam elé, hirtelen nem is tudva, hol vagyok. Amikor az útra esett a pillantásom, felugrottam a székről.

A tó fölött hajnalodott. Könnyű szürke pára úszott a levegőben. Az ég kékjéből, sárga csíkokat szaggatott a hajnal. A nádasban ezer meg ezer madár csivitelt, fütyült, rikoltozott az ébredés ujjongásában. A magasban, hosszú, elnyúló, ferde ékben gágogva húztak a vadlibák. Tán köztük repült a kék rucapár…

A gesztenyefasorban az elszórt, aranyos-barna gesztenyék között két magányos cipő állt árván. Az egyik sima, egyszerű fekete – a másik pávakék, szemtelen kis szalaggal az orrán.

5.

Nem emlékszem, mennyi idő telt el azóta. Valahogy elvesztettem az időérzékemet. Még zárkózottabb, még keményebb lettem. Nem nézek az emberek arcába. Semmit sem várok tőlük. Semmi keresnivalóm náluk. Zsebemben állandóan magammal hordom a két felemás cipőt – gyerekcipő is lehetne –, s időnként, amikor senki sem látja, kimegyek a gesztenyefasorba. Most tél van, hó takar fákat, földeket. Leteszem a két kis cipőt az útra, leülök az egyik fa alá, felnézek a hótól terhes, gomolygó fellegekbe. S várok. Várom…

Róma, 1970.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

MONOSZLÓY DEZSŐ

(1923)

A JELENTÉS

Amikor a rendőrfőnökék háza elé értem, két dolog ragadta meg a figyelmemet: a házigazda fényesen kivilágított ablaksora, s a teljes sötétségbe borult utca. Csengetésemre bóbitás szobalány nyitott ajtót.

– Az egész városban kiesett az áram – pislogtam rá a hirtelen fényességtől kissé elvakultan.

– Kétségtelen – bólintott kétszer egymás után, s magamra hagyott az előszobában. Válaszának visszhangja azonban mintha még az angol metszetekkel teleaggatott falakhoz tapadt volna, időtlenül és elidegenítően hangzott. Kétségtelen – hajtogattam magamban, s ezzel a szóval indultam találomra a szalon felé. Két oldalt, úgy hatott, velem együtt haladnak előre, virágzó ágakra hasonlító, sokkarú kandeláberek égtek. A villanykapcsolókat kerestem, de ezeket alighanem a képek takarták el.

– Nicsak, nicsak maga is itt van – dördült a hátam mögül. Összerezzentem. Érintésnyi közelségben tőlem egy vadidegen ősz hajú szikár férfi állt. – Na éppen maga ne lenne itt – tette hozzá kedélyesen és megveregette a vállamat. Aztán a fülemhez hajolt és suttogóra fogta a hangját. – Tudja, hogy Eriket is meghívták? Meg van lepve, mi? – nem várt feleletre, maga előtt tuszkolt be a szalonba.

Ahogy beléptünk a számtalan gyertyafény sejtelmesen összemosta az arcokat, nem is tudtam számba venni, ki mindenki van jelen. Megkönnyebbültem, amikor a házigazdát felfedeztem, mert már attól tartottam, eltévesztettem a házszámot, idegen társaságba tolakodtam be. Ő elém sietett és gondterhelten a dohányzó szobájához vezető ajtóhoz vont félre.

– Tudja, hogy Eriket is meghívtam? – kapaszkodott nem éppen udvarias mozdulattal a kabátom hajtókájába.

– Már figyelmeztettek rá – jegyeztem meg óvatosan.

– Úgy, úgy, már figyelmeztették rá – ismételgette –, na annál jobb. Dehát, miért ne hívtam volna meg? Itt úgyis felügyelet alatt van, nem igaz? Meg aztán maga miatt is, gondoltam, nem árt, ha kötetlenül tud beszélgetni vele.

– Jól értettem, kötetlenül?

– Jól értette – a házigazda szája kedvetlenül keskenyebbre rándult – nem árulok el titkot, s egymás közt minek is titkolóznánk, előbb-utóbb szigorúbb elővigyázatossági rendszabályokat kell foganatosítanunk, s akkor erre aligha lenne alkalom.

A házigazda kezét figyeltem. Gyűrűs- és mutatóujja közt apró szivart szorongatott. A szivar hamuja nagyra nőtt, vártam, mikor pottyan a szőnyegre, de a hamu megmoccintatlanul a szivarcsonkhoz forrt.

– Persze, ha magának sikerülne a Jelentés visszavonására rábeszélni – folytatta a rendőrfőnök.

– Akkor nem kerülne sor azokra az elővigyázatossági rendszabályokra?

– Oh, azokra mindenképpen sor kerülne. A pillanatnyi helyzet megköveteli, hogy precízebben fejezzem ki magam, bizonyos megtorlást elvárnak tőlünk a barátaink – a barát szót rekedten ejtette ki és sóhajtott is hozzá –, de anélkül, hogy elhamarkodott jóslatokba bocsátkoznék, nem eszik a kását olyan forrón, mint ahogy főzik. Ha időt nyerünk, elterelhetjük a történtekről a figyelmet, elvégre mindig akad más reklámozható

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

újdonság, s akkor egyszerűen szélnek ereszthetjük Eriket – könnyed táncmozdulattal megperdült a sarka körül –, senki se fog törődni vele.

A szivarhamu még mindig nem esett le, ez idegesített.

– Tudta, hogy ki fog esni az áram? – meredtem a sztrájkoló szivarra.

– Már honnan tudtam volna?

– Hát, hogy ezek a gyertyák meg kandeláberek… – dadogtam.

– Én szeretem a gyertyafényt, maga nem? – rejtélyesen hunyorgott, s a szalon öreg bútoraira mutatott.

– Ismeri Eriket? – kérdezte, mintha csak a közelünkben terpeszkedő barokk szekrényről akarná elterelni a kíváncsiságomat.

– Személyesen még nem volt szerencsém hozzá.

– Az ott, az a nyurga szőke férfi, aki félrehúzódva ül a kanapén.

– Menjek egyszerűen oda?

– Ahogy jónak látja, nem kell elsietni – a hamu ebben a pillanatban pottyant a szőnyegre.

– Leesett – mondtam megkönnyebbülve.

– Így van – egyezett bele a házigazda, s egy kis dundi nőbe karolt, aki éppen akkor ért hozzánk.

– Maga is itt van? – nevetett rám a dundi, őt is ma láttam először. Tiltakozni akartam, hogy valakivel összetéveszt, de ehelyett gálánsan visszamosolyogtam rá, s az eléggé megkopasztott büféasztal felé meneteltem. A szikár öregúr, aki az előszobában rámreccsent, keselyű tekintettel méregette a kifosztott tálakat.

– Ismeri azt a latin mondást, mi jut a későnjövőknek? – szegezte villáját a pástétomostál roncsainak.

– Ó hogyne – feleltem –, de tulajdonképpen nem is vagyok éhes. Azt hiszem, ennél a mondatnál lépett hozzám Erik. Kezében nem volt tányér, a büféasztalról nem vett tudomást, a tekintetemet kereste.

– Beszélhetek önnel? – kezdte minden bevezetés nélkül.

– Az ilyen estélyek éppen erre valók – mondtam némi körülményeskedéssel.

– Az ilyen estélyek semmire se valók – vágott a szavamba –, dehát éppen azért, miért ne használjuk fel valami értelmes dologra.

– Helyes – biccentettem –, lássuk a medvét. A házigazdán kívül itt úgyse ismerek senkit.

– Én mindenkit ismerek – mért végig Erik –, de ez ne kedvetlenítse el, éppen ellenkezőleg, hiszen ezért akarok magával beszélni és nem másokkal.

– Úgy gondolja, nem az ismerőseivel?

– Így van… Látja például azt a fiatal hölgyet. Nem ott. Ott a házigazda baloldalán, a rózsaszín krepdesin ruhában? Tudja, miért áraszt maga körül olyan nyájas pökhendiséget?

– Erre nem tudnék hirtelenjében válaszolni.

– Azért, mert sohasem kellett uralkodnia magán.

– Ellentétben önnel – néztem a nő irányába, hogy Erik farkasszemezésétől szabaduljak.

– Igen, én állandóan gyakorlom az önuralmat. Most is. Az igazat megvallva, nem is esik nehezemre. Intézetben nevelkedtem, ott nem kedvelik a túlságos egyénieskedést. – Kis szünetet tartott. – Mit van úgy meglepve? Jelenleg is igyekszem úgy viselkedni, ahogy elvárják tőlem. Ennél többet nem tehetek – mentegetőzve széttárta a karját. – Később persze ez az alkalmazkodás is megnehezül, fokozatosan lehetetlenné válik, de ezt már nem várom meg.

– Mit nem vár meg?

– Azt, hogy egy zárt intézet jóvoltából szabaduljak meg a társaságtól.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Üljünk le valahová – javasoltam –, így tányérostul ácsorogni fárasztó. Meg különben is útban vagyunk, mindenki ezt az üres büfét akarja megrohamozni.

– Jó, üljünk arra a bőrkanapéra, már előbb is ott ültem.

Amint helyet foglaltunk, egy zömök pincér termett előttünk, s azután érdeklődött, mivel akarjuk a szomjunkat oltani. Erik a pincérre mosolygott, s kézlegyintéssel jelezte, nem kér semmit.

– Attól fél, hogy megmérgezik – vetettem oda cimboráskodóan a pincérnek. A kisember elvigyorodott.

– Nem félek – tiltakozott Erik –, most már nem. Eleinte féltem. Eleinte mindenki fél.

– Na nem komolyan mondtam. Az embernek sok szamárság kicsúszik a száján – tettem hozzá mentegetőzve.

Aztán elég sokáig szótlanul ültünk. Erik már nem kereste a tekintetemet, a szőnyeg mintáit tanulmányozta. Minek hímezni-hámozni, legjobb, ha a közepén kezdem, gondoltam magamban, de eltartott egy ideig, amíg kirukkoltam vele.

– Én a maga helyében visszavonnám azt a Jelentést.

– Miért? – emelte fel a fejét Erik, s most megint a tekintetemet kereste.

– Önuralomból – böktem ki elhamarkodottan.

– Úgy. Ez érdekes – elismerően nézett rám.

– Nézze, nem is azon van a hangsúly, hogy miért vonja vissza, hanem magán a visszavonáson. Ez sok mindent megkönnyítene. Türelmetlenül rázta a fejét.

– Semmit se akarok megkönnyíteni. Eleinte talán igen. Eleinte gyáva voltam. Hajlandó lettem volna aláírni, hogy az egész Jelentést én találtam ki. De aztán eszembe jutott Ilona. Ilona egyébként arra a pökhendien nyájas, fiatal nőre is hasonlított kicsit.

– Ilonát nem ismerem – vontam meg önkéntelenül a vállamat.

– Ó dehogynem, őróla is szó van a Jelentésben, őt is megölték.

Úgy tettem, mintha Erik utolsó megjegyzését eleresztettem volna a fülem mellett. A társaságot mustrálgattam. Úgy viselkedtek, mint akik előre megegyeztek abban, hogy közönyösséget fognak tanúsítani velünk szemben. A házigazda szinte tüntetően kerülte az asztalunkat, ha véletlenül a közelünkbe sodródott, azonnal hátat fordított, s igyekezett minél messzebbre kerülni tőlünk. Magatartásuk egyidejűleg azt az üzenetet sejtette; ők semmivel se bíztak meg engem, a saját szakállamra cselekedtem, minden az én felelősségemre történik. Néha a zömök pincér fintorodott elő, de ő is csak velem törődött, Erikre többé ügyet se vetett. A gyertyák már nem égtek olyan fényesen, mint előbb, talán a cigarettafüst felfalásában kifáradtak, vagy mi untuk el a fényt és a beszélgetést. Pedig bizonyára még sok minden szóba került, dehát a szavak olyan hamar szétfoszlanak az ember emlékezetében. Csodálkozom a memoár írókon, akik olyan megvesztegető könnyelműséggel mernek párbeszédeket rekonstruálni. Lehet, hogy a sárkányokra is kitértünk. Igen, a sárkányokra minden valószínűség szerint. Én a rendőrfőnök kandelábereiről tűnődtem, arról, hogy az az anakronizmus kerülget, a tizennyolcadik századba tévedtem. Erik vitába szállt velem, azt állította, két századnyi tévedés kicsiség, arról töprengeni se érdemes. Egy világba, ahol óriás sárkányok éltek, s most gépsárkányokat épít a civilizáció, gyertyacseppek nélkül is hihetetlen humuszú a talaj, nem is érti, egyesek mily gondtalanul merészkednek lépegetni rajta.

– Talán még egy ittfelejtett sárkánykoponyába botlik valaki – vetettem közbe némi éllel.

– Könnyen előfordulhat – hagyta rám Erik –, a Loch-nessi szörnyről például eleget fecsegtek, dehát ez úgyse segít rajtunk.

– Persze, hogy nem segít. Legokosabb lenne, ha az ön Jelentéséhez térnénk vissza.

De több szót aztán erre se fecséreltünk, vagy ha igen, kipárolgott az emlékezetemből. Erik lénye viszont, s a kettőnk együttlétének hangulata szavakon túli képzetekkel töltött fel. Valahogy úgy éreztem, Eriket a halálán túl is ismerem, vagy éppen innen ismerkedtem meg vele. Olyan ő, mint az anyámról visszatérő álom. Itt áll mellettem, és tudom, hogy nincs, mégis jól el tudok diskurálgatni vele mindarról, ami elkövetkezik. Egy

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

bizonyos, hogy amikor a rendőrfőnöktől távoztam, s Erik búcsúra nyújtotta kezét, élő tekintetében benne volt a halotté is, és az a vágy, hogy még sokszor találkozzunk. Alighanem azt is említette, hogy már diákkorában jelentett, ő volt az ügyeletes, neki kellett felsorolni az osztálylétszámot, a hiányzókat, a tízpercekben rendetlenkedőket, és hogy az ő ősei is ezzel foglalkoztak, s erről mutat majd nekem egy eredeti ügyiratot. Biztos, hogy mindezt az első este megtárgyaltuk, sőt azt is, hogy van két szakszerűen csiszolt gombfutballcsapata, amit majd alkalmilag szintén magával hoz, mert amikor másnap bekopogott nálam, mindezek ismeretében fogadtam.

– Elhozta a gombfutballcsapatát? – kérdeztem tőle, amint a szobába vezettem.

– Hiszen megígértem – mondta, s enyhén elpirult. Egy kis csomagot vett elő, az asztalra helyezte. – S ezt is elhoztam – tette hozzá. Megviselt papírtekercset szedett elő a kabátzsebéből.

Amíg kigöngyölte, s egyenesre simította az okmányt, én a különféle alakú és színű gombokat vizsgálgattam. Fogalmam sem volt, mit kezdek velük, gyermekkoromban sem játszottam ilyesmivel.

– Prudentes ac circumspecti nobis honorandi – szavalta ünnepélyesen, anélkül, hogy a papírra nézett volna.

– Nem tudok latinul – szabadkoztam.

– Én se – legyintett Erik –, de ezeknek a régi okmányoknak csak nő a varázsuk, ha érthetetlen nyelven közeledik hozzájuk az ember. – Igyunk valamit – indítványoztam –, a titokzatossághoz hozzáillik az alkoholgőz is.

– Nem akarok titokzatoskodni, éppen ellenkezőleg, valamit meg akarok magyarázni. Ezért hoztam magammal a szószóló esküjét. Valamelyik ükapámé volt, s ilyenformán kicsit az én esküm is, a sejtek emlékezete szerint, vagy ön nem hisz a sejtek emlékezetében?

– Behatóan nem foglalkoztam ezzel a kérdéssel, de kizártnak nem tartom, hogy valami üzenet itt lebeghet körülöttünk, amit az elődök leheltek vagy sóhajtottak vágyként, gondként a mindenségbe.

– Jó – mondta Erik –, én ugyan valami mást, megfoghatóbbat értek a sejtek emléke alatt, de így is jó, hiszen tulajdonképpen egy eskümintáról akartam beszélni. A teljes szöveggel nem fárasztom. Kivonatosan mondom el:

A szószóló választott polgári kötelességein felül arra esküszik a mindenható Istennek, a szeplőtelen Szűzanyának és az összes kedves szenteknek, hogy a város jogait és kiváltságait megvédi, javait előmozdítja, kárát elhárítja, a titkos összejövetelektől tartózkodik, és ha ilyenről tudomást szerez, a tanácsnak jelenti, a közügyekben olyan buzgósággal jár el, mint a sajátjaiban, s ezeket személyválogatás és elfogultság nélkül intézi.

– Jó az, ha valaki elfogulatlan? – szúrtam közbe inkább udvarias odafigyelést színlelőn, mint akadékoskodásból.

Erik elgondolkozott, s láttam, kirángattam abból a szerepből, amelybe úgy-ahogy már sikerült elhelyezkednie.

– Erre most nem tudok pontosan válaszolni – hadarta –, de arra igen, hogy bizonyos hajlandóságokat igenis örökölhetünk, például a közösség iránti felelősségérzetet, hogy az ember már kis korában tudja, nincs egyedül, a többiek is vannak, várják a jelentést, a szószóló esküjét, az osztályfelelős raportját, hogy hányan hiányoztak aznap, kik voltak a rendetlenkedők. Vagy ön azt gondolja, elég ha az ember önmagának meséli el az életét?

– Mindenesetre néha ez lenne a legkényelmesebb, s talán a legkellemesebb is – jegyeztem meg, hogy elvegyem a kérdés élét.

– Rendben van – hagyta rám Erik –, én nem akarok válaszokat kierőszakolni, nem is érek rá.

– Hogyhogy, el akar menni, nem érzi jól magát nálam? Vagy máshová ígérkezett, ebben az esetben természetesen…

– Nem erről van szó – szakított félbe gorombán –, sajnos nincs időm az udvariaskodásra, belátom, körül se néztem, igaz, ezt máskor se szoktam, s ez illetlenség.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Ó, nálam nincs sok látnivaló.

– Én csak a kirívót, az elütőt veszem észre, ha nem simul egybe személy és környezet. Máskor szinte örülök, hogy semmit se kell számba vennem, mint például most is, ilyenkor az ember abban is reménykedhet, hogy a mondanivalója is otthonra talál.

– Minden bizonnyal…

– Nézze, ön tudja, hogy az utóbbi időben jóformán ki se mozdulok átmeneti lakhelyemről, amelyet kijelöltek számomra. Pedig az a garzonszoba vagy zárka a huszadik emeleten van és én szédülök. Azzal is tisztában vagyok, hogy figyelnek, ide is követtek, az is lehet, hogy többet önt se látogathatom meg.

– Megpróbálok majd a rendőrfőnöknél közbenjárni.

– Ez se használ. Ő is tehetetlen, vagy ha ez gyöngédebben hangzik, csak azt teheti, amit elvárnak tőle… Így aztán… – megtörölte a homlokát, amelyre apró izzadsággyöngyök ültek ki – sürgősen ki kell pakolnom mindennel, még akkor is, ha kissé összefüggéstelenül hangzik.

– A Jelentést nagyjából ismerem, persze a részleteket . . .

– Nem a részletekről, a lényegről kell beszélnünk. Arról, hogy ön is belássa, meg kellett tennem a Jelentést. Egy világban, ahol szépen felöltözködve járunk, bókokat mondunk egymásnak, büszkék vagyunk az elért eredményeinkre, a jólétünkre, nos eltakarható-e az életnek ekkora meztelen durvasága?

– Hajtsa fel azt a kortynyi italt végre – biztattam Eriket.

– Ha ez megnyugtatja – a pohárhoz nyúlt, egy hajtásra kiitta a tartalmát –, látja, én alkalmazkodom, de annak a Jelentésnek a megfogalmazásáról nem mondhattam le.

– Annyi mindent kellene jelenteni – sóhajtottam, mintha az ő malma alá akarnám hajtani a vizet.

– Én nem vagyok szőrszálhasogató – szorongatta az üres poharát Erik.

– Jelenteni kellene a hangoskodó házmestereket, s a csendes, szolid háztulajdonosokat, akik hangoskodásra buzdítják alamuszin az előbbieket, jelenteni kellene a nyomorékokat, akik kitakaróznak előttünk, hogy elrontsák az étvágyunkat. Folytassam?

– Ne folytassa, ismerem ezeket a felsorolásokat. Valamikor én is ilyenekkel próbáltam elkábítani a lelkiismeretemet. A végtelen és az örökkévaló fogalmával is kísérleteztem. Ezek a meghatározások nagyon alkalmasak arra, hogy az ember semmivel se foglalkozzon komolyan, hiszen úgyis mindnyájan meghalunk, a tenger nagyobb a pataknál, a hegy is magas, hát még az ég. Csakhogy akárhogy alakoskodunk – emelte fel a hangját –, mindezt csak elterelő szólamként használjuk, közben buzgón azon serénykedünk, hogy mindennapi életünk rendjét semmi ne zavarja.

– Egyetértek, ezért tartom olyan fontosnak, hogy vonja vissza a Jelentést.

– Akár igaz, akár nem

– Így is, úgy is.

– Egy esetben visszavonom – mondta Erik teljesen váratlanul –, igen, visszavonom, ha ön elhiszi, hogy minden sora igazságot tartalmaz.

– Kész az alku – nyújtottam Erik felé a kezemet.

– Ó nem így, ez elhamarkodott egyezmény volna, győzzön meg engem, hogy hisz a Jelentésben.

– Elvégre mindenféle előfordulhat – dörmögtem kitérően.

– Úgy érti, itt, ebben a rendezett világunkban?

– Miért ne.

– Elhiszi, hogy arra az útra vállalkoztam?

– Semmi hihetetlen nincs benne.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Természetesen, hogy nincs. Minden valamirevaló utazási iroda hirdeti. Én mégis óvatos voltam. Amikor a Jelentést elkészítettem, nem elégedtem meg azzal, hogy holmi utazási prospektusokra hivatkozzam, kedvezményes jegyárakra, meg miegyébre, hanem leírtam, hogy honnan indultunk el Ilonával és hová érkeztünk először. Pontosan felsoroltam az éttermet, a szállodát, a megállóhelyeket…

– Olvastam.

– Nos, elhiszi, hogy ilyenformán ahhoz a tengerparti községhez érkeztünk, amit úti célunk utolsó állomásaként megjelöltem?

– Ha jól emlékszem, még azt is belefoglalta a Jelentésbe, hogy hány kanyarulatú szerpentin vezetett a sziklára épült városkapuhoz.

– Igen, ismerem a mi bürokráciánkat, valami alaki elégtelenség, s akkor már a közlés lényegi részével se foglalkoznak.

– Én nem vagyok olyan akadékoskodó, ismétlem, elhiszem, hogy odautazott.

– Ilonával együtt.

– Ilonát ugyan nem ismerem, de ha ön azt állítja…

– Nem állítom, elhiszi?

– Kezet adtam rá.

– Nem lehet a bizalmat így előlegezni.

– Már miért ne lehetne?

– Mert én nem elégszem meg vele. Később úgyis elválik, hogy rá akart-e szedni a bizalmával, vagy tényleg hisz nekem. Egyelőre ott tartunk, hogy elértük a városkaput. A kapu felett cirill- és arab betűs reklámtábla hirdette: KIRÁNDULÓ-TOBORZÓ IRODA. Ez különösen hangzott, de azért beléptünk a kapun. Ilona ment elől, erre világosan emlékszem. Velünk szemben magas szürke fal meredt, sehol egy ablak, csak egy szűk kapu. Jóval szűkebb annál, mint amelyen át ideértünk, s amely időközben a hátunk mögött dübörögve bezárult. A fal előtt salakkal felszórt térség, ezt ellepték az emberek. Több ezren gyűlhettek össze, a számukat csak hozzávetőleg tudtam megállapítani. Voltak, akik sportruhában, jelvényekkel díszített melegítődresszben ácsorogtak, ezeket egyenruhás rendészek félreállították. A többieket a kapu felé terelték.

– Nem akarom félbeszakítani, de kit ért ön többiek alatt? A tömeget, ha magam elé igyekszem képzelni, nem elég ha azt mondom, sok ember. Ruhákat, arcszíneket, csupasz és szőrös arcokat kell feltételeznem, ezek aztán kezekké, fejekké, karókká mosódnak össze, de ez később történik, az ember előbb osztályoz, válogat és mérlegel, közelállókra, távolténfergőkre sorozza a jelenlevőket, mint ahogy ön cselekedte azokkal a bizonyos sportolókkal. Apropó, mi lett velük, a Jelentésben nem esik szó róluk.

Erik gyámoltalanul nézett rám.

– Sok részletről valóban nem tudok számot adni.

– Ez nem lep meg, s önt se lepje meg. Az álom és az ember fantáziája elnagyoló. A valóság azonban mindig apró részletekből áll össze.

– Egyszóval máris elpárolgott az a bizonyos előlegezett bizalom?

– Ó nem – mondtam –, egy álomnak és a fantáziának is lehet hinni. Sőt, ezeknek néha sugallóbb erejük van, mint a valóságnak.

– Én a valóságról tettem Jelentést – csattant fel Erik –, Ilonát és a többieket nem álom és nem képzelet taszította a mélybe.

– Hanem ki? – pendítettem meg ártatlanul hangzón, s kezembe vettem a gombfutballcsapat egyik egészen laposra csiszolt tagját.

– Ez volt a B-csapatom középcsatára – mondta Erik –, a gyilkosok pedig azok az egyenruhások voltak, akik a kapu felé tereltek, ezt azt hiszem fölösleges is ismételgetnem.

– Azon a falon túl mindjárt a szakadék következett?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Igen, egy teljesen meredek sziklafal, le a tengerig.

– És mindez egyszerre történt, amíg ott várakoztak a téren, semmi sem utalt arra, hogy mi fog következni?

– Az előérzetemre kíváncsi? Én beérem, ha az elmondott tényekkel egyetért.

– Nézze Erik, én kész voltam szőröstül-bőröstül mindent tudomásul venni, amit a Jelentése tartalmaz, magát nem elégítette ki ez a lehetőség, nos nekem volna egy indítványom, próbálja röviden összefoglalni, mi az, amiben hinnem kell.

– Helyes – mondta Erik és hátravetette magát a bőrtámlás karosszékben –, elhiszi, hogy arról a sziklára épült helység faláról pléhstaniclikbe szórták az embereket. Azok a staniclik a tengerig értek, később meszet, földet, követ dobáltak az egymásra tömörült hullákra, és hogy Ilona is közöttük volt, Ilona, akit szerettem.

– Ennyi az egész? – kérdeztem közönyös hangon.

– Igen ennyi, s hogy mindez most történt, napjainkban, amikor annyit fecsegünk emberszeretetről, haladásról, közjóról és miegyébről.

– Dehát mit gondol, miért taszították le oda azokat az embereket?

– Változtat ez valamit az esemény borzalmán?

– Én szeretek magyarázatok után vadászni. Alighanem mindennek van magyarázata, talán annak is, hogy megszülettünk.

– Ha azt mondom, azért szórták oda az embereket, mert ki akarták szélesíteni a partot, s nem volt elég kő, se föld, se mész, s egyéb építőanyag, ha erre kellett az emberhús, ez megnyugtatja?

– Megnyugtatni éppen nem nyugtat meg, de végeredményben a maga Jelentéséről van szó és nem az enyémről. Egy kérdés azért még ide kívánhozik: hogy lehet, hogy maga menekült meg egyedül?

– Ezen a kérdésen a rendőrfőnök is eleget lovagolt, ahelyett, hogy a halottak névsorát igyekezett volna felkutatni.

– Na jó, hát akkor ezt ne feszegessük.

– Ön félreért, én mindenre válaszolni akarok önnek, igen, hiszen tartozom azzal, hogy semmi se maradjon homályban, azt kérdezte, hogyan menekültem, hogy miért éppen én. Valószínűleg sok véletlen játszhatott közre. Először az, hogy valaki leszakította a hátizsákomat. Abban volt a fényképezőgépem, meg az egész útipoggyászom. Megpróbáltam megkeresni. Hátrasodródtam. Mire ismét a falhoz értem, mindössze néhányan maradtunk. Ilonát akkor már elvesztettem, csak a sikolya ért hozzám. A reflektorokat eloltották . . .

– Jó, jó – vágtam türelmetlenül közbe – a folytatást ismerem, amikor magát is a mélybe taszították, hogy mondta, pléhstanicli?, sikerült megkapaszkodnia egy ilyen építmény szélébe, reggelig ott csimpaszkodott, aztán lejutott a tengerpartra, ott egy halászhajó felvette. Így volt?

– Igen. Elhiszi?

– Miért ne hinném el? – igyekeztem kedélyes arcot vágni, de ahogy Erik összeránduló szemöldökére pillantottam, elkomorultam. – Miért ne hinném el – ismételtem most már csökönyösen.

– Mi hasznom származna abból, ha nem hiszek. S mi haszna származna önnek? Ha nem vonja vissza azt az átkozott Jelentést, előbb-utóbb zárt intézetbe csukják.

– Ott is marad még reménységem.

– Miféle reménysége?

– Az, hogy valamelyik ápolót mégiscsak sikerül meggyőznöm a Jelentés igazságáról.

– A maga helyében nem lennék ilyen optimista. A legtöbb ember semmiben sem hisz. Legföljebb a saját halhatatlanságában.

– Nem abban kell hinni, hanem a küldetésben. Abban, hogy az ember nemcsak magáért van a világon.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Higgyünk benne – szögeztem le.

– Esküdjön meg rá, hogy hisz benne. Esküdjön meg a mindenható Isten, a szeplőtelen Szűzanya és az összes kedves szentek nevében, úgy, ahogy annak idején azt a szószóló cselekedte.

– Így kell? – kérdeztem – s magasra emeltem a két ujjamat. – Ezek után semmi akadálya, hogy visszavonja. Vagy ez sem elegendő?

– Ó igen, ez teljesen elegendő – tagolta halkan Erik. – Isten önnel – fáradtan feltápászkodott a székből. Az ajtóig kísértem. – A gombfutballcsapatot tartsa meg, az A-t is meg a B-t is. Ez majd rám emlékezteti.

Akkor láttam utoljára, s valójában míg az ajtóban ácsorogtunk, éreztem, mondanom kellene még valamit, mert ez az utolsó lehetőség.

Kitől is értesültem Erik haláláról? A lapok nem adtak hírt róla. A rádió sem jelentette. Annyi bizonyos, hogy amikor a rendőrfőnök felhívott, már nem szorultam az ő felvilágosítására. Ő mézes-mázos hálálkodással kezdte.

– Sejtettem, hogy magának sikerülni fog – dörmögte megelégedetten a telefonba.

– Igen – mondtam –, Eriknek is sikerült, ki tudott ugrani az ablakon, annak ellenére, hogy minden lépésére vigyáztak.

– De mielőtt kiugrott volna, visszavonta a Jelentést – lelkendezett a rendőrfőnök. Az utolsó pillanatban. Hát nem pompás?

– Pompás – feleltem és letettem a kagylót.

Azóta két ízben kerestem fel a rendőrfőnököt. Szerettem volna Erikről beszélni vele, de a körülmények megakadályoztak ebben. Legfőképpen a megvilágítás zavart. Én a gyertyafényeket kerestem, amelyek Erik arcát megvilágították, de a házigazdánál ezúttal csillárok égtek. Ez elvette a kedvemet, hogy vallomást tegyek. Most meg már nincs is nagyon időm rá. A Jelentés megfogalmazásán dolgozom. Erről természetesen csak a gombfutballcsapat tagjaival értekezem, hangosan ki nem mondom, nehogy valaki elgáncsolja a tervemet, vagy azzal a lekicsinylő kioktatással legyintsen, hogy ma már nem kötelez senkit a szószóló esküje.

Bécs, 1981.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

GYÖRGYEY FERENC

(1925)

TÖRTÉNETEM MARGARETTEL

Sokáig nem akartam nyilvánosságra hozni kalandomat Margarettel, az angol királynő húgával (most ex-Lady Snowdon). Akkor szándékoztam megírni, amikor a szereplők már meghaltak. Igenám, de vettem egy japán kalkulátort tíz dollárért (azóta ötért vesztegetik), s kiszámítottam: lehet, hogy én halok meg előbb. Margaret fiatalabb nálam. Tehát: beszéljenek a tények. Még csak annyit szeretnék megjegyezni, hogy nem a bulvárlapok szenzációhajhászó hasábjain kívánom viszontlátni őket; történészek közkincsévé teszem.

Az idő az ötvenes évek közepe. Egy népes bányaváros közelében töltöttük nem éppen szabad időnket, mint a szocialista törvényesség alapján elítélt fegyencek. Ez már nem volt Recsk: a kondér aljában sokszor maradt leves. Fegyőreink disznókat hizlaltak rajta. Meggyőződésem, hogy a smasszerok kilencven százaléka előtt a moslék lebegett, mint pályaválasztási tényező. A táboron tömény unalom ömlött el, amit a hivatalos „lemezjátszó" csak minimálisan enyhített. Naponta legalább ötvenszer üvöltött fel a hangszórón Dunajevszkij „Te büszke kozák" című dala, melynek hallatára 800 ember vágta rá vallásosan: „add vissza az óórám!" (A többi négyszáz dolgozott s nem hallotta.) Bárthelyi barátommal azt latolgattuk, hogy valamit tenni kéne. Nem Dunajevszkijjel, hanem az unalmas hangulattal. Elhatároztuk, hogy egy nagyszabású műbalhét szervezünk.

Ezt a műfajt leginkább a „happening"-hez hasonlíthatnám. Két vagy három rab veszekszik egy mondvacsinált problémán. A harag megjátszott, de azt a többi kolléga nem tudja. A hallgatóság szórakozik, a játékosokat pedig elégtétellel tölti el, hogy mindenkit átvertek.

A bánya mélyén üldögéltïnk éppen.

– Olyan műbalhé kéne, ami egyben intellektuális teljesítmény – mondta Bárthelyi. – Amit csaknem lehetetlen elhinni.

– Terjesszük el, hogy megmentetted Rákosi életét és ezért üldözlek.

– Meggárgyultál? Én, mint Rákosi életmentője? Azt akarod, hogy megöljenek? – förmedt rám szénporos képpel és zordan barátom.

– Megtörné az unalmat – jegyeztem meg szerényen.

– Frászt! Szerelmi történet kell! Mondjuk azt, hogy te Rákosi lányának voltál a szeretője, de inkább a börtönt választottad, minthogy…

– Barom! A kopasznak nincs is lánya, de ha lenne is, milyen lenne…

– Igaz, akkor legyen a felesége, az a mongol… Azért kaptak el, mert meg…

– Nem vagy normális. Válassz valaki elfogadhatót, ha már…

– Legyen az angol királynő… Nem, inkább a húga! Ez az! Legyen Margaret hercegnő!

Mindketten elhallgattunk. Ez nemes feladatnak tűnt, majdnem lehetetlennek. Meggyőzni ezt a dörzsölt bandát…

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Este pontosan hét órakor Bárthelyi belépett a 6-os barakkba. Egyenesen Litz Kálmán, Vanyek és Benda Jóska cuccához ment és leült. Lábjegyzet helyett itt írom meg, hogy Litz űr SS-felcser volt a háborúban, de a népbíróság méhkaparásért csapott le rá. Orvosi tudása rendkívüli lévén, a velünk dolgozó civileknek rendszeresen készített recepteket cigarettáért. A helybeli gyógyszertárak boldogan szolgáltatták ki a orvosságokat, mert írása logikus és kristálytiszta volt. (Barnabás, a lőmester volt az egyetlen, aki kerülte Litzet. Ez a civil bányász munka után méhészkedéssel foglalkozott mindaddig, míg Litz egyszer el nem mesélte neki, hogy ő méhek miatt tíz évet kapott. Barnabás legott eladta a kasokat s más mellékfoglalkozást keresett nyugdíjas napjaira.) Vanyek kereskedelmi tisztviselő volt és senkinek egy szavát nem hitte el. Leginkább énekelt. Kedvenc dala nem a „büszke kozák", hanem ez volt:

A holdsugár s a nyári éj
Nekem már újat nem mesél.
Szerelmet én nem koldulok.
Én mindezen már túl vagyok.

A harmadik sort Vanyek csak dúdolta (egyszer bevallotta, hogy öt évi megtartóztatás után már koldulni is hajlandó lenne), de a negyediket diadalmasan harsogta. Benda Jóska néptanító volt és jó nevű összeesküvő.

Nagy tekintélyű, dörzsölt banda volt ez s mikor Bárthelyi elmondta, hogy nekem viszonyom volt Margarettel, melynek néhány epizódját annak idején Biarritz-ben megfigyelte, kitört a röhögés. Benda lábát csapkodta harsány kacagás közben. Mielőtt azonban ez a negatív érzés eluralkodott volna rajtuk, precízen hét után öt perccel, beléptem a barakkba.

– Na, mondd csak el, mi is volt azzal a hercegnővel? – kérdezte Vanyek gúnyos fintorral.

Lassan megfordultam s elvörösödve ráordítottam Bárthelyire.

– Te büdös strici! Szószátyár ramaty! Nem bírtad fogni a lapcsos pofádat? Ennyit ér a szavad, te rohadék! – s máris rohantam felé, míg ő a cucc másik oldalán legurult és kirohant az ajtón. Én utána.

– Megöllek, te aljas dög!

A tábor végén egymásra mosolyogtunk és én lihegve visszatértem a barakkba. Mindenki izgatottan várt.

– Mi ez, öregem? Tényleg volt valami közöd a királykisasszonyhoz? – érdeklődött Vanyek. Ez a finom megfogalmazás Vanyek óvatos egyéniségéből fakadt.

– Fiúk, hogyan lehet ilyen baromságról még beszélni is – mondtam remegő hangon. – Ti intelligens emberek vagytok. Egy pillanatra se hihetitek, hogy egy link pesti bölcsészhallgató még akár találkozhatnék is az angol királyi család… Azt a moslék Bárthelyit pedig élve nyúzom meg, ha addig élek is… Pletykás, jellemtelen vénasszony!

Üvöltéssel befejezett válaszom után mogorván elvonultam és a cuccomra vetettem magam. A hármastanács a többiek bevonásával komoly tárgyalásba kezdett. Mikor egy-egy tétova kérdést intézett valamelyikük hozzám, én az „ilyen zagyvaságról nem vagyok hajlandó beszélni . . . ti intelligens emberek vagytok" refrénnel válaszoltam.

A következő napokban a hír már más épületeket is elért. Konok, felháborodott tagadásom s az, hogy állandó jelleggel felemelt ököllel kergettem Bárthelyit (akit persze sosem értem utol), meghozza gyümölcsét. (Egy alkalommal fejszével üldöztem, ami különösen hatásosnak bizonyult.)

Ezekben a hetekben egy civil vájárral, Feri bácsival dolgoztam együtt. Mikor robbantásra vártunk, az öreg titokzatos mosollyal szilvóriumot húzott elő a tarisznyájából és megkínált.

– Mondja mán el nekem, hogy is vót az, mikor maga majdnem elvette az angol királynét feleségül?

– Először is nem a királynő volt, hanem a húga, másodszor is nem igaz. Maga intelligens ember, Feri bácsi…

– Én ugyan csak bányász vagyok, de nem hülye. Ha ilyen fontos dologról van szó, tudni akarok rúla. Nekem elmondhassa, senkinek se szólok egy szót se. Emlékezzen, én csempésztem a maga fekete leveleit, meg pálinkát is kap néha…

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Beadtam a derekamat. Elmondtam találkozásomat. Margarettel egy garden partin és hogy utána a cukrászdában… és hogyan ültünk egy biarritzi lokál homályában és hogyan csókolóztunk… Helyzetünk reménytelensége miatt hogyan csurogtak könnyeink a szánkba (ez különösen tetszett a szakinak)… és hogy Bárthelyi újságíróként járt akkor ott, de megígérte, úri becsületszavát adta, hogy soha senkinek…

Feri bácsi rövidesen távozott és Zsiga lőmesterrel tért vissza. A múltban ez a nagy bajszú, rekedt hangú szaktárs sokat ordítozott velem (termelési ügyekből kifolyólag) s ezért megrökönyödtem, mikor mosolyogva üdvözölt.

– Barátok voltunk mindig, Györgyey, s ezért nagyon bánt, hogy utolsóként kell megtudjam a szerelmi történetét. Egy ilyen nagy viszonyt egy valódi barát nemcsak megoszt…

Közben Bárthelyi a bánya más vájataiban terjesztette a történetet. Míg én a romantikus iskola hagyományait használtam fel meseszövésemben, ő olyan naturalista stílussal élt, ami Zólát is messze túlszárnyalta, inkább Henry Millerre emlékeztetett.

Egy hét múlva az aknaszájban kellett előadást tartanom. A főaknász magával hozta a tröszt igazgatóját. Az alfejesek már előzőleg (egyenként) közölték velem, hogy utálják a rendszert és a bebörtönzésemért legkevésbé sem felelősek. (Kissé már aggódni is kezdtem, hogy ha túl sokat beszélnek, még esetleg bajba hozhatnak az AVÓ-nál… A British Intelligence Service nem tartozott szigorúan az én reszortomba.)

A történetem végén a főaknász hozzám fordult:

– Mit szólna a királynő, ha megtudná, hogy maga bányában dolgozik?

– Nem a királynő, hanem a hercegnő! – igazítottam ki már ötvenedszer. – Maguk mondták, hogy írtak az újságok valami szerelmi ügyéről egy Townsend nevű kapitánnyal. Már biztos rég elfelejtett engem.

A főaknász elém állt. Szemei szikráztak az indulattól, kezét ökölbe szorította. Hangja harsogott:

– Hát lehet egy ilyen szerelmet elfelejteni? Soha! Soha! Soha! Az aknaszájban tapsvihar tört ki.

– Úgy van! Igaza van, Kálmán… jól mondja! Bravó!

A főaknász szerényen visszalépett s akkor az igazgató húzott félre. Arca sötét volt és én kissé aggódtam.

– Györgyey, ha netán… vagy mondjuk… nézze én nem akarok háborút… de ha mégis lenne… az angol hadsereg… tudja, nagy a haditengerészetük…, illetve… hiszen ért engem… szóval, mi van akkor… jobban mondva, mikor majd jönnek magáért… én…

Ma sem tudom, mit akart hallani, de nagylelkű hangulatban voltam. Kételyeim csak a nagy csatahajók Alföldön való átszállításával kapcsolatban akadtak.

– A bányát és a községet nem fogják bombázni. Ezt megígérem! Hálásan szorította meg a kezem és a főaknászhoz siettem:

– Nem tud ennek az úrnak helyzetéhez méltó munkát biztosítani? Mióta kiderült kapcsolatom Angliával, beosztásom nem volt embertelenül kimerítőnek mondható. Áthelyeztek egy szivattyúhoz, ahol nyolc órát olvastam, vagy látogatókat fogadtam. Csak akkor kellett volna a gombot lenyomnom, ha a pumpa leáll. Ez ottlétem alatt egyszer sem fordult elő. Azt hittem, én dolgoztam a Magyar Népköztársaság legjobb szivattyújával. Addigra már ezt a figyelmességet magától értetődőnek tekintettem a bányatröszt részéről.

– Ha lesz valami jobb, igazgató elvtárs – mondta a főaknász –, azonnal áthelyezzük az urat. Nem akarnánk, hogy a Györgyeynk megerőltesse magát.

– Kímélni kell az energiáját, hogy ha majd megint bevághat a hercegnőnek… – idétlenkedett egyik durva lelkű rabtársam. Civilek és fegyencek egyaránt megrovóan néztek rá. A második szint lőmestere meg is jegyezte:

– Maga, Grubácz, se nem úriember, se nem bányász. Maga nem való ebbe a társaságba!

Mikor felértünk, Sóvári fogadott. Két diploma (jog és filozófia) birtokosaként előkelő helyet foglalt el a tábor szellemi életében.

– Mondd meg nekem, kérlek, de őszintén, nekem ugyanis ebben nincs tapasztalatom… azaz a különbségről nincs fogalmam…

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Mit akarsz megtudni? – kérdeztem fölényesen és sürgetően, mert mint az uralkodóház tiszteletbeli tagjának, a zuhany eleje járt nekem, amikor a meleg víz még bővebben csurgott.

– Milyen érzés volt, mikor az angol világbirodalmat ölelted át a karjaiddal? – hebegte szerényen.

Nem válaszoltam, de zuhanyozás után felkerestem Bárthelyit. Sóvári áhítatos arca kételyeket ébresztett nemes keblemben a játék folytatását illetően.

– Le van… a kebled – mordult rám Bárthelyi. – Nálam nemcsak kételyekről van szó. Be akarom fejezni ezt a műbalhét. Nagyon szép, hogy te vagy a császár…

– Nem császár, hanem királynő, és nem is ő, hanem a húga, sőt a húgának a…

– Fogd be a pofád! Tudod, mi lett belőlem? A „pletykás Bárthelyi". Én vagyok az, aki elárultam a szerény, finom, úri Györgyey féltve őrzött titkát. Nekem ebből elegem van. Igaz, jönnek hozzám a klapecek, cigi is jobban csurran, még némi pia is, de emberileg már senki nem bízik meg bennem. A helyzet tarthatatlan. A tied is az lesz előbb-utóbb, mert állandóan újabb szerelmi pozíciókat kell számodra kitalálnom. Van fogalmad, milyen perverz alak vagy máris? Hogy miket műveltél a baldachinos ágyban…

Megegyeztünk Bárthelyi és Margaret érdekében lehúzzuk a rolót. Vanyekkel, Lintzel és még vagy húsz társunkkal ültünk a bánya mélyén. Bárthelyi szónokolt.

– Srácok, ez a Margaret-ügy csak műbalhé volt. Egy szó sem igaz belőle. Ideje, hogy abbahagyjuk.

Rám mutatott. Felálltam. Szándékom nemes volt és igaz. De ahogy a haverok szénporos képére néztem, valami megmozdult a lelkem mélyén. Nem volt szívem feláldozni az évszázad legforróbb szerelmét. Mint egy gramofon, úgy kezdtem el a mesét:

– Lenn voltunk a bányában Bárhelyivel – hadartam monoton hangon – és elhatároztuk, hogy egy valóban nehezen hihető műbalhét szervezünk. Sok egyéb elvetett ötlet után elhatároztuk, hogy azt fogjuk hazudni, hogy nekem Margarettel, az angol királynő húgával…

Az elején az aggodalmas szempárok megdöbbenten bámultak rám a szénporos képekből. Mire azonban gépiesen elhadart monológom vége felé közeledtem, boldog röhögés verte fel az akna csendjét.

– A baj csak az, hogy te nem tudsz hazudni, Györgyey – mondta Vanyek. – Át akarsz verni minket, apuskám, de ehhez sajnos nincs tehetséged. Valamennyien tudjuk, hogy a sztori igaz és ennek a fenséges kalandnak az emlékét sose fogod már elfelejttetni velünk. És te se, Bárthelyi, azt, hogy nem tartottad be úri becsületszavadat.

Bárthelyi rám nézett. Szemében harag és tisztelet váltakozott.

– Te, te, te, rohadt ripacs! – motyogta és elódalgott.

Margaret hercegnő, az angol királynő húga azóta szerepelt a sajtóban más férfiak társaságában is, férjhez is ment, el is vált. Nem tudom, volt-e bármelyik szerelmi viszonya megközelítően olyan forró, mint a velem való. Azt sem vehetem készpénznek, hogy miattam bomlott fel házassága. Azt viszont tudom, hogy Közép-Európában még ma is van egy bányászfalu, ahol jól emlékeznek a század egyik legnagyobb szerelmi históriájára.

– Micsoda rabok voltak itt valaha – mondogatja a töltős apa vájár fiának. – Az egyik például az angol királynő szeretője volt és mert nem lett belőle házasság, egy világbirodalom hullt darabokra.

Ilyen és hasonló tévedéseket szándékoztam írásommal tisztázni. Tárgyilagosan szemlélve az eseményeket, nem hiszem, hogy szerepem a Közös Piacba való belépésben, a Commonwealth struktúrájának átértékelésében, vagy akár az ír kérdés alakulásában döntő tényező lett volna. Ugyanakkor belátom, hogy ennek eldöntése hivatásos történészek és szociológusok feladata. Én csak a tények száraz közlésére szorítkoztam.

Orange, Connecticut,1980.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

LŐKKÖS ANTAL

(1928)

VAN-E AZ ARKANGYALOK SISAKJÁN TOLLBOKRÉTA?

- Maga is magyar? – kérdezte tőlem egy ötven körüli úriember reggel háromnegyed nyolckor az utcán.

Éppen a Volkswagen hátsó ablakára rakódott jégréteget kapargattam. Kritikus pillanatokban anyanyelvén gondolkodik az ember, általában hangosan. Innen volt a megszólítás, melyre mit is válaszolhattam volna.

- Sajó, mutatkozzál be szépen az úrnak.

Sajó, appenzelli parasztősök derék leszármazottja, megnézett, parolát adott, majd tovább folytatta az egészségügyi sétájához kapcsolódó műveleteket.

Így kezdődött Lakatos úrral való ismeretségem. Ettől a téli reggeltől kezdve majdnem minden áldott nap találkoztam vele. Az első hét hivatalosabb, hűvösebb légköre után Sajó már felszólítás nélkül köszönt. A későbbiek folyamán néha még a fűcsomók rugdalását is abbahagyta, hogy beszélgetésünkre figyelhessen.

Lakatos úrnak nem voltak protokoláris rendű problémái, gátlásai. A második reggel tudtomra adta – őszinte sajnálkozással hangjában - , hogy könyvtáros mesterségemet mélységesen lenézi.

- Nincsen abban semmi fantázia. Manapság a vénkisasszonyok is komolyabb foglalkozás után áhítoznak. Magának, öcsém – soha nem tegezett, bármennyire is összemelegedtünk – Amerikába kellett volna mennie, bár ott sem a régi. Sokat tudnék erről mesélni, megjártam én Amerikát!

Az idő sürgetett, nem kérdezhettem meg Lakatos urat, hogyan is élt Amerikában. Igaz, nem volt szükség a biztatásra. A harmadik reggel mindent megtudtam a kivándorlás körülményeiről.

- Amerikába csak akkor menjen ki valaki, ha mestersége van. A cipész sokkal könnyebben kap bevándorlási engedélyt, mint az ügyvéd vagy a tanár. Amerikában praktikus emberek élnek. Mikor hallottam, hogy a szabómestereket egyenesen tárt karokkal várják, elhatároztam, hogy ezzel a mesterséggel szerzek magamnak diplomáciai útlevelet az Újvilágba. Minden lépést előre kell meggondolni az életben, hátrafelé nem mehet már senki! A többi bevándorlót már a hajón összeterelték, számolgatták, lökdösték, előttem szalutáltak a hivatalnokok. Nekem nem volt batyum. Szabómesternek fél zsebben elfér a szerszáma. A tudományát meg a többit úgyis a fejében hordja… De nem untatom fölösleges részletekkel. Magának mindenképpen befellegzett Amerika.

Lakatos úrra nem lehetett megharagudni. Tárgyilagosan adta elő a dolgokat, kár lett volna megsértődni.

- Amerikába csak bejutni nehéz. Utána az együgyű is elboldogul. Akinek meg a fejében van az útravalója, az a madárral repülhet. Magam, először, a rengő lábú, rezgő csápú cserebogarakat szabadalmazhattam. El kell kezdeni valamivel, még Amerikában is – tette hozzá szerénykedő mosollyal. A játéknak sikere lett. Folytathattam a komolyabb találmányok kivitelezését. Különleges fogó a rács közé szorult gyerekfejek kiszabadítására. Akinek nem volt gyereke, az is vett belőle, s így piacra dobhattam módosított formában a bajba jutott kutyák és macskák megmentését célzó fogókat is. Megjegyzem, a kutya meg a macska nem olyan buta mint a gyerek, de ez nem zavarta az állattulajdonosokat.

Ezután is emlegette még a találmányait – hálósapka törpe papagájok számára, macskabajuszpedrő többféle szín- és szagárnyalatban, és Isten tudja még hány praktikus ötlet a gyermek- és állatbirtokosok elképesztésére és örömére. Hangjából azonban a gazdag műgyűjtő zavartsága érződött ki, aki káprázatos gyűjteménye szerényebb darabjairól beszél.

- Ha pénzt akar szerezni az ember, akkor ne legyen válogatós az eszközökben! – így állta útját minden további kíváncsiskodásnak. Komolyabb dolgokról lesz itt szó – tette hozzá titokzatosan.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Egyre korábban keltem családom legnagyobb bosszúságára. Hiába magyaráztam, hogy Lakatos úr rendkívüli tehetség, amilyen a magyarok közt is kevés akad, csak csúfolódtak a fokhagyma illatú macskabajuszpedrőn. Egyre kurtábban ütöttem el hát a beszélgetéseinkre utaló kéréseket.

- Még nem kérdezte tőlem, hogy miért jöttem vissza Európába – kezdte el fontoskodva. Terveim vannak, igen nagy terveim. Az európai koponyához amerikai pénz kellett, ez a visszatérésem magyarázata. Mondja öcsém, maga még soha nem gondolkodott azon, hogy milyen rosszul megy a világ sora? Meglepődve álltam, míg kémlelően végig kutatta a téli reggeli utcát. Sajó kurtán vakkantott, így bizonyította éberségét.

- Nagyon beteg ez a világ, öcsém. Rablás, gyilkosság, zavargások, bármerre tekint az ember. A nagyhatalmak megegyeznek egymás között a kicsinyek rovására, s amikor a kis ország megpróbálja keresni az igazát, csak a vállukat vonogatják a zöldasztalok betyárjai. Magának soha nem jutott eszébe, hogy ilyenkor közéjük toppanjon s közéjük vágjon, hogy szétrepüljenek az ásványvizes üvegek?

Bevallottam, a lelkem mélyén gondoltam ilyesfajta megoldásra, ha nem is ebben a formában.

- Na, látja! – és köszönés nélkül otthagyott a lehelettől füstölgő téli reggelben. Sajó rámpillantott, aztán ment a gazdája után.

A következő reggelen hiába tekintgettem körül, hiába kotorgattam a szokásosnál hosszasabban az ablakra rakódott hó- meg jégréteget, Lakatos úr láthatatlan maradt.

Már-már lemondtam a reményről, hogy viszontlátom, mikor egy nap újra megjelent.

- Éjjel-nappal dolgozom, nem érek rá a beszélgetésre. Annyit azért mondhatok, a legjobb úton halad minden.

Sajó is fölbukkant gazdája mögött. Első bal lábán hatalmas kötés fehéredett.

- Sínbe kellett rakni a lábát. Valami bolond autós ütötte el a járda szélén. Ideje lenne véget vetni az ő garázdálkodásaiknak is. A jelenben nem érek velük foglalkozni. Igen fontos pillanatok előtt állunk. Végre sikerültek a kísérletek, sor kerülhet a hadműveletekre.

Nagyon bambán nézhettem rá, mert jóakaratúan elmosolyodott.

- Ne féljen, magát is kipróbáltam ez idő alatt! Nem csalódtam, megbízhatok magában. De olyan eseményeknek lesz majd a tanúja, melyeknek álmaiban sem adna hitelt.

Sajót a hátsó ülésre tette és beült mellém az autóba. Gondosan behúzta az ajtót, kimutatott az ablakon.

- Megfigyelte ezt a sok anarchista plakátot a házak falán, a lámpaoszlopokon meg a fák törzsén? Jól nézze meg őket, utoljára lát ilyen rondaságot. Büszke vagyok erre a találmányomra. Láthatatlan sugárról van szó – tudományos magyarázatát úgysem értené meg – mely olyan simává tesz minden felületet, hogy a világ legjobb ragasztója se fogja. Hiába kenik be akármilyen vastagon, egyszerűen lecsúszik róla. Hát erre befizethet! Úgyis magára hárul a feladat, hogy körbe vigyen a városban sötétedés után, mikor a titkos plakátragasztók elkezdik munkájukat. Szinte látom már erőfeszítéseiket, elképedésüket meg néma dühüket, ahogy gyűrik, nyomkodják a folyton lecsúszó plakátokat. Garantálom, közbelépésem után tiszta lesz a város, amilyen nem volt soha még! Ugye, milyen egyszerű az egész? Nem mondom, a hatóságoknak is eszébe juthatott volna, de hát a hatóságok meg a sütnivaló…

Lakatos úr nem titkolt élvezettel olvasta le arcomról gondolataimat. Tökéletesen igaza volt. Mindig a legegyszerűbb megoldás a leghatásosabb. Ezek a ragadni nem akaró plakátok!

Aznap késve értem munkahelyemre. Folyton a hirdetőoszlopok, palánkok, házfalak tarka-barkaságát lestem, és elképzeltem a nagy lombhullást, hogy Lakatos úr szavaival éljek.

- A plakáthadművelet jó lesz előételnek – kezdődött másnap minden átmenet nélkül beszélgetésünk. A kép- és szövegvetítő sugárral a politikai élet közepébe vihetjük a beavatkozást. Idézze maga elé, öcsém, az ellenzék vezérét – nevet is súgott fülembe Lakatos úr, hogy mutassa, tisztában van a helyi politikai helyzettel -, amint éppen a nagy választói beszédét mondja lelkes párthívei társaságában. Megvádol élőt-holtat, pellengérre állítja a kizsákmányolást, a korrupciót. És ekkor, a legforróbb pillanatban, képek jelennek meg mögötte a falon, kurta szöveggel, hogy mindenki elolvashassa. Az egyik kép dőzsölés közben ábrázolja a nép atyját, a másikon vastag borítékból számolja a pénzt egy idegen nagyhatalom titkos megbízottja

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

jelenlétében, a következőn éppen utasítást ad talpnyalóinak a nagy népszerűségnek örvendő helyettese lebuktatására, és így tovább, és így tovább.

Hang nem jött ki a számon. Csak gondolataim váltották egymást sebesen. Ha jól emlékszem, egy állandóan fejemben zsongott: mégis van elégtétel ezen a becsapott és elárvult földtekén is.

Lakatos úr ez egyszer nem figyelt rám, folytatta tovább, mintha ott se lettem volna.

- A helyi politikába való beavatkozást próbának szántam. Nekünk messzebbre kell néznünk. Mi az egész emberiség igazát keressük, főleg az elnyomott kis nemzetekét. Az ENSZ fóruma elé fogunk állni, ott leszünk a plenáris üléseken és hallatni fogjuk hangunkat. Leleplezzük a cinkosságot, a szemérmetlen, mosolygós, szmokingos hazugságot. Fölvetítjük az ülésterem falára az egyesült nemzetek minden gyávaságát, hitszegését, álszent kézmosását. A világ lelkiismerete nevében szólalunk meg.

Olyan láng lobogott szemében, hogy engem is megcsapott tüzének heve. Szédelegve jártam, egész nap. Százszor magam elé idéztem a fölséges jelenetet, amint a nemzetek képviselői fönnakadt szemmel, elálló lélegzettel követik a tetemrehívó képek sorjázását. Csak bejussak Lakatos úr mögött a terembe! Rendkívüli eseményeknek, rendkívüli időknek lehetek tanúja – lelkendeztem bódultan.

Micsoda fantasztikus agymunkával jutott el idáig, hogy kezében tarthatja népek, nemzetek sorsát, odakiálthat a hatalmasoknak, szembenézhet a zsarnokokkal.

Lakatos úr találmányai között olyan sugár is akadt, mellyel közömbösíteni tudta a távolbalátó állomások adását, tetszés szerinti műsort sugározva. Azon országok sorsa lebegett szeme előtt, mondotta, melyek kormánya teljes tudatlanságban tartja a népet és csak olyan hírt enged közölni, mely céljainak épp megfelel.

Az idegen nyelvek meg nem értéséből származó nehézségek megoldására fordító gépe is volt, mely tetszés szerinti nyelven továbbította a bele mondott magyar beszédet. Csak egy mutatót kellett odébb tolni a nyelvek listáján. Ez a szenzációs gép igen megnyerte tetszésemet, ám kurtán elhallgattatott, mikor buta módon megint a technikai részletek után érdeklődtem.

Lakatos úrral való megismerkedésem óta egészen más világba kerültem. Nem bosszantanak többé a szónokok szédelgései, az álszemérmes nyilatkozatok, a nagyhatalmak cinikussága. A csodatévő sugarak már képzeletemben igazságot szolgáltatnak, s a legnagyobb gazságra is könnyedén legyinthetek: lesz még szó a dologról!

Pedig az igazi meglepetés, számomra is, csak ezután következett.

- Olvassa! – parancsolt rám egy reggel rongyos újságkivágást tartva szemem elé.

A *Tribune*nek egy régi számában jelent meg a gyűrődés után ítélve sokat olvasott hír. A hírügynökség jelentése szerint titokzatos zöld fényt kibocsátó tárgyat figyeltek meg az egyik falucska lakói a svájci Jurában. A keresésére kiküldött legények hat csipogó hangot adó lényt pillantottak meg az erdőben. A kurta termetű lények közeledtükre szétszaladtak és eltűntek. A szerkesztő megjegyzése szerint a legények józan életű, szavahihető, katonaviselt polgárok voltak mindannyian.

Kérdőn néztem Lakatos úrra.

- Én megtaláltam! – hajolt a fülemhez.

Nem értettem.

- Hát a repülő csészealjat, amin a csipogó lények jöttek.

- Már ki is próbáltam, folytatta tovább, miután látta, értelmes közbeszólást ma reggel nem várhat tőlem. – Nevetni fog, de könnyebben eligazodik vele az ember a világűrben, mint itt a földön.

S ha eddig magyarázat nélkül átsiklott a technikai oldalán a jelenségeknek, most annál nagyobb gondossággal írta le a gép berendezését, működését. Megemlítette, hogyan bukkant rá a hat lény még életben maradt vezetőjére.

- Igen sok sületlenséget össze-vissza beszélnek a földön kívül élők alakjáról. Humanoid formájuk van nekik is, csak éppen kisebbek, mint mi vagyunk.

A gondolatátvitel segítségével a vezető elmesélte Lakatos úrnak szerencsétlenül végződött kalandjukat. Nagyon hasonlított a táj az ő égitestük vidékéhez, így meggondolatlanul levették lélegző sisakjukat. Későn

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

jöttek rá, hogy túl erős nekik a földi levegő s a szervezetük nem bírja már feldolgozni. Arra kérte Lakatos urat, hogy vegye birtokba a gépet, vele meg ne törődjék, mert halála után szét fog bomlani atomjaira és eltűnik a világűrben. Még annyi ereje maradt, szerencsére, hogy a repülő csészealj működését elmagyarázza és megnyugtassa, hogy a motor energiaforrása száz éven belül nem fog elapadni.

- Hál' Istennek, hogy erre is gondolt – tette hozzá Lakatos úr. Mi lett volna, ha a gép egy szép napon csak úgy belepottyan a világba, üzemanyag híján.

Attól félek, nem tudom hűen visszaadni szavait. Beszélt a világűr térképéről, galaxiákról, csillagködökről, és úgy dobálózott a fényévekkel, mint szatócs a centiméterekkel.

- Fantasztikus lehetőségek rejlenek ebben a gépben. Zajtalanul száll, sebesen, mint a gondolat. Különösen a mágneses tere erős. Azt hiszem, ezt a sajátosságát kellene először kiaknázni.

Szerettem volna részt venni a tervek kidolgozásában, de Lakatos úr csak legyintett, ha valamivel előhozakodtam. Az igazat megvallva, elég gyatra eredmények születtek fejemben. Az ő ötleteiben mindig volt valami egyszerűség, magátólértetődöttség. Lemondtam a hiába való iparkodásokról, s az inas álmélkodásával követtem ezután mesteri elmefuttatásait.

Az utóbbi napokban a mágneses térben rejlő lehetőségek gyakorlati alkalmazása foglalkoztatta leginkább. Az épülő autóút gép- és anyaglerakatánál kísérletezett űrhajójával estelente, mikor nem járt arra senki. Nekem is erősen megtiltotta a leskelődést. Pedig mit nem adtam volna érte, ha megláthatom már az űrből leszállt repülőcsodát! Kérleltem, rimánkodtam neki, de csak türelemre intő mosolyával találkoztam. Meg ígéretet tett, hogy mindenben én leszek az első. Igaz, az egyszerű hallgató szerepében is olyan élményekben volt részem, melyek nem mindenki számára adattak meg.

Így, például, a nagy terv, a két világhatalom térdrekényszerítésére. Lakatos úr kezét dörzsölve örvendezett, hogy nincs az a súly, melyet gépével föl ne emelne.

- Úgy szippantja magához a nehéz vasgerendákat, mintha száraz szalmaszálak lennének. Az óriási útépítő gépekkel meg olyan könnyedén száll, mint a sólyom a verébbel. Öcsém, a hadihajókat szedhetjük ki a tengerből! Tudom, a tenyeremből eszik az amerikai elnök mikor a Fehér Ház előtti téren találja egymás mellé döngetve az egész Hatodik flottát repülőgép-anyahajóstól. A szabadság olyan bajnoka lesz belőle rögtön, amilyenre nem volt példa még a történelemben.

- És amikor a Kremlben megkapják az ultimátumot: negyvennyolc órán belül kivonulni Közép- és Kelet–Európából. S ha nem mozdulnak, mert nem fognak mozdulni, a negyvennyolc óra lejártával megkezdeni a Vörös térre hordani a Földközi tengeren cirkáló hadihajóikat, még az üzemanyag-szállítókat is, hogy minél nagyobb legyen a rakás. Aztán fölszállni a hajódomb tetejére és onnan kiáltani szerteszéjjel, mint a …

- Mint a lángpallosú arkangyal, úgy fog onnan megszólalni Lakatos úr! – ragadtattam el magam lelkesedésemben.

Meghökkenve rám nézett, aztán szigorúan megintett.

- Csak semmi túlzás, öcsém! Maradjunk a realitásnál. Itt konkrét tényekről van szó, és nem holmi arkangyalokról.

Már-már azt hittem, végleg megharagudott. De harmadnapra újra megjelent.

- Nem is volt az olyan nagy butaság, a múlt nap. Kell valami külsőt is adni a dolgoknak, másképp nem hisznek bennük az emberek. Sokkal többet érnénk el, ha például arkangyal-öltözetben léphetnék ki a repülő csészealjból a hajórakás tetején, vagy mondjuk az Egyesült Nemzetek palotája előtt. Viszont a nevetségességet minden áron kerülni kell. Mégsem jelenhetek meg mindenféle vicces maskarában. Magára bízom öcsém, hogy az arkangyalok ruhájáról a dokumentumokat összekeresse. A könyvtárban ez gyerekjáték lesz.

Egy heti lázas munkámba tellett, míg valamirevaló eredményre jutottam. Izgatottan vizsgálgattuk a képeket. Változatosnál változatosabb arkangyal-ruhák szerepeltek a fametszeteken, rézkarcokon, litográfiákon. Alig tudtunk dűlőre jutni az összehasonlító tanulmányozás folyamán. Végre sikerült megtalálni a legjellemzőbbet, a vértes, sisakos arkangyalt. És itt kezdődött a baj. Ugyanis a kiválogatott képek felén tollbokréta volt a sisakon, míg a másik felén semmi.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Lakatos úr megmakacsolta magát. Azt mondta: tapodtat nem mozdul, míg bizonyosságra nem jutunk, van-e az arkangyalok sisakján tollbokréta. Nem megy el addig a világkonferenciákra, hogy ott az elnyomottak hangját hallassa, és a repülő csészealjat sem hozza ki titkos rejtekhelyéről, hogy hadihajókat halásszon ki vele az óceánokból.

Hiába érveltem, hiába emlékeztettem az igazságtalanságokra, appelláltam lelkiismeretére. Lakatos úr hajthatatlan maradt. Amikor a vita hevében elragadtattam magam, még a ragasztót csúsztató sugár bevetését is megtagadta. A reggeli randevúkról meg egyszerűen elmaradt.

Mit tehetek mást, azóta is bújom a könyveket, faggatom a szakértőket, hogy eldönthessük a fontos kérdést: van-e az arkangyalok sisakján tollbokréta. Nem engedek magamnak pihenést, jól tudom, az emberiség sorsa forog kockán. A világot csak Lakatos úr közbelépése mentheti meg.

Genf, 1971.

ROMANTIKUS TÖRTÉNET

Autóút melletti kockás vendéglőben ülök. Limonádét kértem. A pincér sokáig kotorász az üvegek között. Pincért mondok, a fene enné meg, pedig nem is tudom, hogy hívjam valójában ezt az alakot. Fehér kötényblúzban van, mint az orvosok, s villogó fémvillával nyitogatja az üveget. Kiönti a sárga folyadékot, aztán a kupakocska belsején kapargatja a parafabetétet négyszögletes körmével. Nézegeti, vizsgálja. A művelet végén szitkozódva dobja a sarokba. Nagy halom kupak sötétlik ott, csipkésszélű, drótos, parafával vagy anélkül.

- Minden tízezredik kupakba tesznek egy cédulát. Aki megtalálja, vadonatúj Packard kocsit kap. Érti, uram, vadonatúj Packardot. Automata sebességváltó, air-conditioner, hideg-meleg víz. Aztán itt hagyhatom ezt az üvegkalitkát. Mehetek én is, beállhatok a sorba, a többiek közé.

- Nem valami üzleti trükk ez? – vetem közbe.

- Én is gondoltam erre, uram. De éppen a múltkor volt itt egy vendég, limonádés kupakon nyert Packardon. Micsoda kocsi, uram! Pincér volt, mint én. S ha látta volna! Csak hát nehéz dolog. Köröm kell hozzá. Ide süssön!

Mutatóujján vastag köröm szélesedett. Ritkán láttam ilyen körmöt. Két széle behajolt, mint a csipesz ága.

- Unalmas mesterség az enyém, uram. Bámulni az elvonuló kocsikat, a betévedt vendégnek meg kiönteni a limonádét. Mindig ugyanaz a limonádé. Rá se tudok már nézni erre az undok sárga folyadékra. Ugyanaz a márka. Mást nem is tartunk. Akkor vagyok csak boldog, ha odaülhetek a sarokba, a kupakok elé, s válogathatom. Valamiért csak kell élni, nem?

Bólintottam. Persze, élni kell valamiért. S olyan mindegy, hogy miért. Az a fontos, hogy legyen valami a napok, hetek, hónapok, évek végén. Limonádés kupak a pincérnek, nekem meg…

A pincér a halom előtt ül. Egyenként szedegeti a kupakokat, körmével megpiszkálja a parafát, keresi a bűvös papírdarabot. A lehulló kupakok tompán zörögnek a lába mellett. Hol hallottam már ezt a zajt? Tudom már. Diákkoromban, a televízió stúdiójában. Osztriganyitogató versenyt rendezett a televízió, egy amatőr és egy professzionista között. Melyik tud több osztrigát kinyitni öt perc alatt. Ott zörgött így a lehulló osztrigahéj. Ez a kupakhalom is úgy néz ki mint egy kibelezett osztrigahéjkupac.

A pincér fáradhatatlanul kaparássza a kupakokat, közben bűvös szavakat mormog, ki tudja, melyik távoli öreganyjától hallotta.

Nézem az úton elvonuló autóáradatot. Sűrű sorokban követik egymást a kocsik, olyan szélesen, hogy a vendéglőből nem is látszanak a szembejövők. Helikopterek vigyáznak fölöttük nehézkes kelepeléssel. Lelecsapnak a sarokra, benzintartályokat eresztenek alá, vagy a bajba jutott kocsikat emelik ki a menetből, karmos hágcsódarukkal.

Az én kocsimat is így emelték ki. Mikor is? A sárga folyadék szintje nem süllyed a limonádés üvegben. Undorral tolom odébb és irigykedve fordulok a pincér felé, ki a halomra görnyed, mintha titkos szertartást

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

végezne. Ha én is melléje ülnék? Ha én találnám meg a Packard kocsit jelentő cédulácskát? S ha megtalálnám? Beállhatnék-e újra a sorba, s ha beállnék, megtalálnám-e Mariannát? Melyik sort választanám? Az elmenőt-e, vagy a szembejövőt?

Mikor elindultam, évekkel ezelőtt, akkor még négyes sorokban mentek a kocsik. Négy sor előre, négy sor szembe. Akkor a sorból is ki lehetett állni. Amikor csak kedve szottyant az embernek. Lábat kinyújtani, szellőzködni, fát támasztani, virágot nézni. Még az is volt akkor, virág az út mentén. Lila, sárga, kék, bodrosszirmú, lepkecsalogató.

Folyócska mellett élt a család: anyám, apám, három testvérem. Gyermekkoromban csak a lepkéket hajkurásztam a ház mögötti réten. Micsoda lepkék szálltak arrafelé! Akkora sötét szem izzott a szárnyuk végén, hogy az egész világot megláttam benne, még a csillagokat is. Ám ahogy nőttem, úgy lett kisebb a föld, szűkült össze a szem a lepkék szárnyán. Az utolsón, amit láttam, már csak nagyítóval vettem észre a szemet. Szürke pontok táncoltak a lencse alatt, de nem láttam se a rétet, se a csillagokat. Mindig nagyobb darabot hasítottak ki a tájból. Jöttek a szörnyfogú földkotrók, gyaluk; a kivágott részt elsimították, lebetonozták. Aztán ott is megeresztették az autóáradatot, s jöttek a kocsik, tömött sorokban, éjjel, nappal.

A mi földünket még védte a folyócska. Úgy éltünk, mint valami szigeten. Aztán a folyót is befedték egy nap. Szürke betontakarót húztak rá, s az autók egészen a házunkig jöttek. Összeült a családi tanács. Valaki fölöslegessé vált. S ennek a valakinek mennie kellett. Én voltam a legfiatalabb, az én jussom volt a folyóparti rész… Utolsó otthoni napomon szerettem volna még egy lepkét fogni. Nagy, bársonyos szeműt, melynek mélyén fölvillan a körtefával árnyékolt ház és megragyognak a ház fölötti csillagok. Csak egyetlen lepkét találtam, kéket, egészen kicsit. Nem hoztam el, hátha ez volt az utolsó, a réten is.

A ház előtt állt a frissen vásárolt kocsi. Anyám fölvirágozta – mennyit keresgélt szegény, míg egy csokorra valót összeszedett! -, bátyáim komoly arccal tapogatták, becsülgették, mint a vásári marhát. Apám megáldott – nagyapjától tanulta ezt, bár félt, hogy valami hibát tesz a mozdulatban, s elmegy az áldás ereje – s odavonultunk az úthoz. Beültem. Bátyáim kilesték a kocsisorban a nekem szükséges három méter hézagot, aztán nagyot kurjantottak: most!

- Még egy limonádét? – rezzent föl a pincér. Előhalászta villogó fémvilláját, a pult mögé állt és hunyorogva mustrálgatta az üvegsorokat a rekeszben.

- Nem akarom rábeszélni. Isten ments! – pillantott asztalomra.

- De a fene sose tudja ezekkel a kupakokkal. Hátha most!

- Hátha most! – tűnődtem el, közben beleegyezően bólintottam.

- Tudja mit? Ez a magáé lesz! Azzal a kitett kocsival úgyse állhat be a sorba.

A kupak elém penderült. Kezembe fogtam, megpróbáltam kikaparni a parafát.

Nem sokáig nézte ügyetlen kaparászásomat.

- Bízza csak rám! Majd ha a tízezrediket nyitja, magának is több gyakorlata lesz.

A parafa meglazult, de még tartotta ujja között, nyújtva a pillanatot. Aztán úgy csúsztatta lejjebb-lejjebb, int a vérbeli huszonegyezők a fedőkártyát.

- Isten uccse, nem sajnáltam volna magától a Packardot! – csapta a többi közé a kupakot.

Úgy láttam, félt, hogy ez lesz a tízezredik. Szint megszerettem, ahogy megkönnyebbült képpel ment vissza a sarokba.

A kupakok olyanformán zörögtek most, mint bütykös néne-kezekben a gledicsiamag-olvasó. Egyik szem a másik után, fölülről lefelé, aztán vissza, előlről. Mint az autók ott kint a sorban…

Sikerült! Bátyáim kiáltására megugrattam a kocsit s minden nehézség nélkül besoroltam. A tükörből még láttam integető anyámat, apám kalapját, bátyáimat, aztán a ház is eltűnt, csak az autótetők púposodtak, előttem, mögöttem.

Elhelyezkedtem. Beállítottam a sebességet, akár szundíthattam is a volán mellett. Szemügyre vettem a szomszédokat. Előttem kövér úr hajtott. Tarkóján megtűrődött a ránc, rózsaszínűen, efölött pihés haj göndörödött. Jókedvem támadt. Mintha szőrös disznóbélbe töltötték volna a hurkát! Nevettem egyet. Nincs

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

veszve semmi. Az élet mindig elénk tálal valami szórakoztatót. Szőrös bélbe töltött hurka! Még gőzölög is enyhe párák lengik körül, beárnyékolják, ellibbennek róla. Szivarozik az úr.

Mögöttem ugatás hallatszott. Megigazítottam a tükröt. Házaspár ült a kocsiban, az asszony ölében kutya. Az ugatott. Pudli volt, vagy mi a fene, mindig összekeverem a kutyafajtákat. Az asszony csitította, babusgatta. Nem használt. Úgy éreztem magam, mint egy betolakodó. Gyorsan megemeltem kalapomat: ezekkel a házikutyákkal soha nem jön tisztába az ember. Erre nyájasabb lett s diadallal mutatta felém az időközben előkerült műcsontot. Befogadott a dög!

Ezek lesznek hát a szomszédaim…

Balra pillantottam. Lány nézett velem farkasszemet, kutatóan, vizsgálódva. Zavaromban újra fejemre raktam a kalapot és megemeltem. A lány elmosolyodott és bólintott.

A lány is befogadott! Járhattam volna rosszabbul is. Ez a sorbanállás olyan, mint a születés. Kinek milyen a szerencséje. Van, aki bíborban születik, van, aki rongypólyában… Csúnyán, vagy szépen, egészségesen, vagy hülyén…

Tetszett a lány, első pillantásra. Jól formált koponyáját hajviselete sem tudta elcsúfítani. Nyugodtan ült, csak fitos orra volt éber, meg a fölfelé néző két mellegombja.

Melegem támadt, leeresztettem az ablakot. A kerekek surrogása alig észrevehetően erősödött. Nyárdélutáni patak folyik így, békésen, nyugtatóan. Az el-elsuhanó helikopterek zaja is megszelídült: lustán kelepelő malmokhoz hasonlítottak.

Beszédbe elegyedtünk. Mariannának hívták. Messzi nagybátyja örökségéből kapta a kocsit, különben árvalány volt. Fél éve járta az utakat. Kezdetben ő is a szélső sorban hajtott. Nézhette a tájat, kiállhatott a sorból. Aztán megszélesedett az út, jött a negyedik sor, s ő beljebb került. A szomszédok? Kijön velük, csak az előtte lévő fiatal házaspárt nem szereti nézni. Pirosan mondta ezt, zavartan, el is hallgatott gyorsan.

Aztán én meséltem el az egész életemet. A házat, a rétet, a lepkéket.

- A csillagokat is lehet látni bennük? – hitetlenkedett.

- Mindent! – erősködtem.

- Még soha nem jártam réten! – vallotta meg.

S én újra meséltem a rétről: a virágokról, a füvek csúcsán hintázó bogarakról, tücskökről meg pattanó szöcskékről, bársonyszemű lepkékről.

Órák hosszat beszélgettünk így. Közben az előttem lévő úr szivarra gyújtott, mögöttem meg többször is mérgesen felugatott a pudli. Ilyenkor gyorsan megemeltem kalapomat, s ez mindig lecsendesítette.

Aztán egyre kevesebb szót váltottunk. Csak néztük egymást. Ha nyugodt volt az út, felém nyújtotta kezét, s így mentünk a sorban, kéz a kézben.

Sajnáltam, hogy nem nézhettem mindig a szemét. Pedig abban is megragyogtak már a csillagok, megvillant a körtefa árnyékolta ház is, élesebben talán, mint a lepkék legtündöklőbb bársonyszemén…

- Fogom a disznó lábát! – ordított rám a pincér. – Idenézzen, letörött a körmöm széle! – s az orrom alá dugta vastag ujját.

Bambán meredtem a szeme közé.

- Higgye el, uram, a cél előtt állok!- kerekedett diadalra a képe.

- A Falábú Kalózban olvastam ezt: a kincskereső ásója hirtelen kemény tárgyba ütközik és pendülve eltörik. A Falábú diadalmas káromkodással négykézlábra ereszkedik, tíz körmével kaparja a földet, s hamarosan szeme elé tűnik a megvasalt láda sarka… Ebben a kupakban lesz a cédula!

Megbűvölve néztük a csipkés pléhjószágot. Óvatosan elhúztuk mellőle az üvegeket és a poharat. Nem mertünk hozzányúlni. Milyen kis vacakon múlik az ember szerencséje! …

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Fülsértő kelepeléssel csapott le az előttem hajtó kövér úr kocsijára egy helikopter. Karmos kötéldaruk ragadták meg s a következő pillanatban már a levegőben himbálózott. Hadonászó kezét láttam csak s a gomolygó szivarfüstöt.

- A marhák! Azt hitték, kigyulladt a kocsija! – szitkozódtam. A kocsim azonban már az ő kocsija helyén szaladt, s Marianna elmaradt tőlem. Sírni tudtam volna dühömben. A tükröm sarkából észrevettem még könnyes szemét, integető kezét. Kétségbeesve próbáltam átváltani a másik sorba, az ő sorába. Csikorgás, üvegcsörömpölés. Kelepelő árnyék suhant fölém, karmok csapódtak a kocsi pereméhez. Emelkedni kezdtem én is. Mögöttem dühös ugatás harsant: gyorsan megemeltem kalapomat. Vonaglott, tűrődött a kocsik teteje, s a helyem körül kis kéz libbent ki az egyik kocsiból, mint vergődő lepke…

- Megnézzük? – reménykedett szemembe a pincér.

- Talán majd én! – bátorítottam.

- Nem, nem – tiltakozott babonásan. – Kéz kell ehhez! A körmöm bal sarka még épen maradt.

Lélegzetvisszafojtva kerülgettük a kupakot. Kövér csöppek gyűltek homlokunkra, kezünk nedvesen tapadt az asztal lapjához.

- Köpni kell, az hozza a szerencsét!

Loccsanósat köptünk, egyszerre, mintegy vezényszóra. Hálásan pillantott rám s megkönnyebbülve nyúlt a kupak után.

A parafa makacskodott. Apró morzsák hullottak az asztalra, verítékcsöppekkel keveredve.

- Éreztem! – suttogta elgyötörten, mintha most jönne a neheze. Pedig a cédulácska már az asztalon pihent. A Packard gyár vezérigazgatójának aláírása volt rajta, megcáfolhatatlan élességgel.

- Hát akkor önre hagyom uram, a vendéglőt – tette vállamra a kezét. – És semmi neheztelés, igaz?

Belebújtam az orvosi köpenyhez hasonló ruhadarabba, átvettem a fémvillácskát, a pincért egy székbe nyomtam és meghajoltam:

- Limonádét parancsol, uram?

Szégyenkezve nevetett, mikor kiöntöttem az undorító sárga folyadékot. Ahogy visszatette poharát, láttam, most ivott először életében jóízűen limonádét.

Telefonáltunk. Másnapra meg is érkezett a vadonatúj Packard kocsi. Automata sebességváltó, air-conditioner, hideg-meleg víz. Büszkén veregette meg a motorház tetejét, mint jóvérű csikó nyakát.

Indulásra készen állt, de még mindig magyarázott:

- Ne feledje el, uram, köröm kérdése az egész. A köröm széleit kell megnöveszteni…

Akkora jóindulat sugárzott róla, hogy talán a körmét is rámhagyja, ha kérem.

- Üzennem kellene Mariannának! – villant át rajtam. Legalább egy lepkét küldeni neki. De hol van Marianna? S hol vannak lepkék? A kocsik hulláma torlódva gyűrűzött tovább. Reménytelenül legyintettem.

A Packard indulása már nehezebben ment. Talán napokig leshettük volna a kocsikat, ha közben el nem visz egyet a helikopter. S éppen a szélső sorból!

Magasra emeltem kezem és nagyot kiáltottam: most!

Ülök a kupakhalom előtt. Keresem a bűvös cédulát, miközben vastagszik és négyszögletesre nő a körmöm. Fehér blúzomban a villogó fémpálcával olyan lehetek, mint valami tudós, aki az élet titkát kutatja.

Genf, 1962.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

KARÁTSON ENDRE

(1933)

TÖREDÉKEK A PARADICSOM VISSZAHÓDÍTÁSÁBÓL

„Napnyugatkor indul csak a hajó” – ez a hír terjed el. Egyesek szerint a kikötőparancsnok tagadta meg az engedélyt, de senki sem biztos benne. Lehet, hogy egyszerűen ez a szokás. Amíg nem csitul a szél, a tenger túl veszélyes. Persze lecsitulhat hamarabb is. És akkor újabb utasítás értelmében előretolódhat az indulás.

„De ha nem enyhül éjjelre sem?” – veti fel valaki, s a körötte ácsorgók kelletlenül nevetgélnek. A gáton átcsap egy hullámtaréj, a kövek lábánál ücsörgők szétugranak. Lekuporodnak, arcukat karjukba temetve, miközben a homok tovább záporozik. Nyughatatlan ez a mozdulatlanság: hol egy kar túr csomagja mélyére, hol hunyorogva nyílik egy szem s fürkészi a mólót. Véges végig árboc árboc mellett, hozzájuk verődő acélsodronyok érthetetlen morzejeleket pengetnek rajtuk. Így tart ez órák hosszat, holott órák óta úton kellene lenni.

A hajó valósággal nekiugrik a hullámoknak. Ki gondolta volna, hogy ekkora erők feszülnek a rozoga tákolmányban! Rázza le magáról a kikötő árnyait, fúrja magát a napnyugtával fellángoló víz kavargásába. Sós párával borított ablakai meg-megmerülnek a frecsegő áradatban, az elszabadult nagy test őröl, nyújtózva visszaloccsan, ágaskodik megint. Elsüllyed mögötte a látóhatár szilárd ábrázata, magára marad a mélységgel, mely ölével rázza, száz karjával gyömöszöli.

Kórusban felhangzó kurjantás fogadja az első hintamozgást. Felderülnek a szurtos arcbarázdák, vadidegen szomszédok kacsintanak össze a társalgó felfordulásában. Roham volt a beszállás; a tülekedés után hátizsáktorlaszok kényelmetlen útvesztőjében terpeszkedtek el az utasok. Végre elérhetővé vált a legendás sziget, mit se számított az utazás. Volt, aki rágógumit bontott, volt, aki útikönyvét forgatva gondolatban már a partra is lépett, volt, aki alvással próbálta semlegesíteni az időt: egy szőke nőkből álló északi csoport gépies falatozásnak látott. Az ő asztalukról indul el egy terebélyes papírzacskó a második hintamozgással: emelkedéskor felborul, süllyedéskor narancsot, paradicsomot gurít bútor- és emberlábak sűrűjébe. Kuncogás hallatszik innen is, onnan is, alig gyengébben, mint a kezdetlegesen terített asztal melletti nyikkanás. Egy elszabadult sörösüveg csurgatja tartalmát a legmagasabb, legkövérebb, szőke nőre, aki védekezés helyett nyikkan megint, majd szirénaszerűen felvisít. Dülledt szemmel mered egy rosszul bereteszelt ablakra, melynek nyílásán víz zuhog be. Hiába zárják el nyomban a lelocsoltak az ablakot, a nő nem tudja levenni tekintetét a lefelé lendülő égboltról, a boltozatra csapó tengerről, és végítéletre készülve eszeveszetten visít.

„Nem bírom!” Ennyi vehető ki a süvítésből, melyet bálnakapacitású tüdeje, egész hústorony mivolta erősít fel. Nyakerei vörösen kígyóznak, rengeteg melle egyre tágabb teret hódítva dudorodik a mélyen kivágott trikóból és kipukkanással fenyeget. Színpadiasan hadonászik, bele akar kapaszkodni a szomszéd nőbe, akinek az arcába csapódó tőgy torkára forrasztja nevetését, sőt előtörő sikoltását is egy pillanatra, míg egy újabb hullámlökéstől mindketten rá nem hanyatlanak a mellettük szendvicsező varkocsosra. Dominóként zuhannak el, magukkal rántva egy fémcsövekre szerelt emeletes hátizsákot, mely felborultában gyűrött fehérneműt borít rájuk. Hörgés, nyivogás, káromkodás tör elő háromszólamúan a mélyből, és tompa puffanások is hallatszanak, ahogyan az ingó padló feltehetően ide-oda görgeti őket. Mert akkora a zsúfoltság, hogy látni a jelenetből semmit sem lehet. Az asztalnál maradtak próbálnak segíteni rajtuk félig nevetve, félig szörnyülködve, s így nézi őket az egész környezet, a sok égett bőrű homokkal teleszórt szőrzetű fej, nem tudván elhatározni, hogy a cirkusz és életveszély között melyikhez idomítsa vonásait. Csak

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

a bárpultra könyöklő, olajfoltos matróz vigyorít egyértelműen s Coca-Colát bont a látvány minél alaposabb kiélvezése céljából.

Mikor a hajó megint hullámvölgynek indul, s vele együtt az utasok mind sodródnak az orra felé, onnan, ahonnan senki sem várja, a drámai asztal felágaskodó végén bukkan elő a csapzott, szőke fej s a közönség látóterébe érkezve elnyitja száját, hogy

„nem…”,

de máris itt a hullámhegy, s a visszacsapódó asztal maga alá nyomja. Társnői odatolongnak, ő viszont az ellenkező végén gyűrkőzik most elő, azonnal üvöltve, hogy

„nem…”,

majd rátornászva magát az asztallapra, haját markolva verdesi jobbra-balra fejét, irgalmatlan erővel zúzza, hiába próbálják lefogni a többiek, fenekét feltolják, négykézlábra áll, s kisebesedett arcát a matróz felé emelve rikácsolja:

„nem, nem, nem…”

A rossz fogú olajfoltos fickó felröhög és hörpint. A hajó megdobja magát, s mozgásával eggyéválva dobja magát a fékevesztett némber is, szétmaszatolja képén a vért, belekeni trikójába, s mintha a szűk ruhadarab fojtogatná, tépi le magáról: a széthasadó burokból elszabadul a melle, két emlékmű nagyságú tömlő reng a rátapadó tekintetek kereszttüzében, melyet rögvest szerteszór a frecsegő taszítás, olyan durván, hogy jajkiáltás felel rá immár kórusban. Több sem kell a hisztériás rohamnak, a nő tántorogva felegyenesedik, öklendezés fojtja el hangját, állára nyál csordul, lázasan kifejti magát nadrágjából, s az izzadt, felhergelt test már-már ráveti magát az alatta szorongókra, ha észbekapó társnői meg nem ragadják.

Hatan húzzák le egyszerre, megbicsaklik a tarackformájú térd, s a behemót lehanyatlik az asztallapra, de erőre kapva vonaglik megint s hangját is visszanyerve bömböli:

„Nem…”

„Ne! Ne!”

csitítják odaadó ápolói, ez a szeretetnővérekké szerveződő együttes, melynek minden tagja az ő valamelyik tagját semlegesíti, ki a karját, ki a lábát, míg a fennmaradó kettőből az egyik haját, homlokát cirógatja, a másik teljes súlyával ránehezedik csípőjére. Éppen csípőjéből indul ki az ellenlökés is, felörvénylenek hasizmai, elrúgja a lábikráit szorongatókat, akik karambolózva vágódnak az utasok közé, viziló combjai közé szorítja a csípőjének veselkedő fejét és őrli varkocsostól, homlokával felüti a feje körül mató állát, ökle kétoldalt gyomorszájat horpaszt, s ahogy felültében bunkózó melle lehorgad, nekiszabadult sörényével magasba emelkedik lávából gyúrt, vértől, nyáltól ragacsos ábrázata: szeme tükrözi a szürkületbe olvadó ítéletidőt, s iszonytól ágaskodó meztelensége egyetlen üvöltésbe kövül:

„Neeem…”

A félhomályból előrontanak dadái, belecsimpaszkodnak, teperik, babusgatják:

„Ne, ne…”

Pacallá ernyed az izomzat, hangja elhal, megnyílik a két comb, s a lilára fojtogatott varkocsos a többivel együtt gyömöszöli, hempergeti az asztalon; belegyúrnak, csókolgatják, felhúzódzkodnak mellé és végtelen gyengédséggel rakásban ráfekszenek, gügyögik, hogy

„ne…, ne…”

Egy-két rugaszkodástól még rendül a farmernadrágok feszülő, a keblek pihegő, a karok gödröcskés halmaza, de súlyuk magával hozza a békét, s alulról már csak hüppögésbe édesedő, cérnavékony sírdogálás hallatszik. A bárpult felől pedig csörömpölés. Coca-Colás üvegét hajítja a matróz a többi üres közé és átmegy a gépházba. Mintha a szél is alábbhagyna.

Ki gondolta volna, hogy ekkora erők feszülnek a rozoga tákolmányban? Benzingőzben bőgő motorja rendületlenül tolat vele, kettéhasadva rohannak mögéje a hullámok, villanyos buborékokat pezsegtetve, melyek felkáprázna k, kérészéletű alakzatokba verődnek, látszólag mindig újakba, mintha a hajó a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

mennyboltozatot hasítva csillagok életét kavarná, míg a távolabbi mozdulatlanok egykedvű fényét az átellenbeni tenger másolná. Fent és lent nem jelent semmit ebben a látóhatár nélküli, magasságát és mélységét langyos széllel kitöltő éjszakában. Az események, az előre nem láthatók, a természet által küldöttek mindig éppen úgy jönnek alulról, mint a magasból: utólag így magyarázzák őket világméretekben szorongó szerzők, akiknek igazságából nem von le semmit, hogy szorongásuk csökkenne, ha nem vennék egy kalap alá a mindenség alsó és felső erőmutatványait. Hogy a szorongás megszűnjék, s az igazság is megmaradjon, ahhoz bele kellene olvadni ebbe a kettős mélységű éjszakába, nem róla, hanem vele beszélni, kozmoszként írni a hullámok torlódásával, a csillagok egykedvű világával, egyszerre lenni fent is, lent is, a semmi teljes értékű szavával szólni senkinek, belenyugodni abba, hogy senkinek. Mert aki az elemek birodalmán innen tudja magát, az úgy sem fogja fel, aki pedig beleilleszkedik, annak szüksége nincsen rá. Csakhogy önmagától idegenedne el az irodalom, ha feladván idegenségét szorongás nélkül állítaná az igazat; hitelének ára, hogy az elnyelés veszélyével küszködő hajóról mondja az égre áradó vizet, a tengerben csillámló eget, gyógyíthatatlanságának viszont vigasza, hogy a rozoga tákolmányban az előre nem látható erők közreműködnek, feszítik benzingőzben bőgve az éjszaka hullámainak, amelyeken túl ott vár a legendás, kétnevű sziget.

Árboc magaslik a kormányosfülke jobb- és baloldalán, rajtuk zöld jelzőlámpák. Sós párába vegyülő derengésük csigázza a képzeletet, hogy máris a láthatárra idézze a roppant sziklafalat, a széltében elnyúló, lilásvörös homlokzatot, a tetejét pártaként szegő, fehér házvonulattal. Santorini, ahogyan az idegenek nevezik, Théra, ahogyan a bennszülöttek: amilyennek mondják, amilyennek tudja magát. Az igazságnak vajon a kietlen szirt felel-e meg, a maga rendíthetetlen durvaságával, a szirt-e, mely nem egyéb, mint varacskos forradás, emlék egy apokaliptikus sebesülésből, avagy a szirten túli, olajbogyót, szőlőt, dinnyét érlelő lankák, a tengerbe meghitten ereszkedők? Melyik is voltaképpen Théra és melyik Santorini? Annyi bizonyos csupán, hogy egymásból kinövő ellentétük jelentős, ez vonzza messzeföldről a látogatók ezreit, akik a bércre települt kocka falvak teraszairól egyszerre feledkezhetnek a dúlás és teremtés látványára. Nincs a világnak közepe, de vannak helyek, ahol róla és magunkról többet mondhat az irodalom, s az irodalom nem egyéb, mint utazás ilyen helyről ilyen helyre, a megismerttől a megismerést ígérő felé.

Sehol semmi még a láthatáron, csak a türelmetlen kíváncsiság népesíti be a zöldesen villózó fedélzetet. Egy kötélcsomóról meztelen, barna bőrű férfi kel fel, s mindkét kezében zsinórra fűzött halászzsákmányt tartva, szinte tánclépésben átlebeg a horgonyhoz, s onnan nem tudni hová, lehet, hogy házi tűzhelyhez, lehet, hogy áldozati oltárhoz. Hullámok emelkednek, de nem olyan zaklatottan, mint itt az éjszakában, tarajukat arányérzék fodrozza, mozgásukat az előtérben törékenykedő papiruszágak hangsúlyozzák, errébb a kecses növények megsűrűsödnek, s közöttük türkizkék páviánok figyelik, hogyan tépi egymás haját két süldőlány. Az egyik majomnak hiányzik egy lapockája, a halásznak megrepedezett a lábfeje, ami nem von le semmit háromezer-ötszáz éves elevenségükből, melyeknek derűjét, elsüllyedt evilági báját nemrégeni feltárásuk óta az athéni múzeum őrzi.

De más a látvány a különteremben, s más a cél felé törtető hajó lüktető, bukdácsoló színpadán. Ott az idegen környezetbe ültetett ábrázolások elevensége merő látszat, hajdani festőművészet, melyet régészek konzervbe zártak, megszámozva valamennyit az Akrotiriből származó leletek katalógusában, kizárva őket a folytatás lehetőségéből, amit itt szereznek vissza, ahol jöhetnek, mehetnek, élhetik túlvilági életüket ebben a lidérces térben: a csitrik felhagynak a verekedéssel, kiülnek a partra nézni a hullámtarajok között játszó delfint, a majmok figyelme megoszlik, tetvészkednek, magokat rágcsálnak, s a férfi végre leteszi terhét, nyújtózkodik, miközben a lebzselő kisfiú kicsen egy halat a zsákmányból, s a lányok orra alá dugja, akik majdnem becsinálnak s kergetni kezdik az elszelelő gyereket… Percről percre változik a mit sem sejtő élet, új meg új alakzatot kínál a pasztellszínekbe mártózó ecsetnek, a közeledő sziget kölcsönzi az otthonos légkört és a belső világosságot, mely díszletekből, szereplőkből egyaránt fényeskedik.

Az irodalomnak szüksége van a képre, a képnek a szigetre, a sziget felé vezető kiút a feneketlen éjszakából. Nemcsak fizető utasokat szállít a hajó, száműzetésükből rajta lopják vissza magukat a freskóra másolt boldogok; megismerésre és ráismerésre vágyók együtt érkeznek, együtt üzennek zöld lámpákkal az előpislákoló kikötőnek, a fentet és lentet végre szétválasztó láthatárnak, melynek vízszinti bizonyossága reménnyel tölti el a derengő fedélzetet, hogy ha késve is, de látható lesz magasan a nap Théra felett, Santorini felett.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Ami belőle megmaradt, mellbevágó kráter, a katasztrófa továbbélő bizonyossága. Hiába göngyölödik végtelenbe a zafírkék víz, nem tud elringani rajta a tekintet: rántja le a szakadék, melynek vájatain, durva ereszein hiába keres kapaszkodót. Az utas bámészkodik, ez a jó dolga, de erről a szirttetőről csak az omlás, a velőtrázó bukfencezés, a lenti szörnyhalál tudatával teheti. Lenézve valahányszor önmagát látja szertezúzott koponyával, madárijesztőként elterülve. Visszás érzést kelt a bérc magaslatára kúszó, meszelt házsor: csipkebóbita egy bálna tetemén, de lehet vicsorgó fogsor is egy kínlódó őslény pofájában. A lankák felől nézve változik persze a hatás. Onnan a földművelés szelleme húzódik fel és csúcsosodik mértani rendbe az önámító létezés magabiztonságával. Aki itt él, szükségből erre fordul, törülgeti arcáról a napról napra csorduló verejtéket. Még áldja is a másik oldalt, hiszen özönlenek a látogatók, a semmittevők és hozzák a pénzt a szűkös konyhára, észre se véve, ledérségükért mennyire lenézik őket a sikátorokban kufárkodó lakosok, akik figyelmét szintúgy elkerüli a derűlátó tengődésükön megütköző pillantás. Felelőtlen, aki a jövőre épít, bolond, aki a múltra költekezik, ez a két hátsó gondolat kíséri a jegyváltást, akár az ásatásokra, akár a tűzhányóra szól. Magyarázkodásra nem kerülhet sor: ha a történtek alapján jósolnának nekik, mindenki kereket oldana a szigetről, s akkor ki fogadná, ki szolgálná ki a történtekhez vonzódó külföldieket?

Menetrendszerűen töfög át a motoros bárka a Kaimenire. Legalábbis így nevezi az útikönyv. A hajósok Volcanónak mondják és mutatják, hogy egy óra múlva indulnak vissza, addigra itt kell lenni. Más tanácsot nem adnak, s a könyv is beéri azzal, hogy ez a vulkánikus szigetecske pár századdal előbb türemkedett elő annak a tölcsérnek a helyén, melyet az időszámítás előtt 1500-ban történt robbanás hagyott maga után. Maga is tüzet köpve, Kaimeni előjött emlékeztetőnek, nem a méretekre, hisz azokról az átellenben hasadt sziklafal tanúskodik, hanem a körülményekre. Jóllehet a hőség így kora délután alig tűrhető, ezeket érdemes szemügyre venni.

Fekete galacsinokból gyúrt öbölből ösvényféle iparkodik az innen nem látható kráter felé. Ökörítató is lehetne a hely, hasadt paták által sárba, ganajba tiport mocsár. Elcsúszástól tart a láb, helyette a boka bicsaklik meg a váratlan keményen: kővé vált a csorda itatója, állva elszenesedtek a barmok, hírmondóul egy kérgétől megfosztott, fényesre szikkasztott fa ágai meredeznek. Ilyen lehetett az utolsó, leégett húsú állat csontváza: egyetlen fehér folt a természet vágóhídján. Gyász néz itt farkasszemet az éggel, fényt nyelő vadság és fényt árasztó azúr, olyan ellentétesek, hogy szinte egyik sem hiszi a másik létezését. Egymást tagadva mégis hatnak egymásra, másra nem is hathatnának: maguk közül kiiktatták a zöldelő harmadikat, az árnyékadó olajfaligetek csalóka ideiglenességét. Így gyökerezik koromba a ragyogás, így telepszik villózó korona az elüszkösödött homlokra. Kiszorítós elszántságuk rögvest meg is bontja a partra lépők csoportját. Otthontalanul botorkálnak az élő testek, ruhájuk kifakul, aranybarna bőrük megkopik. Áldozatvivőkként indulnak nem létező oltárok felé, többen közülük beleporosodnak a lyukacsos törmelékbe, körvonalait a mogorva káprázat megtördeli, lávasziklák kése testüket tovább hasogatja, mentükben hullnak darabokra. Egy leszabdalt fej szakállát beleereszti a talaj repedéseibe, elálló fülével jelzi, hogy útkereszteződés jön; jobbra bronzvértként mered végtagtól megfosztott törzse, balra pedig csuklónál tovább nem folytatódó kézfeje kulcsolódik elfűrészelt lábikrájára: tartja, hogy megálljon, nem messze egy leánykafejtől, mely párjától néhány méterre elgurult, tölcsérszerű mélyedésben állapodva meg, mint tojás a tojástartóban. Az előbbi viszont, úgy rémlik, bőségszaruból gurul elő, s alig különböztethető meg a köréje kövesedő fügétől, narancstól, egyéb déligyümölcstől. Türkizkék farmerjelmezben baktató turisták pávián vigyorral nyugtázzák a látványt; társaságukból kiválik egy zsinegre fűzött halat lóbáló kisfiú, zsákmányát sorra elhúzza a három fej orra alatt, de aztán szaporára fogja a lépést, mert a szakállas koponya fogát csattintja. Futás közben a kölyök is szertehasad, s tagjai a zászlócskákra foszló, türkizkék rongyok közé keverednek. A hal fennakad egy akasztófaszerűen megmerevedő páviánfarkon s ott lóbálózik. Vér sehol. Szalmasárgára aszalt kóró növényzet burjánzik a tetemek körül, s ha a szél fúj, hullámzik is nyilván egyik testrésztől a másikig valamiféle kapcsolatot keresve. De most szél nem fúj.

Sivatag minden. Pernyéből, kóróból, kihűlt lávaömlésből és torlódó göröngyökből összeálló csend és tájékozódási nehézség a keresztútnál. Akik az átkelők közül épen maradtak, párokra, kisebb csoportokra szakadva elválnak. De elválnak az ösvények is, ki-ki lassan magára marad, és senki sem bizonyos a dolgában, mert szemmel tartja az odábbiak tájékozódását vagy átellenből legalábbis hallja csörtetésüket. Hátha azok járnak helyes nyomon, hátha a követett csapás eltávolít a krátertől és látványtalan szurdékba terel? Ez esetben le kell mondani a célról, a bárka nem várja meg a késlekedőket, vagy pedig táplálék, víz, fedél nélkül ezen az ördögszigeten kell tölteni az éjszakát, ennek ugyan ki örülne? Az sem megoldás persze, amit az a térdigérő pasas művel, aki látcsővel, fényképezőgéppel, teleobjektívval, útikönyvvel és

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

jegyzőkönyvvel megrakodva úgy akarja a tévedés lehetőségét elkerülni, hogy marathóni iramban minden utat befut: lesoványodik szemmel láthatóan, nem élvez a pénzéért, csak kínlódik. Nyugtalansága átragad a többiekre, nekilendülnek, a szandáljukba, tornacipőjükbe férkőző salaktól kimarjult talppal csetlenek-botlanak. Akik keresztezik egymást, gúnyosan néznek a szembejövőkre; akik úgy érzik zsákutcába jutottak, hahóznak. Hirtelen visszhang támad felülről:

„üdövaaa…”

ennyi érthető belőle, de ennyi is elég, hogy az útvesztőben tipródók a kiáltás irányába csődüljenek futólépésben. Akik beveszik a magaslatot, maguk is rikkantanak:

„üüeüdövaaa…”,

s a jelzés erőt önt a lenti piszmogva rohamozókba. Hamarosan mindenki felér, még az újkori krónikás is, aki ittasan a célba jutástól, rásüti gépét a kráterre, többször is, mert az egész nem fér bele egy képbe, s ami belőle így is kimarad, azt jegyzettömbjén kezdi örökíteni. Ahogy ez már ilyenkor szokásos, nem a krátert nézik a látogatók, hanem azt, amit a riporter cifráz róla. Köréje tolonganak, beleskelnek válla felett, tovább adják a hevenyészett mondatokat:

„Eláll a lélegzet… Ekkora tölcsért bomba még nem ütött, legfeljebb fog… Olyan, mintha a bomba kívülről jött volna, pedig belül robbant… a föld gyomrának feszültségmérője csapott vörösbe, készakarva hagyta a fűtő… az ördög volt, ki akart törni… kitört látványosan, a kazánból tűzijátékot lőtt a mennyre, színeit őrzik a tölcsér falai: salétromsárgát, nitrátfehéret, epezöldet és gázlilát, bronzoldat vörhenyét és melléktermékek banánszürkéjét… Mint gennyágyú torka, úgy köpött a túlérett furunkulus, mint megkönnyebült végbél, úgy horpadt vissza… A hátrahagyott szigetcsúcs a tagadás emlékműveként vesz lábfürdőt a tenger sós vizében…”

Pár pillanatig meszire réved, irónját rágcsálva, majd címként odabiggyeszti:

„*Anus vulcanus*, avagy gondolatok egy hegyibeszédhez a természeti katasztrófák mélyebb értelméről”

Elégedetten néz szét, a látogatók zavartan össze. Ilyen mélységekre nem számítottak. Vagy magasabbra vágytak? Elég az hozzá, hogy először felszabadultan vihorásznak, mikor megint felhangzik, ezúttal érthetően, az előttük felkapaszkodottak kiáltása:

„Hű, de büdös van!”

Aztán a látvány torkukra fagyasztja a szót: nem hisznek szemüknek. Hihetetlen is, hogy emberi lény egymagában ekkorát rondított a tölcsér kávájára, majdnem tíz centivel emelve meg a magassági pontot.

„Szent Isten!”

„Ki volt?”

„Látta valaki?”

ezek a szónoki kérdések hangzanak el az ormótlan végtermék előtt, melybe lökdösődés közben egy saru bele is lépett. Egyesek tekintetüket a szigettenger feltáruló panorámájába menekítik, mások akaratlanul is azt vizsgálják, ki viseli az ominózus sarut. De mindannyian kapva kapnak a megjegyzésen, hogy indul nemsokára a bárka.

Letakarodnak, senki sem késlekedik, még a krónikás sem, pedig ő csupán látcsővel, tisztes távolból figyelte a jelenetet. Nem számít, hogy szerteágaznak az ösvények, átvágnak rajtuk nyílegyenesen, kergettetvén undortól, megalázva csalódástól, fejvesztetten trappolnak, bukdácsolnak: aki elesik, felkel, aki nem kel fel, csúszik hasmánt, kalimpál hemperegve. Porfelhőbe kavarodott csorda, vakon dúlja fel a keresztút rejtélyét, öklel, bőg, lehúzó erő torlasztja a mocsár fekete ganajába. A hasadt paták egyre nehezebben tiporják a lávát, állva szenesednek el a barmok. Hírmondóul egy kérgétől megfosztott, fényesre szikkasztott fa ágai meredeznek.

Ilyen lehetett az utolsó leégett húsú állat csontváza, gondolják a visszatekintők és alig múló rossz érzéssel nézik az ösvényfélét, mely iparkodik tovább a bárkáról már nem látható kráter felé.

Más felülről borzongani a látványra, más benne lenni. Az a tömegnyi amerikai nyugdíjas, kit az imént tereltek le egy óceánjáróról, feszengve zsúfolódik a keskeny beton mólón. Jeges italukat elfogyasztották,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

látképüket elkészítették, azt is elmondták többször, hogy finom itt. Nagy, kerek jelvényt viselnek: *I travel with an aim*. A cél most már a sziklafal tetején van, hol a falu villog a mennyek országának fehérségével. Hajtűkanyaron kapaszkodik oda, aki nem ül öszvérhátra. Az amerikaiak felelőse jegyeket osztogat: csoportosan befizettek a hátas liftre.

Sorba állítják őket egy hevenyészett fészerben, mely a népesebb nyeregbe szállás karhatalmilag kijelölt helye. Versenyt futva érkeznek a hajcsárok: aki előbb áll be, előbb indulhat, fuvaronként fizetik őket. Előbb még tolakodtak a nyugdíjasok, izgatta őket az egzotikus kaland, meg szabadulni is vágytak a fülledt istállóból. A fújtató állatok közelében viszont megszeppennek, időt akarnak nyerni, simogatják a vedlő, szürke lapockákat, a legyektől ellepett, csipás szemű pofákat, egyesek cukrot keresgélnek elő és visítva rántják vissza kezüket az előre meredő lapátfogak közül, a visításra pedig válaszolnak azok, akiket türelmetlen, síjas paraszt karok ragadnak meg és tuszkolnak nyeregbe. Így ügetnek ki göthös világjárók, elefántkóros nagyanyák, az egyik különös jajveszékeléssel, mert a fészer teteje lesodorta cseresznyékkel ékített, darázsfészek formájú szalmakalapját, de utána viszik, csálén fejébe nyomják, úgy hogy teljes földi szereléssel pisloghat alulról a paradicsom felé kanyargó útra. Libasorban az egész karaván együtt van már, csupa hullaszökevényből, temetőbogárból, koporsó várományosból állna, ha nem csapódna hozzájuk az északi nőkülönítmény, a maga kicsattanó lovartomporával frissítve a szottyadt ülepek sorozatát. Eme kettősség iránt érdeklődik a térdigérő riporter is, aki gyalog vág neki az emelkedőnek és úgy céloz a fényképezőgépével, hogy több öregség mellé odavegyen egy-egy fiatalságot is, ami csak részben tiszteletlenség, mert másrészt bölcselmi felfigyelés arra, hogy az előbbiek honnan távolodnak, s az utóbbiak mihez közelednek.

Negyvenfokos hőségben bontakozik az emberi perspektíva. Az első kanyarban álló píneáról tücsökzenekar fortisszimója ünnepli fordulatát a második kanyar felé, ahol az izzó levegőben újabb pínea remeg, s mintegy sztereofonikusan veszi át az itteni tücsökbanda a fortisszimót, a harmadik forduló szakaszában pedig, átszellemülve gyantaszagtól, eszeveszett ciripeléstől, az apró paták puha kopogásától dalra gyújt egy öreg fiú:

„The sun shines bright on the old Kentucky home…”

Elcsodálkozó tenorjához, melyet a sziklafal hangszóróként vetít ki a tenger zafír csiszolatára, bólogató basszussal kontrázik egy tartós hullámos néni:

„This summer the darkies are gay…”

Meghitt körmenetben kocog a sor, májfoltos büszkeséggel, kivasalódó aranyerekkel: akárhol járnak, mindenütt hazatérnek, hiába idétlenkedik az egyik északi némber, hogy

„öreg dalra gyújt a fiú…”,

s a másik, hogy

„öreg fiúra gyújt a dal…”,

s hiába kántál közben a legkövérebb, a homokzsák mellű, hogy

„szilárd sziú az öreg fiú, sziú fiú!”

Senki sem vesz tudomást róluk, még a térdigérő gyalogos sem, aki inkább a hajcsárok tarló repedéses, rabszolga ábrázatát próbálja elkapni, mintha ezek népesítenék be leghitelesebben sötétkamráját, ahol arcuk megvilágosodik, míg izzadságuk fekete vércseppként csorog. Ugyanis a hajcsárok ott talpalnak a hátasok mellett, s jó, hogy teszik, mert ezek a meredekebb negyedik fordulónál megcsusszannak, s ők húznak akkor az egyensúlyát vesztő tomporra, ők rendelik el a jobboldali forgalmat, hogy a lovasért lefelé kergetett öszvérekkel ne legyen karambol, mely azért így is bekövetkezik, ha enyhébben is, mint ahogyan hajcsárok nélkül történt volna. Csak két nyereg akad össze, s egy állat bokrosodik meg, ám a felvezető és a levezető, ki ezúttal nem a camera obscurában magasztosul, hanem a másik embernek farkasa, bőszülten emeli egymásra öklét, hozzá indulatszót fröcsögtetve, s a karambolból láthatólag azért nem lesz emberölés, mert a nyergek szétválnak, mindkét sor rúghat a maga irányába.

A terep azonban most már nem a nyugdíjasoké, éneküknek véget vetettek a káromkodások és az egymás után érkező üres nyergek is kedvetlenítik őket: a magukéba görcsösen kapaszkodnak, ki nem engednék maguk alól, nyeregben akarnak maradni az érkezés után, hogy érettük is legyen a felvonulás, ne csupán miattuk. Így lesz a körmenetből öszvérroham, legalábbis ennek tulajdonítható rebbenése, a zsémbes

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

szusszantások és a rádőlések a sörényekre, ami hirtelen odavonzza a fényképész lencséjét. Tikkadt már a térdigérő riporter, inge átlucskosodott, keze remeg, de azért kitartóan hajladozik, gugol, keresi a mítikus látószöget a halálraváló ostromlókra, forgalmi akadálya pedig egyre nagyobb ingerültséget kelt a hajcsárok körében. Felülről az egyik öszvérét egyenesen neki zúdítja, hajszálon múlik, hogy nem kerül paták alá, s hogy jobb oldalt sem, mert ott is könyörtelen a tiprás. Akik előbb még fizető utasként próbálták megfogni, most a zsebüktől keresetüket megvonó kártékonyra, az önzés megtestesülésére indítanak hajtóvadászatot, erkölcsi ítéletüket néhány rossebben és kurva anyádban hozva tudomására, ha éppen nem értené el a perselyréssé összenőtt szemhéjak és a mohó állkapcasörték tartózkodóbb jelbeszédét. Az állatok rányítják pofájukat, fujtatásuk arcába csapódik, neki-nekifarolnak, sőt hányódásában az aggok sem kímélik már, kengyel nélkül lógázó lábukkal beledöfölnek. Egyedül a skandináv hústorony törődik emberi méltóságával, éppen elestében kapja fel egy süvítő ostornyél elől és minden szerszámaival, fényképezőgépével, teleobjektívjával, látcsövével, útikalauzával egyetemben maga elé ülteti a nyeregbe.

„Vigyu, fiú!”

Karja óriáskígyóként tekeredik védence törzsére, és hogy még szilárdabban ültesse, rögzíti vállára rakott két melle homokzsákjával. Odacövekelve a hírszerző még kisebb, sőt szemmel láthatóan törpül. A jószágát féltő földműves tiltakozni kezd, majd észbekapva súlytöbbletért tarifaemelést jelent be. A nő viszont mutatja, hogy szóra sem érdemes az ügy, és különben is alig látszik már. Teljesen begyűrné felszerelésével együtt, ha éktelen bömböléssel a térdigérő ki nem szakítaná magát: hangja visszhangosra öblösödik a rengeteg sziklafalon, mintha rettegő harcikedvében az egész karaván ordított volna. Ott iramodik lelkét is kizihálva az utolsó előtti kanyarban, majd az utolsóban, ezúttal nyilván hírmondóul, durva hajcsár-röhejtől kísérve. Kedvre kerekednek a bizalmatlanul kocogó aggok is, kihúzzák magukat nyergükben s berontásra sarkantyúzva tüzes dalra gyújtanak a zafírkemény tenger villogásában:

„*When the saints, when the saints, when the saints go marching in…*”

E dolgos életek lendülete, kiérdemelt megboldogulásuk nem lehet el látomás nélkül, úgyhogy a Paradicsom fehér citadelláján megjelennek angyalok: tüzes nyilakkal lőnek ugyan, hiszen védik az erődöt, de harsonát fújnak annak, aki célba ér.

A végállomás azonban még a falakon kívül van, horkantásokkal, legyekkel, trágyaszaggal. Szíjas karok mindenkit lerángatnak a nyeregből, s míg öszvéreiket ütlegelve, szitkaikkal a meredélyt maguknak követelve a felvezetők rohannak vissza, a roskatag hősöket és hősnőket elnyeli egy meszelt falú, szeles folyosó. Ők már némák, csak a mögéjük szegődő, csúfondáros némbereknek jut eszébe egy vontatott északi ének.

Nem a szürkeség a szomorú, hanem a kék ég emlékezete. Az ásatás fölé azért emeltek óriás hangárt, hogy az esőt ne engedje át, de persze a napot is kiszorítja. Ez csak a sziget délkeleti partján őrzött görög-római romokat hevíti át minden délben, mintegy bizonyítva a megőrzött civilizáció ellenálló képességét. Akrotiriben a minoeni kikötővároska vajköveit oltalmazzák hullámos műanyag lemezek, mert ez a civilizáció elveszett – több ezer évig nyomtalanul -, még a szigetet felrobbantó végítéletkor. Egy rögeszmés régész, név szerint Szpiridon Marintosz kutatott ide vissza élete végén, leletei között meg is halt, s azóta a róla szóló történetek úgy fonódnak egybe a hajdani tektonikus omlással, mintha egy emberöltő során játszódott volna le mindez: a hamueső, a felzúgó tengerár, mely hullámsírba rántja a krétai hajóhadat és utat nyit a diadalmasan hódító akhájoknak, aztán a hírneves tudós, akinek évtizedekig kell küzdenie az értetlenség és rosszhiszeműség sárkányával, és amikor igaza lesz, mellényesen, óraláncosan, cvikkeresen a szívéhez kap.

A feltárás színhelyén is a ravatalozó termek félhomálya és síri ünnepélyessége uralkodik. Akik itt dolgoznak, régészek, diákok, egyszerű munkások mind az ő gyermekei, az ő keze alól kerültek ki vagy legalábbis olyanok alól, amelyek az ő kezét még érinthették, átvéve tőle a mélyrétegekbe való hatolás páratlan technikáját, a körülményesen előgyomlált tárgyak és az araszolva lemeztelenített helyek közötti összefüggések vezérfonalát. Mozdulataik paposak, hümmögéseik növelik a látogató bizalmát és csökkentik az önbizalmát. Nekik köszönhető itt minden, ami látható, nélkülük helyesen semmi sem látható. Megszámozták a néptelen utcákat, neveket adtak a lávából kiálló, térdmagasságúra letarolt házfalaknak, leltárba vették az ingóságot – szerszámot, bútort, korsót -, lebontották a freskókat, összekaparták a tűzhelyek zsarátnokát, s gondosan mindent ládába csomagolva a fővárosba szállítottak.

Nyilak vezetnek most egyik üres otthontól a másikig; eltévedni nem lehet, eltévedni nem szabad. Ügyel erre a szolgálatos régész: nyakában fityegő sípjával keményen lefütyül egy szakállas, napbarnított idegent,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

aki egy oldaljáratban indul el és hitetlenkedve tekint be az egyformára kopasztott házmaradványokba. A régész cvikkere, óralánca táncot jár a méltatlankodástól, heves lélegzete majd lepergeti mellényéről a gombokat.

„Arra nem lehet!”

kiáltja több nyelven, de az idegen nem ért sem turistául, sem görögül. A sípszóra is csak visszanéz, tekintete azonban üres, legalábbis keresztül néz a sípolón, mintha az még nem lenne ott. A sípszóra viszont az oldaljárat másik végén kubikusok egész sora bukkan fel; nyikorgó talicskájukkal egyenesen neki mennek, s erre már kénytelen kihátrálni. Fejmosáshoz készül a régész, cvikkerét igazítja, mellényére bök, hogy kímélni kell az ő szívét. Ekkor két csitri lány kezd el rakoncátlankodni. Hajba kapva, lökdösődve fogócskára futnak, nyomukban egy kisfiúval, aki fából faragott játékhalat cibál maga után a lávaporban. Ezek sem hederítenek a jó szóra, még a vészes füttyre sem. Közbelépni megint a talicskásoknak kell: jönnek is perselyréssé összenőtt szemükkel, mohó állkapocssörtéikkel, zsírozatlan kereküket nyikorgatva. Néhány elnézőbb bánásmódhoz szokott, farmerruhás turista páviáni kétértelműséggel bámulja a csődületet; nem tudják, szórakozzanak-e rajta vagy méltatlankodjanak. Maga az ügyeletes régész jól tudja, magán kívül van, cvikkerét levéve arcába markol és rohamtünetei olyanok, hogy az ügyeletes alrégész előrelátóan belekarol. Kezének öltő szorítása nyugtatóan hat a többiekre is: juházva lép be nyomukban mindenki az épp ott nyíló romlakásba.

„Ez a delfin háza. Azért neveztük így, mert falán delfint ábrázoló freskó díszített.”

A mozdulatot követő szemekben ráismerés dereng. Valamennyien a falhoz rohannak, rá-, sőt belevetik magukat. A férfi ordít, a lánykák vadul kaparják a porladó köveket, körmük is belevérzik, a türkizkék farmerruhások örülnek, mint majmok a farkuknak. Hátulról a gyerkőc furakszik, cibál akit ér. Ettől az örjöngés abbamarad. Lenyúlnak érte, vállukra veszik, magasba nyomják. Egy-két ütemes biztatás, és a kölyök már fent lovagol a delfin hátán, hullámtaréjok között. Nem csoda, hogy a fal bedől.

„Kakosz!”

kiabál valaki mögötte,

„bassza meg, kakosz!”

A porfelhőbe rontó kubikusok egy bepiszkolódott, mellényes urat rángatnak elő az omladék alól. Nyilvánvalóan a főrégész ő, a túloldalon meghagyott negatívumok között motozott valami pozitívum reményében. Úgy megviselte a baleset, hogy lábra állni csak két beosztottja segítségével bír. Cvikkerének egyik lencséje is összetört. A másik két cvikkert hozzászámítva így is öt lencse ez, rajtuk átnézve tökéletesen felmérhető a kár. Rapityára zúzódott a jelenet: emitt egy leánykacopf, amott a delfin szeme és így tovább. A főrégész egyensúly hiánya miatt kissé még rogyadozó csoport most hármasban végzi, amit Szpiridon Marinatosz egymaga kezdett. Számot adnak a töredékeknek, s amit a leltárba felvettek, azt a tanítványok szalmába csomagolják, a kubikusok pedig elszállítják. Tömegesen érkeznek, mindegyik csak egy leletet visz, s a félhomályból egyre hosszabb sorban kígyóznak a félhomályba. Végtelen, csikorgó talicskázás népesíti be a járatokat.

Santorinit, melyet a bennszülöttek Thérának neveznek, leggyorsabban repülővel lehet elhagyni. Megbízhatóan ez sem tartja be a menetidőt, de azért nem érdemes külön kitérni az azbeszt lemezekből tákolt váróteremben uralkodó, csak–minél–hamarabb–el–innen hangulatra, a lemaradástól félő beszállók szertelen tülekedésére. Megnyugodnak úgyis a kedélyek, mikor felsziszegnek a fűtőszelepek, és a légikisasszony mosolyogva osztogat újságot, savanyú cukorkát, levelezőlapokat, melyek az ásatások freskóit ábrázolják. Fő a kilátás. Boldogok, akik ablak mellett kapnak helyet és gyönyörködhetnek a törpülő szörnyhát fehér pártájában, a körülötte táguló, szigettengeri panorámában. Innen is megfigyelhető a híres nyári szél mozgása, mely mintha egyenesen a napból fújna le, gyömöszöli a vizet és képét másodpercenként átrendezi: hol vicsorgó hullámokat tép rajta, hol tükörsimára csiszolja.

Megève-Miami Playa de Montroig, 1979. április-augusztus.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

KABDEBÓ TAMÁS

(1934)

MIMI

A garázs tetején üldögéltem lehorgasztott fejjel a magam építette kaliba hűvösében. A szomszédban kútnak szentelt betongyűrűk szikráztak a napfényben, kertünkben öntelt rigók kóstolgatták a magvaváló szilvát. Csizi, a nősténykutyánk, háza sarkának támasztotta orrát és halkan vinnyogott. Kölyke, apró barna fajvizslánk beszabadult a pincébe és kárt tett önmagában. Megette a kirakott patkánymérget. Kinyúlt, égnek meredező szőrrel, üveges szemekkel. Apám a szilvafa árnyékába temette és nem engedett keresztet állítani neki. A fa középső ágáról, vajmi akrobatikával, át lehetett lovagolni a garázstetőre, de egyszerűbb volt az ajtó keresztdeszkáin fölmászni hol homok volt alul, ha megcsúszott az ember. Betontető nem alkalmas alapozásra. Fölvittem négy nagy virágcserepet – nyeles-szákkal emelve fel őket egymásután a tetőre – apránként megtöltöttem földdel mindegyiket, kopjafát ültettem közepükbe és a kopjafára kötöttem egy lópokróc négy sarkát. Védett a naptól, lehetett alatta olvasni a vakációban, egyedül, napestig, csak a legyektől zavartatva.

– Jó kis wigwam – szólalt meg valaki.

Meglepetten néztem föl a szomszédos betongyűrűk bámulásából. Korombeli fiú állt előttem, mindenképpen igen ismerős, mint egy bölcsőbeli jóbarát, ám sokkalta okosabb. – Hogy kerültél a garázstetőre?

A szilvafára mutatott. – Bejöhetek a wigwamba? – kérdezte.

Nem tudtam pontosan mi a wigwam, de meglebbentettem a lópokrócot.

– Pompás! Pompás! – lelkendezett. – Csak egy kacagány hiányzik belőle amit a földre teríthetnénk.

– Miből készítik a kacagányt? – kérdeztem.

– Csakis párducbőrből.

– Honnan vegyünk párducot?

– Lövünk egyet. – Olyan magától értetődően mondta ezt, mintha nem nyolc-, hanem harmincnyolc évesek, nem egy álmos bácskai városkában, hanem a sivatag sarkában lettünk volna, nem légpuskával, de Winchesterrel fölszerelve.

– Mi van alattunk a garázsban? – kérdezte új barátom.

– Kimustrált Opel Kadett.

– Remek, indulhatunk szafárira!

Lehuppantunk a garázstetőről a homokba. A puskát be a kocsi hátuljába. Az öreg lerobbant autó, a fölnőttek szemében generáljavításra is érdemtelen, kezünk alatt megtáltosodott. Döccenve robogtunk a macskaköves utcákon, szájtátva bámult utánunk a sarki rendőr, gyakorlóiskolai öreg tanítómnak, aki éppen virágait locsolta az ablakban, a pipa is kiesett a szájából. A benzinkútnál barátom glikkerekkel fizetett. A határmentén megéheztünk, megállítottuk az Opelt és fölmásztunk az eperfára jóllakni. Ott ért az alkonyat, az este, meg egy vadászó fehér bagoly, melynek huhogásától ugyancsak megriadtam. Mimi nehezen kászálódott le a fáról, meggémberedtek a tagjai.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Alul három határőr állt, zseblámpákkal és merítőhálóval a kezükben. – Egy tekergő gyereket keresünk – kiáltotta az egyik –, te vagy az?

– Majd eljövök érted megint – súgta a barátom a fekete lombok árnyékában és eltűnt mintha maga is árnyékká változott volna.

Később gyakran fölkeresett, de többnyire rövid időre. A garázs tetején a wigwamban, a libalegelőn, a régi téglaégető kemencék romjai között a posványban, ahova kukacot ásni mentem, pecázás közben a tó, csónakázás közben a Sugovica partján és egyszer kint a sziget zátonyán.

A fölnőttek evezni mentek a csiklivel, engem otthagytak megszáradni. Mihelyt megfordulok a part felé, hát ott áll a barátom, fürdőgatyában, leégve csakúgy, mint én, lábujjával buzgón ír a homokba.

– Mit írsz? – kérdem.

– A nevemet – feleli.

– Mimi – olvasom. Nem lány név ez?, gondolom. – Hol laksz te tulajdonképpen? – firtatom. (Ezt tudakolták tőlem is a fölnőttek, mikor róla meséltem.)

Elmosolyodott és karjával kört rajzolt, mintha be akarná fogni a vizet a túlparton, de magát a ránkboruló magasságos eget is, mely besötétedett a fújtató fergetegtől. Villámsújtotta fűzfa odvába húzódtunk, egy nagy varangyosbéka társaságában, míg kint viharzott az égiháború. – Ne félj – suttogta Mimi. – Kétszer nem csap villám ugyanabba a fába.

– De a golyók…– motyogtam. Mert míg a fölnőttek a fölrobbant víziaknától sérült halakat szedték a folyón, mögöttük megmozdult a front. Átkelni készült egy csapat katona, s bár senki mást sem láthattak, csak egy fürdőnadrágos gyereket, golyószóróval irtani kezdték a fákat, a homokot.

– Ne aggódj – mondta Mimi, s szemüvegének két lencséjéből sebtében távcsövet csinált, melyben megláttuk, hogy apám és az erdész pár kilométerrel lejjebb várják a zivatar elültét és a katonák elvonulását. Várni kellett tehát, Mimivel, a varangyosbékával és két szarvasbogárral egyetemben.

– Megtanítlak egy titkos nyelvre.

– Az jó lesz – mondtam. – Kezdjük.

– *Dad horu non hora.* Mit jelent ez?

Akkor még nem ismertem absztrakt költők verseit, tehát azt feleltem, nem tudom.

– Duna. A titkos nyelv egyszerű. Minden mássalhangzót megduplázol, de közébük raksz egy magánhangzót. Minden magánhangzó elé illeszted: *hor.*

Később az iskolában – amikor már ismét volt iskola, tanáraink előbújtak mint a szarvasbogarak a lapulevél alól – el akartam szavalni, Mimi javaslatára titkos nyelven, március tizenötödikén a Talpra Magyar-t. Gondoljuk csak meg, így kezdődött volna: *Tat hora lal pap rar hora mam hora gyagy hora rar.* Kegyeletsértőnek hangzik ugye? De volt idő, amikor csak így lehetett volna vagy sehogy.

Serdülendőben, engem nagyon, Mimit egyáltalán nem érdekelték a lányok. Én bolondultam a sportért – ha több eszem van, nemcsak a híres válogatott, hanem az egész NB I. felállítását megtanultam volna kívülről, a tartalékokkal együtt –, Mimi portugálul tanult és levélben sakkozott egy brazíliai mesterrel. Midőn unokanővérem pirongatott, hogy felsős koromban is buzgón gombozok, védelmül elmeséltem, hogy legbensőbb barátom Mimi viszont, fülkagylókat fényképez, rajzol és mér, a fül és a füllentés közötti összefüggések tanulmányozása céljából.

Velem a válságos dolgok általában nyáron történnek, a kritikusak főleg télen, a problématikusak ősszel vagy tavasszal. Mimit már régen nem láttam. Nyári katona voltam, az őszi zápor híg latyakjában hasaltam étlen-szomjan, menetelés közbeni szünetben, éjszaka. Bajtársaim elaludtak, vagy hallótávolságon kívül maradtak. A levegő nyirkos volt a fáradtság tagszaggató, az ég – úgy tűnt – kívül-belül üres. Aztán megcsillant előttem egy csajka (épp olyan, amilyet elvesztettem) a felhők közt elővergődő hold fényében. A csajka szíjon lógott, a szíj mundért zárt körül, a mundérban Mimi virított a sártól. Sapkája csöpögött, ahogy mondta: *„Szasz hora rar.”*

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Hangosan és vidáman fölnyerítettem. Ezt a messzi sárba ragadt társaim is meghallhatták, mert közelebb kúsztak, s bár Mimi eltűnt a sötétben, mint felhők közé a hold, a jókedvet meg kellett magyaráznom s vele együtt okozóját.

Telt-múlt az idő, mint bányában a csillék tolták egymást a mindennapok, barátok jöttek és fehérszemélyek mentek, az élet zajlott, mint kemény télen a Duna és nern hagyta, hogy az ember kérdezgesse az értelmét. „Talán nincs is", vélték a nihilisták. „Talán egy diófalevélre van karcolva tűheggyel, melyet szelencébe zártak és eltemettek az Aggteleki cseppkőbarlang rejtett járatainak egyikében", reménykedtek a hívők. Sokunk, koholt vádakkal négy fal közé, illetve először ért rá lelkibb gyakorlatokra. Ha az ember belegondolt kiderült, hogy a hús hetente egyszer is elég, a lóvirsli gyönyörűség, a grenadírmars manna a sivatagban, a szalmazsák (ha hagyják rajta aludni az embert) olyan mint a bölcső; koldusoktól többet tanulhatsz, mint tanároktól, s a magányosság, jó könyvvel a kézben, maga a paradicsom. De ha ötpercenként szurkálták ösztökével az álmod, jupiterlámpákkal vizsgálták szemed fehérjét s a faggatásoktól már arra sem tudtál felelni, mi a neved, akkor bizony reszketni és izzadni kezdtek a meszelt falak, valcerezett a vécékagyló és vitustáncot járt a padló. Föllélegzés kitámolyogni egyedül a malacfuttatóba, ahol magas a fal, az őr rádzárja az ajtót, cigarettázni megy s lenéz fölülről a gyönge nap, sétálsz-e már?

Csíkos ruhában, tüskés tarlóra borotvált fejjel ott sétált peckesen Mimi.

– Egyfelvonásos – mondta. – Csupa egyfelvonásos színdarab. Megannyi főszereplővel. A kulcscsörgetők, a kérdéspattogtatók a statiszták – értünk fizetik őket –, mi vagyunk a lényeg.

Bár rövidesen megnyíltak a kapuk az erősen fölkavart lényeg csak nem akart leülepedni. Már nem négy fal, hanem öt határ kerítette az emlékek és visszatérő álmok, az első ambíciók, botladozó szerelmek a távlat növelte zsugorította kudarcok földjét. Sok jóbarát hallatlan szívóssággal vándorgyökereket eresztett, melyek konnektorokban végződtek. Ezeket be kellett kapcsolni más-más város, ország, népszokás áramkörébe, s az ember, ez az újfajta ember, élt, örült és lombosodott. Nem számoltunk azonban a rövidzárlatokkal.

Kettőt is átéltem. Az egyik olyan volt, mint amikor a harmincharmadik és a harmincnegyedik emelet között megakad a lift, eláramlik az áram, kilukad a lépcsőház, s lőtávolban csavarhúzó sincsen, hogy segítsen. A második olyan volt, mint a lidércnyomás: mennél, de hátadra kapaszkodik; aludnál, de melledre ül; ennél, de belehörpöl a levesedbe; innál, de belesercint a sörödbe, nem lehet lerázni. Talán ha az ember egy hosszú testhez szabott csőbe mászna, csatornába, mely átvezet a kétségek földjén a boldogulásba, csőbe, ahová teste még befér, de a lidérc már nem. Talán. Nem volt sehol Mimi, hogy csövet szerezzen.

Meghalt vajon? – villant át rajtam. Vagy súlyos beteg, rab, magatehetetlen béna lett? Otthon maradt? Disszidált? A senki földjén épített házat?

Ismervén emberszeretetét, idealizmusát (mely az ellenpólusa volt az én földönjáró realizmusomnak), elképzeltem, hogy beállt túsznak, hogy a tupamarok vagy az arabok kiengedjenek egy négygyermekes családapát érte, vagy Bangladeshben privát misszionárius, aki új földművelési módszerekre tanítja az éhező indusokat. Meglehet, hogy ott volt, de elsodorta az árvíz.

Egy nap passzusokkal, vízumokkal megrakodva evezni kezdtünk unokatestvéremmel lefelé a Dunán. A tizedik nap és az ezredik kilométer után, feltűnt az első cseh őrtorony a Duna túlsó, az első magyar kőrugó a Duna innenső partján, s kettő között, a *senki vizén* furikázott féltucat zsebmonitor. Kikötni nem engedtek, megvártuk ezért az estét, mikor is a folyamőrök kocsmába szállanak, bőrösödni hagyván a Duna hátát. Egy tocsogó szomszédságában tenyérnyi homokra leltünk, kisettenkedtünk, sebbel-lobbal sátrat vertünk a szúnyoginvázió elől. Ragyogni kezdtek a csillagok, túl a Dunán magyar nótára gyújtottak a szlovákok. Aztán csend lett, hogy belül rokonom halk szuszogását, kívül a szarvasok óvatos vonulását hallhattam a tocsogóban.

Kimásztam megnézni. Inni jöttek a szarvasok, libasorban, ösvényt taposva maguknak a sás és fűzfabokrok között a belvíztől a nagyvizig. Aztán valamitől a Dunában egyszeribe megriadt a sok behemót szarvas és vágtattak vissza a sűrűbe. Közelebb érve a vízhez látom, hogy hatalmas harcsa evizkél a zátonyon. Biztos kettőszáz kiló, ha nem több. Fura ám ez a harcsa. Megmerevedik, óriásira tátja a száját, és kikecmereg belőle a sekély vízbe: Mimi. Integet. Cippzárral behúzza a harcsa száját.

– Kétszemélyes búvár műharcsa – mondja, mert látja, csodálkozom. Határátlépési álca. – Csak éjjel jövök a felszínre – teszi hozzá –, mert nappal a halászok lázbajönnének.

– Minek neked ez – kérdem –, ma már az ember közlekedhet minden álca nélkül, legtöbb helyen.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Kétségtelenül. Veszélyes utasok nélkül. Nekem rázós utasaim vannak, valaki valahol mindig vadászik rájuk. Őket szállítom a Szigetre. – A harcsa belsejében benn didergett egy levitézlett csehszlovák politikus a hatvannyolcas tavaszból. Megitattuk pálinkával, hogy átmelegedjen. – Jószándékú ember – mondta. – Ideális kommunista.

– Nyugatra csempészed? – kérdeztem.

– Cseberből vederbe?! Délre barátom. Az Amazonas és a Negro folyók összefolyásától száz méternyire van egy sziget a tengernyi folyam közepén; oda megyünk.

– Lakatlan?

– Indiánok lakják, meg mi, a kitaszítottak. Magyar szociológusok, kárvallott forradalmárok és társadalomjavítók, orosz liberálisok, egy dél-afrikai házaspár, ahol a férfi fehér, a nő fekete, két öreg taiwani generális, kik már egyik Kínának sem kellenek, egy ír katolikus pap, egy árván maradt protestáns kisgyerek, meg most ez a cseh politikus. Volt két palesztínai menekültünk is, de azok visszakéredzkedtek a táborba, ahonnan jöttek.

– Nem bírták a klímát?

– A klímát igen, a munkát nem.

– Mit csináltok?

– Az indiánok halásznak és vadásznak, a kitaszítottak banánt, cassava gyökereket ültetnek. Rizst most termesztettünk először, a narancs a mangó csak szelídítésre szorul. Ananászt találsz az erdőben. Az indiánoktól megtanultuk, hogy kell az állatokat megfogni, ők tőlünk, hogy kell őket megszelídíteni, használni. Az összekötő a külvilággal, a futár, a doktor én vagyok.

– Remek – lelkendeztem. – Hogy hívják a szigetet?

– YES. Jószándékú Emberek Szigete.

– Boldogok vagytok? – kérdeztem reménykedve.

– Nagy a hőség, páradús a levegő, sok a moszkító. A munka nehéz, csak az öreg kínai generálisok dolgoznak fél napot, a többiek napkeltétől napszálltáig. A tempó lassú. Gépek nincsenek.

– Nem feleltél a kérdésemre – sürgettem. Boldogok vagytok-e?

– A dél-afrikai házaspárnak ikrei születtek a minap. Igen vidám volt a társaság. Az öreg indián varázsló ‘keresztelte’ a gyereket az Amazon szürke hullámaiban. Cassirit ittunk mindannyian, az édes, enyhén bódító arawak italt.

Derengeni kezdett és egyre türelmetlenebb lettem. Lassan felszállt a Dunáról a köd, feltápászkodik a nap s én még mindig nem tudom a lényeget.

– Boldogok vagytok-e? – kiabáltam.

– A pokolba vezető út, mondják a cinikusok és a moralisták, JÓSZÁNDÉKKAL van kikövezve. De csak a *társadalomban,* ahol van *kövezet.* Nincs társadalmunk, tehát nem veszekszünk. Az indiánok a kőkorszakban élnek még, barátaimat már az atomkorból menekítettem. Nem mindenki élne szívesen itt és így. Az emberek többsége mindenütt inkább egymást melengetné alkalmi hitében, kompromisszumában.

– Ezt értem – mondtam rekedten és szorongva afelett, hogy inkább a többséghez tartoznék, aki betekint, de be nem lép a Szigetre. Azonban ők, a kitaszítottak, a meg nem alkuvók . . ., – Mimi – kérleltem, a remény utolsó szikráját pattantva –, mondd a titkos nyelvünkön, boldogok vagytok-e?

– *Tat hora. . .* – kezdte Mimi, de szavát elnyelte egy feldübörgő rohamcsónak hangja, sietnie kellett tehát, s csak azt láttam, hogy búvárálcája fölött összecsap a víz. A hirtelen támadt örvény bágyadt kicsi forgókká szelídült, majd hosszan tartó pezsgéssé csendesedett. A légbuborékok egy darabig utaztak a víz felszínén, aztán elpattantak.

De a pezsgés nem szűnt meg.

A Duna mentén, 1975.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

TANULÓÉVEK

Ha van szíved s egy inged, add el az inget Itáliáért.

Cs. Szabó után Stendhal

A festők szombat reggelenként a Modern Szépművészeti Akadémiára jártak a Via Nazionáléra, kivéve Hlaváts Gézát, aki miniatúrafestőnek készült, s ilyenkor mesterét kereste fel a Via Babuino 34 ötödik emeletén lévő stúdiójában. Jegyzetfüzettel a hónuk alatt a festők együtt indultak a Tiberis parton le a zsinagógáig. Ezt Gusztáv, aki zsidónak született, leskiccelte puha szénnel; amíg a másik kettő fagylaltot evett, Szent Bartolomeus templomát nézte, az előttük elhaladó lányok lábát osztályozta. Guszti a rajzot sebtében le is kötötte. A Via di Teatro Marcellon folytatták a célsétát, császkálva, papírzacskókat rugdalva, német turistalányoknak *kisztihandot* köszönve. Hlaváts viselkedése eltért a másik két festő suhancos tempóitól; Hlaváts Géza tudat alatt jószülei feddő hangját hallotta, és illedelmes volt, mint egy békebeli úrifiú.

A húszon innen, a középiskolán túl, a tökéletes nyelvelsajátítás lehetőségének mesgyéjén, az öntehetségbe vetett remény korai zenitjén volt a három festő. Az előttük tornyosuló ÍRÓGÉPET, HABOSKRÉM-TORTÁT, SZÖGLETES ELEFÁNTOT, Viktor Emanuel emlékművét, mindhárman simfelték. Nem ötlött eszükbe – hisz ma sincs kritikus, műtörténész, aki erre érzékeny lenne –, hogy az emlékmű: építészeinek, kora városatyáinak, fensőségesnek és harmonikusnak tűnt, s elkövetkezhet az „olasz viktoriánus kornak” egy olyan divatja, amikor ismét annak tűnhet. Gyurkát a Palazzo Venezia külseje izgatta, szeretett volna kopott, quattrocento erkélyéről egy Mussolini-beszédet hallani, hátulról figyelve a tömegzsongító, hatalomittas duce szögletes fejét, és szerette volna, négyszáz esztendővel annakelőtte Luca Pietroni ecsetvonásait figyelni, amint az, védőszentjének, Szent Györgynek lándzsás faszobrát és az egyfejű, hosszú fanyelvű derék sárkányt festi. A fiúk több hónap elteltével is csodálkozva nézték a flegma kifutóinasokat, kiknek mit sem mondott, hogy a Doria palotába vitték a bucikat, elbámultak a hófehérbe öltözött, kesztyűs, lakköves, karmesterpálcás közlekedési rendőrön, aki a tér közepén állva napestig egy bágyadt pillantást sem vetett a Campidogliora, de megértették a majomnadrágos háromkerekű biciklistát, aki járművét a farkas ketrece előtt parkolta és diszkréten oldalt pisilte Michelangelo fenséges lépcsejét.

Hlaváts Géza is, mint mindannyian, Rómában tanult meg látni igazán. Ő is élvezte, távolból – és közelről – Marcus Aurelius lovasszobrát, Marcellus színházát, ám valójában és bensőségesebben a részletek érdekelték. Amikor Bernini csavart oszlopait a Látogató a jeruzsálemi templom tartóoszlopával vetette össze, ő a bronzhullámok mentén a szabályos alakzatba rendezett méhekre lett figyelmes. Bár Gusztáv látta és Gyuri felvázolta ugyane vizit után, amint a Barberiniek barbár kőművesei a Pantheon kupolájáról feszegetik le a bronzlemezeket, hogy azokból oszlop formálódjék a két ikerzseni műhelyudvarán; Hlaváts Géza a Barberini-méheket vetette papírra úgy, hogy szárnyukon tükröződött a kolonnád. E rajzsorozat láttán fogadta műhelyébe Gézát, mint késő tanítványt, az öreg Alessio Lanza, a Babuino 34-ben. Az öreg stimulálta és feladatokkal látta el a szunnyadó miniatúrafestőt. A Sistina oltárképén a füleket kellett tanulmányoznia, a Vincoli templom Mózes-szobrán a szakáll elrendezését, és azt, hogyan formál az alsóajak alatt – közelebbről nézve – kecses tomport a márványszőrzet. Géza, amikor a Via Sistinán elérte a Spanyol tér magasságát, nyomban át akart vágni rajta, ám útját állták a felbokrétázott, turistákra váró fogatok, másrészt a Spanyol lépcsőn virító virágok megragadták, elrabolták figyelmét. A guggoló öregasszonyok, kisfiúk és életvidám suhancok violát, árvácskát, mezei csokrokat, rózsát, rezedát, vörösszekfűt és liliomot árultak, de lehetett náluk selyemcukrot, pralinét és luftballont is kapni. Leander is volt. Meg júliusban bazsarózsa? Mire képesek a talján föld lugasai, virágoskertjei, melegházai, szélcsendes völgyei! Géza kedvelte a virágokat, édesanyja kiskertet tartott lakásuk minden zugában, meg a balkonon. Egy idős disztingvált úr a szomszédos sarokpalotából fehér szekfűcsokrot vett, Géza mellett. Öltözködéséről, magánhangzó diftongusairól lerített az angol. Az angol költő háza múzeumának gondozója volt. Minden hónapban friss virágot vett és vitt Keats sírjára a protestáns temetőbe. Cestius piramisa mellé.

A lépcső másik oldalán, amit lassú távolodással Géza végre elért, cserepes virág is akadt, verbéna, meg fikusz, sőt – ezt jött tüzetesebben megnézni – vérvörös szicíliai ciklámen.

„Megvegyem magának?”, szólt rá valaki fölülről, tíz lépcsővel feljebbről. Fölpillantva, Géza először a kéttornyú templomot látta, a Trinita del Montit, mely a Belvárosi templomra emlékeztette, de a templom nem

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

beszélt. A lassú léptekkel lefelé ereszkedő, napszemüveges olajos bőrű férfi igen. „Kérem, legyen a vendégem. Engedje meg, hogy felajánljam önnek a szicíliai ciklámeneket."

Hlaváts Gézát úgy nevelték a szülei, hogy ilyen ajánlatot a legkedvezőbb esetben sem fogadhat el, jó családból való úrifiú. Szelíden rázta sötétszőke, finom vonalú fejét, udvariasan mosolygott, jóllehet nem látott az ajánlat mögé. A kedveskedni akaró férfi sötét nadrágot viselt, ördögbőr zakót és bal csuklóján arany karperecet. Jobb kezén zöldköves gyűrű csillogott, melyet két ujjának begyakorlott mozdulatával forgatott. Fekete napszemüvege beárnyékolta szemét, szemöldökét és szabadon hagyta francia akcentusát.

Géza biccentett elbúcsúzásul a fejével és megindult lefelé a lépcsőn a szárazon hápogó kagylós szökőkút és a várakozó fiákkerek irányában. A fekete jelenség, miként egy perzisztens csóka, a nyomában szegődött. „Ön rendkívül megnyerő, szép fiú", duruzsolta. Tört olaszról gallos angolra váltott: „Beauty is truth and truth is beauty." Géza szinte megörült egy idegenebb nyelv védelmi távolságának. „What do you want of me?", kérdezte.

A szemüveg lesétált az orrnyeregről, szarkalábak és szekundák összevisszaságát revelálva az idegen madárszeme körül. „Elkísérném… ha tudnám, hova megy. Mi több, lovas kocsiba ülhetnénk. Látta már Rómát hintóból? Lord Byron, sántasága miatt, csak így utazott. Egészen más a testek ringása, s velük együtt a kupolák, templomok, a házak, a szobák, az ágyaké. . ."

A naivitásnak is van határa. Ringó hintóból sem lehet ringó ágyakat látni. „Ne fáradjon. Gyalog megyek. Közeli célhoz. Várnak rám. Viszontlátásra."

A francia feladta és araszolva, ment a hídra, ment fölfelé a virágok között a lépcsőn, hogy felvegye kedvenc posztját. Hlaváts Géza a Via Babuino gyalogjáróján szaporázta lépteit, félszemmel a Piazza del Popolo obeliszkjének szögét mérve a hátterül szolgáló diadalív hajlatához, félszemmel a festőkirakatokat nézegetve. A moziban *The bridge on the river Kwai*-t játszották, jó híre kelt már, de Gézát érdekelte is nem is: a könyvkirakatokban Moravia és Pratolini könyvei mellett William Faulknert és Borgest is fel lehetett fedezni és az ARTE MODERNE GROSS, amolyan félig képkereskedés, félig műterem, Victor Vasarely optikus szerkesztményeit mutogatta. A kiállított képek közül az előtérben egy koncentrikus színes köröket ábrázoló kompozíció zöld posztóval letakart oszlopon nyugodott. Az oszlop tetején – *ni*, lelkesedett Géza, ez a *Sopra Minerva szituáció fordítottja* – kicsiny onix elefánt, kámea nyereggel, nyergében címerpajzs-vésettel. Ha lett volna pénze, azonnal bemegy és megveszi az elefántot.

A mesterhez vezető lépcső, akár egy elefántcsont toronyban, az elnéptelenedés és elkeskenyedés iskolapéldája volt.

Az első emeleten inas tűnt fel és el, párnázott ajtók mögött, kezében ezüsttálcán porcelán csészében gőzölgő aromás feketekávé. A másodikon gyerekek rajcsúroztak lefelé, a lépcsőkorláton utazva. A harmadikon ajtó nyílt, mögötte festett leányarc, a karikás szemek végigkísérték Géza elvonulását és fölfelé kapaszkodását a csigalépcsőfordulóig. Ami lent márvánnyal kezdődött, fent fehérre festett vassal végződött. A lépcső legtetején mészkőszínű ajtó. Kadminvörös szája a levélszekrény. Két pávakék szeme a szemgolyók közepén kivájva, belülről kilátó üveggel kitöltve. Az ajtónak két füle volt, két szimmetrikusan elhelyezett rézkopogtató. A jobboldalin kocogta le Géza morzejelekkel a nevét. Az ajtó nem nyílott: kitárult. Mögötte, első pillantásra senki. Selyemzsinor lóg a belső gombkilincsen. Ezt húzta meg a vászon jobb, majd bal feléről kilátszó tüskés ősz bajusz tulajdonosa, a Mester. A bajusz megjelenésének ritmikáját a festőszéken saját füttyszavára hajladozó ősz ember mozgása adta meg. Oly mód festett, mintha transzba lett volna. A kerengő dervisek és a hindu fakírok révén jól ismert önszuggesztiós lázban.

Géza ismerte a műterem tízparancsolatát. Nézni szabad, szólni nem. Leült hát a mindenes kürtőkemence mellé és nézte az öregember bőrzekés hátát. Az állványhoz erősített képen a Barberini palota Sebastiano del Piombo képének az arcot felismerhetetlenségig lefátyolozó női fej mására lehetett ismerni. Ami az eredetin csak a nemes donna feketecsipkés fejkendője volt, az Lanza másolatán már minden hússzínt elfedő csipkefátyol lett. A csipkék vonala, hullámzása, egymásbafonódása külön tanulmányt érdemelt volna, mint egy ünnepi keresztrejtvény. A hatást betetőzte a hölgy pajzsalakú kámea fülbevalója. A körömnyi éken, piros keretben fehér pólyák és aranyos címer-oroszlán. Leone Leoni vésett ilyen címereket a Mediciek menyegzőire.

Géza hosszú várást saccolt. A falhoz erősített kötelet óvatosan kioldta csomójából, könyvespolcot eresztett le csigaszerkezet segítségével a mennyezetről s levette arról az *Arabeszkek* című fafedelű kódexet, melyet Lanza az évben írt és illuminált, amikor Picasso festette a Guernicát. Nyolc könyvekkel,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

kézírásos, képírásos kódexszekkel telt polc lebegett a plafon alatt, a fregolira emlékeztető felvonó polcokon, mely megoldást a műterem véges méretei és a négy falát beborító képek, metszetek, pirinyó szobrok sokasága sajtoltak ki Lanza intenzív agyából. A kemence télen (amikor a Tramontana nyirkos lehelete befúj a kürtőn, az erkélyre nyíló szimpla üvegajtó eresztékein) a melegedés ősi módját egyeztette a tégelyekben fémolvasztás, a grillen hússütés artisztikus és létfenntartó céljaival. Géza akárhányszor volt itt, nem tudott betelni a falakon függő különlegességekkel. Az *átváltozások*-sorozat ovális képein egy-egy akvarellháttér közepén ceruzarajzállat állott. Unikornis páva, karvaly, őz, jégmadár, albatrosz, medve. Minden képen egyetlenegy szem az állat homlokának közepén, mely az őz esetében palaszürke, a pávánál cinóbervörös. Az albatrosz szeme matrózkék volt, a medvéé medvebarna. A falba erősített rudakon vékony fémlemezekből, acéldrótból készült kecses szobrocskák lógtak, pillangószárnyú tündérek, hosszúcsőrű kolibrik, tücskök, nemtők, Puck a Szentiványéji Álomból és Ariel a Viharból. A fémlemez alakocskák a légáramlat legenyhébb fuvallatára táncolni kezdtek.

Lanza letette az ecsetet és hátrafordult. Géza tiszteletteljesen megköszörülte a torkát, mint aki szeretne, de nem mer megszólalni. A Mester egy kis fémtepsibe nyers babkávét töltött, fölszította a tüzet, és pörkölni kezdte a kávét a roston. „Mutassa a vázlatfüzetét.” Lassan, a torka mélyéből beszélt, rekedten.

Géza, mint mindenkor, megilletődve és őszintén vonakodva nyújtotta át, a kötésmintákat tartalmazó rajzlapok együttesét. A *Vatikáni Könyvtár* kincsei közé, a befolyást és főpapi összeköttetést nélkülöző diákot nem engedték be, ezért a jóval szegényebb *Nemzeti Könyvtár* középkori imádságos könyveinek fedelét tanulmányozta a Mester megbízásából. Az akantuszlevelek, aranyliliomok, violinkulcsok, görög keresztek és tökindák után, magánszorgalomból, Géza két iniciálét is lemásolt, saját nevének kezdőbetűit, egy késő középkori Vulgátából, mely az Urbinói hercegek számára készült. A betű korlátjába farokkal csimpaszkodva cerkóf-majom hintázott, ördögpofa kuksolt a G padkáján, nyelvét öltögetve.

„A kicsi a szép”, morogta a mester, mint ilyenkor mindig, hasonlóan a mantrájukat ismételgető indusokhoz. Magyarázta az ecsettartást, válogatta a finomabbnál finomabb, szinte csak kétszáz szőrzetből összetapadó ecseteket, oktatta a színkeverést, a szemmérték tökéletesítését és szólt a harmóniáról. „Az egyetlen, ami igazán fontos.”

Géza bólogatott, technikai dolgokat kérdezett és lassan ráterelte a szót a készülő képre. Képírás közben nem volt szabad beszélni, félig kész képről igen. „Fel kell fedezni, fel kell mutatni a világnak újra Sebastiano del Piombot! Az egyetlen volt a könnyed és arányos neoplatonisták századában, a legnagyobbak közül, aki meg merte festeni, amit látott. Nézd meg Botticelli átszellemült angyalpofáit, a kurtizánból angyallá minősült Vespucci kisasszonyt. Szőke. Nézd meg Rafaello térdeplő Mária Magdolnáját az Átváltozáson. Szőke. Nézd meg Luca Signorellitől Tizianóig a firenzei, velencei, ferrarai, római meg a mittudoménhonnani hölgyek hajkoronáit. Szőkék! Most nézz ki az ablakon – itt a messzelátóm – és számold meg öt perc alatt, hány brunetta és hány bionda libeg el a stúdiónk alatt.”

Gézának ki kellett mennie a gukkerrel a teraszra, lehasalnia a korláthoz és figyelnie kellett a nők haját. Enyhén szégyellte magát. *Vén bolond Lanza,* dohogott tiszteletlenül. S az ő tündérei, festett, faragott, aggatott manói? Nekik szabad átlényegíteni a valóságot, csak a renaissance festőknek nem? Az öt perc letelt, bejött az erkélyről. „Harminc fekete, hat szőke, három bekötött fejjel jött”, mondta.

„A világosfejűek a Via Margutta romantikáját meglátogatni készülő amerikai meg német turisták”, zárta le a témát a Mester. A következő hét anyaga (a festőakadémia időpocsékolás, ám csak csinálja azt is Géza) a Casanatense kézirattárának perzsa anyagából a lószerszámok lemásolása. Különös figyelemmel kísérje a csattokat, forgókat és zablákat, a szittya hatást mutató ágbogas szarvasagancsokat, nemkülönben a lovak sörényét.

Kívülről, a közeli Pincio felől egy pukkanás megremegtette az ablakokat. A kelet felől beözönlő napfényben drótszálaikon táncraperdültek a fémlények, parázslani kezdett a tégelyben a cinóbervörös és az alig takarított szoba porszemei vékony tüllfüggönyt húztak az állványon váró félkész donna porcellán füle elé. A Mester szőrrel keretezett cserepes ajkai összecsucsorodtak, ránckráterben lakó szemét végigpásztázta élettelenül is élő ivadékain és kirovátkolt arcán átfénylett valami fáradt, halvány mosoly. Mintha a gyerekei lennének, vélte Géza, úgy ragaszkodik az öreg minden teremtményéhez. Csupán barátoknak adott el képet, szobrot, hogy alkalomadtán viszontláthassa alkotásait. Családja nem volt, teremtményeivel népesítette be mindennapjait, ünnepeit egyaránt. A teremtés transza védte az egyedüllét hiénáitól.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Géza elhatározta, újból és újból, hogy belőle nem lesz magányos ordas. Talán már valahol, egy római líceumban, lehetőleg a jópolgári Parioli negyedben, ül a padban egy szénszemű, szénhajú, Piombo-ecsetre-való római diáklány, aki még tizenhat éves, álmodozik és kedveli a muzsikát, s akivel egyszer a sors rendezése folytán, tán éppen egy koncerten, esetleg egy képkiállításon összeakad. Lehet, hogy amíg ez megtörténik, s amíg Vénusz beáll az ő csillagképének égi fogatába, addig sok víz lefolyik a Teverén. Lehet, hogy előbb sok csatangolás, próba, érzelmi zsákutca vár rá. Végül is, az idők teljében, Gézából paterfamilias lesz.

Manchester, 1978.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ANDRÁS SÁNDOR

(1934)

HAZATÉRÉS

Tudta, hogy felébredt, de nem tudta, mit kezdjen vele. Forgolódott *megnézem hány óra, minek?* Szombat volt, hétvége *elutazzam valahova a hegyekbe? hova?* és bár a hét többi napjain is, ezúttal különösképpen akkor kelt fel, amikor akart. Szemét nem nyitotta ki, a takarót arcára húzta, hogy a fény kevésbé derengjen át szemhéján, és igyekezett visszasüllyedni a félálomba. *Utazni valahova messze, a holdba, igen, el a földről. Mi lenne, ha jelentkeznék űrhajósnak: „kedves uraim, velem jó vásárt csinálnak, elég ha az odavezető útról gondoskodnak, a visszaút úgyis a nehéz, vegyenek fel engem, én ott maradok, szívesen: uraim, gondolják meg, még csak amerikai állampolgár sem vagyok, semmi felelősség, nyugodt lelkiismerettel megfeledkezhetnek rólam, sötét óráimban amúgy is sokat táncolok kihalt kráterekben. Értsék meg, nem ide való vagyok, hanem abba a szép rakétába, hadd legyek földműves a holdon, neveljek por-virágokat: por-szirmú, por-bibéjű por-levelű por-virágokat, ígérem, ígérem, ha formálgatok is esetleg por-madarakat, por-embereket, lelket nem lehelek beléjük, nyálammal nem ragasztom őket össze, nem játszom az élet vizével, túl szeretem, becsapott. Ha nem hiszik el, hogy alkalmas vagyok, e feladatra, küldetésre tényleg alkalmas és hogy nem tréfálok a holdfarmerséget illetően sem, hallgassanak meg, öt perc az egész, hallgassák meg életrajzomat, ha kell leírom öt példányban is és közjegyzőileg hitelesíttetem."*

Elnevette magát *tényleg meg kellene írni és el kellene küldeni* hasára fordult a takaró alatt és homlokát összefont karjára fektette *tényleg el, nincs olyan lehetetlenség, hogy ne sikerülhetne.*

„Nevem Kis Zoltán, születtem 1931. szeptember 21-én, Veszprémben, Nyugat-Magyarországon. Apám orvos volt és mert volt benne tisztesség, demokrata, és mert Magyarországon nem volt demokrácia, franciaimádó. Kérem megfigyelni, hogy a tisztességes franciák mind franciaimádók, és mindezt azért mondom, mert életrajzomhoz és rajzolatomhoz tartozik. Mondhatnám, élet-előrajzolat, és én rajzolódtam is bizony, az ő lendületének ívén, még elemibe sem jártam, már beszéltem, sőt olvastam franciául, a ház tele volt könyvekkel, francia könyvekkel. Titokban reggel a takaró alatti félhomályban Voltaire Candide-jét olvastam és nagyokat nevettem a félseggű kerítőnő történetén, meg az egészen, pedig még nem tudtam, mi is a kerítés, csak lexikonból értesültem róla, meg a vérbajról is, no meg Pangloss mester nézeteinek értelméről, hogy ez a világ a lehető legjobb. Mindezt úgy olvastam, mint az ezeregyéjszakát ezeregy reggelen. Apám, ha megtudja, nem tudom, mit csinál, de anyám biztosan sírt volna. Anyám, igen, mert volt anyám is, hitelesen tanúsíthatom, s ha meglétem ebben a tamáskodó világban nem elég bizonyíték: kérem, van valahol születési bizonyítványom is, a papírnak csak hihetnek. Tehát anyám sírt volna, mert bár zsidó származású volt, ezt csak később és hirtelen tudtam meg, olyan fiatal korában keresztelték ki, hogy hívő katolikus lett. Szenvedett is ádáz ateista hajlamaim miatt, amelyek már elemista koromban kitörtek belőlem."

„1941-ben irattak be az első gimnáziumba, ugyanebben az évben Magyarország hagyta, hogy a németek elcsábítsák és hadat üzent a Szovjetuniónak és apámat behívták katonának. Bár nem mondta, tudom szenvedett tőle, mert sokkal inkább harcolt volna a németek ellen, mint mellett. 1944-ben elesett, és néhány nappal azután, hogy anyámmal tudatták apám hősi halálát és erről ünnepélyes okiratot nyújtottak át neki, a városból, ahogy mondani szokás, külföldre deportálták a zsidókat és legnagyobb meghökkenésemre köztük anyámat is. Amíg apám élt, törvény védte őt, úgynevezett „árja párja" volt – bár meg kell vallanom, hogy apám, magyar ember lévén, nem árja volt, hanem ugor, azaz keresztény embernek kikeresztelkedett párja, de ahogy apám meghalt, belőle kikeresztelkedett zsidónő lett, akit semmiféle törvény nem védett. Őt elvitték, én azonban maradtam, mert apám révén árjának számítottam és néhány napi tengődés után felkerültem Budapestre rokonokhoz. Anyámról csak annyit tudok, hogy Auschwitzba vitték és nem tért vissza."

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

„Látják, uraim, még szüleimnek sem tartoznak felelősséggel, ha por-farmot nyitok a holdon; senki sem tartozott nekik felelősséggel, miért éppen önök: még egy érv: kapjanak rajtam, kérem. De hadd folytassam."

„Árván értem meg a háború végét és az ötödik gimnáziumot. Több-kevesebb lelkesedéssel részt vettem az ifjúsági szervezkedésekben, amelyeket főként a kommunisták irányítottak. A kommunista párt volt az egyedüli, amelyik nyíltan ateista volt, tehát szerintem természettudományos és modern, és ez a körülmény minden bizonnyal befolyásolt. Aligha vonzódtam volna olyan párthoz, amelyik elvárta vezetőitől, hogy hívők legyenek. Továbbá, gazdasági és társadalmi meggondolások is vezettek. Az állapotok Magyarországon közel sem voltak olyan tüskés rózsásak, mint itt az Egyesült Államokban, és ahhoz, hogy az országot megközelítően modernné tegye az ember, bizony két kézzel kellett, és akkor nekem is úgy tűnt, felülről, a dolgok közé nyúlni. Meg kell valljam, hogy az amerikai élet, az amerikai szabad bírkózás, amelyben, amíg a szabályokat követi az ember és azokat meghatározott szabályok szerint játssza ki, akár nyíltan is, az erősebb a gyengébbet úgy nyomorítja meg, ahogy kedve vagy közömbössége tartja, ez a szabad bírkózás nem tetszett, ahogy ma sem tetszik. Ezt azért is meg merem vallani, hiszen egy okkal több, hogy hűségesen kövessem utasításaikat és minél hamarabb elkerüljek innen, a földről."

„Íme, szüleim iránti esetleges felelősségérzetük után, most megszabadítottam önöket saját lelkiismeretük iránti kötelességeiktől is: egy efféle amerikaellenes emberrel szemben, mint én, nem tartoznak felelősséggel: nyugodtan eltűrhetik, hogy meggebedjek, valamelyik kráter fenekén, és nem kell tartaniok a közvélemény szörnyülködésétől sem."

„1949-ben beiratkoztam a műszaki egyetemre építészmérnöknek, és mert ez évben a magyar kommunista párt is elkezdte kivégezni a kommunistákat, fel kellett ébrednem az ifjúkori álmodozásból. Közben elkezdtem festeni, egyre több lelkesedéssel, és miután befejeztem egyetemi tanulmányaim, 1953-ban, tavasszal halt meg Sztálin, ősszel beiratkoztam a Képzőművészeti Főiskolára. A következő három év volt eddigi életem legpompásabb ideje. Festettem, egyre jobban, és közben az országban egyre szabadabb lett a légkör. Az ember küzdhetett, a többséggel, és érezte, hogy köze van ahhoz, ami történik. Nagyszerű dolog radikálisnak lenni a többséggel, most már tudom, nagyszerű tudatcsalódás: csak diktatúrában lehetséges. Aztán jött a forradalom és a szabadságharc a Szovjetunió ellen. A lehetetlent akartuk és akartam, olyan szocializmust, amilyen még nem volt, olyan rendszert, amelyik épp oly távol áll az amerikaitól, mint a szovjettől, egy harmadikat: sem kapitalizmust, sem diktatúrát, sem ököljogot, sem zsarnokságot, sem elmeűrt, sem mániát. Lelkes józanságunkban bizony bolondok voltunk."

„Tevékenyen részt vettem az eseményekben, főként a szervezésben, mert arra lett volna a legnagyobb szükség, és az oroszok bejövetele után csakhamar úgy éreztem, menekülnöm kell. Jugoszláviába mentem, onnan pedig Olaszországba. 1957-től 60-ig Milánóban éltem, tervező irodában dolgoztam és tanultam a nyelvet. Mire úgy ahogy megtanultam és képeim is valamennyire ismertté váltak, valami történt. Hirtelen nem tudtam tovább elviselni az olasz viszonyokat. Egész egyszerűen az történt, hogy ekkorra omlott igazán össze bennem az a meggyőződés, amely otthon vezette tetteim, valamint az a festői elképzelés, a leghatározottabban figurális, amelyet követve dolgoztam. Felfogtam az új ingereket, az új benyomásokat, és igyekeztem öntudatlanul alkalmazkodni hozzájuk, de a behatások túl erősek voltak, mintha melegházból hirtelen hideg és viharos vidékre telepítettek volna. És településem is, abból a melegházból, amelyben az én, a személyiség meg a világ mesterséges módon egységben tartatik és úgy nő, mintha egy irányba nőne, kirohantam a valóságos zűrzavarba. Aki már abban nő fel, nem kevésbé szenved tőle, és így csődöm a nyugat-európai érettség jele volt, jele, hogy a nincstelenek és a vezetőrétegek társadalmából megérkeztem a középosztály társadalmába, amely magában hordja a mélységet és a magasságot. De ha szenved is az ott felnövő, legalább megszokja és gyerekkorától fokozatosan alkalmazkodik hozzá, én viszont huszonöt évig tartó gyermekkorból, a gyermekek olykor igen kegyetlenek, hullottam a férfikorba."

„Átmentem Franciaországba és egyidejűleg beadtam az amerikai vízumkérelmet: Kaliforniába akartam jönni. Úgy éreztem, ha már megismertem az egyik végletet, ideje, hogy megismerjem a másikat is. Végül Franciaországban is három évet éltem, éppen a gyötrelmes algériai éveket, amikor ez az ország is olyan távol tartotta magát a szabadság, egyenlőség és testvériség elvétől, legalábbis gyarmataival szemben, amennyire csak lehetett. Mivel az úgynevezett fasiszta gondolkozásmódot már alkalmam volt két ízben is megismerni, és mivel már amúgy is tudtam, hogy ez nemcsak a németek sajátsága, további példákra igazán nem volt szükségem, így hát elképzelhető, milyen örömmel olvastam a levelet, amelyben az amerikai konzulátus tudatta velem, bogy vízumom vár és utazhatom."

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

„1963-ban érkeztem meg, egyenesen Kaliforniába jöttem és itt is beálltam egy tervező irodába. Egy évvel később felmondtam, nem tudtam elviselni a köznapi Amerikát, és mert időközben újra elkezdtem festeni, úgy látszik, lassan megedződtem, csakhamar állást kaptam Onrio College-ben és azóta is ott tanítom a festészetet."

„Nőtlen vagyok, de nem homoszexuális, keveset iszom, nem dohányzom, egészségi állapotom kitűnő, hobbym a vitorlázás és az olvasás."

Megfordult, még mindig a takaró alatt. Kinyújtózott. *„Uraim, talán még meg kellene jegyeznem, hogy sorsom következetes, mert alighogy az Algériával hadakozó Franciaországból elmenekültem, az Egyesült Államok megkezdte a vietnámi háborút, és ez még egy ok, amiért szívesen hagynám el a földet. Olyan országba nem mennék, amelyik efféle háborút folytat, békés országba pedig, ha van még ilyen, nem merek menni. Fogadok, megérkezésem után vagy megtámadják vagy megtámad másokat, s bár az előbbi tárgyilagosan tekintve sokkal jobb, nem nagyon vágyom rá, hogy ismét célpont legyek, emellett pedig lelkiismeretem arra késztet, hogy ne sodorjak, sorsfordulatos megjelenésemmel, egy népet se efféle szerencsétlenségbe. Hát uraim, kapjanak rajtam, hadd írjam alá a szerződést, hadd növesszek por-erdőket, szedjek por-avarban por-gombákat, heverjek por-ágakról lógó por-levelek alatt ott fenn és benn koponyámban."* Ásított.

Le kellene írni, bizony le, elküldeni, mit szólnának hozzá, túl igaz. Megint a hasára fordult *fel kellene kelni, fáradt vagyok* és kinyitotta a szemét. Kábán feküdt a fényben. Aztán a másik oldalra fordította fejét *legalább az ágyból ki* lassan felült, majd felállt és két tenyérrel megdörgölte az arcát.

Tanácstalanul állt a szobában. Mezítlen. A széles ablak kék volt és napsugaras, szemben nem állt ház, hanem az óceán folyt alá az egekből. A sugarak melegítették a bőrét, jól esett. A szoba közepén állvány, rajta féligkész kép, furcsán mázolt foltok. *Atyaisten, miért nem dugtam el este, takartam volna le, hova meneküljek, hova bújjak, oltott meszet a szemem gödrébe, vissza az ágyba?* Megfordult. A fehér gyűrött lepedő, a megnyomorgatott párna, a testmelegtől lassan szellőző anyagok valahogy tisztátlannak tűntek *hova bújjak, ha lehúzhatnám a homlokom, mint a sisak rostélyt.* Odalépett a tükörhöz. Arca nem volt sem törődött sem álmos, mintha már órák óta fenn lett volna. Végigmérte testét és belébámult a saját arcába *micsoda pazarlás, csókolatlan bőr, here herék, pedig mi másban lehetsz biztos* végigsimította kezét szakállas arcán *szeretkezni igen azt még tudsz, van eleje van vége van közepe, van játék röfögés vadság, azt még meg tudod szerkeszteni mert a másik visszaliheg, támpontot ad, sarkall, lépcsőket lök alád, repülőket, de ez a keserves vászon nem liheg vissza, hova bújjak?* Elfordult. Visszalépett a szoba közepére, szájához emelte a kezét, felső ajkát magasba gyűrve, hogy még az orra is meggyűrődött egy kicsit, mintha gondolkozna, és lehet, hogy akart is, de mire rá került volna a sor, már a feszülő húsból áramló sajgásra kellett figyelnie és tudata hosszú pillanatokra csak ezt a sajgást fogadta, tartalmazta és mivel nem volt túl kényelmetlen, belebambult és az felszívta egész eszméletét. Egész valója csak az a darabka hús volt; ujjai idegen anyagként nyomták, nem is érezte őket. Aztán végre leeresztette a kezét. Orr és ajak engedelmes gumi módjára visszanyerte eredeti formáját, ő pedig ránézett a vászonra *mintha a zsebemet fordítottam volna ki az asztalra, hebehurgya foltok, hányinger, még attól is undorodom, bogy megfordítsam, megérintsem* és dühös is volt meg elkeseredett is *csőd megint csak csőd és még csak nem is érzem hogy eleven anyagban dolgozom s ha eleget keverem, összeáll s egyszerre rámkiált „igen igen most" és igen akkor tényleg kész az egész és él* de csak távolból, mint amikor régmúlt és megtorolhatatlan sérelemre emlékszik az ember: inkább csak tudja mit érez, mintsem valójában érzi *ez csak hulla, bomlik, bűzlik, fertőzi levegőm, nem a padló alatt, nem a vakolat mögött, itt a szoba közepén és micsoda dög, ha legalább egy dög lenne, de keverék, nem is a zseb fordult ki az asztalra, de dögmadár gyomra.*

Az ablakhoz fordult. Lent homokos part, aztán az óceán, még párás és hajótlan. *Éhes vagyok enni* körüljártatta szemét *a tenger azonban pompás meg a nap is* figyelte az enyhe hullámokat, amint vékony tajték-tarajjal szaladtak a partnak kék-szürke-zöldesen *kimegyek és járok egyet: egyet? mintha lenne egy* odapillantott a vászonra *legalább öt éve nem láttam jó képet, miért éppen én tudnám megfesteni* dühösen visszafordult és beledöfte szemét a kékes-szürke párába, mintha valami hajót kutatna *dögmadarak vagyunk szétmarcangoljuk ami szép ami forma, hulla-forma hulla-szép, mintha a darabok eleven magukban életre kelhetnének.* Fel s alá sétált az ablak előtt, hol kinézett, hol a padlóra *ha arcon köpöm magam, végül csak letörlöm* megállt és elnevette magát *de ezt is csak mondom mert végletes önzésem végletesen természetes: sohasem tudom saját magam igazán arcon köpni, a köpő mindig tisztességes* és végigfürkészte a láthatárt megint, szerette *mit tegyek? enni és kimenni, gyerünk a zuhany alá.*

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A forró víz vízeséses vadsággal szakadt a testére és ő egyszeriben megfeledkezett mindenről. Állt vízbe és gőzbe burkolva, mint valami csodapáncél alatt, emelte lehunyt szemű fejét az ostorzó magasba és élvezte, mint mindig, a forró zuhatagot, bőrének zsibongását, kábulását *a létezés gyönyöre gyönyöre gyönyöre* és olykor meg-megfordult, küszködve magával, hogy végre nekilásson-e a szappanozásnak vagy még tovább üdvözülhet *ez Amerikában a legfőbb jó* ebben a simogatásba lágyuló tűzvarázsban.

Az öltözködés pillanatokig tartott. Utána behozta az újságot és míg a reggelit készítette, ette, a szemébe és tudatába borsozott világzűrzavar lekötötte figyelmét. A híreket még most is lelkiismeretesen átolvasta, bár az események egyre több tehetetlen dühöt és kiábrándulást keltettek benne, és rég elmúlt az az idő, amikor úgy olvasta a híreket, mint a katona a napiparancsot. Az egyik oldalon két kép napalmbombától összeégett bőrű gyerekeket mutatott *na ezekre is jól ráeresztették a zuhanyt* gondosan megnézte, aztán továbbfordított, *az állatok* de minden oldalról csak törött-bors záporzott rá *a létezés gyönyöre* és prüszkölnie, vakaróznia kellett. Szerencsére ezt is el lehetett állítani: behajította az újságot a szemétkosárba *jó megoldás mondhatom* és még prüszkölve és zsörtölődve kirohant a konyhából *gyűlölöm gyűlölöm,* ki a szobából, és zsebeit megtapogatva, hogy a kulcs meg a pénz meg a hajtási igazolvány nála van-e, kivágódott az utcára, lendülettel, szinte ívben, mintha a széles ablakon ugrott volna keresztül, napbarnítottan, széttárt karokkal szállva, majd előre dőlve, le az óceánba, a kékbe, a frissbe, a testetölelőbe.

Senki sem járt a kis utcán, csak a hullámverés morajlott a házak között, meg a napfény zenélő csendje foszlányozódott az enyhe szellőben *este moziba kellene menni, rég nem voltam, hívjak fel valakit kit?* A túloldalon vékonyarcú, nagyszemű kislány szaladt ki mezítláb, kék cowboy nadrágban, fehér blúzban, a szinte elkerítetlen előkertből, hosszú, barna haja hátul gumikarikával összefogva, talán derékig ért volna, lobogott utána a kis kapu felett. „Szerbusz", kiáltotta és már sehol sem volt. *Megint már megint mintha mese után járnék, smaragd városban, vagy többsincs országban.* „Szerbusz", mondta volna, de már nem volt kinek. A levegő puhán lebegett és könnyen: szálló szesz, illanó illatok. A fák barnák voltak, örökzöld leveleik mélyzöldek, de az ég kékje és a nap szőke csillogása beléjük olvadt *ha csak így sétálhatnék, ha csak mindig így sétálhatnék* és mintha belőlük derengett volna elő *nem is séta ez, minden porcikám oldódik, a kar, a hajak, az orr, a fül, a homlok.* Benn lebegett a levegőben, fenn a háztetőn, leveleken; kéményen ült, lógatta lábát, és fenn csillogott egy messzibe húzó repülőgépen. Vöröslött az egyik előkertből kihajló rózsán *tél közepén januárban* és úgy érezte, de anélkül, hogy ráeszmélt volna, hogy a kislány hajában lobog, az a haj pedig azokból az eleven, nagy szemekből és abból a huncut mosolyból nőne, zizegne elő.

Csakhamar kiért a forgalmas utcára, amely tele volt apró üzletekkel, színekkel, lassú autókkal, amelyek mindig megálltak a gyalogos előtt, és emberrel, főként fiatalokkal. Afféle művésztelepülés volt ez Dél-Kaliforniában, hol sok egyetemista is lakott.

Ahogy most járt a forgalmas, de lassú és szelíd utcán, hirtelen megremegett, meglebbent a járda, az utca puha lett és könnyű, lobogott, mint a hajfonat a szélben, benne az emberek, házak, üzletek tarka pántlikák. A levegő tele volt diadallal. Minden szívás befutotta a testét *vasbeton falakon mint szellőkön lépni keresztül előre* tisztította, emelte *menetelni indulóra indulóban indulóként.* Ment és mosolygott *gyengéd hatalommal folyókon át varázsfuvolával* és egy-egy lány visszamosolygott rá, és ő beszívta a mosolyt *érted hozzád öröm öröm istenasszony természetesen,* szinte észre sem véve. Máskor talán kikezdett volna egyikkel-másikkal, most az ilyesmi eszébe sem jutott. A mosoly része volt a levegőnek, a napfénynek és ez a hármas keverék zsongva tódult a testébe, felszívódott izmaiba, mint a szőlőcukor *neki a világnak legyőzni, puszta jelenléttel, énekkel* és rögtön előzsongó erővé vált. Bőre jólesőn feszült *mit legyőzni, belefolyni és fölé, győzni és veszteni egyszerre, ki akar férfi lenni? ki nő? csak ember ember: elvérezni és felemelni az elvérzőt, hagyni, hogy a szelek leoldják testemről a bőrt, a húst, és utána mint sziklán tajtékos hab, csillogón a kék levegőbe porladjanak csontjaim, csak szemem sugara szálljon a fényben, üljön meg alkonyi tavakon, lobbanjon ezernyi fénybe a tenger vert acélján* léptei pedig valóban furcsák es örömetkeltőek voltak, a lányokat ez a ritmus csiklandozta mosolyra, mintha menetoszlopban vonult volna és egyúttal tánclépésben *de jó is lenne még egyszer menetelni, összefogódzva még egyszer énekelni, győzelemben hinni az emberekben magamban* erővel és könnyedén, határozottan és tétova játékossággal, Napóleon és Arlekin lépett lépdelt az utcán, kinek ne tetszett volna.

Hova hova vezet ez a lendület? hova illik ez a beteljesülés ez a vágy? Megállt, hunyorogva felnézett a napba és töprengett, vibrálva, ahogy szemhéja küszködött a fénnyel. Kellemesen ömlött el arcán a meleg.

„Szerbusz", kiáltotta rá valaki. Ki *az mi* „Szerbusz" vette szemügyre kék és sárga fátyolos karikákat táncoltató szemmel Johnt, ismerősét. *Már megint valami nő után fut.* „Majd később felhívlak, otthon leszel?"

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

csapta-kulcsolta össze félig visszafordulva, de ugyanegy iramban továbbsietve, feje felett két kezét. *Csak nő lehet.* „Talán” *meghallotta vajon és ha nem? neki van igaza, rohanni kell, kihajtok valahova, amíg hajtok nem tudok gondolkozni mert féltem az életemet, haza a kocsiért, de előbb inni kellene valamit, jó öreg John, ha annyi energiával futnék a nők után.* Megindult a következő üzlet felé.

Belépett *veszek egy ananászt, haza viszem aztán be a kocsiba* keresgélt a halomba rakott gyümölcsök között, melyik érett *csak tudnám hova érkezem meg ma este ma estig, már érzem megint valamelyik holdkráterben fogok szökdelni teljes reménytelenségben.* Odaadta az ananászt a pénztárcsomagolónál álló fiúnak. *Micsoda göcsörtös arc, ilyen kifacsart orrot már rég láttam, le kellene* „Maga honnan való?” kérdezte a fiú. *Persze ezzel beszéltem tegnap, amikor bevásároltam* „Magyarországról” *nyilván már tegnap meg akarta kérdezni, hiszen most egy szót sem szóltam* „Tényleg? A szomszédom is magyar.” A göcsörtös orr mögül őszinte, egyszerű, szinte együgyű szem és mosoly csillant elő, míg a kéz tágította a zacskót az ananásznak. *Na most jön a beszélgetés, nem, ennek elejét kell venni.* „Errefelé elég sok a magyar.” „Harminckilenc cent. Ő akkor a forradalom idején jött ki, mikor is?” „Ötvenhatban” *hát persze hogy nem tudja az évszámot, sok éve volt, még egész gyerek lehetett, meg* különben is. „Igen, akkor” szakította félbe a mosoly a fiú arcán az időleges töprengés okozta elkomolyodást. „Én is akkor jöttem” *na ezt most miért mondtam* fizetett „a forradalom után”. „Igen?” és még jobban felragyogott a fiú szeme, s a széles mosolytól, másnak eltorzult volna, szinte kiegyenesedett göcsörtös orra. „Az igen!” *Jólesik, bizonyisten jólesik „az már igen” mondja.* „Viszontlátásra.” Sietve kilépett az üzletből *persze az neki előzmények és következmények nélküli forradalom és persze a puska ravaszát lenyomni érdekesebb mint a kassza billentyűit, még a puska is unalmassá válna, ha csak telitalálatot lehetne lőni vele és csak veszélytelenül.* A járda szélén autó állt, sportkocsi, rádiója szólt, dzsessz lüktetett a levegőben, a vezetőülés üres volt, az ajtó nyitva, a másik ülésen hosszú, szőke hajú lány ült, napbarnított, kékszemű, nyúlánk, valamelyik szüleje, tán mindkettő, svéd lehetett egykor. *Be kellene ugrani melléje csinos és elrobogni, ha nem ijedne meg tán nem is bánná, gyerünk ananászt enni.* Megindult, de még visszanézett *ha beledughatnám a fejem a hajába, beszélgetni unalmas lenne de a jószagú bőr, biztos jószagú, tele van napfénnyel meg tengervízzel, itt pillanatonként lép elő a habokból vénusz afrodite csak szeretkezni nem tudnak, haza, kocsiba, ananászt.*

De nem jutott hazáig. *Dagadj ananásztul dagadj fácánhústul az utolsó napod közeledik burzsuj* hirtelen Judyba ütődött. „Szerbusz” szólt rá, „hogy vagy?” „Jól, hát te?” „Ki tudja. Van idő egy feketére?” „Van.” „Gyerünk” *jó is meg rossz is jó is meg rossz is.* „Írtál valamit az utóbbi időben?” „Hát te festettél?” „Először te felelj, én kérdeztem” *még mindig tele zavarral, nyugtalansággal.* „Nem nagyon jót, alig, viszont megyek Angliába”, a mondat első felét akadozva mondta, a másik felét elevenen és büszkén, kedves, kerek arca ismét nevetett. *Tehát elmegy elmegy elmegy.* „Mikor?” Időközben beértek az eszpresszóba. „Két hét múlva, hát nem nagyszerű?” „Neked biztos.” *mért is hívtam be* „Várj, hozom a kávét, eszpresszót vagy kapucsinót?” *kár is kérdeznem, dehogy is kár, szeretem ha felragyog a szeme.* „Kapucsinót, légy szíves”, lágyfényű, sötétbarna szeme tényleg felragyogott *akárcsak én az apró örömök, a testé meg a tudaté, üvegcserepek, hát elmegy.* Odament a pulthoz és rendelt.

Amikor visszatért a kávékkal, egymásra néztek, egymás szemébe, kérdőn és értőn. „Tudod, elmegyek, végre, nem bírom tovább ezt az országot, elegem volt az itteni szörnyűségekből, fojtogat, rámnehezedik, olykor napokon át nem jutok ki a mélabúból, a belső hányingerből, egyre jobban beszűkülök magamba, egyre mélyülnek bennem a koncentrikus körök és én mindig a középen vagyok, egyre mélyebben, egyre apróbban, ülök a belső örvényben és bámulok magam elé, míg az örvény egyre mélyebbre csavarodik, szűkül, észrevétlen, lendület nélkül, simán, és már olyan apró vagyok és olyan távoli hogy nem is tudom megérinteni magam: ezért nem hívtalak fel már jóideje, igyekeztem felállni és előlépni. Ó a kávé jó jó.”

„Hová mész?” *olyan hívogató az ajka az arca mindene és menekül.*

„Egyelőre Londonba, Londonba, megpróbálok ott valami munkát találni és ott maradok, amíg, meg nem unom, három-négy hónapra, talán, ki tudja.”

„Értem” *nyugtalan és álmatag, mélység és szelíd,* „értem, de tamáskodom, persze azért igazad van, menj, menj, én is mennék, mi mást tehet az ember.” Egymásra mosolyogtak.

„A radikálisok nem érdekelnek többé, egyelőre; tudod, dolgoztam velük, mielőtt Rodéziába mentem, de most, amikor újra megjelentem köztük, minden értelmetlennek tűnt, ők pedig értetlennek. A lófrálók kedvesek, egy ideig, de aztán unalmassá válnak.”

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

„És tönkre tesznek, emlékszel, mondtam neked: marijuana, LSD, lézengés, béke, lengeni a pálmafa levelén, vagy a fűszál hegyén, szép, jó, de tönkreteszi az embert a végén; ha elértél egy bizonyos évszámot és van benned valami erő, az poshadni kezd, bomlani: Isten városát nem hordhatod magadban két parkolóóra között."

A lány komolyan nézte és csak onnan lehetett érezni, hogy belül mosolygott, hogy komolysága lágy volt és nem várakozó. „Szeretem benned, hogy mindig mindent megfogalmazol."

„Olykor azt, ami van, olykor azt, ami az eszembe jut."

„Jó dolgok jutnak eszedbe." Ránézett, aztán el. „De látod, egyremegy." *de szeretem is de szeretem is hiába* „Mi megy egyre?"

„Megfogalmazás nélkül is érzem és cselekszem, te pedig mondod és maradsz." „Rázd meg a fejed." Judy csodálkozva nézett rá *minden olyan reménytelen, fel kellene állni és elmenni* „csak rázd meg." Judy egyik szemöldökét felhúzta, nem értette és rosszallta a dolgot, mintha Zoltán azt kérte volna, hogy nyissa ki a blúzát, de engedelmeskedett.

„Minek ez?" Haja, hosszú és barna, végighullámzott a hátán.

„Mikor kiléptem a házból, láttam egy kislányt, szépet, virgoncat, és hosszan hullámzott a haja, rámnézett, rámnevetett és eltűnt: szerettem" *most minek kezdem megint, megy, hát persze hogy megy, nincs talán igaza?* Judy csóválta a fejét, kicsit szomorúan. „Nem értem, miért maradsz itt." „Ugye, nehéz megérteni" *és ha megérted az még nehezebb,* „mikor ez még nem is az országom, még annyi közösséget sem érzek vele, mint te, és mégis maradok, pedig ki nem állhatom. De hova menjek? Külföldre? Már ott vagyok. Máshova? Már megint? Ha még jó vadregényes idők lennének és kimehetne az ember a kikötőbe, felszállhatna valamelyik hajóra: kell még ember? És aztán elvetődhetne valahova, valahogy. De most, ha kimegyek a kikötőbe, megkérdezik, tagja vagyok-e a szakszervezetnek, ha nem, fel is út, le is út, növekszenek a jogok, csökken a szabadság. Afrika, igen Afrikában van még egy kis alapvető rendetlenség, megint ott fogsz kikötni, fogadom; talán igazad van. Persze, menj, te mehetsz, fiatalabb is vagy *mit beszéljem le, mit szomorítsam, bíztatni kell* menj, ki tudja, hol találkozunk legközelebb *arra van szüksége* talán mégis útnak indulok megint."

Végigfutatta kezét a lány haján *milyen szégyenletes is, hogy belefáradtam a politikába, a reménykedésbe, és még annyi erőm sincs, hogy levágjam a fülem* „Akarsz még egy kávét?" A lány álmatagon, illetve üres tekintettel, amely nem volt üres, csak a kép olyan mélyről csillant fel benne, mint a megfordított messzelátóban, bólintott. Aztán megrázta fejét és rámosolygott Zoltánra: „Az nagyszerű lenne."

Mindketten felálltak: a lány a sarokban álló cigarettaautomatához ment, és kikeresve a megfelelő pénzt, bedobta, kikereste a kívánt márkát jelző billentyűt, kicsit előrehajolva lenyomta és várta, hogy a csomag kiessék alul a gépbe épített hosszú keskeny tálcára. Zoltán a pultnál állt sorba, de nem az előtte álló hosszú és vöröshajú férfi tarkóját nézte, hanem két könyékkel a pultnak támaszkodva a lányt nézte *ha ilyen egyszerű lenne, ha bedobhatna az ember némi pénzt és alul kijönne a repülőjegy Tuniszba vagy Alexandriába vagy Bangkokba vagy akár Mexico City-be.* Judy visszafordult *a járása, majd talán háromszáz év múlva a szép új világban, a szép újabb világban* nézte, ahogy visszamegy az asztalhoz, visszamosolyog rá, leül és rágyújt.

„Mire gondoltál?" kérdezte, mikor Zoltán visszatért a kávékkal, „mit mosolyogtál?"

„Arra, hogy, na várj csak, először arra, hogy az életünk olyan, mint az az automata: mindig kevesebbet kapsz, mint amennyit bedobsz *mert erre gondoltam, nem neki hazudok, magamnak hazudtam* aztán pedig arra, hogy olyan, mint egy megbolondult automata: nem azt a márkát kapod, amit akarsz, a billentyűk szeszélyesen vannak kötve és hirtelen csak azt veszed észre a félhomályban, hogy Tareytont szívsz, holott Marlborót akartál." Figyelte, ahogy a lány lehörpinti a habot a kávéról, aztán hozzátette: „De tulajdonképpen akkor csapódsz be igazán, ha azt kapod, amit akartál, mert akkor nem veszed észre, hogy becsapódtál."

„Szóval, az ember sohasem kaphatja, amit akar?"

„Végső soron soha."

„Nem hiszek neked, még nem. Különben is olykor, ha már bolond automatáról beszélsz, vedd észbe, megesik, hogy jóval nagyobb érték pottyan ki, mint amit bedobsz: harminc centet egy csomag cigarettáért és kipottyan egy háromezer dolláros autó."

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

„Tévedés.” Megrázta a fejét, aztán felhajtotta a kávét és beleborzongott. „Tévedés: a szeszélyes automatába, melynek neve élet, már ha elfogadod ezt a teljesen elfogadhatatlan metafórát, mindig saját magad dobod be, örök-változó egy-értéket, és ez a saját magad mindig többet ér, mint amit kapsz érte” *apám*

„Mindig mindent megfogalmazol, menj inkább és fess, az ha leverő is, szép.” *apám szegény öreg, öreg? lassan én is olyan öreg leszek* Hallgatott.

„És ha nem is szép, csak leverő, akkor is legalább igaz.” *„igaz?” Pilátus „igaz?”* ránézett a lányra: „Nem érted a dolgot *persze hogy érti és persze hogy békén kellene hagynom békén* nem érted: azért fogalmazok meg mindent, hogy festhessek, de nem sikerül: azért fogalmaztuk azt a forradalmat minálunk otthon, hogy utána élhessünk vágyaink szerint, de drága drága lány tévedsz: nem olyan jó az én megfogalmazásom, mint ahogy az a nagy forradalmas is félrefogalmazás volt. Csak úgy tetszik, hogy formába rázom a dolgot, frappáns, tetszetős, olykor erős is, de hasztalan kísérlet, valahol hamis az egész, mert nem lehet igaz, nem lehet teljes *a düh a düh a kétségbeesés foltokra fröccsenő Rembrandt* nem és nem. De értsd meg, nem tehetek másként, ha lemondok erről az igényről, nem tudok festeni, én én nem tudok: én a színeket, a formákat kibontani akarom egy láthatatlan, de igaz központból, mögéjük, beléjük hatolni, és nem, ahogy manapság történik, összerakni őket mint a kirakós játékot. Ez, ami ma folyik, pop art, ha nem felszínes, tréfás, összerakni az össze nem illőt; ha költő lennék, biztos kedvem lenne egy-egy dadaista verset írni, de az ember végül is nem tréfálhat folyton, én megszoktam, hogy higgyek a kifejezésben, a kifejezhetőségben, és mit csinálsz, amikor komoly vagy: leülsz egy üveg bor mellé vagy beleveted magad egy nőbe és kiúszol a túlsó partra, amelyik ugyanaz, mint amelyikről beugrottál?”

Judy hallgatta és nézte és most szerette. Megint bánta, hogy Zoltán annyira hasonlított férjére, főként testében, férjére, akivel olyan rövid ideig bírták ki együtt, és aki kísértetszerűen megmérgezte végül Gerővel való rövid idejű kapcsolatát is. Már több mint egy éve.

„Tudod mit, Judy *tudom, mire gondol, biztos tudom, de jó is, hogy elmegy* menjünk ki innen, sétáljunk egyet.”

„Menjünk, amúgy is mennem kell.” Felálltak. „Persze, most is igazságtalan vagy: van action painting is, nemcsak pop art, azt nem összerakják, az az indulatból fakad, bentről kifelé terjedő alkotás.”

„Hát te miért nem festel úgy?”

„Amiért te: az indulat önmagában nem elég, meg aztán amúgy sem bízom indulataimban.”

Zoltán mosolygott. Hirtelen, gondolatok nélkül, a reggeli újság két fényképét látta maga előtt *action painting* és mosolygott: „Látod, akadnak, akik biztosak magukban, ma is láttam két pompás action painting-et, méghozzá az újságban.” Kuncogott, dühvel. „És tudod, mit használtak a művészek festék helyett?”

„Mit?”

„Azt hiszem, magát az indulatot: napalmot.”

„Megbolondultál?”

„Csak nézd meg jobban, főként, ha módod van rá, színes képen: ez a folyékony gáz egészen elbűvölő képeket fest az eleven bőrre és húsra.”

nagy rémült szemek de szeretem is de szeretem is mit mond „Kérlek, hagyd abba.”

„Talán nincs igazam? Pompás képek, békésebb helyeken, itt errefelé például, kiállítási termekben mutogatják, falra akasztják *mint az emberbőrből készített lámpaernyő zsidóhajszőnyeg* de ne ijedezz, a kép csak melléktermék, az indulat számít, a fogalmazási kísérlet.”

„Az embernek hányingere támad önmagától, ahogy beszélsz: kérlek” nézett rá ijedten, fájdalmasan, „hagyd abba.”

a szeme a szeme be kellene varrni a szám Oldalvást magához húzta a lányt, magához ölelte „Ne haragudj” *miért is megyek az emberek közé*.

Ahogy kiléptek az eszpresszóból, majdnem fellöktek egy fagylaltot nyaló fiút, hunyorogtak az erős fénytől, és aztán észrevették, hogy kicsit feljebb az utcán csődület zsibong. Odamentek. Még éppen látták, hogy két

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

rendőr egy ingujjas férfit vezet és ültet be a várakozó rendőrautóba. A férfi huszonnégy-huszonöt éves lehetett, széles homloka, hegyes álla volt, haja borzas, de még így is látni lehetett, hogy el volt választva, méghozzá nagyon is a szélén, úgy, hogy tömege a választék túlsó oldalán hosszú hullámokban emelkedett, afféle franciás arcot formálva. Fejét mereven előre szegte és kicsit a magasba is, teste megfeszült, mintha ellenállna a rendőröknek, de azt is látni lehetett, hogy azoknak nem esik fáradtságukba a művelet, bár úgy tettek, mintha esnék. Az egész jelenet bizarr és mulattató volt, de egyúttal kényelmetlen érzést keltett. Nehéz lett volna megmondani, miért. A rendőrök miatt? Ha két rendőr vezet egy civilt, akárhol, akármelyik országban, az szorongatóan hat a nézőkre: bár, ha két civil vezet egy rendőrt, az talán még szorongatóbban hatna. Vagy talán a megjátszás miatt? Amely végül is szimbólikus volt, hiszen a fiatal férfi, ha akarta volna, megfeszíthette volna magát, megvethette volna a lábát, vagy akár a földhöz is verhette volna magát, és a rendőröknek esetleg küszködniök kellett volna, lefogni a vadulót, esetleg őrjöngőt vagy menekülni szándékozót. Ez a kétoldali megjátszás annyira természetellenes volt, annyira mesterkélt, és mégis annyira mélyértelmű. De az is lehet, hogy a rejtély hatott szorongatóan, hogy nem lehetett tudni, mi történt, gyilkosság, lopás, verekedés. Két férfi közre fog egy harmadikat és viszi. Mintha a világból vinnék ki.

Zoltán körülérdeklődött és csakhamar megfejtette a rejtélyt, legalábbis a felszínen. A férfi úgy látszik, kábítószert vett be és az egyik utcára néző ablakban meztelenül mutogatta magát, különösen az alul elhaladó nőknek. A kábítószert persze, ellentétben a férfi nemiszervével nem lehetett látni az utcáról, de egyesek látni vélték, hogy az egyik rendőr egy kis zsebkendőbe bugyolált csomagot hozott, s az mi más lehetett volna, különösképp, mivel mások tudni vélték, hogy a férfi gyakran kapcsolta magát magasabb frekvenciákba. Amint Zoltán és Judy összerakták értesüléseikből a megoldást, Zoltán fanyarul mosolygott *de jaj nem tudok így maradni szeretném magam megmutatni hogy látva lássanak hogy látva lássanak, a fickó túl szó szerint vette Adyt meg a huszadik századot* „Na, menjünk tovább."

„Mit mosolyogsz?" kérdezte a lány. Zoltán igyekezett lefordítani a versszakot. Aztán még megtoldotta baját az előző versszakkal, ami nélkül az egész keveset ért volna *de mély is egy-egy ártatlan gondolat gyökere, még ha igazán utána mennék, végül elvesztene minden ártatlanságot* és fordította: vagyok mint minden ember: fenség, észak-fok, titok, idegenség, lidérces messze fény, lidérces messze fény. „Amit az elébb mondtam neked, az ezt követi, és szegény barátunk a nagy delíriumban, mondhatnám sorstársam a forradalmas megfogalmazás kísérletében, közelre akarta hozni, már csak úgy a maga módján, ezt a lidérces messze fényt, ide akarta hozni napfényes Kaliforniába az észak-fokot, és a fenséget ki akarta lógatni az ablakon, mint a győzelmi zászlót: íme, az Isten teste, vegyétek és egyétek, szűnjék meg ez a nagy idegenség."

„Ne évődj."

„Látod, így jár, aki közhírré akarja tenni a titkokat: először is azt teszi közhírré, amit már mindenki ismer, legalábbis mindenki, aki felháborodik rajta, másodszor ugye felháborodnak rajta, és harmadszor berakják érte a börtönbe és meg is érdemli, hiszen minek dicsekszik egy közhellyel: tényleg a jóízlés ellen vet, csak nem úgy, ahogy a feljelentők meg a rendőrök értik."

„Hallgass már" nevetett a lány. „Még a végén te is elrohansz és feljelented."

„Ha lenne kinél, bizony, magamat is: mindenki a szabad közösülésre vágyik, van, aki kommunizmust akar, bár maga sem tudja, milyent *unió misztikát szabadság szerelem* a mi nagy költőnk, Petőfi mondta: szabadság, szerelem, e kettő kell nekem, mondta ártatlanul, álnéven nevezve a halhatatlan halandóságot: a szabadság old, a szerelem köt, tehát van, aki kommunizmust akar, és van, aki el akar tiporni egy-egy fajt, rendszert, esetleg nemzetet, ezek a kábítószeres lófrálók pedig, a maguk együgyű, de legalább tiszteletre méltó következetességük módján, az egész kényszerű világot akarják hatályon kívül helyezni."

„Nem gondolod, hogy megint túl frappáns vagy, és megfogalmazásod ezúttal is félresikerül?"

persze biztos persze „Biztos. Csak azt nem tudom, mennyire, ezt sohasem tudhatja az ember" *ez a baj ez* „nekem úgy tűnik, mindenki ugyanazt akarja és ugyanúgy megcsalatkozik, és ha lenne legalább valamelyes őszinteség az emberekben, a kábítószeresek összeölelkeznének a politikusokkal meg a művészekkel, Hitler meg Sztálin meg Petőfi meg Picasso előbbi sorstársammal, mert mindenki ugyanazt akarja lényegében" *lényegében, de az embernek csak jelenségekkel van dolga te állat.*

„Miért nem jöttünk ki abból az eszpresszóból öt perccel hamarább, most megkímélnél."

„Igazad van."

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

„Mindig mindent túlhajtasz” mondta, ahogy ismét megindultak, „dehát, én is azt teszem.”

„Látod, azt hiszem *bár tudom nem úgy van bár tudom nem úgy van* hogy igazam van. Sajnos, az élet ott kezdődik, ahol ez az igazság véget ér, és az élet ezek szerint abból áll, hogy az emberek másképpen akarják ugyanazt. Igazad van, abbahagyom. Hidd el, tréfának indult az egész, tényleg nem volt bennem semmi komolyság, de látod, *most persze szabadkozom* a végén az ablakban végeztem én is: fogadok, az az ember sem gondolt rá, amikor szívta a füvet vagy nyelte a port, a tüntetők sem gondoltak rá, amikor felvonultak a pesti utcán, és később is, én is csak arra gondoltam, átmegyek a határon, nem arra, hontalanságba: amíg cselekszel, minden egynemű. Emlékszel, mit mondtam az elébb: szeszélyes automata *jó kis útravalót adok neki* megnyomod a Tareyton billentyűjét és kijön a Marlboro, mire észreveszed, már azt szívod, magad sem érted, miért” *nem azt a Londont fogod szívni, amelyikre gondolsz, de miért mondjam neked, valami jót jót.*

„Nekem most tényleg mennem kell.”

„Hát menj. Jó volt veled lenni egy kicsit *hazugság! hazugság? jót jót.* Ne hidd, minden reménytelen: előadódik, hogy a Tareyton billentyű Tareyton cigarettát ad, különösen, ha eltökéled, hogy azt fogod szívni. Ha van benned elég erő, csak az történik veled, amit akarsz: te adod a neveket. Ezt viszont én adom neked útravalónak, mert lehet, hogy nem találkozunk már *biztos nem soha* és kívánom, használd jól magad, az efféle utazás sok erőt szabadít fel az emberben, élj vele okosan.” „Persze” nevette el magát, *és még én adok tanácsot? én?* „ne feledd: tanácsom is csak kísérlet, fogalmazás kísérlet, de legalább őszinte. Szerbusz.” *hát elmegy el el szépívű láb tovaoldódó forma hullám.*

A lány megcsókolta az arcát, megölelte, és szó nélkül elfordult és elment. Még egyszer visszafordult és visszaintett, szomorú mosollyal *hullámok között hullám* aztán eltűnt a járókelők között.

Délben bement az egyik vendéglőbe ebédelni. Ehetett volna otthon is, de nem volt hozzá kedve. Önkiszolgáló vendéglő volt, inkább csak kifőzde. Vitte az ételt, leült az egyetlen szabad asztalhoz. Odaülhetett volna máshoz is, például valamelyik lányhoz, de egyedül akart enni. Illetve, nem volt kedve beszélgetni. Judyval való találkozása felkavarta különböző indulatait és azok most tétován ütődtek tudatába, hol görcsbe feszítve, hol szétzilálva azt. Szinte pillanatonként változott a hangulata. Szeretett volna felugrani és tenni valamit, de a következő pillanatban már ahhoz is alig maradt ereje, hogy a villát a szájához emelje.

Nézte a vendéglő asztalait, körülöttük a zajos fogyasztókat *mint a madárház a papagálylakosztály* és nem értette, mi tartja az asztalokat össze, miért nem sodródnak el egymástól mint folyón az úszó jéglapok *optikai csalódás dehogy optikai tudat tudatcsalódás* illetve ha egymástól elsodródnak, miért csak bizonyos kiterjedésben és nem át a falakon. Egy pillanatra látta, ahogy az asztalok az egymáshoz hajló meg a szék támlájának támaszkodó nevető, beszélő emberekkel, a gesztikuláló kezekkel, emelkedő-ereszkedő villákkal, kanalakkal, csészékkel kiúszik az ablakon, a falakon át az utcára és ott pörög a járókelők meg a kék, piros, sárga autók között *tudatcsalódás teljes tudatcsalódás* és még az asztal körül ülő emberek sem ülnek az asztal körül, csak összepörögnek meg szétpörögnek *szálló porszemekből álló szálló porszemekből álló porszemek* és az egyik asztalon, kinn az utcán, egy fekete autó tetején pörögve a középen hirtelen ott állt a franciás arcú férfi diadalmasan, hősi gesztussal *én vagyok a hős Achilész* szétrántotta nadrágját, napfényben csillogó bronzszobor, és hussanással mint a madár keskeny arcú, nagy szemű kislány, rebbent elő két combja közül és repült a levegőben az autók felett, lobogó, hosszú barna hajfonattal, szaladt a levegőben szárnycsapó karokkal mosolyogva, míg a fekete kocsi egyre távolodott, tetején a lassan pörgő vörös-kockás terítésű asztallal, az immár teljesen meztelen bronzragyogású büszke férfivel, akinek lábánál a nők meg a férfiak tovább hajladoztak, emelgették villájukat, gesztikuláltak kezükkel, dőltek hátra a székben, fújták a magasba vagy egymás arcába a füstöt meg a szavakat.

„Szabad?” lépett ekkor hozzá egy sovány, negyven év körüli férfi, sötét ruhában, nyakkendővel, egyik kezében hatalmas aktatáskával, a másikban tálcával, rajta, ki tudja mivel. És már húzta is el magának a széket, miután a tálcát szinte kérdésével egyidőben az asztalra tette: csak udvariasságból szólt, ellenállásra nem is gondolt.

„Tessék” *egy fenét tessék, tűnj a fenébe, nyilván ügynök, és még azt mondom „tessék” az udvariasság elmebaj* felnézett rá *üres arc, megmossa egy kis levesben két házalás között* és gondosan, bár gyorsan, számba vette annak minden vonását, minden ruhadarabját és sajnálta is, meg undorodott is tőle *ki tudja, mit árul, valami szemetet, mi köze van hozzá? semmi, a vevőhöz? semmi, és csak talpal a nagy semmibe elszántan dicsérve mind a hármat* figyelte, ahogy leül *a haszonért,* ahogy kezébe veszi a kanalat, kicsit

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

oldalvást rándítva a fejét *szeméttel szolgálja a semmit hogy jóllakhasson íme az ember ma pilátus hangulatban vagyok* tányérja fölé hajolt és igyekezett enni, anélkül, hogy felpillantana. Hallotta, ahogy annak kanala a tányér fenekén súrlódik a kavarástól *ha azt mondom nem, azt hiszi nem hallott jól megkérdezi még egyszer addigra már dühödten mondom nem: meghátrál furcsálkodva, hallom, amint a mellettem lévő asztalnál kérdezi szabad és leül hiszen ki más mondaná nem és leül és én egész nap és még hónapok múltán is emlékszem durvaságomra és töprengek gyötrődöm mi bajom csak azért mert olyan asztalnál ebédelek amelyikhez bárki odaléphet* az ételnek már semmi íze sem volt. Gépiesen ette, és ha felnézett, mert mégsem dughatta fejét a tányérba, igyekezett úgy nézni, hogy a szemben ülő férfi kopaszodó fejét, amelyet az ismételten előre hajtott, mert nem a kanalat emelte a szájához, hanem a száját bocsátotta le a levesből alig kiemelkedő kanálhoz, lehetőleg ne lássa, legfeljebb a szeme sarkából. Egész hátat mégsem fordíthatott neki meg az asztalnak, de ha egészen nem is, félig igen *nem eszem inkább nem eszem* félrefordította székét *amúgy sem kell, a kávét pedig ihatom így féloldalról* egyik lábát átvetette a másikon, félkönyökkel az asztalnak támaszkodott *ki kell bírni, amíg a kávé tart* és így sikerült a le-fölmozgó kopaszodó fejtől *mint a billegő madár, csőrét nedvesítő játékmadár* majdnem teljesen megszabadulnia.

Majdnem, de nem egészen. A szeme sarkából még láthatta, ha nem is a gyér hajszálakkal rakott fejet, legalábbis a mozgó tárgyat és ha másfelé fordította is a fejét, akkor is érezte a levest kanalazó jelenlétét, az idegen jelenlétét. Ráadásul az még szürcsölt is. Nem nagyon, nem állandóan, csak minden második vagy harmadik hörpintés után és mintha vele együtt az orrát is szívta volna. Szürcsölt, szívta az orrát és utána folytatta a kanalazást *íme az ember és idemerészkedik az asztalomhoz szinte megértem a hitlereket.* Igyekezett a többi vendégre nézni meg ki az utcára, de hirtelen az ülő meg a járókelő emberek is épp olyan kiállhatatlanoknak tűntek, mint szomszédja: teljesen másoknak, idegen anyaghalmazoknak, mintha egy vegyi gyárban sétált volna, büdös és fortyogó retorták között ellenállhatatlan vággyal, hogy felkapjon egy vasrudat és szétverje ezt a zajos és rossz szagú, bár torzságában némileg érdekes környezetet; de nem tudva, miféle anyag böfög az üvegek mögött, talán erős sav, meg kellett tartóztatnia magát *ha ilyenkor görény lehetne az ember és elgázosíthatná a terepet akkor most ihatnám ezt a nyomorúságos kávét békében* és itta a kávét. Hirtelen elzárult a torka, szája pedig, tele kávéval, megdermedt *vagy talán nekem is szürcsölnöm kellene* és már azon a ponton volt, hogy maga is elkezd szürcsölni, hadd ébressze rá szornszédját egyes zajok kiállhatatlanságára *dehogy is dehogy is, cinkosan rámvigyorogna hogy én is szürcsölök a szürcsölők közül vagyok, mindenütt pártok szekták, ha a bal gyűrűsujjal vakarod meg az orrod már nem vagy egyedül és az agyalágyult társaságról rögtön saját agyalágyultságodra kell gondolnod* lenyelte a kávét, letette a csészét *tűrhetetlen, szeméttel szolgálja a semmit hogy szürcsölhessen* felkapta az ananászt *el el ha már nem üldözhetem el, magamat* felugrott és kisietett a vendéglőből.

Vadul ment. Nem figyelt a lányokra, pedig most is volt elég csinos köztük, sem a kirakatokra, pedig most is tele voltak színekkel. Szinte rohant hazafelé *mit bántott az a szerencsétlen, hogy elgázosítanám mint a németek a zsidókat meg a cigányokat meg ahogy megtisztítsák a levegőt* és bár szinte minden tárgyat felmért szemével, olyan dühvel tette, hogy azt, amit látott, csak elvetni tudta, nem befogadni. Beért az ő utcájába és széttépte szemével a kerteket fákra, bokrokra, levelekre, a tetőket cserepekre, a járdát *undorodom magamtól és ettől az egész színfoszlányok közti bolyongástól* az ablakokat, le a járdáról a lámpaoszlopokat, darabokra, de ahogy szeme nekiütődött az óceánnak, azt, bár a partról le tudta tépni, a hullámokról a tarajt, szétnézni, darabokra nézni nem sikerült. Megakadt a szeme *mit tegyek* és legyőzetett.

Félórával később a fürdőszobában a fürdőkádban feküdt, nyakig forró vízben. Hazatérte után fáradt volt, levert, és ugyanakkor izgatott, nyugtalan. Olvasni kellett volna vagy aludni, de egyik se ment volna, legalábbis úgy érezte. Ahogy fel-le járt a szobában, meg-megállva a széles ablak előtt *kék kék tenger utazni kellene utazni* egyszerre eszébe jutott, hogy megfürdik *vagy elálmosodom vagy felfrissülök és tehetek valamit.* Sohasem tudta, milyen hatással lesz rá a fürdés, természetét elég kiismerhetetlennek és kiszámíthatatlannak tudta, olykor már arra kellett gondolnia, hogy öntudatlan ki akarja játszani saját magát. A kép még mindig ott állt a szoba közepén, félkész színfoltokkal és kedve támadt tintával leönteni, a tintásüveg ott állt a kis íróasztalaon, de sajnálta a vásznat.

Bent feküdt a kádban, lehunyt szemmel és lassan elömlő nyugalommal *most bárhol lehetnék Budapesten Párizsban Milánóban bárki Judy John lófráló amerikai német még jómagam* is és pihent, bár a víz forró volt, szinte izzadt tőle az arca. *A kislány most nem futott ki a kapun, amikor jöttem, ki tudja, hol van, talán kinn a parton, óceán, most lehetnék Alexandriában is, szállodaszobában, a fürdőkád mindenütt fürdőkád, a víz, víz.* Mindig szeretett volna Alexandriába menni, meg Görögországba is, Ithakába meg a szigetekre, ahol Odisszeusz járt: gyermekkorában olvasta a görög regéket és Homéroszt is, de furcsa módon az Iliászt nem

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

szerette. Az öreg Nesztort utálta, a szomszédjukra emlékeztette, egy öreg, zsarnokoskodó, ősz hajú úrra, aki az esetek többségében valóban mindig mindent jobban tudott, mert sokat tapasztalt élet raktározódott fel benne, de ez az örökös igazság bosszantó is volt. Aztán ott volt Hektor meg felesége, az egész háború oka, és bizony egyikőjüket sem találta szeretnivalónak. Akkor már inkább Achilészt, de tulajdonképpen azt sem: butának és hiúnak tartotta és az egész helyzetet valószínűtlennek. Ha annyira felhúzza az orrát, volt gyermekkori véleménye, miért nem megy el: ott gubbaszt a sátorban, mint egy sértett lányos fiú. Ki nem állhatta őket, az ember vagy menjen el, vagy verekedjék mindhalálig, volt a véleménye, valahányszor meglátott egy-egy ilyen elkámpicsorodott vagy duzzogó fiút az utcán. Majdnem annyira bosszantóak voltak, mint azok, akik bömbölve elrohantak: „Majd megmondom az apukámnak", vagy „Majd várj csak, ha a bátyámnak megmondom." Azt sem értette, miért kellett neki azt a szerencsétlen Hektort végighurcolnia a csatatéren. Egy hullát. Tetiszről sem volt sokkal jobb véleménye. Hogy Siegfried nem vette észre, amikor megfürdött a sárkány vérében – a Wagner-operák szövegkönyvét, egybekötve, nem sokkal a görög regék után olvasta –, hogy a hátára ragadt egy tölgyfalevél, az még csak hagyján, bár bosszantó figyelmetlenség. De hogy egy istenasszonynak miért nincs annyi esze, hogy szeretett fiát hajánál fogva mártsa be abba a tóba, ezt már sehogy sem tudta megérteni.

Az Odisszeját azonban fenntartás nélkül szerette. Elevenen élt benne minden kaland és a legtöbb szereplő, látta őket és látta Odisszeusz hajóját, amint a kék tengeren megtér Ithaka magas, sárgasziklás partjára, amelyen ott áll a kastély, afféle Parthenon, benne pedig, mert keresztül látott a falakon, az egyik kis teremben, szobának nem nevezte volna, szoba csak házakban van, ott ül Penelope és szövi éjszaka felfejtendő szövedékét. Valójában azonban sohasem képzelte el Penelopét, amint éjszaka tényleg felfejti – gombolyítja –, mert nem fonni, hanem kötni látta őt, mint anyja kötött pulóvert amint napközben elvégzett, ezt valószínűleg nevetségesnek tartotta volna, hanem úgy képzelte el, Penelope a fonalat a már megkötött és lábánál felrétegződő holmiból vezeti, tehát alul bontja, amit felül köt. Ez azért is tetszett neki, ez az ülő nőalak, amelyet a hajóról látott, illetve egy külső pontról, ahonnan látta a megtérő hajót, a sárgasziklás partot, fenn a zöld füvet és a palota falait, közöttük a kötő asszonyt, mert így Penelope ugyanazzal az erővel és mozdulattal kötött, mint amelyikkel bontott és így ő volt maga az állandóság. Ithakában ugyanis sohasem volt éjszaka, csak Odisszeusszal érkezett meg és csak a bosszú idejére tartott: a nagy lakomát este képzelte el.

igen hazatérés ringatta magát a meleg vízben *és most mossa az öreg dada a lábam mindjárt megismeri a vadkan tépte seb helyét vagy már meg is ismerte, persze, már meg és most szinte saját öreg jó, de mégis egykori fiatal, asszonyos testével mos: kéz víz mell: meleg puha és szerető* felhúzta két térdét *mint az anyaméh* még jobban összeszorította a szemét, aztán lassan a víz alá húzta a fejét és szemhéját kissé meglazítva, szinte nyílásnak sem nevezhető nyíláson, átnézett a vizen. Sokszor úszott nyitott szemmel az uszodában, szerette a víz kékségét, az elmosódott körvonalakat *butaság, be kell hunyni a szemem benn sötét van örökéj mélytenger* és ismét összeszorította szemét, színes, idegsejtszerű formák úsztak, keveredtek néhány pillanatig szemhéján, de csakhamar kényelmetlenné vált ez a víz alatti összekuporodott állapot. Kinyújtózott *nekem kék örökéj kell örökég és belül is zene igen zene de mi?* Meglocsolta arcát, a vizet kidörzsölte szeméből *h-moll mise* nagyszerű ringatózott a vízben *kiugrom és felteszem* megrándult *kiugrom? a hidegbe?* már érezte önnön didergését *ki a világba? ki innen a száműzetésbe ki?* mintha egy mázsás szekrényt kellett volna felcipelnie-tolnia az emeletre *de meg kell lennie csak egy perc és visszabujhatok gyerünk* kiugrott. Dideregve futott be a szobába, csöpögött róla a víz, a lemezek közül kikereste a H-moll Mise dobozát, kivette a lemezeket, vigyázva, de türelmetlenül, egy csöpp az orráról mégis ráesett az egyik lemezre, dühösen előhúzott az asztalon fekvő dobozból egy papírzsebkendőt, letörülte a lemezt, aztán feltette mind a hármat a játszóra, megindította és futott vissza a fürdőszobába, a kádba, és egy pillanatig még abban is didergett. Kinn nem volt hideg, de a vizet igen melegre keverte. Aztán megszólalt a zene, *ez az ez az a mélyek mélye,* behunyta a szemét és hallgatta. Úgy érezte, mintha egy templom hajójában lenne, érezte, amint kétoldalt emelkednek a gótíves tetőt tartó oszlopok, csöppet kinyitotta szemét, vízcseppek ragyogtak pillái közé akadva *Chartres a szeme közt* és a hatalmassá táguló falak közt ömlött, emelkedett, hullámzott a falakat feszítő zene. Mögötte, a magasban, a karzaton kórus, a szólamok előre hullámoztak a lábánál fehérlő, emelkedő oltárig és ahogy lábát mozgatta, a víz szelíden kavarodott *angyalok hajlanak le a tetőn túli kékből mossák testemet nem is az öreg dada de lányok nausikaák*

Amikor a játszó váltotta a lemezt, a kórus Kyrie Eleisonjáról a két szoprán Christe Eleisonjára, megijedt. A pillanatnyi csend eszébe juttatta az előadás végét, illetve a harmadik lemez végét, amikor majd újra ki kell ugrania, ha addig még nem unta meg a vízben *addig megunom szétázom újra ki a száműzetésbe?* de aztán

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

megszólalt a két szoprán és egy pillanatra megfeledkezett mindenről. Hirtelen megrándult a teste *nem hagyom nem nem hogy ebből a jóreménységből székesegyházzá nőtt fürdőszobából kizavartassam miért? árulás az az* megpróbált hallgatni, de nem ment *árulás mint a gázkamrában a rabok akik fürdőszobában vélik magukat, annyi szörnyűséges út és mocsok után* Megint megkísérelte figyelmét a zenére fordítani, de már a következő pillanatban ismét megszakadt az élvezet *székesegyházat? itt?* összeszorult az ajka és hányingert érzett *fürdőszobában székesegyházat ez rosszabb mint az ablakba állni meztelenül* és egész elfacsarodott az arca *misét a fürdőkádban? undor undor ki ment meg undor* És ekkor hirtelen bénulás futott végig a testén, fejéből valahonnan a szeme mögül végig a hátán *gázt* és mielőtt egyébre gondolt volna, végig nem gondolt gondolatnak engedelmeskedve, kiszakította magát a bénulásból, kiugrott a kádból, most nem didergett, kifutott a konyhába és mintha már egyszer gondolt volna rá, pedig csak akkor először, leemelte a gáztűzhely tetejét, elfújta a négy rózsába lángot osztó pilótalángot (a tűzhely a felcsavarásra magától gyulladt) és megnyitotta mind a négy csapot, dühvel és mohón, *vége vége a sütőt nem csavarom fel, de azt is* és szaladt vissza a fürdőszobába, be a kádba.

Az első oldalnak éppen vége lett *meggondoltad? meggondoltad?* és ismét a kórus szólalt meg a Kyrie Eleisonnal *meg meg meg* a zene áradt és már érezte a *gázt is élvezd nyisd meg magad kíngörcs* Az angyalok, a kórus, nem is angyalok, szellők voltak, hajfonatok, lengtek, hullámoztak a gótíves magasból, szőkésbarna fény, és mert a lemezjátszót hangosra állította, minden zengett, különösen, mikor a kórus a Glóriába váltott. A szólamok egymásból emelkedve, egymás fölé nőve, emelkedtek *elpusztítani elpusztítani most légy erős,* teste szinte lebegett a vízben, testében pedig a zene, a gáz és a riadó lélegzet.

Mire a szoprán lágy, meleg, lengő hangja a Laudamusba kezdett: Laudamus te, benedictius te, glorificamus te, csak a zene, meg a gáz ömlött a mozdulatlan víz felett.

Berkeley, Kalifornia, 1966.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

MÁRTON LÁSZLÓ

(1934)

A GYÖNYÖRELVEN TÚL

„Szenvedéssziget a közönytengeren”

A kutya a sarokba húzódik nem jön az ágyhoz nem dörgöli nedves fekete orrát a kézfejhez nem föffög nem szusszan játékos mozdulattal feje fölé nem emeli a szőnyeg hiába az ágy előtt mogorván kushad a szoba sarkában fel se néz háromszögletű fejét lábai közé húzza és bámulja a csíkos tapétás falat csak tetteti magát, nem álmos nem éhes jól tudja mi a baj orrlukai máskor kitágulnak csak úgy szedi magába a szagokat rózsás nyelve kinn parányi három szögletű füleit hegyezi most azok is kókadnak vöröses sárga bundájára fekszenek
a kutya mindent tud megőrjíti a bűzös lehelet az édeskés mustárral kevert cukorszag mintha beborítaná a padlót mintha ellepné a csíkos tapétájú falakat mintha innen is onnan is mintha a kéménylyukból holott az idő ködös a szél mindent lefelé nyom onnan nem jöhet a kutya igazat ásít igazat szuszékol horpasza könyörtelen igazság ritmusára fel alá a többi néma csend

aszpirin most már nem elég s ami erősebb az már végső útra térít

A szájpadlás már nincs is már folyékony üvöltésdarab melyet a fejbe plántáltak s kihúzni mint tályogos fogat kivésni mint egészséges elem alá furkálódzott hamis bölcsességet nem lehet a rothadás végső állapota átnövekszik s az állkapcson áttörve áttétele a nyílt húson kivirágzik halálos hullámokat hajt a hófehér sörényen bár ahhoz elég szegény elég diszkrét hogy maga kéreggel takaródzék

kevés a haj a homlok felett de még nem kopasz a fülektől felfelé s lefelé egyaránt hófehér borosta csak ritkás sárgás foltok borítják imitt-amott kevés a ránc is olyan tiszta gyűretlen a bőr mint a pergament a szemöldök feletti vonalak félkörszerűen szaladnak az orrtő fölé mintha a fekete csontkeretes szemüveg – nem volt még akkor műanyag – aláhúzáshoz hajlanának a szemüveg szára egyébként kissé eláll a fül mögött mintha, csak simogatóan érintené a bőrt és a koponyacsontot lehet hogy már ott is fáj egyszerre két irányba támad a szörny legyőzhetetlen a száj vékony vonású ugyan akaratosan nem görbed felfelé de a nyírt bajusz a felsőajkat mégis teljesen eltakarja a háromszög az orrtőtől a szemek sarkától a száj szegletéig jaj de kemény s aláhúzza csak hogyan beestek az ajkak az áll maga rövidnek látszik a pikkelyesre nyírt szakáll mögött s az ádámcsutka bizonyára kiállna ha a begombolt ing és a lefelé boruló tekintet el nem takarná

a szemekről nem lehet állítani hogy magukban többet fejeznének ki s mégis a vöröses szemhéjak mögül igen távolra visz a tekintet nemcsak az üveget töri át interkontinentális rakétánál messzebbre hord a múltba igazít időgép annyi minden van már mögötte

Mózesnek nem szabad megjelennie mondták a Bné Brit emberei még ha igaz is így elvenni egy néptől csak hipotézis csak szellemjáték apánkat megölni kollektíven szinte lehetetlenség most van igazán szükségünk hogy higgyünk s összetartsunk megmutatta nekünk Kánaánt s amint elrévedt a megtalált haza felett amiért irtani kell majd a többieket mindenkit aki más ott Mória hegyén emberfeletti magányában amint látta mint vágtatnak a felhők árnyékparipái a megművelt már emberszabású völgyek felett mint borzolják a vizeket

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

hátba szúrtuk tömeggyilkosság ez csak az igazi mert minden fia megmártotta szablyáját gyilokját kését kardját jatagánját alabárdját bicskáját vérében tömegkaszabolás mert az apa zsarnok és áldozat a sivatagi útért az elhullott testvérekért a csaholó vinnyogó sakálokért a holdért amely a sátrakba kúszik a jéghideg homokbuckákért a délibábért amely a haza a nyugalom a civilizáció a hitreményszeretet fátylát lebegtette a kiéhezett csorda feje felett a kiherélt ifjakért a karóba húzott lányokért most vesszük vérét csorogjon

állatfajból embercsordát faragni hiszen mintha a kétlábonjárás tenné különbözővé őket ki tudja milyen egyiptomi őscirkusz folyt Sinai környékén az égő csipkebokor micsoda alexandriai mutatványos micsoda núbiai jugulátor termékeny képzeletében főtt meg mielőtt a népnek tálalták volna ki még a tilalmak sem jellemzik fajunkat hiszen a farkasból lett kutya ha erősebbet talál s hanyatt vágódva megadóan torkát mutatja nem mar bele a másik olyan tilalom ami a vak ösztönnel az állatgép önműködő pályájáról elteríthetetlen ösztönével felér a mindentudás mindenlátás mindenmegértés jóllakott émelygő s belenyugvó tekintet ez hiszen amíg ereje bírta az ébrenlét fogadott s hallgatott amikor már minden kiejtett szó sziklává keményedett a szájpadlás és a lankadó nyelv között amikor már két szempár párbeszéde helyettesítette a szavak áramát még akkor is

„Do you really think Germans are unkind to Jews” kérdezi a Királyi Orvosi Társaság elnöke Jones dr.-tól
Leukoplakia
Proliferation
Papillomata precancerous
Carcinoma

„Nagy köszönettel tartozom Önnek a tegnapi látogatóért. Mostanáig ugyanis hajlamos voltam arra, hogy a szürrealistákat, akik engem védőszentjüknek fogadtak teljes őrülteknek tekintsem (mondjuk, akárcsak az alkohol esetében 95 százalékosan). Ez a fiatal spanyol érdeklődő fanatikus szemeivel és kétségtelen technikai felkészültségével megváltoztatta véleményemet. Valóban igen érdekes volna analitikus módszerrel megvizsgálni, hogyan alkotta azt a képet.”

Az őrült spanyol motolla gyorsasággal forgatta körbe szemeit bajszának kipödört vége mint két lándzsa bajvívásban járt föl s alá az üres lapnak csak az üres lapnak van értelme professzor úr koponyája csigához hasonlít az automatikus írást miért ne követte volna automatikus rajzolás a legjobb a lapon úgyis a fehér mert amit én rámázolok úgyis csak pénzért csinálom feláll leül eltávolodik a szoba túlsó sarkából a fehér lapra veti magát hogy a bal sarkát apró pöttyökkel hálózza tele a pénzt szeretem a pénzt Önök mindnyájan fizetni fognak azért amire a tanarakat tanítottam

a gyerek gurigájával játszik eldobja s visszarántja eldobja s visszarántja eldobja s visszarántja eldobja s visszarántja eldobja s visszarántja jeldob vissza s rántja dobjel s visszarántja eldobja s visszarántja eldobja s visszarántja dobja eldobja s rántja visszadobja rántjavisszaseldob ja jártadob rántjale eldob s s svisszasrántja dobja eldobja s rántjavissza visszarántja harántja dobjaeldobjajeldob s rántjamárvissza visszarántja s eldobja vissz dob s jel

jaj merre halad most milyen állapotába esik mifelé tart miért rágja most még a csont helyét is a szájpadláson az aszpirin nem elég már s a bódulat mivel jár Schur Balzac Szamárbőre tudja-e miről szól az éhenhalásról folyékony minden már nem ugyanabba a folyóba ugyanazon vég felé ugyanazon mederbe ugyanaz ösvényen ugyanúgy csúnyán ugyanegyképpen ugyan haladunk ami marad belőlem pizsamába rakják

„Azt akartam, hogy emberközelbe jussak Önhöz, ne bámuljon akár a tengerparti kősziklát amelyet hiába ostromolnak a hullámok… impavidum ferient ruinae”

a kutya a sarokba húzódik tömött vöröses bundája nagy kerek tappancsai hátaközepére kunkorodó rókafarka keskenyre vágott ferde szemei nemcsak hogy nincs szüksége rám már iszonyodik a miazma lehelet a plafonra kókadó tekintet a ködben félórákra ablakot hasít nem is igazán jó felmerülni a hullámok alól a tudat felső rétegeibe hiszen zsibbad már nem fekszik már hanyatt nem biciklizik négy lábát meresztve

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

nem présel ki torkán artikulátlan hangokat melyek malomkő hersegése s mamamamamamama között peregnek az értelmetlen skálán

mikor nyílik meg már nyílik meg már a végleges s végtelen anyaölkloáka mikor fogad magába hogy haladjak eggyel későbbi s már legutolsó állomásig oda igyekszem ahonnan nem tér meg utazó egyenesedjék vonalzó merevségűvé a haladó test s mi marad még ami halhatatlan jótékony zsibbadás a kemencében mielőtt porközi állapota jutna még egyszer felegyenesedik mögötte már falánk lángnyelvek üstököscsóvák celsius réaumur és fahrenheit sebastopol szigetszenvedés tengerközönyön

hiába fehérlenek dover sziklái s kékessé hiába ciánul a rózsaszín kutyanyelv zsiráfok égnek a fáktól pörsenéses szavannán a visszatérés nem fájdalmas Mózes amikor ott állt s hátát tárta a hordának nemhogy nem tudta volna mi történik nem törődött görög urna hercegnői ajándék fogadja be s ott lángtengeren túl várj rám folyékony karjaid kitárd láthatatlan arcodat el ne rejtsd

Tana

t

osz

Párizs, 1970.

NOCTURNES

T: Morainvilliers és Poissy között megkínzott arcod a szélvédő üvegre vetült. Jégeső kattogott, a csúszós úton jobbról-balról szántotta a kocsi az alig látható sárga csíkokat. Rámtekintett az élesen kihúzott szempillák keretében táguló pupillád, a hetyke szájvonal, a gumó orr, hajfoszlányok a homlokodon. Hol vagy már? Miféle poklok mélységéből idézel s miért?

I: Vársz-e még az Invalidusoknál? Azt hittem odatartasz. Azt hittem, a pillanat, ami volt, sosem múlik el. Azt hittem, összehúzod magadon szegényes esőkabátod, azt hittem, hasat nem eresztettél…

T: Az éjszaka szűkszavú és kérlelhetetlen. Kardvágással függönyében utat nem hasíthatsz; öklöd a semmibe bokszol. Tekints a földre, magad elé. Emberpár, hiába menekülsz, az éjszakával korántsem szabadságodat választottad. Csend. Kilométerekről idehallik a vonatzúgás. Üres vagonok loholnak a sötétség örve alatt egyik külvárostól a másikig. Az elveszett léptek termében hetijegyes tücsök döngicsél. A szűzhomokba hasított olajvezetékek, háromszögletű betonelemek, hajdanában lépegető, de csúzos exkavátorok, leprásfalú gyárnegyedek és álombaszédült földszintes mór palotautánzatok között húz el a szerelvény. Gonosz, egyhangú nyirok. A felhőréteg filclemezzé verődik, szürke lenne, ha látnád. Füstködöt szívsz be és már zihálsz.

I: Mit nekem féltüdő, félélet, mire jó a szenvedély? Felkel talán, felkel holnap a nap, de a szürkébe szürkével kevert viszonylagosságban úgyse látjuk. Kakasszó helyett fiók-aszpirin.

T: Emlékszel-e kisfiúra, aki anyja térdéhez húzódik?

I: Fakó a kép, régmúlt, barna, hasadtszélű, szamárfüles. Föveny valahol Keszthelyen, fiatalasszony elégedett mosollyal néz a lencsébe. Kiszámítottuk: harmincéves lehet. Egyrészes fürdőruhában molettnek tűnik, haját gumisapka takarja. Sohase tudod meg már, milyen hosszan viselte. Oldalán, előtte, hasához, melléhez, S-alakban előrenyúló combja hajlatán vékonydongájú kisfiú. Félszeg mosoly, szemüveg. A két – az orrtőnél átmenet nélkül kezdődő – szem közül az egyik feltehetően kancsal. Nyugodt a langyos homokban, mégis anyjához bújik. Ki állhat a gép mögött?

T: Amíg a te térdeid közé bujhattam, nem féltem. Forró homokban, szélviharban, minden reggel a dzsungelbe merészkedve. Az árokban, ahová együtt csúsztunk, a Dolomitokban, hajnalban, amikor a ködöt már vágni sem lehetett. Miért mentél el?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

I: Emlékszel még egy reggelre a genfi tónál? Pirosan csorogtak a háztetők az éles napsütésben. Lentről tejeskávé-szag emelkedett, pedig olyan korán volt még, hogy a Montreux felé iparkodó gőzösnek nyomát se láttuk. Emlékszel még a dunyha alatti birodalomra?

T: Lábujjad hegyétől hasad aljáig feszes volt a bőr.

I: Calais és Folkstone között hánytam a hajón. Faggyúszag szivárgott fel a konyhából, a kürtőkönkéményeken át még a fedélzeten is utolért. Hiába volt azután a piroskockás terítő az asztalon, hiába a besörözött polgár, hóna alatt Sétáló Jancsijával és kétszáz darab cigarettájával. A serény gőzdugattyúk mintha gyomorszájamat tolták volna felfelé, amint az Operában a *Tavaszünnep* üstdobjai is az én hasamban verték diadalukat. Megszédültek a felhők a csatornán; az álmatag hullámok viharrá sokasodtak.

T: Álltam egyenesen és néztelek tehetetlenül. A jó szó mit segít?

I: Igen. Értelme lehet, de jelentése nincs az igének: szeretlek, amikor a korlát mellett öklendez valaki.

T: Akkor, akkor kezdődött talán az álmatag korszak. Aludtunk a szürke században, átaludtuk a szürke hónapokat, szürke lapokra szürkével nyomtatott naptárakba burkolództunk.

T: A dunyha, ami birodalom volt addig, ahol kerek térded hasam aljáig ért, ahol S-alakban hozzámgumódtál, ahol kettőnket se nap, se szél… börtönné akkor vált. Te engem nem ébresztettél, és én nem ébresztettelek téged. Az éhség, a húgyhólyag telítettsége, nagynéha egy ajánlott levél.

T: Éjjel-nappal csorgott a hátamon az izzadság. Csak a hátamon, a tarkótól a gerincem cikkcakjain át le a combomig. Se a hónalj, se a lágyék, se a köldök vájata. Mindez fehér, száraz. A pizsamakabát Nessus inge a hátamra ragadt. A rossz, avatatlan anyag négyszínű ábrákat nyomott a bőrömre, mintha kalózhajón korbácsoltak volna meg.

I: Az álomtalan ájulás a legfőbb gyönyör előszobájának tetszett. Szótlanul lépkedtünk egyre magasabbra, egyre szaporább lépcsőfokokon, melyekről csak kimondatlan másodpercekben sejtettük, hová vezetnek. C'était l'apprentissage de la mort.

T: Szorgalmasan gyakoroltunk. Ébredés után végtagjaink egyre idegenebbé váltak. Ami azelőtt megkülönböztethetetlenül csavarodott egymásba, az öntudatlan, zsibbadt közösből határozott, külön életet kezdett.

I: Mert odakint nem változott az éjszaka. A hold, ha beengedte a fehér-sárga kettős függöny, ha belopakodott a réseken éjjel kettőkor, felvert. Mindegy volt már akkor, teli volt-e vagy nem, D agadt-e vagy C sökkent. Következtek: a párnahajlatba mormolt, kettőt ugró páros szám, a hármasával visszatáncoló páratlan, a hatványra emelt, köbgyökbe zsugorított. A kín egyenletei.

T: A szürke réteg félelmetes papír, a rárótt jelek letörölhetetlenek. Az igazság az, hogy csak fejben tudok számolni: agytekervényeimben egymáshoz pattognak a számok, mint bolhacirkusz szánandó mutatványosai. A papíron megijesztenek az ábrák, a vonalak, csillagok, zárójelek.

I: Azt mondtam, messzelátó vagy: könnyedén eljutsz a harmadik hatványig, ha fel nem buksz az egyszeregyben.

T: Mit értettél szótlanságomból? Állítólag nem beszélek éjszaka, csak a fogamat csikorgatom. Akkor bújik elő, irgalmat nyüszít, bosszút morog a civilizálttá nyomorított vadállat.

I: A vasbeton háló mindent továbbad. Villanykapcsoló-hárfa, ágydöngés-citera, vízcsap-nyenyere, fapapucs-mandolin, tévé-cseleszta, szemét-kürt. Hogyne hallottam volna a szomszéd ágy ütemes rázkódását, a lúdtollba vájó fogakat. Hogyne láttam volna fejedet, amint faltól falig vergődik.

T: A falpapírból kinyúló karokat láttad-e? A fűtőtest magasságában, végig az egész szobán, ahol bútor útjukat nem állja. Könyökből nyúltak ki, szőrös férfikarok. Hosszú karmokká hegyezett ujjakban végződik a mese. Úgy nyúltak felém, vad csapásokkal anyagtalan közegben sprintelve, mintha… Engem céloztak kétségtelenül, engem csábfenyegettek, de hátamba nem markoltak, bőrömet fel nem sértették. Mivel kínálhattam volna őket? Pohár vizet, ha száj nincs mögötte, alamizsnát, ha se test, se ruha?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

I: Az éjszaka nem engedett szorításából. Feljajdultál, piros nyakörves kiskutyát emlegettél, aki elveszett. Eszeveszett motorosok jelentek meg a keresztútnál. Körbejárták, először darázsdongás, majd reaktorzúgás, végül hangtalanul a lámpaoszlop köré csavarodtak. Mintha papírból vágták volna ki őket. Se vér, se velő.

T: Hic transit a kisebbségi komplexumok halmaza önnön-megsemmisülése felé. A mennyezet is papírmasé. Kirajzolódnak mögötte a vékony deszkadongák. A tetőt csak a jóindulat tartja fejünk felett. Az üveggyapot csak hőségbe burkol, feszítőereje semmi. Elég a legkisebb rés, hogy hajnalban ránkcsorogjon a födém.

I: Sokszor fáztam. Az erkélyajtó megvetemedett, már a lakásvételkor se lett volna szabad belenyugodni. Nemcsak szél hasított be a nyíláson, amelyet habszivaccsal se tudtál eltömni, de a nyirkos éjszaka minden nedve, a köd, a harmat, a csatornalé is beszivárgott.

T: Hány autópálya hosszát futottam végig utánad? A Fekete Erdőnél olyan zápor vert rám, hogy elvétettem a Vogézek kék vonalát. A Hold-tónál még integet a sziklafal: fehér vitorlák, elefánttézisben szenvedő sirályok. Salzburg előtt úgy összeszorul a völgy, szinte rámcsorog. Az alkony szürkévé mossa a körvonalakat, bányaszörnynek álcázott finánc lóbálja lámpását az úttest közepén. Cyrano-orrban végződik a hegygerinc, szája hiányzik. Zágráb után két mázoló keresztben hétágú létrát vitt az úton: jelszavakat fel vagy le a fejünk felett suhanó hídról. Öttevénynél, amikor először meghatót akartam mondani.

I: Fejet mostam éppen, amikor telefonáltál. Hóban-sárban rohantam át, megfázhattam. Percenként harmincötért az artikulátlan zokogás. Csak ennyi jött fel belőled, csak a beteg állat félelme, csak a hovabújjak, csak a nehagyd, nevidd, nebánts. Miért nem beszéltél tagoltan arról, ami fontos, miért akkor, ha késő, *miért siettél, ha elmaradtál?*

T: Amikor vérben áznak a sárga házfalak, amikor vége a napnak, amikor már langyos, akkor jön a szorongás, mint megállíthatatlan medvehadosztály. Homlokomon gőzkalapácsok, kezem remeg a volánon.

I: Amikor az árokban végeztük, úgy feküdt égnek álló négy kerekével, felsebzett hasával, felhasított ajtajával, szégyentelen kifolyt szemével a kocsi, mint ostromlott városban a lóhulla.

T: Amikor a kilométerkövet magunkkal ragadtuk, meg kellett fizetni: kincstári tulajdon. A tűzoltókat, akik vigasztaltak: nem; az orvost, aki kulcscsontodat tapogatta: nem; azt sem, aki a vontatóban a bőrülésre engedett. Emlékszel-e, hogyan világított az éjszaka Pont-á-Mousson és Nancy között?

I: Fáztam, a kínai mókusbunda se volt elég. Hiába hittem, hogy a lázas test melegíti a másikat: két külön-külön betegség hevert egymás mellett. Összeadásuk nem gyarapít, szorzatuk nem szoroz. Nem fogynak és nem szaporodnak: remegnek a sötétben szótlanul, makacsul, reménytelenül.

T: Éjfélkor nem zúgnak az ítélet harsonái. Visszafojtott jajkiáltást, harangzúgást nem hallani. A medvehadosztályok hatezer körme az anyaföld lágyékába hasít: genny, ondó, kocsonyás köpet szivárog. Kitépett távvezeték-oszlopokkal van tele a tájék, megadóan elnyúlnak, négy betonpatájuk az ég felé ágaskodik. Köztük, mint Medea-haj, gubanccá sodródott drót-tömkeleg.

I: Miskát, a kurtafarkú macskát az udvar közepén tépte szét egy farkaskutya. Amikor föléje került, a gerincét ragadta meg; *conaisseur* módjára, hangtalanul, de annál ádázabb gyűlölettel végzett vele. Mások indulatait sugározzuk, mások szenvedéseiért bűnhődünk, önnön fájdalmunkba mások pusztulnak bele.

T: Amikor felébredek, fél felem eltűnik. Az ágy alatt nincs, a fürdőkád eresztékén le nem folyt, az erkély rácsain ki nem férkőzött. Tűszúrásra érzéketlen, lassan tér csak vissza belé az élet: először a lapocka szegélye elevenedik meg, majd a hüvelykujjba tér vissza a vér, térdhajlatom jelentkezik azután. Csak a lábujjak maradnak a talp alá gyűrődve. Mai vérellátásunk szegényes, Titelnél apad, lejjebb árad. A szklerózis egy formája teljesen fájdalommentes: a semmi részletfizetésre követeli a magáét, idő van még elbúcsúzni lábfejtől, hasaljtól, köldöktől, ruganyos deréktól. Szellemünktől, elhagyott énünktől, szürkeségbe fojtott magunktól se nehezebb a búcsú. Lélek és test, ha együtemben adja meg magát, se külön-külön, se kétszeres fájdalmat nem okozhat. Csak a ritmuseltérés keserves.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

I: Milyen kevés tájat láttunk egymással, ahhoz képest, amit egymás nélkül láttunk. Hegyek-folyók már nemcsak közénk állnak, sivatagok, óceánok már tágulnak és lökik, taszítják parányi szigeteinket. Emlékszem, még kezed melegére, őrzöm még tenyered tapintását a homlokomon. De hol van már mai kezed hajdani melegétől; milyen ráncokat szántott már új homlokomra az idő?

T: Ahol most lakom, látni hajnalonként a guberálókat. Élősdiek az ipari társadalom testén, mint víziló hátán a madár, aki férgeitől tisztítja. Háromkerekű szekeret, babakocsit tolnak maguk előtt, félve néznek felém, mielőtt alábuknának a kuka rejtelmeibe. Vörösszakállú őseimnek a Kárpátok mindkét lejtőjén még csont és bőr jutott. Ők is ilyen félve húzhattak el a házsorok mellett, kőtől, szitoktól, csendőrtől, falu bolondjától félve. Falu bolondjának, a zűrzavarrá törvényesített rend őrének, a háziúr jogait védő szigorú tekintetű ügyöncnek néznek-e? Szó nem eshet közöttünk.

I: Veled álmodom néha, ha mással alszom. Gumicsónak oldalát veregeted, mint jó hátaslóét, erdőből szaladsz ki, fiadat kézenfogod, lámpádat égeted és az üres kertbe bámulsz, esőben caplatsz gumikabátban.

T: Ködben tettünk meg egy darab utat együtt? egymás mellett? egymásra utalva? egymástól tartva? egyért, másért? Fakoronák, olajkutak gémjei, antennák, rácsok emelkednek ki a tejes váladékból. A testmelegre csak infravörös sugarak érzékenyek, bennünket úthoz, se keresztúthoz nem vezet.

I: Félek.

T: Megélek. Az ételek íze nem változott. Ma talán a fűszeresre, tejfelesre, majoránnásra nyelvem hegye érzékenyebb. Velőscsont ritkábban jut, véres húsokat gyakrabban tépek.

I: Sejtjeim leglajhárabbja is háromhónaponként kicserélődik. Megmaradtam-e emlékeidben?

T: Az éjszaka korántsem lágyabb a nappalnál. A fájdalmak ugyan kevésbé plasztikusak, de hangjuk, robajuk, csikorgásuk felölti a harmadik dimenziót. Amikor a szentjánosi csatorna átúszása után négy kilométert gyalogoltam, a szántóföld sara cipőm talpára ragadt. A jeges rögökből valóságos második, harmadik talp képződött: csak azt éreztem, hogy lépteim egyre súlyosabbak, egyensúlyom egyre bizonytalanabb. Megállni és megfagyni egy perc műve lett volna. Akkor csak a haladásra gondoltam: bárhová, bármiért bármilyen véggel, felvetett vagy lehajtott fejjel – csak lépni.

I: Magányom tornyából hova látok? A folyók vize szennyezett. A hidak a két parton pillérek magasságában tétova óriásként merevednek: út fel hozzájuk nem vezet. A forrás felé igyekvő pisztrángokat a furfangos zsilipek hiába emeli egyre magasabb szintre, lélegzetük elfogy, ezüstös hasukat az ég felé fordítják.

T: Magányod tornyából hova látsz? Ködgomolyként szivárog a múlt. Ujjaid hegye tűzet gyújtott végtagjaimban valamikor. Ellopták a tüzet.

I: Magányom tornyából mihez fogjak? Életveszély már nem fenyeget. Derűt csak napfény hozhat, ahol szürkül, ott hajnal kél, ahol villámok verik az ég szegélyét, ott vihar támad. Süket az éjszaka, fekete masszává őröl minden moccanást a csend.

T: Magányod tornyába mit kiáltsak? Jajveszékeltem a parton valamikor. Most hallgatok. Kettéválik a föld zajtalanul, hideg csutkájából a mindenségbe köpi valaki magtalan szenvedéseinket. Hol voltál, amikor kiáltottam? Főbérleti magányodat jártad körül.

I: Nincs indulat szívemben. Az éjszaka hideg. Kihűlünk lassan magunk is. A falak nyirokmirigye lüktet, az ablakok golyvája kigúvad, a bélcsavarodásos eresz folyondárként kúszik a tetőre. Bezárom az ablakot, hálóinget öltök, esküvőre, egykettőre, jövő esztendőre, ásókapa, járásbíró válasszon el minket.

T: Szemed tükrében az örökkévalóságot kémleltem valamikor. Valóságos egérutat nyertem örökös éjszakámba. Hétköznapjainkat tűzoltóautók nyöszörgése verte fel, ünnepeikbe mentőkocsi jajveszékelése hasított. A hetek lyukas zsebeinken át szivárogtak el, hónapjaink fáradt gőzként csapódtak le a mennyezetre.

I: Elperegnek az évek, tizeddé sorsunkban már soha többé össze nem állnak. Szavainkat elmossa a harmat, tudatunk az időtlenség szikláiról a fekete öbölbe pereg. Ne félj, ne félj már. Testünk párásodik, oldódunk magunk is, mire hajnalba forog a föld.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

T: Voltunk, emberpár, legény-leány. Nemcsak magunk, megtett útunk is elvész a homályban. Tüzelik adatainkat vásott kölykök máglyán, permetezik pokoli fújtatók ég felé a pernyét, hogy lakatlan szigetre lecsapódjék.

I: Magányod tornyából hallasz-e még?

T: Dübörögnek a végzet úthengerei. A láthatár üres. Se hajó, se vitorla.

Párizs, 1972.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

NAGY PÁL

(1934)

REMÉNYSÉG, HOSSZÚ ÉVEK

Szobám olyan sötét, hogy délután is égetni kell a villanyt. Háziasszonyom sokszor benéz és megkérdezi, akarok-e valamit. *Nem, nem akarok semmit. Gondolkozom.* Az asszony jeladásnak tekinti a villanyfelgyújtást, mert minden alkalommal bekopog, ha észreveszi a világosságot. *Nem, nem dehogy*, mire kimegy, hátrálva egészen az első lépcsőfokig. Attól tartok, leesik egyszer, de nem, nem bukik el, mintha hátul is szeme volna. A megszokás teszi, annyiszor totyogott már végig folyosómon, illetve folyosóján, hogy érzi a lejtőket, kanyarulatokat. Hetvenhét éves, s a házat amelynek külön-külön odvában vagyunk meghúzódva, örökölte. Nem tudom kitől, mert soha nem beszélgetünk. Az épület maga szigeten áll, vagy legalábbis félszigeten, sohasem jártam a végére. Nem is fontos; ablakom alatt folyik a víz, mély és elég széles patak, gyors folyású. A kert sarkánál éles szögben elkanyarodik, s eltűnik a derékig érő gyomban, majd a vécé mögött, s a szomszédos ház vöröstégla tűzfala mögött. Valószínűleg félszigeten lakunk tehát, ha a mögöttünk álló házak nem takarnák el a kilátást. Könnyűszerrel meg lehetne állapítani, ha nem takarnák el a kilátást a mögöttünk álló házak. Tehát valószínűleg félszigeten lakunk. A ház igen régen épülhetett, csupasz vörös téglái mohosak. Egyszer nagyítóval vettem szemügyre a mohokat (ablakpárkányom tele van velük, kihajolnom sem kell), pont olyanok, mint amilyennek szabad szemmel látszanak. Legalábbis én olyanoknak találtam. Lehet, hogy van, aki szálerdőhöz hasonlítaná őket, de én nem láttam rajtuk semmi különlegeset, bár az is lehet, rosszkor néztem, alkonyattájt, esős napon. A falak belülről görbék, tele salétromfolttal, melyek függönyösen szakadoznak lefelé. Mosdótálamban gyakran találok levált faldarabot, sokszor kettőt-hármat is. Rögtön látom, imént esett-e bele, vagy már régebben; esetleg előző este. Ilyenkor ugyanis szétmállik a hideg szappanosvízben, szemcsésen ülepedik a pléhedény aljára, míg szélei iszaposan elhúzódnak. Ablakom zsákutcára nyílik; ide szoktam önteni az elhasznált mosdóvizet. Fekete kövekkel van az út kirakva, e helyen teljesen kifehéredtek, az eső nem mossa őket feketére. Nyúlós lepedék van rajtuk, ha jól látom, s elhullott hajszálak piszok-szövevénye. Lehet, szaga is van, azonban itt mindennek szaga van, így egyik szag sem tűnik fel, egyik sem nyomja el a másikat. Eső után néha külön is érezni őket: a patak iszapszagát, a kerti gyomokét, füstszagot, a falak penészszagát, de hamar összekeverednek újra, s hiába erőlködnék, hogy szétválasszam mindahányat. Szemközt ház van, ablaktáblái csukva. Azt hiszem, nem lakik ott senki, holott a kapun réztábla, valakinek a nevével, ami errefelé valakinek a tulajdonát is jelenti. A csukott ablaktáblák fehérek, azok visszfényéből tudja háziasszonyom, hogy lámpát gyújtottam-e már. Néha sokáig várok, nem gyújtok lámpát az alkonyattal, hadd higgye, hogy ma nem csinálok világosságot. Hallgatom, hogyan mozdul odalent. Majd felkel és jár. Később feldönt valamit, hátha elaludtam? Csendes léptekkel a villanykapcsolóhoz megyek, várok öt másodpercet, s meggyújtom a villanyt. Az asztalig hátrálok s várom, hogy kopogjon az ajtón. Négyet kopog, három rövidet és egy hosszút, s ha nem felelek azonnal, még egyszer kopog, most már erősebben. Benéz (sohasem jön be a szobába, mely pedig az övé, bejöhetne, még ha nekem nem tetszik is), és megkérdezi, nem akarok-e valamit. *Nem, nem akarok semmit. Semmire sincs szükségem.* – Becsukom utána az ajtót, visszaülök az asztalhoz. Hosszú festetlen asztal, kecskelábakon, az egyik sarokba állítva. A falat látom s egy térképet, mely négy rozsdás rajzszöggel van a falra erősítve. Ha nem lenne, akkor is ott maradna. A papír régen beleragadt a nedves falba, beleszívódott, szélei elmállottak. Rajza sem pontos, barna vízfoltok új hegyeknek látszanak, s a penész sok várost betakart. Van, aki lekaparná a penészt, de én nem látom szükségét, és semmiféle következtetést nem vonok le a penész elhelyezkedéséből, bár az is lehet, hogy nincs igazam. Négy-öt halom újság áll rendbe rakva az asztalon. Mind elsárgultak, a nagybetűs címek ütnek még itt-ott ki a por alól. Váratlan és jelentős eseményeket adtak hírül, ezért tartogatom őket, holott ki is dobhatnám valamennyit,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

soha senkinek nem lesz szüksége rájuk. Ülök a széken, várom, hogy bejön a vénasszony. A szobában nincs teljesen sötét, odakint sincs, fehérek körülöttem a falak. A templom odakint nagyon régi, támfalai feketék. Falain az öregasszony képei. Nem tudom, mi van rajtuk, befelé fordítottam őket. Pókháló lehet alattuk, bár az is lehet, hogy nincsen, a pókok nem szeretik a nedvességet. Ülök a széken, előttem az újságok. Az asztal üres, éjszakára ide teszem az órámat, nem szeretem, ha számlapja ágyam mellett világít. Aludni nem tudok, nézek kifelé az ablakon. Ahogy fekszem, az ágyból semmit sem látni, az ablak világos négyszöge, mögötte semmi. Azt gondoltam, ha lenne fa, vagy kémény, más lenne az ablakon kinézni, de pár éve erről is más a véleményem. Órám ketyegése nem hallatszik el az ágyig, a toronyórára vagyok utalva. Nem üti a felet, s az órákat bevezetés nélkül kezdi kongatni, nagyon kell vigyáznom, hogy az első egy-két ütést el ne mulasszam. Megtörtént már, hogy a harmadik kongatást kellett kivárnom, hogy megtudjam: hány óra van. Értelmetlen lenne, ha azt számolnám, hogyan telik az idő. Aludni úgysem tudok, teljesen mindegy, hányóra van, s azt se várom, történjék valami. Azonban tudni akarom, hogy vagyok. Ennyi az egész. Néha a legellentétesebb szavak kerülnek egymás mellé valaki vagy valami miatt. Életemből ennél nagyobb tanulságokat levonni nem sikerült. A többi is ilyen, alig van köze valakihez. Véletlenül került hozzám a vadászújság is. Postán érkezett, de a címzett nem én voltam. Idegen név volt rajta s az enyémhez hasonlított. Nagyon hasonlíthatott az enyémhez, mert amikor a tisztviselő végre megtalált s vontatottan elolvasta az újságot összefogó papírcsíkról a nevet, azt hittem, az enyém. Régen szólítottak a nevemen, valószínűleg el is felejtettem, pontosan, hogy hívnak. Ott helyben azonban semmi nem derült ki, mert az újságot nem bontottam fel, hanem a hosszú évek során összegyűlt felbontatlan levélhalomra dobtam. Valaki nyilván tévedett, más nevet akart a papírra írni, a barátjáét, s az enyém jutott csak eszébe, s nem vette észre, hogy tévedett, hogy nem is ismer engem. Ablakom kinyitom, kitárom, kifelé nyílik. Mögöttem már sötét van. Emeleten lakom, a földig lelátni. Balra, a templom kertjében apáca sétál, jó időben, rossz időben. Hosszú fekete ruhája beleolvad a sötétbe, fehér gallérját látom. Azelőtt néha intett, ha meglátott. Ma már nem lát, vagy nem integet. Szemerkél az eső. Van, aki valamihez hasonlítaná; én úgy találom, nem hasonlít semmihez, bár az is lehet, hogy tévedek, s csak nekem nem jut eszembe róla semmi. Pedig sok mindent megéltem évekkel ezelőtt, s ha a lényeget tekintjük, azóta is. Fel-alá sétál, bizonyára gyalogút van a lába alatt. Nesz nem hallatszik ide, messze van, két kerten túl, s a lába se látszik. S rendszerint esik az eső, az eső neszét hallani. Mögötte a templomárnyék, teljesen fekete. Közbül ott van a mély patak, bár ilyenkor már láthatatlan, hallani, hogy gyors folyású. Ha jól emlékszem, fahíd visz át a másik partra. Jön be a tiszta levegő. A meleg levegő arcomat súrolja egy ideig, aztán hideg levegő van mindenütt. Háziasszonyom jön-megy odalent. Ma halogatom az ablakbecsukást. Máskor az első lenti jelre becsukom; erősen egymásra zárom a két ablakszárnyat, s halkan az asztalhoz megyek. Leülök a székre, várom, mit csinál az öregasszony. Egyszer poharat tört össze. Tovább még sose vártam. Valami nincsen bennem rendben; várnom kellene, kivárni, történik-e valami. Odalent felborul egy szék. Becsukom az ablakot, a kapcsolóhoz megyek s meggyújtom a villanyt. Hallom a lépteket, de nem tudok elmozdulni az ajtótól. Kopognak. *Nincs szüksége valamire?* - Amikor beköltöztem, első dolgom volt kibontani a kandallót a rárakott vastag habarcsréteg alól. Két faragott kőív tűnt elő homlokmagasságban. Ívelt párkányt tartottak. Kürtője vörös téglából, s füstnyelő. A párkányra később egy cserépcímert erősítettem, világoskék lovagot páncélban, lovon, dárdával. Sisakdísze igazi strucctoll. Az öregasszony elment, s évek óta először nem zártam kulcsra mögötte az ajtót. Nem ért váratlanul a hír, inkább az lepett meg, hogy megtudta. Ki szólhatott neki? Az apáca nem tudhatja, rajta kívül nem él a környéken senki. Ültem az asztalnál, telihold volt, s a szobában vakító világosság. Hiába hunytam be szememet. Elgyengítő fényes éjszakát ültem végig, nem készültem rá. Este esett az eső, váratlanul tisztult ki az ég éjszakára. Ültem az asztalnál, nem voltam türelmetlen, semmi tervem nem volt, mindegy volt, sötét van-e vagy világos, csak váratlan volt ennyi fény. A rákövetkező éjszakát azzal töltöttem, hogy sorra vettem a lehetőségeket. Nem sok lehetőséget találtam. A villanyoltástól számított negyedik és ötödik óraütés között például semmi nem jutott eszembe. Az ablak alig derengő négyszögét néztem, bent egyforma sötét volt minden sarok. Arra gondoltam, hogy most már legalább tudom, hogy semmire se jó ez a várakozás. Párnám nyirkos volt és kemény. – A kertet már eloöntötte a víz, amikor felbontottam az újságcsomagot. Fehér papírba volt belecsavarva, az újság ki sem látszott belőle. Fedőlapja hiányzott, de gyanítottam, hogy egy régi vadászújság lehet, mert itt-ott véres volt. Lehet, hogy talajvíz is tört föl, innen az ablakból nem tudom megállapítani. A hír biztosnak látszik, s nem lepne meg, ha hamar bekövetkeznék. Nem vagyok azonban meggyőződve, hogy mindenki ezen a véleményen van. Minden eseménynek megvannak az előrelátói, akik tudják, érzik, hogy be fog következni, amit várnak, vagy amitől félnek, mégis méltatlanul viselkednek. A szavaknak és cselekedeteknek két ideje van, egyiket vagy másikat mindenki elvéti, ha nem is mindig egyszer bizonyosan.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Mindkét lábam elzsibbadt. Alkonyatkor nadrágszíjjal hozzákötöttem magam a székhez, moccanni sem tudok. Hallgatom a kinti zajokat, de úgy látszik, semmi különös nem történik, csend van. Az előbb sárgás fény volt a szobában, most már szürkeség van. Nem maradt más, a térképet nézem. Lassan az is beleolvad a sötétbe, akár be is csukhatom a szemem. Akár nyitva is hagyhatom. Kopogni fog. Egészen biztos, kopogni fog. S mit csinál még? Tegnap poharakat tört össze, arra nyitottam ki. Órám megállt. Ma seprűnyéllel fogja döngetni a mennyezetet. Más lehetőség nem maradt. Edénye nincs, a poharakat összetörte. Az is lehet, hogy várakozás nélkül feljön és bekopog. Mozdulni nem tudok, nem fogok neki válaszolni sem. Sötét van és csend van. Nem tudom, hány óra lehet. Majd ha kongatni fog. Azt se tudom, kongat-e még. Van, akinek szüksége lehet a toronyórára. Semmiképpen sem nyitok ajtót, ma semmiképpen sem. Villanyt napok óta nem gyújtok, s eddig sikerült. Ma reggel ugyan, amikor a vízállást néztem (eltűnt a vadkapor félgömbje is), hallottam, hogy ablakot nyit. *Kicserélem, ha elromlott. De gyújtsa meg. Nagyon kérem, gyújtsa meg. Nem, nem dehogy. Tulajdonképpen nem. De úgy lehet, sor kerülhet még rá.* Gyorsan becsuktam az ablakot, s többé nem is nyitottam ki, míg az öregasszony élt. Végül is kinyitottam az újságcsomagot. Semmi lelkiismeret-furdalást nem éreztem (az érthetőség kedvéért használom ezt a szót), hiszen most már biztos voltam benne, hogy a küldeményt nem nekem címezték, s csak véletlenül került hozzám. Semmiféle hír, üzenet nem lehet tehát benn, vagy ha van is, nem nekem szánták, s olyanokra vonatkozik, akiket nem ismerek, s nem fogok megismerni. Eltéptem a fehér borítópapírt, s kisimítottam a lapot. Fedőlapja hiányzott, de belül barnásszürke alapon olyan képek volta, melyek után kétség nem maradt: vadászújság lehetett valamikor. A szöveget nem értettem, idegen nyelven írták, csak a képaláírásokat tudtam itt-ott lefordítani. Az is lehet azonban, hogy ezeket rosszul értettem, vagy egyáltalán nem értettem, nehéz lenne az igazat megmondani, s nem is biztos, hogy meg tudnám mondani. Mindenesetre szerencsés jelnek tekintettem, hogy háziasszonyom hamar abbahagyta a kopogást. Egy este recsegett az emeletre vezető lépcső, lehet, hogy ő lopakodott fel. A valóságot nehéz megtudni, mert az ajtót beszögezetem, s ma már nincs erőm, hogy puszta kíváncsiságból kifeszítsem. Talán ott fekszik a deszka mögött, tágra nyílt szemmel, s várja, hogy ajtót nyitok. – Fekszem az ágyon, odakint esik az eső, ügyelnem kell, az eső zaja el ne nyomja az óraütések hangját. Nehéz, megerőltető munka, különösen, mióta a víz az ablakpárkányig ér, és sebes sodra neki-nekiütődik a falnak. Néha a lélegzetemet is visszatartom s várom az ütést. Kék-zöld vagyok, majdnem megfulladok s az óra nem üt. A falon salétromfoltok. Az újság az asztal fiókjában, hatodik oldalán a vizsla. A rajz már elmosódott, de az is lehet, hogy én látok rosszul, alig tudom kivenni a kutya világosbarna fejét; a szájában lévő vadat pedig egyáltalán nem látom, s nem is emlékszem rá jól, lehet, ott sincs, vagy ott sem volt. Az azonban bizonyos, hogy ma hangokat hallottam odalentről. Nem tudom megállapítani, kinek a hangja volt, azt hiszem, emberé, bár nem jól hallottam, mert az óraütésre figyeltem. Újra vissza kellett volna tartanom a lélegzetem, de nem mertem. Fölösleges, hogy idő előtt akadjon el. Az öregasszony nyitott szemmel hever, saját kárán mindenki tanul. Addig is a kandalló kürtője alá állok visszanyerni az eszméletemet; elhatároztam, hogy semmiféle összefüggést keresni nem fogok. Az utóbbi időben több is kínálkozott. (Öregasszony-víz, víz-vizsla,)

nehéz ideje volt. - - - Eszembe

jutott egy jelenet, melynek a színhelye szűk, rosszul világított telefonfülke volt, valamikor régen. Az is lehet, hogy nem telefonfülke, csak ma rémlik úgy. Mindenesetre jól emlékszem, hogy nehezen lélegeztem, szívem nagyokat dobbant, amikor megmondta, hogy nem akar látni többet. *Nem akarsz többé velem találkozni. Nem akarok. Miért nem akarsz. Nem akarok. Megbántottalak. Nem tudom. Mindenre van pedig magyarázat.*

- Mióta háziasszonyom nem kopogtat, gyakrabban állok meg az ablaknál, nézek kifelé. Látásom az utóbbi időben meggyengült, mert alig látok el a templomig. A tornyot nem is látom, pedig úgy emlékszem, volt tornya, lehet persze, hogy rosszul emlékszem, ki tudja. Mindenesetre ma már nincs, vagy nem látom, vagy valami eltakarja. Támpilléreit jól ki lehet venni. Este az ívek közötti szabad tér tömődik be legelőbb, majd az oromdíszek válnak láthatatlanokká. Ahogy sötétedik, úgy válik egyre nagyobbá az épület tömbje. A valóságban nyilván minden ugyanolyan marad, de az is lehet, hogy minden megváltozik, ma már nem tudnám határozottan eldönteni. Tegnap felemeltem egy újságot az újsághalom tetejéről, magam elé tartottam, s megpróbáltam kibetűzni a címét. Nem sikerült. A sorok teljesen beleolvadtak az elsárgult papírba, mindössze egy nagy egyes körvonalait tudtam kivenni a lap jobb felső sarkában. Nem tudom, mindek a jele lehetett, vagy minek a része, s ma már abban sem vagyok bizonyos, hogy egyes volt. Engem akkor arra emlékeztetett, vagy legalábbis az jutott eszembe róla. Kinyitottam az újságot, hátha a belső lapok jobb állapotban vannak, s valami írást felfedezek rajtuk. A papír zizegett az ujjaim közt, de a belső oldalak is üresek, sárgák voltak. Több újságot megnéztem, mindegyik teljesen üres volt. Pedig mintha azért őriztem volna őket, mert egy rendkívül fontos eseményről adtak hírt, s itt-ott fényképek is voltak. Rossz idő van,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

szürkület. Esik az eső. Valószínűleg esik, bár semmi zajt nem hallok, s nem látni, vajon valóban esik-e. Eshet, mert a patak magasan a falak szintjén folyik, vize félreeső helyeken meg is áll. Szerencsére emeleten lakom, jóval a víz szintje felett, s nem valószínű, hogy a víz elsodorja ezeket a régi falakat. Ám a nedvesség kellemetlen, testem vizenyős, s ágyneműmön is kiütköztek a penészfoltok. Amikor felébredtem, arra szerettem volna visszaemlékezni, miért raktam csomóba azt a sok újságot. Régen raktam őket csomóba, azzal a szándékkal, hogy megőrzöm egytől-egyig. Háziasszonyom egyszer-kétszer ki akarta belőlem csalni, hogy adjak kölcsön belőle néhányat. Nem adtam, nem voltam biztos, hogy visszahozza, holott csak úgy ér valamit az egész, ha nem hiányzik belőle. Az eseményeket nem lehet rekonstruálni, vagy mindent rögzítünk vagy úgy, ahogy van, elfelejtjük. Többször olvastam minden számot, a végén már kívülről tudtam, melyikben mi van. Először dátum szerint raktam őket sorba, később azonban fontossági sorrendbe kerültek, azok maradtak felül, melyeket a legtöbbször forgattam. Persze könnyen összekeveredhettek, mert napjában többször is elolvastam a legfontosabbakat, ezek mindig felül maradtak, s legfeljebb egy-egy hellyel kerültek lejjebb. Később majd valószínűleg eszembe jut, miről szóltak a cikkek, a tény az, hogy mindegyik hallatlanul érdekes volt, szinte hihetetlen, s ha nem éltem volna át mindazt, amit olvastam, azt mondanám, csupa kitalált dolgok. De magam vagyok a tanú, hogy igaz volt minden. Ülök az asztalnál, könyököm az asztalon. Mostanában erős fáradtságot érzek, attól félek, valami nincsen rendben körülöttem. Sötét lehet, mert nem látok el az ablakig. Legjobb lesz, ha lefekszem. Nehéz idők jöttek rám, egyre nehezebb a várakozás. Egyre egy hosszú folyosót látok, majd egy ablaktalan szobát. A folyosó sötét és üres, most látom először, keresek valakit, de nem találom, aztán megtalálom, de nem tudom, ő-e az, akit kerestem, nem látok el az arcáig. Megfogom a kezét, meleg emberi kéz. Körmei kemények, ujjperecei hosszúak, keze meleg. Tartom kezemben, hagyja, s nem történik semmi. – Keresek valakit, nem találom, a folyosó üres és sötét. Egyre nehezebb a várakozás, legjobb lesz, ha lefekszem, nehéz idők jöttek rám. Erős fáradtságot érzek, ülök az asztalnál, napjában többször is elolvasok minden számot, így azok maradnak felül, amelyeket legtöbbször elővettem. A végén már kívülről tudom, melyikben mi van. Esik az eső, szerencsére emeleten lakom, jóval a víz szintje felett, s nem valószínű, hogy a víz elsodorja ezeket a régi falakat. Bár az utóbbi időben több összefüggés kínálkozott (öregasszony-vizslat, vizslat-víz), az igazságot nehéz megtudni, s az ajtót beszögeztem s ma már nincs annyi erőm, hogy puszta kíváncsiságból kifeszítsem. A szöveget különben sem értettem, idegen nyelven írták, de a képek semmi kétséget nem hagytak. Alkonyatkor nadrágszíjjal hozzákötöttem magam a székhez, s az ablak derengő négyszögét néztem. A villanyoltástól számított negyedik és ötödik óraütés között semmi nem jutott eszembe. Az apáca nem tudhatja, honnan tudja vajon az öregasszony? (Saját kárán mindenki tanul!) Szobám olyan sötét, hogy egész nap égetni kell a villanyt. Kezemet még tudom mozgatni, bár fejem egyre nehezebb; tekintetemet néha körülhordozom a szobán, nem látok messzire, de sejtem, mi hol volt. A térkép sorsa nyugtalanít. Valószínűleg teljesen beleolvadt a falba, ha van még fal. Mindent vastagon borít a penész, szürke, zöld és fekete, a víz ellepte az ablakot. Úgy látszik, megtörtént minden, mégis tanácstalan vagyok. Mintha lábamról, karomról cafatokban lógna a hús. Lapos, kemény bőrdarabokat tapogatok ki, ágyam tele van velük, hidegek, mintha idegen testről szakadtak volna le, mégis emlékeztetnek valamire, amit nem ismerek. Ha nem lenne ilyen esős, sötét idő, megnézném őket közelről, s nem lehetetlen, hogy meg tudnám állapítani, érdemes-e velük foglalkozni. Csakhogy semmit nem látni, semmit nem hallani; az ilyen nehéz időkben az idő is nehéz. Már régen aludni volna kedvem, de még foglalkoztat ez a sok, lapos bőrdarab, mert végül is nem véletlenül kerültek ide. – Nehezen lélegzem de a kezemet még mindig tudom mozgatni szemem elé emelem átlátni a csontok között szétnyitom ujjaimat föl-fölébredek homály és csend van körülöttem fejemet nem tudom mozdítani nem látok testem megmerevedett mozdulatlanul fekszem hosszú évek múlnak reménység hosszú évek elégedettség van fejemben elégedettség változik fordul elégedettség de maradt és tart

Párizs, 1964.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

IMAGO!

(regényrészlet)

[József álma]

kerítés mindenütt koromsötét
vigyáznom kellene (vigyáznia kellene) (kerítés!)
a kerítés mellett halad bekerítve sehol (kert) ker(ít)t

---------- kerítés

mellett halad
homok (bánya) víz vizet árul az apolló moziban szenet
lop a józsefvárosi teherpályaudvaron hetet-havat lapátol
egyedül ül egy padon
egyedül áll egyedül úszik a duna hűs hulláiban
(javítva: hullámiban) hullámaiban a hű tiszának
(javítva: balatonnak) színhús
színtelen szüntelen szülőtelen magtalan „magos jóltáplált férfi”
nyalka hadnagy (egyre megy) ez volt az álma ha sokat evett
ha lefekvés előtt sokat evett
(de keveset evett)
ritkán és zajtalan mint a szarvasbogarak a szarvasbőgés
szarvasbőr kesztyű kéz alatt vett magának ruhát férfikéz alatt
vagy a pult alatt (ha testvérei nem segítik vagy nem tetszik meg a
nőknek) a föld alatt vadkörtefa alatt egy helyre megy a testre
gondolok
a testiségre mi végbe megy a falat egy pillanat alatt
„barátságos arcot kérek” villanófény a margitszigeten
kolostor kövek színes léggömbök feliratok
VEGYEN! VEGYEN! MOST VEGYEN!
HOLNAP ILYENKOR MÁR KÉSŐ LESZ S ÖN LEKÉSI AZT
A VONATOT!
álmában jól kilép az ablakon mely üvegtelen ő meztelen rohan
haja vállát verdesi nemiszerve hara(n)gját félreveri *akkor még a*
rossz

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

fogak rogyadozik a fogak tornáca *mindezt el kell titkolnom ha azt*
akarom hogy szeressenek (1) (valahonnan egy bárgyú dal)
(valahonnan egy magányos lövés)
az út kettéreped mindkettőn egyszerre fut rohan
közben nézi a másikat
közben beesteledik
koromsötét
kerítés a kerítés mellett szalad csúnyán bekerítve
vonatfütty egyre élesebben
(gy.e.) fehér ruhában meztelen m(éh)raj tapad az ágyékára
nyüzsög mint hangyaboly
foltos kapcarongy
kiömlő kancatej
talpfáról talpfára lépked mint a kisgyerek mint táborhelyére tartó
farkaskölyök véreres szitakötő görögdinnye birsalmasajt
(makkaiéknál makón)
száraz kenyér száraz a szó (beadtam-e az alapvizsa-kérvényedet?)
ha örül az úr ürül őröl őrül (őrül rendeltetett j. a mellé)
védangyalul ki páciensével véd- és dac-szövetségre lép vagy félrelép
vagy olajra lép vagy lépre megy (egyre biztosabban) májra
szívre a rossz lelkiismeret
én másoktól tanultam szégyelni
magától alábbhagy a figyelem
…vasbogarat hogy a gyufaskatulya elé fogjam

[álom az álomban]

„… il viendrait juste pour l'amour d'une voix…"
(k. kraus sindonie nádherný von borutinhoz 1915 február 2-án)

február másodika van hóval takarva az utak sínek
messziről vonatfütty (egyre élesebben) (majd a csend lesz egyre

élesebb)

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

s egyszer csak a csendben mintha az ő hangját hallaná:
„AZT HITTEM NEM TUDOK NÉLKÜLED ÉLNI”
(azt hitte) nem tudok nem tudok élni
váratlanul mint a gyorsvonat vidéki állomáson és a veszteglő teher-
vonat
vonal vonás váratlan elvonás bemerítkezés a magzatvízbe
újjászületés lármás szülőszobában
az első spermakönnyek (2)
„azt hittem nem tudok” azt hitte a tudás nem tudás tudat
tudat alatt
- és így tovább:
minden fertő tó tapasztalat (a magzatvízben töltött időre
gondolok)
galambra galandféregre a mitológia féregrágta almájára áron
vesszejére
mely a sziklából mosolyt fakaszt a kiszáradt kútra melybe józsefet
beledobták testvéreik a test-vér-harcra az énre (vagyis magamra
gondolok)
a gondolatra gondolok mely (mint tudjuk) hiábavaló vagy magán-
való
vagy magány befelé gondolok gondokkal vagyok tele már tele
gyomorral
szorosra fűzött cipőben télen fűtött szobában onán is józsef nem
zetségből származott ki „földre vesztegeti el a magot” és zebulon
kinek „bortól veresek szemei tejtől fehérek [tej]fogai” mint a
szarvasnak
((szarvasbogárnak)) »a gyermekek valamennyien a mindenhatóság
boldogító
káprázatában élnek amelynek az anyam(éh)ben valóban
részesei voltak« de csakhamar rábukkannak az ő tudatos alsóbb-
rendűségi
érzésükre (adler)

égzengés
merő kikelet
a méhek elhullajtják fullánkjukat
félig elsuttogott gólyahír

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

torkában füvet forgató kakukk
habakuk is józsef nemzetségéből származott
józsef áronéból „a naftalin gyorslábú szarvas
termékeny fa józsef termő ág a forrás mellett ágazata meghaladja a
kőfalat keserítik lövöldözik és üldözik a nyilazók: de mereven
marad
kézíve feszülten keze karjai (keresztre feszülten)
iszakhár erős csontú szamár a karámok között heverész" én-is-te-
nem
miért-hagytál-el-engem? én-is-te-nem én-is-te-is mi-is te-is

*

„valóban minden és mindenki elhagyott" (részlet egy elveszett
levélből)
szorosra fűzött cipőben főleg ha este van főleg ha rád gondolok
főleg ha anyámra gondolok
jobbkezed csendes órazengés balkezed télesti derengés

amikor a klinikán fe-
küdt csontig lesoványodva
nem ettem meg az ételt ami
ott volt kihűlve az
éjjeli szekrényén
……
talán ettem belőle mégis és
ezért köpködök

- ez a test-szag!
- ez a body odour – amilyen messze van a *fiatal lányok szagától!*
- és fordított viszonyban
- a rengés ordító iszonyában
- ahol a jobbkéz méri a balkéz rendületét
- ahol a hegyek megrendülnek
- az égboltot tartó négy nagy hegy megrendül
- hogy aki eddig rendületlenül
- az most megrendülve

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- az égi baldachin (kai-t'ien)
- az ég és a négy évszak és az öt elementum és a kilenc lépcső

(kilenc nyílással mint az emberi test) és az a háromszázhatvanöt nap!
(yue ling beosztása szerint) (körülbelül az időszámításunk
előtti negyedik században) a nyílások száma változatlan de a föld
nem kerek hanem szögletes pontosabban: négyszögű piramis mint a
necker-féle kocka és az ég benham-korong és a korong spirálkorong
mely egyre szűkebb (≈tágasabb) vagyis hol szűkül hol tágul
mint a tüdő vagy mint a mélytengeri állatok mint a bika és a kos
józsef attila 1905 április 11-én született a Lelki Ember Házában
a 0 és a 30-ik hosszúsági fokok között a ferencvárosi gát-utcában
pontosabban a gát utca háromban felvehette volna tehát a ferenczi
józsef attila nevet vagy a gáti (≈gátlósi ≈gátlási) előnevet
minden áron (így az apja is) egyéb (o)kos tulajdonságai mellé
a holt vidék holt pontjai mellé
» a neurózis mechanizmusa felett az dönt hogy az én-
fejlődés
mely szakaszában érte az egyént a későbbi megbetegedésre
hajlamosító fejlődési gátlás«

*

Sándor, József, Benedek tehát már gyermekkorukban egymás mellé
kerültek,
először csak a naptárban, azután a mondókában. Sándort József
követi,
majd felsejlik a Karinthy Gábort kezelő Benedek professzor alakja is:
teljes a kör: az őrület napjainkig gyűrűzik mint a benham-korong
és a korong spirálkorong mely hol szűkül mint a szív
hol tágul mint a szem(bogár)
mint a sejtjeiket egy pontban koncentráló
egysejtű állatok
vagy mint a NAGY MEDVE mely a kínai égbolt
záradékpontja volt

*

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

»ha e pontnál oly távolra merészkedünk a pozitív tudás köréből nem szabad visszariadnunk a végső analógiától sem ti. attól hogy az egyéni élet nagy elfojtási időszakát a szexuális lappangás idejét kapcsolatban hozzuk a jégkorszak borzalmaival«

Bankárok és tábornokok
ideje ez, jelen idő,
ez a kovácsolt hideg,
e villanó, e kés-idő

tudatalatti jégmező dermesztő lelkiismeret van aki bánja ha józan eszére hallgat és tudatosan ösztöneibe menekül fára mászik málnán és földiepren él duzzadt bogyójú csipkebokorral közösül és keresetét *hazaadja*

üres az ész mint a téli kaptár (≈ határ
≈ csárda
≈ dalárda
stb.)
üres a kosár: télen nem tojnak a tyúkok

*

(részlet a titkosírással írt analízis-naplóból)

»hosszú és fáradságos munkát kell még a kutatásnak végeznie míg valamennyi neurózis rögzítődési pontjai kétségtelenül tisztázva lesznek« az őrültségről addig se mondhatunk le mint egyik lehetőségről melyre nem az „arany középút" a válasz hanem a szent iván éj magasba szökő hőforrásai

sz
üzek
t

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ínyre tapadó csatakos nyári rét véreres szitakötő
zászlóként csattogó fogak fehéren villogó nyárfák tövén nyíló
fekete barlang a gyönyör hártyára karcolt rajzai

[itt valami kis-zenekari mű vonós- és ütő-hangszerekre]

[folyt. – vagyis a titkosnapló folyt. :]
„bármily bőkezűen bánunk érzéseinkkel egyre több marad”

- egyre szebb
- egyre szebb és tollasabb
- mint a páva
- mint a fácánkakas

- és már mondja is a mikrofonba: »mily nehéz a valóságban elérni a minden vágyunkat kielégítő szerelmet: a mese hőse ellenálhatatlan és elvarázsol egy bűvös mozdulattal«

megfellebezhetetlenül

Párizs-Chervey, 1975-76.

JEGYZET

1. A kurzívval szedett sorok József Attila-idézetek (verseiből és analízisnaplójából). A francia idézetekkel ellátott (» «) szövegrészek Ferenczi Sándortól valók.
2. Freud: Álomfejtés. V. fejezet: Az álom munkája. 5. rész: Képes ábrázolás az álomban, szimbólumokkal.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ELABORINTUS

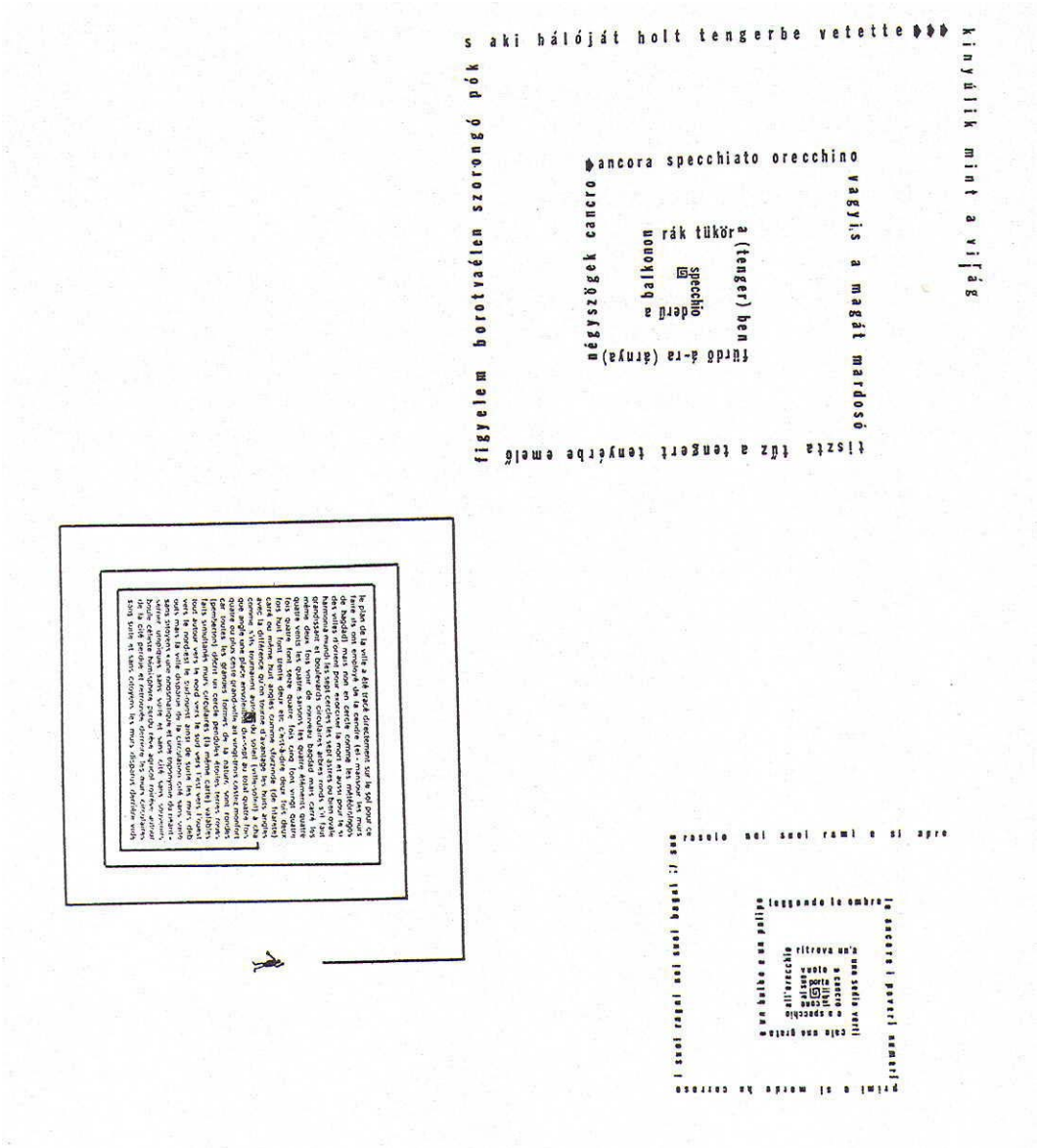

Párizs, 1976

CZIGÁNY LÓRÁNT

(1935)

ELFOGADOTT KIRÁLYCSEL

A gyalogokat hajnalban ébresztették.

- 04.15 órakor kezdődik a királycsel - mondta a Futár, egy fiatal tartalékos zászlós, s térképtáskájába helyezve a parancsot, visszanyargalt a főhadiszállásra.

Gyalog V. János és Gyalog VI. Ferenc átvettek 20-20 darab éles töltényt és 2-2 kézigránátot. Dupla rumot is kaptak meg híg feketét. VI. Ferenc nem vette fel a szerelvényét, csak a kézigránátot tűzte a derékszíjába.

- Nem lesz szükségem rá - mondta V. Jánosnak -, odadobnak cselgyalognak.

Falubeliek voltak a királyszámyon, öreg bakák, megjárták Isaszeget, Doberdót és Voronyezst. A sakktábla fölött virradt. Itt-ott még apró ködök települtek a fehér-fekete mezőkre. Szemben az ellenséges állásokban még minden csendes volt. A vezér, egy hízásnak indult törzstiszt órájára pillantott, elővette a rakétapisztolyt s fellőtte a támadás kezdetét jelző piros rakétát.

Gyalog V. János háromgyerekes családapa feltűzött szuronnyal kiugrott a lövészárokból. A tábori ásója valahogy a lába közé akadt, de nem vesztette el egyensúlyát s rohanni kezdett a sötét állások felé. Ahogy csörtetett, látta a szembe jövő ellenséges baka körvonalát, maga mögött pedig hallotta VI. Ferenc szuszogását. Mire összecsaptak, odaért falubeíje is, Gyalog VI. Ferenc, de az ellenséges baka villámgyors mozdulattal hasba lőtte. Ezután mindketten fedezéket kerestek s onnan néztek ijedten farkasszemet. Gyalog V. János figyelmét egy idő után az ellenséges lövészárkokban történő mozgolódás kötötte le, ott is rakétát lőttek fel, s ezért csak később vette észre, hogy mögötte egy szakasz huszár megkísérli feltartóztatni a meginduló ellentámadást.

A főhadiszálláson is komolyan vehették a királyszámyi ellentámadást, mert vele egy magasságban jobbra már egy géppuskafészek torkolattüzét látta felvillanni: lőtték az ellenséges királyállást, ahonnan hevesen viszonozták a tüzet. Közben megvirradt, s az iglói géppuskások sündisznó állásával elvágólag beásták magukat a tarcaliak. Amikor a 32-es huszárok átugratták a hevenyészett állásokat, hiába biztosították őket zárótűzzel hátulról, sokan elhullottak közülük.

- Korai volt a roham - mondta Gyalog V. János az egyik tarcalinak, mert az öreg baka látott már ilyet a győri futás alkalmával is.

A harctéren teljes zűrzavar uralkodott, a főhadiszállást visszahúzták a bombabiztos bunkerekbe. Görnyedő szanitécek hordták hátra a sebesülteket, s bevetették az ütegeket is. A kövéredő törzstiszt hol itt, hol ott tűnt fel, kihúzott piszollyal, kivörösödve ordított és hadonászott.

- Az annyaistenit a sok marhának - üvöltötte dr. vitéz Barczafalvy Guidó -, nem tudnak ezek célozni, csak tehenet fejni.

Két sápadt munkaszolgálatost átadott a tábori csendőröknek.

- Végezzék ki őket! Ha nem akarnak aknát szedni, dögöljenek meg.

A királyszárnyon áttörték a frontot.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A tartalékos tisztek a Centrál kávéházban ultiztak.

- Több is veszett Mohácsnál - mondta egy karpaszományos tettetett jókedvvel, mikor a holtbiztos betlit elveszítette. Koronás szivarra gyújtott és rendelt egy kapucinert.

- Olvastad, hogy Lenkei százada nem jutott át a határon? - fordult hozzá Soltész Odön, aki még a Pilvaxból ismerte, jurátus korából.

- A Tiszáig kell visszavonulni - vetette közbe legyintve a jókedvű karpaszományos -, mondom, a Tiszáig.

Amikor a tarackokat tüzelőállásba vontatták a Hargitán, Gyalog V. Jánosnak egy páncélökölt osztott ki a szakaszparancsnoka.

- A kupolára célozni tilos! A hernyótalpat kell szétlőni! Lehetőleg egyből!

A kukoricásból fehéringes civil jött elő, tágra nyílt szemekkel nézte a rohamozó kozákokat. „No, ez is jó helyen sétál" - gondolta Gyalog V. János. A dzsidások legázolták a fehéringest. Fekete mezőn esett el.

A kötelékben repülő vadászgépek alacsony-támadást intéztek a 315-ös magaslat ellen. Nyomjelzős lövedékeik ott húzták a csíkot Pettner Iván géppuskafészke körül. Izzadt tenyerével a combjára csapott:

- Ki kell tartani fiúk, ki kell tartani!

Futár érkezett a törzstől.

- A 315-ös magaslatot feladjuk. önök visszavonulhatnak a Széna térre.

A futár térképtáskájából néhány rágógumit vett elő és átnyújtotta Pettnernek.

- Ezt önnek küldik szövetségeseink, hadnagy úr!

Pettner kezet fogott a zászlóssal és feszesen szalutált. Nyakán találta el a golyó. Nem volt érdemes visszavinni az állások mögé.

Árkászok menetelnek a Ronyva felé. A királyszárnyi támadásnál ejtett foglyokat viszik a sáncra. A fehérek ott szokták kivégezni a hadifoglyokat a nemzetközi vöröskereszt kiküldöttje előtt. Egyszerű, ceremóniamentes alkalom ez. Makkai őrnagy tolmács útján megkérdezi, kinek mi a kívánsága, majd szintén tolmács útján rövid beszédet intéz a kivégzésre ítélt foglyokhoz:

- Önök katonák. Ellenséges katonák. Most még egyszer lesz alkalmuk szembenézni fegyvereinkkel. Végeztem.

Az árkászok már megásták a tömegsírt. Összeszedik az azonossági cédulákat, a nemzetközi vöröskereszt képviselője aktatáskába teszi őket, s eldördül a sortűz.

Hátra van még az ejtőernyősök kifüstölése. Ezeket a vezérszárnyon dobták le, s az ő tarsolyukban lapul a marsallbot. A marsallbotos ejtőernyősök a Lőverekbe fészkelték be magukat. A döntést csak az ő segítségükkel tudja kicsikarni az ellenfél.

A völgyben az önként jelentkezőkből rohamosztagot állítanak össze. A törzsben az a vélemény, hogy vagy az ulánusokat, vagy a huszárokat kell bevetni.

A vitát a kormányzó dönti el.

- A huszárok nem hagyhatják el a főhadiszállást, az ulánusok megbízhatatlanok. Maradnak tehát a népfölkelők és a tengerészgyalogság. A népfölkelőknél rendszeresített karabély csak sík terepen alkalmazható sikerrel. Viszont a tengerészgyalogság lasersugaras géppisztolya a bástyákat is kilövi. Tehát az önként jelentkezők tengerészgyalogosok lesznek.

Az önként jelentkezők két óra pihenőt, C-vitamint és egy-egy Napóleon-aranyat kapnak. A kommandó parancsnoka levelet ír feleségének:

„Drága Irénke! - Csapataink harcban állnak, a kormány a helyén van. Különleges feladatot kaptunk, melynek megoldásától sok minden függ. Az életem is. Erről többet nem írhatok. Ha nem térnék vissza, add

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Tibornak a horgászfelszerelésemet, és Ildikónak a teleobjektíves fényképezőgépem. Elég nagyok már mindketten ahhoz, hogy megbecsüljék. Irataim az íróasztal bal felső fiókjában vannak. Ezekre, ha nem térek vissza, szükséged lesz. Nézd át őket gondosan. Milliószor csókol mindhármatokat: Lacid."

Hajnalban indul a kommandó a Lőverekbe. A Zsólyomkán rajvonalba fejlődnek. Ijedt mókusok rebbennek a fákon. Ágak reccsennek, ágyúk morajlanak a távolban. Üveges László korvettkapitány, a kommandó parancsnoka, rövidhullámú összeköttetést létesít a főhadiszállással: „Itt Róka, itt Róka beszél. Elértük a 023-as tájékozódási pontot a 35-ös főközlekedési talajúttól ÉÉNy-ra. Vége."

Ez volt a Róka fedőnév alatt működő harcászati egység utolsó jelentkezése.

Mi lesz tehát az ejtőernyősökkel? A vezérkar most lángszórós rohamosztagot javasol. Az alapsor kifüstölése nem könnyű dolog bástyák nélkül, s a bástyákat már lecserélték Nádorfehérvárnál. Ha az ejtőernyősök bántatlanul elérik az alapsort, az minden változatban feltételnélkiili fegyverletételhez vezet. A lángszórósok a tábla túlsó végén vannak lekötve. Marad tehát a gyalogsági tartalék, mely menet közben, *en passant* is üt. A tartalék parancsnoka, Pongrácz gróf, a Toronyban lakott. Éppen Beszterce küldötteit fogadta, mikor a Futár lejelentkezett.

- Apolka lelkem, hozz egy stampedli szilvóriumot a vitéz úrnak - mondja kapitális jovialitással egy bájosan merengő fiatal hölgynek.

- Gróf úr! Ki tud állítani egy lovas bandériumot? A fővezérség a lengyel ellencsel mellett döntött: könnyű lovasságot küldünk páncélosok ellen.

A beszterceiek elsápadtak, mert jól tudták, hogy a lengyel ellencsel minden változata veszít a világosnak.

Pongrácz gróf komoran kötötte fel ősei rozsdamarta kardját: „. . . nyilván tudja a magas hadvezetés, hogy mit akar, ha pedig nem tudja, legfeljebb nem marad emberem Beszterce ostromához" gondolta.

A vezérszárnyon hátul most húzták fel a gulyás ágyút az első vonalból lecserélt gyalogokhoz. Csak a csajka fedelébe mért a trénkatona káposztás húst. Belecsepereg a megeredő őszi eső. A komiszkenyeret szuronnyal szelte négyfelé a hadtápos őrvezető, s közben emelgette a lábát, mert bizgatta, hogy papírtalpú bakancsában beázott a kapca. Az élelmezési állomány egykedvűen kanalazta a káposztát, tudták, rájuk már a végjátékig nem lesz szükség. Gyalogosok, de nincs marsallbotjuk.

Beszélgetnek.

- Nézd már, a Tóth J ani meg nem eszik. . . Az anyja szentségit a kákabélinek! Megdöglesz te marha!

- Hagyja már Péter bácsi a Janit, van annak elég baja.

- Bántja a rosseb, csak azt akarom, ne forduljon fel.

- Úgyis itt döglünk meg mind.

Állnak a szemerkélő esőben, a Jani nevű elment megint a domb mögé hányni. Hamuszürke arccal jött vissza.

Az őszi eső egykedvűségében a fehér és fekete mezők mind szürkék lesznek, páncélosok végeláthatatlan sora vonul dél felé. A főhadiszálláson a Király levelet olvas: „Főméltóságú Úr! - Szószegők lettünk gyávaságból. . ." „ez már a középjáték - gondolja a Király -, vezéráldozatot kell hozni."

A vezéráldozat komoly dolog. A főhadiszálláson *postmortemet* tartanak a törzstisztek. *Postmortemet,* bár a játék még folyik.

- A megnyitásban követtük el a hibát. A királycsel túl éles játékhoz vezet - véli egy cvikkeres, sörtehajú vezérkari ezredes.

- Ha az iglói géppuskások és Krasznahorka büszke vára nem kerül *villába,* a nyomást fenn tudtuk volna tartani. Persze, a vezéráldozat így is segít, bástyát kapunk érte.

- S akkor már megérte az áldozat, mert vonalat nyitunk a szövetségesekhez és van ellenjáték -

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

elemzi a folytatás fő változatát egy fiatal adjutáns.

- Ne áltassák magukat az urak - kezd beszélni kifulladt hangon a gépkocsizó dandár cingár parancsnoka -, a hadtápvonalon akadozik a szállítás, kevés az üzemanyag, nem tudjuk kihasználni a nyílt vonalat, s a taktikai vezéráldozat stratégiailag hátrányos végjátékhoz vezet.

- Királycselt nem végjátékra játszunk! - mondja ki a szentenciát a legfelsőbb Hadúr, s a vitatkozó tisztek mind elhallgatnak.

A haditudósítókat visszarendelik az első vonalból s előkészítik a vezéráldozatot. *Az érintett báb lép.* Búgnak a szirénák, elsötétítik a főhadiszállást. Egy gép nem tért vissza. Jóska lelkem nézz a fényes égre. Arany országút csillogó gyémánt porán. A kopertában itt. Elhangzott a szó. Napkeleti vizeken. Nézzük az ellenséget zord tekintettel . . .

Nézzük az ellenséget *gyors* tekintettel, fegyvertelenül az aknamezőn. Átkaroló hadműveletek. Rugalmas elszakadás. Égszakadás. Földindulás. Tatárjárás. Törökdúlás.

Bevezetés a megnyitáselméletbe. Elfogadott királycsel. Elfogadott vezércsel. Budapesti védelem. Angol megnyitás. Partraszállás. Orosz megnyitás. Francia védelem. Olasz játék. Spanyol játék. Bevált ellencselek, nem kielégítően elemzett változatok. Összekötött szabadgyalog. Összekötözött hadifogolygyalog. Menet közben kiütött gyalog. Fejlődésben elmaradt, *dezertór* gyalog. Sündisznó állás. Hídfőállás. Nyitott királyállás. Izolált, gyenge gyalog. Ellenkező színű futók. Ellenkezés nélkül futók. Alapsorba benyomult bástyák. Végjáték két paraszttal bástya és ló ellen. Végjáték huszárral vezérszámyi gyalogtöbblet ellen.

Fej-fej mellett. Fej-fej mellett gúlába rakva. Szuronyroham. Idegroham. Rohamcsónak. Csőnyak. Csőnyakú üveg. Üveges. Üveges szem. Eszem-iszom a sátorban. A nyitott átlón átlő . . .

Átlöki - - ökleli - - iktatja - - koptatja - - inti - - őrzi - - érzi - - vérzik - - berzenkedik - - zendül- - zeng - - zeng -- zeng a zöld zivatar, ... atar, . . . tar, . . . tor, . . . tőr, . . . tűr ....

Világos átlépte a gondolkodási időt.

London, 1977

HÁZI FELADAT KEZDŐKNEK

(Fordítsuk németre, franciára, angolra, esetleg anyanyelvi szintre; fordítsuk székelyre, palócra, de ne fordítsuk oroszra.

KIJELENTŐ ÉS KÉRDŐ MONDATOK JELEN IDŐBEN KEVÉS BŐVÍTMÉNNYEL

Ez itt a tanterem.
Az ott a könyvtár.
Ez itt a fiú, az ott a lány.
Ők egyetemi hallgatók.
A tanterem nagy és kényelmes.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A könyvtár is nagy és kényelmes.
A fiú a tanteremben ül.
A leány a könyvtárban ül.
A fiú tanul.
A leány is tanul.
Ők szorgalmasan tanulnak.
Szorgalmasan tanulnak és a fiú a leányra gondol.
A leány a fiúra gondol.
Ők egymásra gondolnak.
A fiú magas és izmos.
A leány karcsú és szép.
A fiú haja rövid és barna színű.
A leány haja hosszú és szőke.
A fiú szürke öltönyt visel.
A leány fehér blúzt és kék szoknyát.
Tanulás után a fiú és a leány találkozik.

(Vagy: találkoznak.
Esetleg: a fiú találkozik a leánnyal.)

Először a leány beszél.
Ő kérdez:
- Te is elmégy? - kérdezi a leány.
- Igen, én elmegyek - feleli a fiú.
- Miért nem maradsz velem? - kérdezi a leány.

A fiú most nem válaszol.
Hallgat.
A leány is hallgat.
Ők hallgatnak.
- Te nem jössz velem? - kérdezi most a fiú.
- Én nem megyek, én maradok - válaszol a leány.

Ezután nem beszélnek.
A fiú sem mond semmit, a lány sem mond semmit.

A fiú elmegy, a leány *pedig* itt marad.

KIJELENTŐ ÉS KÉRDŐ MONDATOK MÚLT IDŐBEN KEVÉS BŐVÍTMÉNNYEL

Ez volt itt a tanterem, az volt ott a könyvtár.
Itt tanult a fiú, ott tanult a leány.
Szorgalmasan tanultak, amíg lehetett.
Hová lett a tanterem, hová lett a könyvtár?
A tanterem ablakai betörtek, a könyvtár fala beomlott.
A könyvek egy része a földre hullott.
A fiú ügyvédnek készült, a leány tanárnak.
A barna hajú fiúból ősz férfi lett.
A szőke hajú leányból hű feleség és három vidám, egészséges gyermek édesanyja lett.
Ki ment el?
Az őszhajú fiú ment el.
Ki maradt itt?
Egy hallgató leány.
Milyen volt a tanterem, milyen volt a könyvtár?
Miről beszélt a fiú és mit kérdezett a leány?
Miért hallgatott a fiú és miért hallgatott a leány?
Hová lett a tanterem és hová lett a könyvtár?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

TAGADÓ ÉS MAGYARÁZÓ MONDATOK KEVÉS BŐVÍTMÉNNYEL

Itt nem volt nagy a tanterem és nem volt kényelmes a könyvtár.
Itt nem mindig tanult a fiú és nem járt szemináriumra a leány.
A fiú nem volt izmos, a leány nem volt szép.
A fiúnak nem volt öltönye, a leánynak nem volt hosszú, szőke haja.
Nem beszéltek, mert összevesztek.
A fiú nem akart elmenni, de *ügyész* sem akart lenni.
A leány nem akart itt maradni, és nem akart gyereket szülni.
A leány azért nem volt karcsú, mert állapotos volt.
A fiúnak azért nem volt öltönye, mert zálogházba tette, de csak kevés pénzt adtak érte.

(Vagy: nem adtak elég pénzt érte.)

Végül is a fiú nem maradt itt és a leány nem ment el.
A fiúból nem lett ügyész, a leányból nem lett tanár, csupán három vidám, egészséges gyermek édesanyja.
A fiú nem vette el a leányt, és a leány nem szakította meg a terhességet.
Miért nem maradt itt a fiú?
Miért nem ment el a leány?

FELTÉTELES MONDATOK MÚLT IDŐBEN

Ha itt nagy lett volna a tanterem és kényelmes lett volna a könyvtár. ..
Ha nem lett volna terhes a leány. . .
Ha nem estek volna földre a könyvek. . .
Ha nem lőtték volna be a tanterem ablakát. . .
Ha itt maradt volna a fiú, s ha elment volna a leány. . .

(Nyelvhelyességi tudnivalók a fordításhoz.)

Kirekesztő (választó) viszony fennforgása esetén csakis annyi választható (érvényre jutható) lehetőség van, amennyi az egymással szembeállított lehetőségek kizárólagos ellentétében határozódik meg, s ennélfogva csak egy - szubjektíve általában nem mindegy, hogy melyik - lehet érvényes. A megengedő választóviszony fennforgása esetén a választható (érvényre juttatható) összes lehetőségek szembe vannak ugyan állítva egymással, de nem zárják ki egymás érvényét, s így elvben egyszerre akár több is érvényre juthat. Szubjektíve közömbös, hogy melyik lehetőség érvényes, illetve jut érvényre.

KÖZMONDÁS ÉRTÉKŰ TOPOGRÁFIAI MEGFIGYELÉSEK:

A Honvéd utca a Szabadság térbe torkollik.
Az 56-os villamos végállomása a Moszkva téren van.

Berkeley, Kalifornia, 1969.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

HALÁSZ GYÖRGY

(1935)

A KÜLÖNÖS BORDÉLYHÁZ

Stephan unottan billegtette a Coca-Colás üveget és egy kicsit kiöntött belőle az asztalra egy odatévedt sóvárgó légynek. A kis fekete szörny szomjasan mártotta gombosvégű szívókáját az édes csöppbe. Beesett hasa rögtön dagadni kezdett. Mikor jóllakott, félreállott egy légylépésnyire és elégedetten dörzsölgette össze két mellső lábát a jó üzlet után. De Stephan gondolt egyet és agyoncsapta vendégét. „Látod, ilyen az élet és a halál" - mondta nekem.

Stephan sohasem mondott hhköznapi dolgokat. Sohasem voltak kicsinyes, gyakorlati problémái. Én, aki egy évvel azelőtt érkeztem Svédországba és leginkább tőle tanultam svédül, alig tudtam egy fűszerüzletben megérttetni magam, mert szókincsem olyan szavakból állt, mint gyötrődés, összeolvadás, újjászületés, örökkévalóság, világmindenség.

Barátságunk azzal kezdődött, hogy ő egy rövid beszélgetés után a szokott frázissal búcsúzott tőlem: „Látogass meg egyszer! Szívesen látlak!" - én meg, nem ismerve a svéd szokásokat, másnap csakugyan meglátogattam.

Gyermekes őszinteségemet, a bizalmatlanságnak, a személyes válaszfalnak a teljes hiányát először furcsállotta, de lassan-lassan ő is feloldódott, hozzámfiatalodott.

Fegyelmezett külseje mély, bonyolult problémákat takart; logikus kuszáltságukat alig tudtam követni. A fájdalmak, kétségek és csalódások énbelőlem kicsaptak mint a villám, nyugodt, salétromos levegőt hagyva maguk után, őbenne azonban kivezető út híján felhalmozódtak.

A „Paley" járdára kitett asztalainak egyikénél ültünk Göteborgban. Számoltuk, hogy a másik oldalról egy óra alatt hányszor fütyül taxiért a Park Avenue Hotel mahagóniszínű portása. Rikoltó sípjele mindig azt az érzést keltette bennünk, hogy rendőrök kergetnek egy tolvajt.

Stephan éppen megvetően fordított hátat egy hosszúlábú, babaarcú, szőke lánynak, aki a mellettünk lévő asztalnál ült egy férfi társaságában. A keresztbevetett, hosszú lábak nem igyekeztek titkokat rejteni. A lány már öt sípszó óta kereste Stephan tekintetét, amiben gavallérja nemigen zavarta társalgásával.

Stephannak sok baja volt a nőkkel fekete haja, sötét szeme és magas, izmos termete miatt. Ő a svéd fekete volt, én meg a magyar szőke. Mondta is nekem: „Miért nem Franciaországba, vagy Spanyolországba mentél a szőke fejeddel? Idejöttél a vizet higítani?"

Alaposan ráúnt a nőkre. Kiábrándultságát tréfás formába igyekezett öltöztetni - sikertelenül.

Egyszer fogadott velem, hogy ha este hét órakor végigsétálunk a Kungsportavenuen, minden száz méteren mutat nekem egy lányt, aki az övé volt. Meg is nyerte a fogadást. Igaz, hogy a Valand és a Nya Allé közötti 275 lépés távolságon senkit sem tudott mutatni, viszont a következő száz méteren néggyel is szolgált.

Csak kiváló arcmemóriája tette lehetővé, hogy felismerje a rövid, tárgyilagos kapcsolatok hölgyeit, akiknek az arca semmi izgalommal, különleges élménnyel, sajátos hangulattal, sőt még pénzkiadással sem voltak egybekötve emlékezetében. Néha még a jó arcmemória sem segített és csak akkor ismert fel egy lányt, amikor az mellettünk elhaladtában ráköszönt. Persze az is előfordult, hogy egy fiatal lány árulta el arcjátékával, hogy hirtelen nem tudja hová helyezni különös hangsúllyal köszönő barátomat. Stephan keserű, gunyoros kategóriákba osztotta a nőket. Az egyik kategorizálást aszerint csinálta, hogy partnere ismerte-e a nevét, mielőtt az övé lett vagy sem. Jéghideg hangon sorolta fel az „A", „B" és a „C" csoportot.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Az „A" csoportba azok tartoztak, akik még a keresztnevét sem ismerték, a „B" csoportba azok, akik legalább a keresztnevét tudták, a „C" csoportba pedig azok, akik nem adták magukat oda, mielőtt a teljes nevét meg nem tudakolták.

. Láthatta, hogy nem szívesen hallgatom igazságtalan, általánosító és csupán a maga tapasztalataira alapított mocskolódásait, mégis tovább folytatta az osztályozást és a „C" csoportot még további alcsoportokra osztotta aszerint, hogy hány találkozás szükséges a cél eléréséhez. Egyik kezének ujjain demonstrálta a szükséges találkozások számát. A gyűrűs- és a kisujját csak rám való tekintettel sorakoztatta fel a többi három mellé.

Nem mondtam ellent neki. Jobbnak láttam, ha engedem, hogy kibeszélje magát, talán megkönnyebbül egy kicsit.

Az én kudarcaimat sem hozhattam fel ellenérvül. Előre tudtam, hogy csupán módszereimet hibáztatta volna.

Lassan elsétáltunk a Poseidon-szobor mellett. A meleg esti szél apró vízcseppeket szakított le a szökőkút sugaraiból, hogy hűsen megpermetezze arcukat. Stephan hirtelen megállt és szembefordult velem.

„Akarsz egy rendkívüli élményt - kérdezte -, olyat, hogy vágyakozni is legyen idő*d*, mielőtt eléred a beteljesülést? Sőt, el se éred, hanem csak a várakozás és remény bizsereg benned? Ahol a szerelemben e szokatlan szóért fizetsz: NEM?"

Nem nagyon értettem, hogy miről beszél. Egyébként sem volt szükségem az effajta bizsergésre: én ingyen is kaptam nemet. Sokat és színesen vágyakoztam, amíg, nagy ritkán, eljutottam a beteljesedéshez. Mégis, hogy megszabaduljak a szökőkút egyre bőségesebb permetezésétől, azt mondtam, rendben van, de pénzem nincs. „Azzal ne törődj!" - csapott a hátamra.

Felszaladtunk a Poseidon mögötti lépcsőkön, majd a Konstmuseum és a Konsthall között jobbra fordultunk. A nagy, fekete fogaskerék mellett, amelyik 160-180 esztendővel ezelőtt egy Polhem-féle gőzgép végén forgott Varmlandban, megálltunk. Stephan minden magyarázat nélkül két borítékot csinált újságpapírból, majd jövő hónapi lakbérét egyenlően elosztva, mindegyikbe 50-50 koronát tett. Aztán már szinte rohant, négyesével véve a lépcsőfokokat. Én meg utána, hiszen ő fizetett, bár nem tudtam, hogy mire.

Három vagy négy perce mehettünk Göteborg gazdag negyedének kanyargós útjain, mikor Stephan megállt egy komor, előkelően konzervatív villa tölgyfakapuja előtt. Kétszer a kapuhoz ütötte az ott függő, nehéz vaskarikát, mely a villamoscsengőt helyettesítette. „Ne felejtsd el, hogy lelki és nem testi élményre hívtalak meg" - mondta halkan.

Csoszogó léptek hallatszottak és kellő csikorgással felnyílt a nagy kapu. Az ajtónyílásban szelíd arcú, fehér hajú, öreg nénike tűnt fel, századforduló körüli ruhában, kis petróleumlámpával a kezében. Még mielőtt köszönthettük volna, örvendezve reszketett elő a hangja: „Isten hozott benneteket, drága fiaim!" Puha kezével megveregette arcomat és legnagyobb meglepetésemre ezt mondta: „Jó, hogy elhoztad kedves magyar barátodat is, Stephan. Nagyon, nagyon hiányoltunk már benneteket" .

Én akkor éreztem hosszú hónapok óta először, hogy megérkeztem valahová. Az öregasszony meghatóan csoszogott előttünk, kis lámpájával mutatva az utat. Olyan volt, mint egy áldott jó nagymama. Csak a vastag piros szőnyeg borította márványlépcső és a gazdag környezet szólt az ellen, hogy esténként harisnyát stoppol és tündérmesét mond unokáinak.

Egy baritonhangú ingaóra valahol a lámpántúli sötétségben kilencet ütött.

A nagymama megállított bennünket egy félig nyitott, magas francia ajtó előtt, melynek a kilincse fejmagasságban volt. Csendet intve mutatott be a fehér bútorzatú szobába, ahol két fiatal hölgy térdelt egy imazsámolyon. Gyertyafénynél olvasták esti imájukat.

Az idős matróna hozzánk hajolt és suttogva mondta, hogy a lányok már lefekvéshez készülődtek, mert nem tudták, hogy jönni fogunk, de látogatásunkra persze. . . etc. ... etc.

Csak Stephan zavarta meg az illúziót azzal, hogy a két borítékot átadta a nagymamának és megrendelte az azesti műsort. ,,Ő - muta*tott* rám - középfokon vesz részt, én magam felsőfokon".

Mint később megtudtam, három fokozata volt itt az örömöknek. Egy-egy kurzus diákkedvezménnyel 50 koronába került. A kezdő stádium azoknak volt szánva, akik meleg családi légkörre vágytak. Akik a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

valóságban alig találkoztak leányismerőseik szüleivel és sohasem élték át az érzést, hogy körülhizelgik és férjnek akarják megfogni őket. Ennél a kurzusnál jelen volt a nagymama és egy mama is. Hogy egy papa jelen legyen - egy kövér, kedélyes, középkorú úr arany óralánccal -, ahhoz 25 koronát rá kellett fizetni. A társalgás irodalomról, zenéről folyt, a papa néha anekdótákat mesélt, a mama dicsérte lányának jótulajdonságait, szeretetreméltóságát és a kézimunkában meg a háztartásban tanúsított ügyességét. Megengedték, hogy a fiatalok szerelmes pillantásokat váltsanak és hogy lopva egymáshoz érjen a kezük, mikor a lány kávét tölt. Néha egy-egy percre magukra is hagyták őket.

Még szerencse, hogy Stephan nem erre váltott nekem jegyet. A középstádiumban a fiatalok kettesben voltak, de a szomszéd szobában ült egy nagymama nyitott ajtó mellett úgy, hogy az erősebb suttogó hangok áthallatszottak hozzá.

Több jóságos, ezüstös hajú nagymama, szelíd édesanya és jovális papa volt alkalmazva e különös házban. És tíz vagy tizenöt leány.

A felső stádiumban teljesen egyedül voltak a fiatalok, de a hölgy erkölcséhez kétség nem férhetett. Egyetlen egyszer fordult elő a ház történetében, hogy egy lány nem tudott ellentállni. A vendég hisztériás rohamot kapott és zokogva tépte a haját csalódottságában. Fél óráig ült egy sarokban, siratva szétrombolt illúzióit. A gyönge akaratú alkalmazottnak azonnal felmondtak, a kárvallott visszakapta pénzét és három ingyenes kurzusra hívták meg bocsánatkérésképpen.

Egyedül maradtam Louise-zal. Csupán a nagymama tett-vett a szomszéd szobában az alapszabályok szerint. Louise ártatlan, finom arca, melyen festéknek nyoma sem volt, szabad prédája volt éhes szemeimnek. Sötét haja rugalmas csigákban hullott a vállára. Ahogy ott ült mozdulatlanul, nem volt nehéz köréje képzelnem egy ovális képrámát.

Aztán előhozott egy zsoltároskönyvet és megtanított egy egyszerű kis dallamra. Az én brummogásom szégyenkezve kullogott az ő vékony, tiszta hangja után. Fehér, hűvös kis keze az enyémben pihent szelíden.

Lelki élmény, lelki élmény, ismételgettem magamban. Lelki bordélyház. Szerelmes vagyok az üde, nedves ajkaidba, melyeket csak az. oltár előtt csókolhatok meg először. Addig nemet mondanak. Ott az oltár előtt fogom tűzpirosra szívni ajkaidat, hogy mindenki megbotránkozik.

Ilyen gondolatmonológokkal akartam belelovalni magam a hangulatba, de nem sok eredménnyel. Louise segített nekem.

Mikor a nagy családi fényképalbumot nézegettük gyertyafény mellett, megcsókolhattam a kezét és ő hátrasimította a hajat homlokomból. De mikor a karom természetes mozdulattal vagy háromszor a dereka köré fűződött, szelíden rámnézett és határozottan kiszabadította magát. Aztán zongorához ült és bájos melódiákat játszott. Én, ahogy a kotta lapjait forgattam, véletlenül mindig érett, kemény melléhez értem és ő nem húzódott arrébb. Akkor sem, mikor a térdünk összeért. A vállát is megcsókolhattam a blúzon keresztül, de mielőtt még a nyakára is rálophattam volna egy csókot, abbahagyta a zongorázást, felállt és szomorúan, vádló szemekkel nézett rám szótlanul.

A nagymama hintaszékének ütemes ringása áthallatszott a szomszéd szobából.

Hogy a fizetett összeg minden koronájáért kapjak ellenértéket, letérdeltem elébe, forró homlokomhoz szorítottam a kezét és ezt suttogtam: „Mióta téged ismerlek, a sötétben is színeket látok, a csöndben is zenét hallok és mennyei illatokat érzek, ha nem is lélegzem. Te is kedvelsz engem, hiszen érzem, hogy reszket a kezed. Miért nem teszel hát boldoggá? Hunyd be a szemed, mintha aludnál, mintha semmiről sem tudnál, hogy egy parányi csókot ellophassak ajkaidról. "

Kicsit nevettem magamban, hogy milyen ostoba, komikus szerepet játszom itt Stephan kedvéért, de ahogy egyre tovább és tovább mondtam a monológomat, hallgattam saját, félig zokogó, epedő hangomat és tényleg éreztem a lány kezét remegni, lassan könnycseppek szivárogtak elő szememből és édes felindultságot érezve valóban zokogni kezdtem.

Louise ideges ujakkal borzolt ahajamba, letörölte a könnyeket arcomról és szerelmes tekintete végigsimogatott. Széles, asszonyos csipője az arcom előtt ringott. Felemelkedtem, hogy elvegyem a jól kiérdemelt csókot, de Louise szelíden és határozottan megint eltolt magától.

Éreztem, hogy a vér a fejembe száll, a düh minden tagomat felhevíti. Fojtott hangon sziszegtem: „Hagyd abba ezt az őrült játékot, drága szerelmem! Menj ki a nagymamádhoz, aki azóta már biztosan átszámolta a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

borítékok tartalmát és mondd meg neki, hogy menjen a fenébe onnan, te pedig. . ."

Louise számra tapasztotta kezét, hogy meg akadályozzon a beszédben. „Édes, édes Zoltán! Miket beszélsz szörnyű felindultságodban! Tudod, hogy én szeretlek téged. Nagyon, nagyon szeretlek."

Sírva futott ki tőlem.

Körülnéztem a szobában, ahol annyi minden történt velem egy óra alatt. A zsoltároskönyv és a fotóalbum kinyitva feküdt az asztalon. Két kottalap árván, elhagyottan fehérlett a földön és amott könnyeimet itta be a szőnyeg. Hallani véltem Louise ártatlan, tiszta énekét, éreztem reszkető, szerelmes kezét a homlokomon. Odasiettem a zongoraszékhez, amelyen ő ült, hogy rajta van-e még testének melege.

A baritonhangú ingaóra tizet ütött. A nyugodt, józan hangok ébresztettek rá, hogy vége az 50 koronás leckének.

Ha rajtam áll, én inkább „igen"-t vettem volna ezen a pénzen.

Louise visszajött és még mindig szipogva, de a megbocsátás hangján mondta, hogy ha akarom, lekísér a kijáratig. A nagymama és Stephan már várnak ránk.

Felvett egy gyertyát és előreindult. A huzatos lépcsőházban kicsiny kezével csinált védő fészket a lobogó lángnyelvnek.

Még egyszer megpróbálkoztam: „Louise! Most már nem kell színlelned! Ne játszunk tovább! Nekem nincs szükségem elutasításra. Stephan hozott el ide - nem is tudtam, mit akart."

Heves mozdulattal öleltem át, de kisiklott karjaimból. Forró, olvadt sztearincseppek hullottak a kezemre. Sietve távolodott el tőlem. Megsemmisülve bandukoltam utána.

A gyertya és a nagymama petróleumlámpájának fényköre lassan egybeolvadt. Louise súgott valamit a nagymamának, az pedig Stephannak, aki arcán valami földöntúli boldogság fényével állott ott. Szinte öntudatlanul még egy tizest nyújtott át az ősz matrónának.

Kinn az utcán mint egy megszállott suttogott. Nem is nekem, hanem a csillagoknak. Vigyázva mozgatta ajkait, mintha kímélni akarta volna őket, mintha nem akarta volna, hogy valami lekopjon róluk.

„Ma megcsókoltam Mariettát" - mondta. „Milyen ügyetlenül, milyen tapasztalatlanul csókolt! Ó, drága, édes teremtés".

Az este nem lehetett többé normálisan beszélni vele.

Később tudtam csak meg, hogy a tízkoronás, annak az extra elutasításának az ára volt, amelyet a lépcsőházban kaptam Louise-tól.

Pár hét múlva, mikor egy közeli kisvárosba utaztam, hogy meglátogassak egy ismerős magyar családot, találkoztam Louise-zal.

A különös ház leányalkalmazottainak meg volt tiltva, hogy szabad estéiket Göteborgban töltsék. El kellett utazniok a városból, nehogy találkozzanak a kuncsaftokkal és eloszlatva illúzióikat, veszélyeztessék a ház bevételét.

Louise a kis város főterén, a virslisbódé mellett, egy ötszáz köbcentis motorkerékpár prémes, hosszú nyergén hasalt keresztben. Két, fekete bőrzakós, éltes kamasz között. Kézből harapott valamit ketchuppal. Testhez simuló piros nadrág volt rajta, haja fiúsan rövid. Átható nevetése köhögésbe fulladt. A bőrzakósok segítőkészen, nagyívű mozdulatokkal csapkodták meg a lány pirosan feszülő, legmagasabbra törő részét.

A tér házai visszaverték a csattanásokat, a sikongó nevetést és az öblös hangokat.

Louise az este éppen nem volt szolgálatban.

Göteborg, 1960.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

FERDINANDY GYÖRGY

(1935)

KROKODIL GRÓSZ

Amióta a „végső győzelemről" beszélnek a felnőttek, nagyszerűbbnél nagyszerűbb dolgok történnek itt körülöttünk. Kezdem mindjárt azzal, hogy a múlt héten bezártak az iskolák. Mivel nem hirdették ki, meddig tart a szünet, az intézkedést mi, gyerekek, véglegesnek tekintettük. Ez a „végső győzelem" valamiféle gyermekek paradicsoma lehet.

A felnőttek is hogy megváltoztak! Apiék, Lajoska, nagyapi - azelőtt nap mint nap fontoskodva siettek az irodába, alig volt idejük bekapni a reggelit. Még a vacsoránál is csak számokról beszélgettek: Anyát, aki szeretett panaszkodni erre-arra, villamosra, fejfájásra, kenyérjegyre, meg sem hallgatták. Most, a „végső győzelem" óta, rájuk sem ismerek. Délig alszanak, délután kártyáznak, esznek-isznak, szomszédokkal, katonatisztekkel. Múltkor még táncoltak is.

Vagy teszem azt, ma éjjel: éppen a karácsonyi ajándékokról álmodtam, amikor felriasztottak. A hangok a földszintről jöttek, a Tannenbaum bácsiék ablaka alól. Félrehúztam a függönyt, belehunyorogtam a sötétbe:

- Ó Tannenbaum, ó Tannenbaum! - énekelte egy láthatatlan kórus hamis, dülöngélő hangon. Lajoskát véltem hallani, tántit, a szomszédokat. Tannenbaum bácsi gyertyát gyújtott, a kórus elhallgatott. Dobogó lábak verték fel a házat, azután hamarosan megtelt a lakás ricsajjal, nevetéssel.

A felnőttek játszanak.

Az éjjel leakasztották a falról dédike aranykeretes képét, és nagy, tarka térképet ragasztottak a helyébe. A térképen apró lukacsok vannak, és alatta, egy dobozban, színes zászlócskák. Anya és tánti minden reggel futva hozzák az újságot, megállnak a térkép előtt. Igazítanak a zászlókon, egy-egy újabbat tűznek a lukacsokba.

- Ellentámadás ! - dörgi tánte, és szúrja a zászlót.

Később Api is, Lajoska is megállnak egy percre a térkép előtt:

- Hol áll a front? - kérdezi Api.

- Áll?! -legyint Lajoska.

Fogják az újságot, a zászlókat, játszanak. Ilyen jó dolog ez a végső győzelem.

Mi is játszunk, gyerekek. Ülünk a lépcsőházban, sorban, mint csiptetők a szárítókötélen. Hugi a tanítóméni. Pálcája is van, kérdez, feleltet, magyaráz. Komolyan megy minden, amíg a felnőttek bele nem ütik az orrukat. Például a házmester: jön, mi szétrebbenünk, de ő visszatart.

- Maradjanak, madárkáim! Elveszi Hugitól a pálcát, vezényel, és mi énekelünk. A házmester sok szép új nótát tud: azt tanítja meg nekünk, hogy: „éjjena-szálasi-mega-hitt-Ier, üssüka-zsidókat-bikacsökkel!"

Délig üvöltözünk így, amikor hazamegyünk, rekedtek vagyunk, mint a tejesember.

- Anya, mi az a bikacsök?

- Psst. . . int le anyám.

Látom, megint a zászlókkal bajlódnak. Leveszik a falról az óriási világtérképet, helyébe egy kisebb,

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

kartonosat ragasztanak. Az új játék egyébként hasonlít a régihez. A szobában megállás nélkül szól a rádió. Amikor elakad a zene, kezdődik a játék. Mindenki a térkép köré gyűlik, visszatartják a lélegzetüket, mint a templomban.

- Légiveszély: Bácska, Baja, Pécs - hallom.

Tánte ünnepélyesen betűzi a három kék zászlót. Nincsen nehéz dolga: ha riadót mondanak, pirosra cseréli a zászlókat, zavarórepülésnél - zöldre.

- Krokodil Grósz - jelentik ilyenkor, és ebből tudjuk, hogy hiába örültünk, a zavarórepülés nem tart sokáig, és rendszerint egészen érdektelen.

- Mi van? - szól át Api a szalónból.

- Krokodil Grósz - feleli Anya, s megy a konyhába.

Néha viszont bámulatos gyorsasággal közelednek a zászlók. Riadó, riadó, riadó. Mire az utolsót is betűzték, megragadnak bennünket, és szaladunk lefelé, a pincébe. Fönt búgnak a szirénák, dörög az ég, omlik a vakolat. Ezért is izgalmasabb ez az új játék: legalább történik benne valami.

Persze, jóból is megárt a sok: hamarosan többet vagyunk már a pincében, mint a napvilágon. Lent kevés a hely, rossz a levegő. Ennél még az iskola is jobb lenne. Kezd untatni minket ez a végső győzelem!

A felnőttek is elcsendesedtek. Kevesebbet játszanak, suttogóra fogják a beszédet. A férfiak eldugták a padláson Tannenbaum bácsi holmiját, „ha netán visszajönne".

- Bevonultak - suttogja Lajoska, aki kint járt körülnézni.

- A vadállatok - mondja nagyapi, és a matrac alá gyömöszöli a zenélő órát. Tánti felzokog.

- Nyugalom - mordul rájuk Api.

Azután kivesz Lajoska kezéből egy gyűrött, teleírt papírlapot, odaint maga mellé. „A gyerekeket nem bántják."

Anya szól valamit, de egyszerre öten torkolják le.

Api térdére ültet, ismételgeti a szöveget: odamész, azt mondod nekik: „Dájmi-kleba". Érted? „Dájmi-kleba". Kapsz majd tőlük... mit tudom én. . . majd meglátod. . .

- A vadállatok - zokog a sarokban tánte.

Kinyitják egy pillanatra a pinceajtót, kituszkolnak a fénybe. Kint csend van, piszok nagy csend. „A végső győzelem" - gondolom. Kifújom az orrom, és nekivágok ennek az újfajta játéknak.

Strasbourg, 1962.

AZ ELVESZETT GYERMEK

Igazat adtam neki. Ha panaszkodott, rálicitáltam. Még büszke is voltam rá: itteni ember nem lát ilyen élesen. A Dél Keresztje jó ha felvillan egyszer egy évben, ha nagyritkán feltámad a szél. Különben százszázalékos a páratartalom; a gépkocsikról lerohad a váz, még a beton is leprás, szivacsos. A távolságok végtelenek, végtelen az idő is, akár a tenger locsogása. Egy idő után másképpen működik a szervezet mint szerencsésebb éghajlatok alatt:

De ő, kaoba-keményen tartotta magát. Ütései ültek, pengeélesen vágott az agyba. Én pedig, mondom, még csodáltam is érte. Tudtam én is, természetesen, hogy ez itt nem Párizs, és nem a Riviéra mégcsak nem is ország: délnek tartó hajók pihenője, az Óceán közepén pilledő aprócska sziget. És nem az ithakai hajós leszármazottja ez a maroknyi bennszülött, akit idehurcoltak a gályák, vagy aki útban Dél felé belefáradt és

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ittragadt.

Tudtam mindezt én is, ki ne tudná! Egyszer egy évben kitisztul még itt is az ég, és olyankor az itteni ember is látja magát, talán még meztelenebb valóságában, mint az idegen asszonyok. De neki - természetévé vált a panasz. Én pedig megtanultam az ő szemével látni. Nem vigasztaltam, rálicitáltam, akár az öngyilkosok. Nem vettem észre a különbséget: neki a gyűlölet adta az erőt, míg belőlem a fájdalom, a kétségbeesés ugatott. Gyáva lettem volna? Féltem: gyengeségnek fogja tartani, ha elmagyarázom, hogy mi az irgalom.

Ezzel el is mondtam mindent. Szócséplés lenne csak a folytatás. Hét évig bírta, és most már hálás vagyok érte. Talán szeretett, ha hét évig gyűlölte értem a vadont.

De lehet önmagában szeretni egy embert? Nekem - sose tagadtam - természetes folytatásom itt ez a nagy nyomorúság, közegem ez a kétségbeejtő, kába középszer. Éltető elemem a bánat, hogy hiába minden, zátonyra futottunk, és ez a légpiszoknyi sziget itt a zátonyom.

Elment, és én nem mozdultam utána. Még a szokottnál is sűrűbb volt azon a nyáron a pára. Embert nevel belőle, így mondta, és vitte magával folytatásunkat: tengerkék szemű kisfiamat.

Azelőtt, nem volt nyugovásunk. Terepjárón csörtettünk keresztül-kasul a vadonon. Egy-egy iguána megállt néha előttünk, törpe cserjék között, az izzó homokon. Rádudáltunk: pikkelyes, suta sárkány, csak bámult. Percek múltak el, míg eljutott tompa agyáig a hang.

Valahogyan ez történt velem is. Időbe kerül, mire megérti az ember, hogy *nem kell;* elhagyták, magára maradt. Álltam csak én is, mint akit fejbevertek. Régen késő volt már, amikor végre megráztam magamat.

Mióta elmentek, ma vagyok először este az utcán. Meleg szél borzolja a bőröm, itt van újra a nyár. Ideje elfelejteni mindent. Még a sejtek is kicserélődnek hét hosszú év karanténja alatt. Eszembe se jutnak, ha vigyázok. Ha elkerülöm az ismerős útvonalakat.

Lépegetek, mint a lábadozó. Körbejárom a Lagúnát, a fekete víz mélyén rohad a szerves anyag. Csend van, édeskés bűzt lehel a mocsár. A víz tükrén végigseper a repülőtér reflektora. Erre, sose jártunk. Kalyibáik előtt kifestett lányok riszálják magukat.

A sarkon, fény, zene szűrődik az iszapsűrű sötétbe. Ráismerek: kint vagyok a repülőtérre vezető négysávos úton. A zene itt szól, egy hosszú, bádogtetős faházból szivárog a hang.

Mexikói zenészek. Van itt zene, annyiféle, ahány nació csak él az egyenlítő ólombúrája alatt. Az itteni ember bőkezű: számolatlanul szórja a pénzt. Áll a zenés temetés véges-végig a repülőtérre vezető négysávos úton.

Néha elutazott. Váratlanul, egyedül. Amikor - mint mondta - már nem bírta tovább. Helyeseltem: bármit tett, ésszerűnek tűnt. Nem szorult magyarázatra: tervszerűség volt benne, és valami nagy nyugalom. Egy idő múlva újra betoppant. Nem kérdeztem, és ő se mesélt. Mexikóról is csak annyit mondott, hogy francia névre hallgattak a zenészek, Mariácsik, mondta, talán mert ők húzták régen a lakodalmakon. Csak ennyit. Azután tovább hallgatott.

A mariácsik hatan vannak, a sűrű füstben fuldoklik a fény, állnak, szemben a teremmel, egy hosszúkás, alacsony pódiumon. Gitár, hegedű, trombita, bőgő: a két gitáros énekel, a többi kíséri, aláfesti csak a dallamokat. Most hallok először mexikói zenét, és mégis, valahogyan ismerős minden ebben a keskeny, hosszú teremben. A hegedű cincogása, a bőgő, a hímzett dolmány a mariácsikon.

Bécsből kaphatták, talán Miksa császár honosította meg náluk ezt a panaszos, pusztai zenét. Nem francia, csak a nevük. A Szajna partján nem hegedülnek, sem temetésen, sem a lakodalmakon. ülök hát én is a füstben, hallgatom a jajgató mariácsikat. Nemcsak a zene ismerős, akármilyen hihetetlen. Ismerősek maguk a zenészek, harcsabajúszuk, farkasmosolyuk a sombréró rojtos karimája alatt. Töröm a fejem. A vizelde a zenekar háta mögött van, a sarokban. Valahányszor benyit valaki, csípős húgyszagot vág arcomba a huzat. Lehetetlen. Egy életünk van, és ez az egy is bőven elég. Mégsem tudom elhessegetni a gondolatot.

Az emberek isznak, iszom én is. Záróra van már, amikor az alkoholból, füstből, a zenéből, mint a tenger vizéből hajnal előtt, felmerül végre az emlék. Alaposan a tudat mélyére szorította az ösztönösen védekező akarat.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Mert egyszer álltak már így előttem ezek a zenészek, egy ilyen piszkosszürke hajnalon. Azokban az időkben, amikor még minden a helyén volt, és mi még úgy éltünk, mint az újszülött: gyanútlanul és véglegesen.

Pontosan olyan nap volt, mint a többi. Dolgoztam, esteledett, mire hazaértem. Letettem a táskám, jeget tördeltem a pohárba, elnyújtóztam a kanapén, kimerülten, izzadtságtól lucskosan.

- Miguel veled van? - kérdezte az emeletről. Nem volt velem.

Sötétedésig lent játszik a kertben, ha meglát, néha elémszalad.

- Hová lett? - kérdezte. Lejött, megállt előttem.

- Mindjárt itt lesz - mondtam. Már megy le a nap.

Lezuhanyoztam, asztalhoz ültünk. Máskor is előfordult már, hogy elkésett a fiam. Evés után is csak kényeden-kelletlen jártam végig a szomszédokat.

- Megvan? - kérdezte, amikor hazaértem.

- Nincs.

- Mit csinálsz?

- Lefekszem - mondtam. Hosszú volt és nehéz volt az a nap.

- Lefekszel! - A megvetés hangsúlya a megtévesztésig olyan, mint a közönyé. Gyanútlan voltam, a szemem pedig majd leragadt. Végigtelefonálta az ismerőseimet, megállt előttem, hová lett? kérdezte, és hirtelen sírvafakadt. Kihoztam a garázsból a kocsit, körbejártuk a negyedet. Az utcák ilyenkor néptelenek már. Tényleg, hová lehetett a fiam!

- Hívd fel a rendőrséget - mondta. Felhívtam, viszolyogva, megadtam a személyleírást.

- Nem kaptunk értesítést - felelte a vonal végén egy álmos, puha hang.

Lefeküdtünk, csak úgy, ruhástól dőltem végig az ágyon.

- Mit csinálsz? - kérdezte.

- Jól elfenekelem - ásítottam -, csak kerüljön elő!

- Alszol?

- Igen.

Arra ébredtem, hogy cseng a telefon.

- Ne üsd meg - mondta. - Ne üsd meg.

- Aludj.

Azt hittem, éjfél múlt. Úgy álltak a mutatók. Kint, nagy, fura csend, csillagtalan éj. Csak a kocsiban vettem észre; már hajnalodott.

Kint várt, a bádogtetős ház előtt, a repülőtérre vezető négysávos úton. Körülötte, a zenészek. Hímzett dolmány, harcsabajusz, és ez a farkasmosoly, a sombréró rojtos karimája alatt.

- Ne bántsa - mondták -, jó gyerek ez. Velünk volt, megvacsorázott.

Egymás után kezet ráztak a fiammal, komolyan, szertartásosan.

- Van egy számunk, kérem - mondta, ha jól emlékszem a bőgős. Az elveszett gyermek. A szünetben ki állunk levegőzni, ide, a kapuba. Ez pedig, akár a gyermek a dalban, csak ment, egyedül, a csomagjával a hóna alatt.

Álltam az üres autósztráda szegélyén. Tenni valamit! De hallgattam csak, jól emlékszem, hallgattam, és szégyelltem magamat.

- Adios, Miguelito - mondták a zenészek. A bőgős meglengette utánunk a rojtos szegélyű szalmakalapot.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Hová mentél? - kérdeztem később. A fiam rámnézett, mázsás könnycsepp csillogott a szemében:

- Nem tudom - felelte. Megismételte: nem tudom.

Tenni valamit. Amíg nem késő. Akármit. Itt tartani őket. Így töprengtem a volánnál. Másnap, mégsem cselekedtem. Felkelt a nap, az ingem már kora reggel a hátamra tapadt.

- Hová ment? - kérdezte ő is, és én azt feleltem: örökölte a lelkiállapotaidat.

Többet nem is beszéltünk az esetről. Elfelejtettük. A Dél Keresztje jó ha felvillan egyszer egy évben. Azután ráül a Szigetre a pára, kisiklik a szándék, megbénul a tett, és szárnyát szegi a gondolat.

Ha csak egyszer beszéltünk volna egymással. Hiszen szeretett: hét éven át gyűlölte értem a vadont. Vagy mégsem? Azért nem szokta meg soha a Szigetet? Ha elkezd gondolkodni az ember, különösen így, hajnalban, pohárral a kezében, akkor egyszerre mindennek az ellenkezője is igaz. Pedig őt mindenki szerette. Csodálták, befogadták. A titokzatos, a francia asszony.

- Aki nem tud gyűlölni, szeretni se tud - mondta, és elhúzta a száját. Az ő szemében gyengék voltunk, járt neki, alig nyugtázta a bámulatot.

Csahhogy mi nem beszéltünk. Nőtt, sűrűsödött körülöttünk ez az *irgalom nélküli félreértés.* Az elrontott dolgok mély tengeri iszonya.

Ülök a füstben, hallgatom a jajongó mariácsikat. Pusztai zenészek, ahogy múlik az idő, egyre tökéletesebben azok. Asztalhoz jönnek, az emberek rendelnek, és ők elhúzzák a nótáikat. „Az elveszett gyermek" - mondom nekik én is, amikor megállnak előttem. Hogy létezett-e tényleg ez a szám, azt hirtelen magam se tudom.

Bólintanak, nagy csend támad. A trombitás kiballag a szerszámával a hóna alatt. A vizeldéből csípős húgyszagot vág arcomba a huzat. És akkor valahol messze, mint távoli fény, megszólal egy cérnavékony, panaszos trombitahang. A zenekar vár, mindenki vár a teremben. Egy elveszett gyermek sír valahol, mélyen, az emlék küszöbén, a tenger íve alatt. Elhallgat, újrakezdi, lágy trombitaszóló. Mellettem, a két hegedű halkan megismétli a dallamot.

A sírás egyre erősebb. Nemsokára felbukik a vízből a nap. A zenekar körüláll, egyre hangosabban hívja a két hegedű az elveszett fiamat. Azután nyílik a sarokban az ajtó, a trombita hangja betölti az alacsony falakat. A mariácsik vidám mazurkába vágnak, körültáncolják a tékozló fiút. Zúg a teremben a taps.

Kiállok a kapuba, kijönnek ők is, levegőzni, a zenészek.

- Emlékeznek? - kérdem a bőgöst. - Volt itt egyszer egy ilyen elveszett gyerek. Jól megnéznek: Miguelito, bólint a gitáros. Az elveszett gyermek.

Hallgatunk, tüzet adnak. Hány éve már? Senki se kérdi. Őrzik az emléket: a kék szemű fiúcskát, aki egyszer itt ment végig előttük, egyedül, a motyójával a hóna alatt. Bólogatnak. Mi lett vele? - kérdik. Nem tudom. Egy biztos: elveszítette ezt a szegényke hazát. Most lett igazán elveszett gyerek. Néznek: hófehér a hajam nekem is. Tudják, mit jelent, ha nem válaszolok.

Megyek, véges-végig a Lagúna szegélyén. Édeskés bűzt lehel a mocsár. Micsoda nagy félreértés volt ez az élet. A nagy akarások, az idegen feleség. A fekete víz mélyén rohad a szerves anyag. Valahol, távol, cérnavékony, panaszos trombitaszóló. Közelít, sír. Ez már a hajnal mozdulatlansága, ez a nagy puha csend.

Megyek hazafelé; múlnak az évek. Az ég alja fehér már. Azután a mariácsik vidám mazurkába vágnak; a tenger íve felett diadalmasan felkel a nap.

San Juan de Puerto Rico, 1979.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

FAGYÖNGY

Az öregember megfente a kaszát. Vállig süppedt a bókoló bogáncs, az árvacsalán rengetegében, krákogva, szuszogva próbálgatta az első, a kezdőmozdulatot. Az eresz alól indult, mire leért a patakig, felszállt a köd, a nap megcsókolta a nyárfák derekát.

Sűrű, zöld víz mocorgott a patakban: féltérdre ereszkedett, száját csücsörítve ivott. Valaha mosni jártak ide. Az öregember szája szegélye felkeverte az iszapot.

Még két csapást vágott: a sövényhez az egyiket, a diófához a másikat. A fa alatt megállt, leporolta zubbonyáról a harmatot. A völgy mélyét ebben a pillanatban érte el a nap.

Valamikor malomkő hevert ezen a helyen. Most, jobb híján, egy fényesre súlykolt sziklára kuporodott. Megmozdult a levegő, a falu felől álmos kutya ugatott.

Az öregember marokra fogta a laposkolbászt, „zsarunak hívták", gondolta, miközben beleharapott. A kutya is odasündörgött a lába elé; végignyúlt a friss füvön, hosszan, mélyen szuszogott.

A ház felől ekkor értek ide az első zörejek. Valaki kinyitotta az ablakot. Egymásra néztek: egészen egyformák voltak, az öregember és a kutya. Beszédfoszlányokat hallottak, később motorzúgást. Az udvaron végigfröcsköltek a kavicsok.

A víz tükrére hajolva ivott. A diófa árnyékát látta, az eget, de azután a szája szegélye ismét felkavarta az iszapot.

A kutya megcsóválta a farkát: pirosszoknyás lány közeledett a dudvába hasított keskeny úton. Az öregember felegyenesedett, lekapta fejéről a terepszínű vászonkalapot.

- Jó reggelt, bácsi! - mondta vidáman a lány.

Morgott valamit, megnedvesítette a követ a patakban. A rövid nyelű kasza - itt dárdának mondták - éppen elfért a hóna alatt.

- Már azt hittem, nem jön - folytatta a lány. Nem emlékeztem, hogy a kapu nyitva maradt.

A kutya végignyalta a karját, azután visszafeküdt az öreg lábaihoz.

- Tuareg! Te is szépen őrzöd a házat!

- Tuareg ?

Az öregember elgondolkozott.

- Nincs szüksége semmire? - kérdezte a lány. - Látom – tette hozzá -, megtalálta a szerszámokat.

Hogyne találtam volna - morogta. De a másik nem hagyta magát:

- Van itt munka elég - mondta.

Az öreg fente a kaszát és hallgatott.

Delet harangoztak. Megmosta az arcát. Valahonnan fagyöngy hullott a hajába: nyilván amikor megállt a vadalmafa alatt.

A fészer árnyékába húzódott: innen az egész kertet belátta. A három lucfenyőt, a sövényt, az álmosan csobogó patakot. A látóhatáron az erdőt, a szőlősöket a domboldalon.

Annak idején asztal állt ezen a helyen, a fal mentén pedig hosszú, barna fapad. Az öregember a terméskőnek támasztotta fejét. Az izzó levegőben vadászó vércse vijjogott.

Amikor a lány kihozta az ebédet, már mélyen aludt. Az arca nyugodt volt, kisimultak rajta a ráncok. Csak apró horkantásai jelezték, hogy az öregember álmodott.

A lány megvonta a vállát.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Délután az öreg megásta a fák körül a tányérokat. Járt-kelt, beszélt a fákhoz, megveregette az ágaikat. A kutya pedig mindenütt ott kullogott a nyomában.

A lánynak furcsa érzése támadt: idegennek érezte magát, olyan idegennek, mint a legelső napon.

Angélusz után az öregember vállára vetette a zubbonyt, és keresztülballagott az udvaron. A kutya elnyújtózott a homokban, nézte, amint becsukja maga mögött a kaput.

Motorzúgás verte fel a csendet, a piros szoknya táncra perdült az udvaron.

- No-no! - mondta az érkező.

Végigsimított a homlokán, mintha az öregembertől tanulta volna a mozdulatot.

- Megjött a napszámos - újságoita a lány.

- Tuareg!

- Nem is kérdezed?

A fészer rozsdabarna cserepein vérvörösen ömlött végig a nap. Körbejárták a kertet, kéz a kézben, kar kar alatt.

- Édesem - mondta a lány.

- Fiatal? Csinos?

- Öreg. Furcsa öregember. Morcos, barátságtalan.

- Félsz tőle? - kérdezte a férfi.

- Tudta, hol van a kulcs, azonnal megtalálta a szerszámokat.

- Idevalósi.

- Jaj, dehogy! - kiáltotta a lány. Még a kiejtése is idegen. És mégis, úgy jár-kel itt. . .

A férfi elmosolyodott, és megkérdezte:

- Hogyan?

- Mintha ő lenne a gazda! - vágta ki diadalmasan.

A férfi vállat vont.

Később, amikor már vacsoráztak, megveregette a lány arcát, és akkor már az sem panaszkodott.

- Csak azt nem értem. . .

- Mit nem értesz?

- Azt, hogy a kutya miért nem ugatott.

Ezen még elvitatkoztak. Hogy érdemes-e vérebet tartaniok.

Az öregember befejezte a munkát. Délután még letisztogatta a szerszámokat, elégette a gyomot. A lány kikészítette a pénzt, de ő nem jött be érte. Körbejárta a kertet, hol a sövény mentén, hol az udvar végében tűnt fel a kajla, terepszínű kalap.

Húzta az időt.

- Az úr nem jön? - kérdezte, amikor a fák mögött lebukott a nap.

- Elutazott - felelte a lány.

Nem nyúlt a borítékért. Csak állt, üres kézzel, olyan védtelenül, hogy a lány lesütötte a szemét. A kutya halkan felmordult a sarokban. Nem követte már a lépteit, nyilván valamiért megharagudott.

- Hát akkor - mondta.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Megköszönte a pohár bort. Lámcsak, a lány tudta, hogy fizetéskor illő megvendégelni a napszámosokat. „Ne tessék félni" - mondta még, ki tudja miért.

Megöregedett ez alatt a néhány nap alatt. A hídon még mintha megállt volna, de nem: szürkületkor törnek meg néha így a körvonalak.

A lány nézte a tanyát. A kemence piros téglaépületét, a fészert. A völgy hajója észak felé elkeskenyedett, majd hirtelen megakadt. Délen a lankák íve kitágult: ez volt, a kerekeskút kormánya körül, a fedélzet.

A patak medréből puha csend emelkedett, sűrű pára úszott a kertek alatt. A lány arra gondolt, hogy ez a hely itt a hazája. Ez a magányos, furcsa tanya.

Másnap megjött a férfi.

- Az öreg elment? - kérdezte azonnal.

- Elment.

Kéz a kézben vágtak át az udvaron.

- Igaz, hogy a pajta leégett? - kérdezte a lány.

- Nem emlékszem. Honnan tudod?

Az eresz alatt tálaltak: a lány felhordta a pincéből a kerti bútorokat.

- Nézd ezt a három fenyőt - mondta. - Testvérek.

- Ezt mondta neked? - kérdezte a férfi.

A lány kitöltötte a kávét. A fagyöngyre gondolt, amit az asztalon felejtett az öreg. Messziről, akár az igazgyöngy. Közelről, méreg. A legenyhébb nyomásra elpattan az ujjad alatt.

- Tényleg nem emlékszel semmire? - kérdezte. Tudod, azt hittem, mondani fog valamit. Valami fontosat.

- Ülj az ölembe - sóhajtotta a férfi. Valami nagy zajra emlékszem. Azt hiszem, az írógép tört pozdorjává itt az udvaron.

- Álmodtad - mondta a lány.

- Mit csinálsz a csontokkal?

- A kutyának adom.

Arra gondolt, hogy le kellene menni a patakhoz. És hogy a férje soha nem veregeti meg a fák derekát. Biztos volt benne, hogy ami itt történt, az valami egészen szörnyű dolog.

San Juan de Puerto Rico, 1982.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

BUJDOSÓ ALPÁR

(1935)

AMENNYIT AD AZ ÚR

gyorsabban nem megy hiába egyre közelebb jön liheg lóg a nyelve két metszőfoga között két metszőfoga összeszorítja nyelvét ahol a metszőfogak vannak nyelve begyűrődik már utánam kapott nem megy egyre lassabban már utolér száját kitátja nagy sötétség zsákvászon barna zsákvászon öregemberszagú itt fut húzza a lábát ugrál utánam nagy barna zsák ahogy földre huppan összerogy mi lesz még nem ért utól

- Guten Tag! Tun Sie mir nichts an!

-Yes, sir!

- Sitz!

- Feküdj!

- Kuss!

leült két hátsó lábát maga alá húzza a két elsőre támaszkodik ócska kócmadzaggal bekötötték a száját alsó két csücske hiszen ezen ül belül mi van kívül zsákvászon legalább megpihenhetek az öreg is ül és pipázik kényelmesen elterpeszkedik a karosszékben fújja a füstöt bekötött száján át pöfékel

- Leülhetek én is?

- Már hogyne ülhetne le, kedves fiam!

- Mein Sohn.

- Son of a bitch!

- Hurensohn!

- Jó, hogy öregapámnak szólítottál!

most megint felugrik a zsák kinyitja száját villámsebesen körözik körülötte a kutya már nem lóg a nyelve csak csipkés fogai látszanak mint a plakáton SAJÁT BARLANGJÁBAN GYŐZZÜK LE A FASISZTA FENEVADAT fekete fogínye ned-

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

vesen csillog mint a kétszarú rohamsisak lábai csizmába bujtatva
nem megy gyorsabban már lihegek folyik rólam a víz de idehalla-
ni az ágyúdörgést az utolsó erőmmel a végső győzelemig

- Sieg, heil!

- OK, boss!

- duce, duce, duce!

- Kitartás!

mert üldöz legalább ötméterereseket ugrik mikor földre-
huppan beroggyan a közepe üres lehet de miért van bekötve ak-
kor a szája

- *Mert a zsáknak be szokták kötni a száját, édes fiam! A gyerekek*
csak beszélnek Szegény öreg bácsi, a kecskéjének szed füvet a zsák-
ba. Nincs senkije, csak a kutyája. Rám figyelj

mert most elért az öreg hátratekeri kezem csontjaim
most látom az ínkötegek az izületek ropognak szakadnak már
összekötötte hátul a karom a kutya beleharapott vádlimba repü-
lök fejem felett bekötötte a zsákot sötét van csend elnyúlok
lassan kiterülök az ágyon a szalmazsák érdesen dörzsöli a hátam
karom de nem kell futni nincs hová nem kell futni nem kell

nem

nyugalom

a zsák résein át kilátok kívül fény van a zsák rastjai között
apró lukakon a fénybe bent sötét van kint világos sötétből ki-
látok a világosba világosból a sötétbe nem csak a világos határig
a fény határáig a fényhatárig

- Ein Licht geht auf!

- Good morning, Sir!

- *A zsáknak be szokták kötni a száját, édes fiam! A gyerekek csak*
Beszélnek

Szegény öreg bácsi, a kecskéjének szed füvet a zsákba. Nincs
senkije, csak

a zsák szája lassan kinyílik már jóideje matatott rajta
kicsomózta most kinyitotta megfogta két alsó csücskét egy rán-tással repülök ki
belőle a földre a döngölt padlóra nedves mint a pince ezeknek a házaknak mind
döngölt padlója van földpadló
elrohadnak a csontok megszuvasodnak megpenészednek a ruha-
barlanglakások

- És kitántorgott Amerikába

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

hárommillió emberünk!

- May I explain?

- Sie können mich jederzeit.

- És ha nem akarom?

hahahaha itt én vagyok az úr ha nem tudtad most majd meg-tanulod tudod ki vagyok én az amit mesélnek rólam én va-gyok a rosszember rosszember rosszember amit beszélnek ró-lam a gyerekek futottál előlem előlem futottam utánad de

kifulladtál utólértelek utólértem magam az ami vagyok

amit mondanak igaz igaz tudod mi az mert én vagyok a rossz- ember rosszember hiába futottál megfogtalak először csak kaptam utánad de kezembe került a nyakad két ínköteg között

hüvelykujjam érezte csigolyád nyomjak-e egyet rajta

nyomjak-e roppanjon-e ropogtak az izületek a hátratekert ka-

rokban recsegett-ropogott hallottad hallottad-e

ezzel a kezemmel nyomtalak a zsákba mint a többit

ahogy mesélik ahogy mesélik a gyerekek a gyerekek

gyerekek hahaha az öregemberszagú zsákba

- That is true?

- Oh, yes, dear!

- Willkommen in dieser Welt!

- Strawinsky, oh, Strawinsky!

lám-lám mégis futottál előlem ötméteres ugrásaimtól

nem menekülhettél kioldozott szám rádásított derekam minden

ugrásánál beroggyant láttad-e mert üres voltam te még futottál előlem a jutazsák a rostos jutazsák kioldozott szája elől míg meg nem fogtak érezted-e

míg meg nem tömtek veled hahaha míg el nem kötözték a szá-mat fejed felett

- *A zsáknak be szokták kötni a száját, édes fiam!*

be szokták amint láttad azaz hogy te már nem láttad mert bent sötét van de te a sötétből látsz a világosba nemde sötétből világosba kiláttál mondd kiláttál-e a rostok közötti résen ha kiláttál mit láttál nem láttál semmit semmit csak fényt fénypontokat és mire jó na mire jó most mondd

- Was hat das für ein Zweck?

- Es ist purer Unsinn!

- Oh, yes, to use something for something by something!

- Ich verstehe es bereits.

nem érted főleg ezt nem érted mert én sem értem a zsák se

a kutya se a kutya se érti akkor te sem hogy aszongya én vagyok a rosszember rosszember rosszember aki zsákba teszi

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

a gyerekeket téged a többit mind ahogy mesélik a gyerekek az vagyok

- *A zsáknak be szokták kötni a száját, édes fiam! A gyerekek csak*

Beszélnek. Szegény öreg bácsi, a kecskéjének szed füvet a zsákba.

Nincs senkije, csak a kutyája

már ismersz fekete fogínyt lihegő kitátott szájat csipkés fogaimat a metszőfogakat a közéjük begyűrődött nyelvet a csurgó nyálat a futást

de csak láttad nem érezted a metszőfogak tépését

még jön még soron vagyok még soron vagy kettőnk előadása még következik készítsd magad mert én vagyok a

rosszember rosszember rosszember aki zsákba teszi a gyerekeket mind

ahogy mesélik

- Ich verstehe nicht, ich verstehe nichts, verstehst du?!

- You do not want, you do not want!

- Ein menschliches Wesen, verstehst du?!

- This is a dog.

- Das ist ein Sack.

- Ich bin ein Mensch.

-A human being, but which one? Ez, vagy az, vagy melyik?

már ismersz tudod ki vagyok futottál előlem tehát tudod láttad ráncos pofámat becsomózott számat a metszőfogakat közöttük a begyűrődött nyelvet láttál a karosszékben pipával ahogy földre huppantam középen berogytam két hátsó lábam magam alá húztam fújtam a füstöt bekötött számon át ahogy

alsó két csücsköm benyomódott amin ültem ismered csipkés

fogamat mint a plakáton

SAJÁT BARLANGJÁBAN GYŐZZÜK LE A FASISZTA

FENEVADAT

- *Mert a zsáknak be szokták kötni a száját, édes fiam! A gyerekek*

csak beszélnek. Szegény öreg bácsi, a kecskéjének szed füvet a zsákba.

Nincs senkije, csak a kutyája.

gyorsabban nem megy hiába egyre közelebb jön

lóg a nyelve liheg két metszőfoga között két metszőfoga

összeszorítja nyelvét már utánam kapott nem megy egyre las-

sabban már utólér kitátja száját nagy sötétség zsákvászon

barna zsákvászon öregemberszagú itt fut húzza a lábát ug-

rál utánam nagy barna zsák ahogy földre huppan összerogy

még nem ért el

villámsebesen körözik körülötte a kutya már nem lóg a nyelve

csak csipkés fogai látszanak fekete fogínye nedvesen csillog

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

nem megy gyorsabban már lihegek folyik rólam a víz legalább ötmétereseket ugrik közepe beroggyan

- Jónapot, uram! Ne bántson!
- Ahogy parancsolja, uram!
  - Feküdj!
  - Kuss!
- Köszönöm, uram! Mennyivel tartozom?
- Amennyit ad az úr.

Bécs, 1971.

RÉSZLET AZ „1 ÉS 2 KÖZÖTT AZ ERZSÉBET HÍDON” CÍMŰ KÖTETBŐL

a város, melyet ismert Albrecht Biller HALMAZ
invenit et delineavit ismerni vélt Aug ELEMEK
usta, melyet régen ismert vindeli coru SZAVAK
m cum sac akkori állapotában a város, BESZÉD
melyet ismer Cas: Majestatis út et reg MONDAT
is ismerni vél Poloniae Electorisque, KETTŐ
melyet most viszontlát Sax a városok, RÉSZ
melyeket még megismer onia Privilegius reszketőn
Joseph vagy nem ismer meg Friedrich a
körútra Leopold a létező városok a kör
térre s a nemlétezők
excudit a köröndre a voltak
a körvasútra és a még lehetők
vagy nem lehetséges
városok mind

házak és utcák és terek és folyók és fák és üzletek és levegő és emberek ismerősök mind és ismeretlenek valamennyien
A BESZÉD HALMAZ, MELYNEK ELEMEI A SZAVAK. MINDEN EGYSZER KIMONDOTT SZÓ A BESZÉDHALMAZ
ELEME az
ismerősök mind és az ismeretlenek valamennyien

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Körútra emlékszel? TU QUI HEC SCRIPTA CERNIS
- Körtérre? NOVERIS OB ACCEPTUM WISEG
- Köröndre? RAD TRES CAPITANEOS HIC
- Körvasútra? FUISSE PUNITOS GEORGIUS P

a körökre kisebbekre nagyobbakra egymást metsző és koncentrikus körökre az egymást nem metsző és nem koncentrikus körökre a baráti körökre köreidre melyeket zavartak vagy nem zavartak megzavartak vagy meg-nem-zavartak az átmérőkre és a földmérőkre a becsmérlőkre a hírnökre és a nőkre mindre a sugarakra és a sugárutakra

nadrág ujja

Andrássy út

Sztálin út

Népköztársaság útja

Boulevard du Montparnasse.

- An den Ring?
- An den Gürtel?
- An den Innenring?
- An den Innkreis?

MINDEN MONDAT, MELY LEGALÁBB KÉT SZÓBÓL ÁLL,
A BESZÉDHALMAZ RÉSZHALMAZA A
kör kerülete is területe a kül- és belterület mind a huszonkét kerület vagy huszonnégy vagy a negyvenhat együtt összeadva míg ásó-kapa vagy a bamba bomba

- De vajon emlékszel-e valóban?
- Emlékszel-e úgy?
- Úgy, hogy megtalálod?
- Megtalálod-e magad?

TU QUI HEC SCRIPTA
CERNIS NOVERIS OB
GEORGIUS PRESBITER
IN TE DOMINE SPERAVI

vagy segítségre van szükséged hogy balra jobbra jobbra balra és mindig csak arra amerre az út visz vissza megismerendő még létező vagy csak lehető magatehetetlen lehetetlen időkbe

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Reggel 6 és 7 között a Kärntner Strassén.
Éjszaka 1 és 2 között az Erzsébet hídon.
Déli tizenkettőkor a Boulevard du Montparnasse-on.
motus rectus az idő kronológia
motus a kronológia egymásra következés obliquus
az idő nem egymásra-következés motus contrarius
Kronosz a Központ
domináns az idő körülötte a változás
paralell a kronológia egymásba-következés a tonika
az idő mással összefüggés, szubdomináns
KÉT SZÓ MEGHATÁROZ EGY MONDATOT
örök időkre kerengenek a központ körüli pályán összeadva még ásó-kapa se bamba bomba/kimondattak valamennyien mint a gomba körük koncentrikusan tágul mint a végtelen városoké a köz ponttól a lebontott várfalakig vizesárokig körutakig sugár irányában sugárutakon a külkerületekbe és területekre szűzföl-dekre tűzföldekre a novaja zemljáig

- Itt nem ez volt. Minden csak annyi mozgást végez, amennyi éppen szükséges,
- Itt nem így volt, hogy a kívánt újat elérje. Ez a legkisebb mozgás elve.
- Itt nem az lesz: az egyik egyet lép felfelé, a másik ugyanannyit lefelé,
- Itt nem úgy lesz; többi fekve marad: így is változik, marad ami marad marad a föld a víz a tűz a levegő marad így marad úgy és marad a híd: lex minimi

Egy pillanatra megállt a hídon. Ha előre nézett, ott volt a város, ha hátra nézett
ugyanabból a városból jött,
ahová ment
nem volt a városban: se utca, se út, se tér:
híd kettő között és a kettő ugyanaz. A városban volt és nem volt a városon kívül? a város fölött? a város alatt?
Éjszaka 1 és 2 között megtalálta úgy, ahogy emlékezett. A híd áll andó Kell.
Nélküle nincs éjszaka és idő híd nélküle nincs reggel és reggeli.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Lehet, hogy itt nem ez volt. Hogy itt nem így volt. Itt
nem az lesz. Nem úgy lesz. De híd és amíg híd lesz
addig ki lehet lépni a városból anélkül, hogy kilépnél és benne lehet
maradni anélkül, hogy bent
GIBT ES AUCH WORTE DENEN KEINE EINFACHEN WOR
TE GEGENÜBERSTEHEN? DIE ALSO ALS GANZES UND
EINES EINEN SATZ BESTIMMEN: H Í D.
HÍD, melyből él a város
, melyre épül
egyből és egészből
lesz a város
a közös elemek megtartásával igék nélkül
a rokonsági legkisebb alany nélkül
mozgással pedig új szállítmány nélkül
szomszédsági közlekedőedények az utcák
viszonyok válnak nőnek terek táborok
tágulnak
sugárirányban
hídból lesz minimi föld nélkül
víz nélkül
levegő nélkül
tűzzel-vassal
, mellyel szemben nem áll másik szó
, mely egy és egész önmagában
, megformálható-e
elemek
jegyek nélkül?
- Eljutsz-e egy lyukasztással a Körútra?
- A Körtérre?
- A Köröndre?
MINDEN SZÖVEG A BESZÉD RÉSZHALMAZA ÉS TARTAL
MAZ LEGALÁBB HÁROM OLYAN SZÓT MELY NEM UGY
ANAHHOZ A MONDATHOZ TARTOZIK a
városhoz tartozik a rend menetrendhez városok összeköttet
ésekhez szétválasztásokhoz kitöltötthöz kitöltetlen kétség-
hez egységhez és a hegységhez, rétséghez korábbi vétséghez,
mely okság nem vétség nem hegység nem folyó, mióta

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

híd alapja csupán egység kettősség nélkül csupán kétség
egyezés nélkül
ON VOIT QUE LES RELATIONS ENTRE LES MOTS DANS
LA PHRASE MARQUEES PAR LEUR POSITION SONT IN
TERDEPENDANTES EIN ARZT GOTT HELFE DEN
KRANKEN MEI
DEPENDANTES N GROSSER HUT UNFASST
CES CATEGORIES DE NOM ET DE VERBE,
LA GRAMMAIRE, C'EST-A-DIRE, EN L'ABSENCE DE
TOUTE MORPHOLOGIE, LA SYNTAXE, PREMET-ELLE
PREMETELLE?
lehet-e házak catégorie utcák de nom elemek de verbe jegyek nél
kül c'est-à-dire egységből entre ebből a kétségből a rendből kitöl
töttet kitöltetlent összekötni szétválasztani egyeztetni megkülön-
böztetni elrendezni és felépíteni
várost, melyet ismert
ismer
még megismer vagy nem ismer meg
voltakat s lehetőket vagy nem lehetségeseket
létezőket és nem létezőket
VÁROST
PERMET-ELLE DE LES REINTRODUIRE?
MAIS IL N'EST RIEN.
MINDEN BESZÉDAKTUS A BESZÉD LEKÉPZÉSE ÖNMAGÁ
RA
A BESZÉD INVERZ LEKÉPZÉSE BESZÉDAKTUS
A BESZÉDAKTUS EGY-EGY-ÉRTELMŰ LEKÉPZÉS
MAIS IL N'EST RIEN.

Már előreveti árnyékát a

Bécs, 1975.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

SKARABEUS

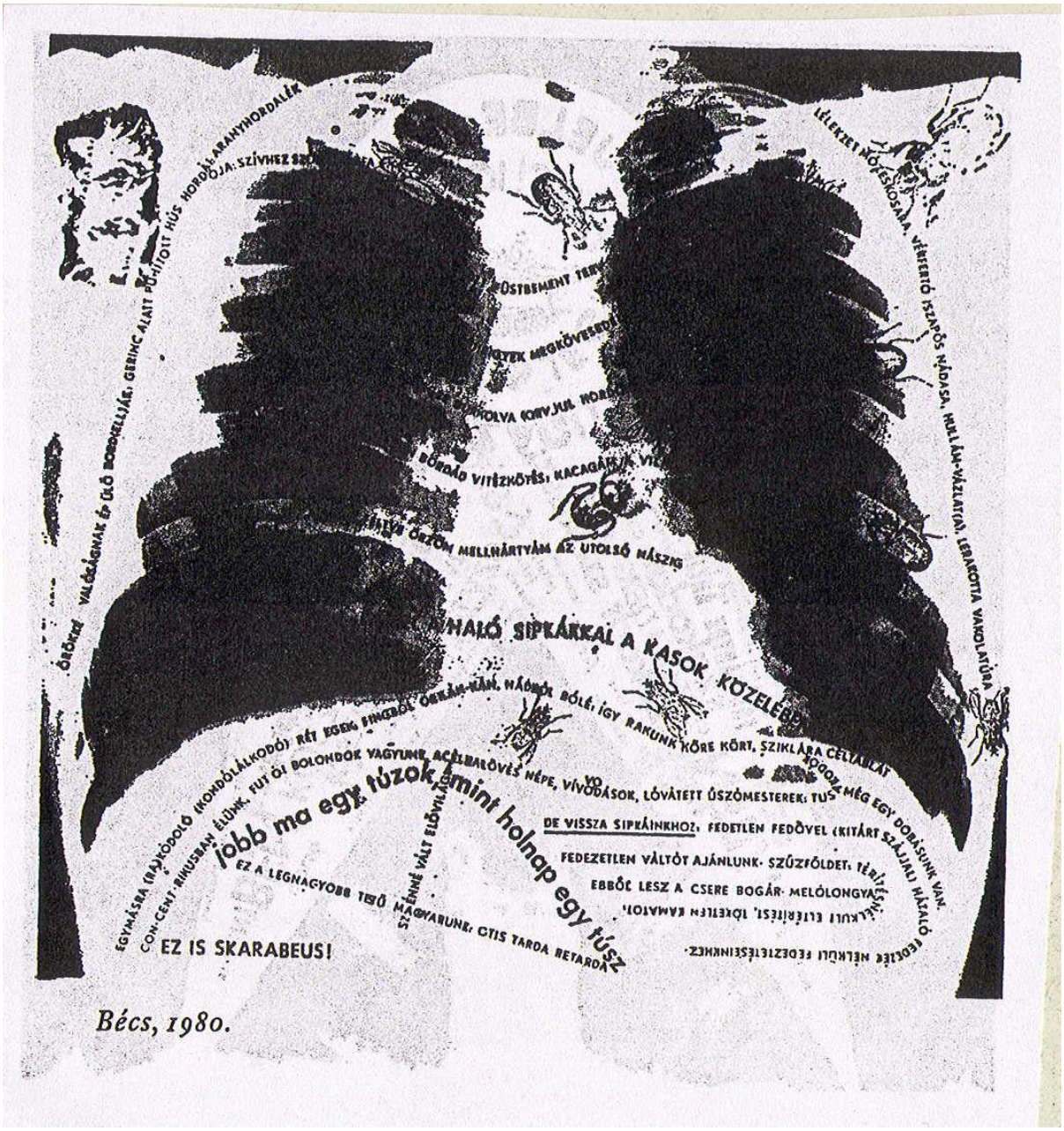

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

FÉNYSZÓRÓK

Bécs, 1982.

PAPP TIBOR

(1936)

A SZOBÁBAN

A függöny ráhasal az ablakra, lapos hullámaival – mint áttetsző anyagból bőre szabott szoknya – elállja a fény útját, a merev ablaküveg a kandallóban pattogó tűz játékát csak gerezdekben tükrözi a függöny mögül vissza a szobába. Kint sötét van már. A kandallótól távolabb eső sarokban esetlen faragott szék, a szoba közepén otromba politúrozott asztal, melynek vastag lapját a félig-meddig szabályos ívben görbülő lábak mintha kissé megroggyanva tartanák. Négy, ugyanolyan görbe lábú, de feltűnően cingár szék veszi közre. A füstösödő mennyezetről barokkos csillár lóg, ívelő rézkarjain égnek tátogó üres foglalatokkal, csak alsó levélkoszorúja közepén gömbölyödik egy tejkörte, de az sem ég. Az asztal alatt sárga három- és négyszögekkel díszített zöld kókuszszőnyeg. A fal is zöld: almazöld mező, aranyszálú fűcsomókkal. Aranyszálú fűcsomókkal. Aranyszálú fűcsomókkal.

Az ajtó mellett kombináltszekrény, szemben, az ablak mellé szorítva egy jobb időkre emlékeztető könyvespolc, a szomszédos sarokban egy tologatható bárkocsi és a kandalló előtt két bőrfotel.

A tűz felé fordított fotelekben ülnek mind a ketten.

Nagyon messziről, az üres kőfolyosóról, lépések hangja csendül. A szabályos időközökben ismétlődő csattanás végigsüvít a falak mentén, keresztül fúródik a párnázott ajtón és becsapódik a fotelben ülők fülébe. Az egyik férfi többször megrántja a vállát, a másik teljes testével beleremeg, mint akinek hideg levegő ömlik az inge alá.

A lépések egyre közelednek. S mintha halkabban koppanna a kőre a cipő, a kellemetlen csattogás tompa dobogássá szelídül. Az érkező lenyomja a kilincset. Fiatal nő lép a szobába. Hosszúkás arcát férfiasan hátrafésült dióbarna haj és a télikabát vékonyka prémgallérja keretezi. Az asztalt kikerülve közeledik a kandallóhoz, lassít és a két fotel között megáll.

Az alacsonyabbik férfi mozdulatlanul ül, a csendéletet nézi a kandalló fölött, a szecessziós vázából kiömlő kék virágokat.

A magasabbik, mintha most ébredne, kérdő tekintettel néz föl az érkező arcába. Nedves ajkán meg-megcsillan a parazsak fénye, álmosan hunyorgó szemeiben mélázó kíváncsiság. Ajkai lassan eltávolodnak egymástól, de nyíló kapun nem jön ki hang. Megmozdul a fiatalabbik is: kezével félkört ír le a levegőben, aztán visszakönyököl a fotelre.

A nő hátat fordít nekik. Tétovázva elindul az ajtó felé. Félúton megáll, a faragott szék felé veszi az útját. Leül.

– Hilda! Túlélni…

– Igen, Gubi. – Hildából szenvtelenül tör fel a sóhaj, mintha izmainak véletlen zsugorodása, a hangszálak véletlen rezdülése állna össze igenlő sóhajjá.

A kandalló lángnyelvei egyre ritkábban röppennek, egyre rövidebb életűek. Visszahullnak a hamuval takart parázs alá és a lángokkal együtt elhallgató ropogást egyre hosszabb csend követi.

„… nem engem …sötét van …mit keres Hilda ... tudta volna, hogy itt leszek ... ha lázas vagyok ... szólni ... megmondani Hildának ... de ... az asztal lábától ... milyen ruhában ... megmondani neki ... alaktalan repedés ...”

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Nézi Hilda cipőjét, de nem tud semmiben megkapaszkodni a szeme, a homályban csak a magasodó sarok belső hajlatának világos mezeje látszik s föntebb a selymesen csillogó nylonharisnya. Nem jut tovább, az asztallap eltakarja a fiatal nőt, alatta csak a lába, felette a feje látszik. Már-már szájára fordul egy mondat, de mielőtt szavakká préselné tüdejéből a levegőt szétolvad benne a beszélő-erő.

Hilda zavartan, megszeppenten ül a távoli széken. „…minek jöttem … legalább egy szót … ülnek és néznek ... kibírtam … eddig kibírtam … bírtam … nyolc hónapig kibírtam …”

A függöny ráhasal az ablakra, hullámaival megszűri a fényt, az ablaküvegről a tűz csak foszlányokban verődik vissza. Sötétbarna, csempével kirakott, régi típusú öreg tákolmány a kandalló. Elől hatalmas kivágást hagytak a máriaüvegek, melyet az ügyesen kiképzett vájatba felülről kell becsúsztatni. Amikor Gubi kivette a lakást, már réges-rég nem volt máriaüveg a kandallóban, s mivel a helyzetre ráhagyatkozván ő sem igyekezett, alkalom sem kínálkozott, minden maradt a régiben.

„… Zoltán a hálófülkében … mintha tegnap lett volna … jó meleg volt … cipője az ágytakarón … keze a feje alatt … nézi a plafont … nyugodt, mint a halott … nincs … nem … itt van Hilda … valahogy megmondani … nem tud semmit … most rögtön …”

Az idősebbik férfi mintha elaludt volna, félárbócra engedett szempillái mozdulatlanok, ajkai is mozdulatlanok. Befelé beszél.

„… négyszemközt … mondja meg Gubi … Gubitól mégiscsak … ha nem is mindent csak úgy félúton … Hilda semmiről … még azt sem … Hildának valahogy Gubi … és egyáltalán … érdemes Hilda előtt mindent felfedni …?... ha sokáig nem kap hírt, beleéli magát, hogy nincs … hogy eltűnt … én leszek a bűnbak … persze … de honnan tudta, hogy idejövök? … engem nem fog … pedig semmi közöm … robaj … tehetek én valamit …?...”

Fázós gubancként ül a széken Hilda, nehezen tér magához.

„… mit mondott Gubi? … Gubi? … talán Imre … nem is azt mondta: túlélni ... valami ... mást? ... azt válaszoltam … mit mondtam … igen … mire mondtam igent? Arra, hogy tegnap … hogy sötét van … vagy késtem … fázik a lábam … itt bent is fázik … pedig azt mondta: túlélni és igennel válaszoltam … mit kell túlélni? … túlélni … kinek …?...”

– Legalább mondanátok valamit!

– Mit mondjunk …? – Gubi folytatni szeretné, de mintha arra várna, hogy Imre is megszólaljon, leengedi a hangját.

A ritkán reccsenő tűz felerősíti a csendet. Kintről semmi zaj nem jut el a szobáig, a lépcsőházban, a folyosón semmi mozgás. A félhomályos szoba körül betonba fagyva dermed a világ, a szobában sem szól és nem mozdul senki.

„… pedig Zoltán … Hildának … simogatta … nyolc hónapja senki ... ha nem volt nője, egy percig nem maradt nyugton … éjszakákon át barangolt, hogy találjon valakit magának … az elhasználhatatlan … vége … miért jött át Hilda … miért? ... az utóbbi időben láthatta rajtam, a szememen, a számon … érezhette izzadós kézfogásomból, hogy letepernem az ágyra … le a ruháját … alá a kombinéjának … úgy nézett ő is a szemembe … úgy? … kifigyelték, hogy idejár … persze, hogy kifigyelték! … egyenesen hozzám jött Imre … a testvére … a sógora … mit lehet tenni … kihez menni … Hildában tartani kell a … az istenbe! …”

A mozdulatlanságot Imre töri meg, akkurátusan végighúzza tenyerét arcán, nyakán, mint aki borotválkozás közben a penge élében kételkedik.

„… neki én nem mondok … hogyan segíthettem volna? ... ugye, ha nem testvérről lenne szó ... hogy az utóbbi időben, mint ismerősök ... és azok se ... leválasztom a bal szemére ... tettem vona az érdekében ... oda jutok, ahová Zoltán ... másképpen? ... mondtam már, hogy másképpen nem lehet ... hagyjanak engem békében, én nem akarok küszködni, kitartani ... mire a nagy becsületesség ... most azt vallja, amit az ügyész diktál ... röhej ... akkor hazudik, amikor az élete függ tőle ... megmondtam Gubinak ... értsék meg, hogy elmentem a maximumig ... eljöttem ... nem kívánhatják, hogy egyenesen Hildához rohanjak ... azt hiszik, hogy engem nem gyötör ... eljöttem a maximumig ...”

A függöny ráhasal az ablakra, mintha a hideg szívná kintről az üveghez. „V”-alakban összefutó parkettlapok a fal mellett, a kandalló előtt. A sűrűsödő homályban az alkóvot, a valójában már nem a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

szobához tartozó bemélyedést, mely az ágyat rejti és néhány rogyásig rakott könyvespolcot, csak sejteni lehet.

A szoba közepén az ovális asztalt szúrós aranyrojtokkal díszített terítő fedi. A falon aranyszálú fűcsomók. Aranyszálú fűcsomók. Almazöld mezőben.

Imre hirtelen mozdulattal helyet változtat, megelégelte a balról sugárzó meleget.

„… nem akartam én többet … talán nem azért, mert nagyon akartam … csináltam … mert nem tudott … semmi oka … tudom én, hogy nem vett részt … de aki nincs velünk … ezt én nem tudom megmagyarázni … halálra ítélték, mert nem tetszett neki … igen … én sajnos nem tudok segíteni … Zoltánon nem tudok …”

Gubi derékból Imre felé fordul, jól megnézi magának, de nem szól.

„… mire vársz … a testvéred felesége … mondd meg neki … most rögtön … vagy … tapintatból? … na, na! … vagy … minél később tudja meg … a cirkuszi sátor lezuhan, maga alá temeti Hildát … fuldoklik … nem tud kikerülni … a sógora vagy, közelebb állsz hozzá, mint én … velem öt perc alatt elintézted … most meg … mint akinek bedugták a torkát … miért nekem …”

Az idősebbik férfi feláll.

– Elmegyek.

Gubi nem mozdul, nem nyújt kezet, tekintetével sem követi a fotelből kikászálódó férfit.

– Megtalálod a …

– Meg, meg.

– Elmégy? – kérdezi Hilda, s a válasz nélkül maradt kérdés szárnya-hullásával beálló csendben már csak magának folytatja: „furcsa … hát nem … azt sem kérdezte bikmakk … elmegy … Zoltánról semmit … nem szóltunk egy szót sem … mi van … valami nem tetszik Imrének? … nem tudom kiismerni … nem tudom … hihetetlen, hogy … hogy a bátyja … hogy Zoltán … persze … mindenki ilyen aki bedül …”

Imre az ajtó felé veszi útját; menet közben kihalássza télikabátját a sötétbe borult hálófülkéből. Bizonytalankodik. Szabad kezével az asztalt tapogatva eljut az ajtóig. Tenyerével körözve, a kilincset keresi. Amikor megtalálja, kemény mozdulattal nyomja le a szárát, nyitja az ajtót. A folyosó is egyhangú sötétség. Kilép. Kis koccanással húzza be maga után az ajtót.

Gubi körül sűrűsödik a levegő, zsugorodik a kör.

„… rám maradt … a … elment … nekem kell megmondani … Zoltán azt hiszi, hogy a rokonok … a bátyja … és bízik bennem is …”

A kandallóban a parázs fölött elült a derengés, a hamu alól nem rebben ki egy félszárnyú lángocska, egy tűzbogárnyi szikra sem. A hamu alatt szuszogó parázs magába szívta a világosságot. Gubi feláll, csoszogó léptekkel megy a hálófülkéhez, felkattintja az éjjeli lámpát. Az odu kifényesedik és szerte szóródik a fény a szobában. Gubi visszahúzódik a homályosabb mezőbe, Hilda felé. Hilda a faragott széken ül, fázósan, tehetetlenül. Összetalálkozik a tekintetük.

– A kabátod, Hilda!

Hilda rábólint.

– Gyere közelebb a tűzhöz.

Megkerüli az asztalt, szélesre tárt karokkal fejti le magáról, s az egyik cingár szék magas támlájára borítja télikabátját. Elmegy Gubi előbbi foteljéig, s kézzel és félfarral nekitámaszkodik. A meleget sugárzó hamu közelében külön-külön érzékeli öltözéke minden darabját: ruha, bugyi, harisnya, cipő – nincs rajta melltartó sem. Vállait fázósan összehúzza.

– Fázol?

– Nem tudom.

Melléje lép, Gubi alig egy arasznyira áll meg Hildától. A szemébe néz. A válluk szinte összeér.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

„… fogjam meg a kezed … mit tennél … mondjak … mondjam meg … még egy kicsit …”

A krémszínű takaróval húzott ágy mellett a hálófülkében nem jutott hely éjjeliszekrénynek, a fali könyvszekrény egyik polca helyettesíti: a fej felőli végen üresen hagyott zsebkendőnyi polcfelület, melynek alkalmi rendeltetéséről egy megviselt kristály hamutartó és egy félig nyitott gyufásdoboz árulkodik.

Hilda elfordítja a fejét. Ha akarná sem tudná Gubi megcsókolni.

A függöny – a vízszintesen vonalkázott, majdnem áttetsző anyag, melynek könnyűségét, légiességét a természetes nehézkedéssel incselkedő, a függőlegestől jobbra-balra elcsavargó hullámok bizonyítják – ráhasal az ablakra. Széles politúrozott léc rejti a vastag függönytartó rudat és a rézkarikákat. A lécet és a kombináltszekrényt látszólag ugyanaz a kéz pácolta, politúrozta, bár a szekrény fényesebbnek látszik. A kombináltszekrény középső harmadában néhány díszkönyv tárolására alkalmas, jobbra-balra tologatható üveglappal védett polc van, alatta pedig a lefelé nyíló, vízszintes állapotban íróasztallá vedlő ajtó.

Egymás vállára hajtott fejjel állnak a kandalló előtt. Hilda behunyt szemei mögött kék és zöld karikák jojóznak, távolodnak, kisebbednek, csúsznak, zsugorodnak, pattannak szét csillámló porrá.

– Mit keresett itt a sógorom?

– Eljött … csak úgy.

– Máskor is beállított már csak úgy?

– Nem. Most először.

– Barátkozik veled?

– Nem hinném.

– Akkor mire fáj a foga? Valamire...

– Lehet.

– Vigyázz!

„... mit akart? ... nem szokása csak úgy beállítani valakihez ... hozzánk akkor jött el, ha elintéznivalója volt ... Zoltán fűzte ... sáros cipőben ... ki se gombolta a bőrkabátját ... hogy bevigye Zoltánt ... mit akart? ... minek jött? ... a fejébe vette, hogy megtéríti ... éppen Zoltánt ... különc? ... nem ... tisztes kívülálló ... hát elhatározta, hogy ... beajánlja ... mit akar? ... most a barátait környékezi ... begazolt, hogy Zoltán miatt rajta is löknek egyet ... nem engem akart látni az jézus ... Gubitól akart valamit ...”

A szoba plafonja tágasabb világra emlékeztető magasságban, öt méternyire lebeg a parkett fölött. A folyosóra nyíló halványzöld ajtó, melynek aranyszálas fűcsomó díszítése pontosan követi a falak mintaritmusát, majdnem a plafonig ér.

Gubi Hildát nézi.

„... nem tudom, mi lett volna, ha Zoltán nem veszi feleségül …így is … hogy kibírtam … közeledés nélkül … annyi év után … mikor bugyis doktort játszottunk … mi lenne, ha a szeretőm … a múltkor … belevaló … nem is tudja kielégíteni … Zoltán nem dumál összevissza … talán van valakije … erre nem gondoltam … valahogy el kell kezdenem … mit mondjak neki? … szárazon … hogy halál … ne lenne a barátom felesége … milyen teste van … elítélték, azért jött a sógorod … csak a végrehajtás után értesítenek … a sógorodnak bent a tudomására hozták … neked …? csak a combodba belemarkolni … befelé …”

A sárga mintás, kissé kopott kókuszszőnyeg, melyen a kandallóból leselkedő vész nyomai, az égésfoltok mutatják, hogy melyik oldala nézett legtovább szemközt a tűzzel, eltakarja az egész szobát. A parkett mintája csak a falak mentén látszik, meg a kandalló előtt. A nagy asztalt közrefogó székek támlabordázatának elemei az asztallábak ívét utánozzák, mégis – mert légiesek, mert egymásba fonódva az ívek megszépülnek –, mintha a székek nem ahhoz a családhoz tartoznának, amelyikhez az ovális asztal. Fejreállított soványka kérdőjelek a nagy behemót mellett. A zöld huzattal bevont ülőkék sem hizlalják a székek látványát, úgy állnak a szobában, mint egy felnégyelt gótikus szekrénynek vagy imazsámolynak szétfröccsent darabjai. S a szűrt fényben még jobban érezhető, hogy a szoba tágassága szinte fölnagyítja a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

középső bútorcsoport össze nem illő arányait. A falak mellett, az ajtó oldalán a háromrészes kombináltszekrény áll, vele szemben, az ablak mellé szorítva, a mahagóni színű könyvespolc.

„… Imre miért nem maradt? … nem érdekli Zoltán ... négyszemközt maradok Gubival ... és beköpi Zoltánnak, hogy te, ezek ott maradtak kettesben ... előlem fut? ... egy letartóztatottnak leprás a felesége is ... hogyne! ... mennyi ideje ... három hónapja nem jött fel hozzánk ... érdeklődni sem ... néha hírt hozott ...”

– Zoltánról nem mondott semmit?

– Zoltánról?

– Mit tudsz?

– Nézd, Hilda...

– Baj van?

– Nem a legjobban men-nn-nek a...

– Megkezdődött a tárgyalás?

– Igen.

– Hát persze! Beszélj már!

Gubi a piszkavashoz menekül, hogy időt nyerjen. Beletúr a hamuba, középre tereli, kupacba gyűjti a sziszegő, föllángoló darazsakat.

– Mit mondjak?

– Fogadok az életembe, hogy a tárgyalás már be is fejeződött! Ezért jött! Vége van, mi?

– Vége.

– Arra sem volt képes, hogy … hogy megkezdődött…

– Ma délután…

– Ítélet…?

– Hilda! Hilda, nem tudunk semmit tenni ellenük. Gyengék vagyunk. Nyugodj meg! Megtörnek mindenkit, engem, téged, Zoltánt. Az erőset, őt is megtörték. De nem kell feladni a reményt.

– Életfogy…? …halál…?

A férfi mozdulatlan marad, nem válaszol.

A függöny ráhasal az ablakra, lapos hullámaival – mint áttetsző anyagból bőre szabott szoknya – elállja a fény útját, a merev ablaküveg a kandallóban pattogó tűz játékát csak gerezdekben tükrözi a függöny mögül vissza a szobába. Kint sötét van már. A kandallótól távolabb eső sarokban estelen faragott szék, a szoba közepén otromba politúrozott asztal, melynek vastag lapját a félig-meddig szabályos ívben görbülő lábak mintha kissé megroggyanva tartanák. Négy, ugyanolyan görbe lábú, de feltűnően cingár szék veszi közre. A füstösödő mennyezetről barokkos csillár lóg, ívelő rézkarjain égnek tátogó üres foglalatokkal, csak alsó levélkoszorúja közepén gömbölyödik egy tejkörte, de az sem ég. Az asztal alatt sárga három- és négyszögekkel díszített zöld kókuszszőnyeg. A fal is zöld: almazöld mező, aranyszálú fűcsomókkal. Aranyszálú fűcsomókkal. Aranyszálú fűcsomókkal.

Az ajtó mellett kombináltszekrény, szemben, az ablak mellé szorítva egy jobb időkre emlékeztető könyvespolc, a szomszédos sarokban egy tologatható bárkocsi és a kandalló előtt két bőrfotel.

A tűz felé fordított fotelekben ülnek mind a ketten.

Párizs, 1962.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

TÖRDELÉKEK *TÖRDEL ÉKEK TÖRD EL ÉKEK TŐR*

az említett napokon az ilus-közben és a bicskával húzott vonal alatt megváltoznak az elsőbbségi viszonyok a csillagdát ugyancsak le zárják (jelentéstartomány) vasár- és ünnepnapokon 6-tól 22 óráig tilos a behajtás egy vidéki lány kibontja melleit a szőke gott- und volk-kisasszony azt mondja fogja meg jaj hát fogja meg persze jobban szereti az idegeneket rongyosan lóg az áttelelt levél vékony zizegés nádtenger közepén a kukoricánál magasabban — könnyedén (jelentéstartomány?) Klári lábára vetve egy pillantást »temérdek munkája van, este a gyerekkel foglalkozik, az anyját pelenkázza« házat akarnak venni mégsem maradnak együtt a költőileg felújít jelentéstartomccccomáááány mintha tíz éve házasok lennének a barátnője annyit dolgozik »cc képzeld párhuzamos lett a szoknyája«

a homokfal repedéséből
éséből hátuk mögül ka
l kanyarodik alájuk az
z út és lent a víz mellett

végig a gát tetején mir
mint az ökörnyál görb
görbe keréknyom húzó
húzódik dülőút a gáto

elvész rozsdavörös szálak kukoricáznak a homokfal sziklake mény de térde táján elfolyik mint a liszt fölcsúszik Klári szoknyá ja nyája (H tekintetét viseli türelmesen) közömbös combos az árterületen kopasz fák mellékfolyó csimpaszkodik mintha át billenne a gát derekán a sodrásban sötét olajfoltok várunk még

az említett napokon az
odalomban is megválto
megváltoznak az elsőbb
lsőbbségi viszonyok ne
nemcsak verset-beszélni
erset írni is megtanulun
gtanulunk az olajfoltok
z olajfoltok szétkenődne
enődnek húzódnak repe
epednek középen a vízt
íztükör púposan tetőzik
intha túltöltött pohár
arimájára támaszkodna
naszkodna a felületi fesz

várunk a versre? a hí
a hídnál hasig ér a víz d
de száraz lábbal kelne
át kelnek át átellenben
ben homokfal húzódik
félkaréjban odébb a ter
terep lapátja elcsúszik
szik a gátig szárazon mo
mondja »annyit dolgozi
dolgozik, cc, képzeld pá
párhuzamos lett a szo
szoknyája«. mondja újı
előtörő buzgalommal é
aláhúzva hogy »cc« »cc

s a strandház előtt hosszú lábú Bélával (hosszú lábú gólya — bolond a rugója — eleresztem hármat fingok — szer zeretem a rozmaringot hosszú lábú gólya) Béla eltűnt vendégek szállingóznak madártalan délután látogat itogatófélék őrök a múzeum kertjében fallal védett parkban köröznek s a fehér parasztházon horpadt szemű a blakok nyálazója vörös virágcserép és lentebb a tornác Klári mögött áfonyabokor rózsaszín bogyós vessző rózsaszí ózsaszín bögyös virgács ló-rönk kifelé az útnak fordul mintha bögölytől félne délután mennyi ruhája van milye n választékosan öltözik hasított zsebbel combja fölött áthajol egy viadukt zsemle színű világos ruhát hord fojtott elymes nyári libegőt jonathánt az utat kémleli lábát maga alá húzva: térde háromszögben szoknyája szétnyílik mir gy sátor elálló combjai s a ponyva alatti homályból kivirít az alsóruha fehérje (kivirít az alsóruha fehérj

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

elymes nyári libegőt jonathánt az utat kémleli lábát maga alá húzva: térde háromszögben szoknyája szétnyílik min
yílik mint egy sátor elálló combjaid s a ponyva alatti homályból kivirít az alsóruha fehérje (kivirít az alsósurha fehé
ehérje) — Béla te vagy az — maradjatok — ülj le egy kicsit — nem zavarlak benneteket a vadőrt keresem — átm
tment a zárdakertbe — kössz most nem ülök le (*mint virágkehelyben méh a mézhez*) elkíséred az áfonyabok
okorig a kerítésig (*arányainkat fölborítva fékezetlen*) ha elkísérted volna most hátat fordítva fürkésznéd Klárit föl
ölhúzott térdekkel ül a rönkön rövid csend áll be H ideges Klári nyitott nézik egymást nézitek egymást — ki e
i ez tulajdonképpen — jóban van a vadőrrel — furcsa bogár — furcsa ördög miből él — utazgat — szomjas vag
omjas vagyok Klári annyira fölhúzza térdeit hogy ruhája fölgördül mint egy színházi függöny combja szétáll kilá

mint a lakatlan asszony
és mosolygó fenekeden
eden két arcgödör éppe
z tetszik H-nak miután
ölkeresett talán már ne
em olyan csinos de H
I igyekezett emlékezni r
ád rádli gumirádli emlé
mlékezik cseresznye-szé
zépségedre mintha most
rohamozna amikor ele
lengedi magát a vörösh
ajúval elfelejti H-t aki
árom arasznyira áll tőle
icskát bicskát nyit zseb
sebében a kurva életbe
izony isten bicskát nyit
tlép a verseken háróme
áromezer versszakon m
ert most nem a poétika
oétika a fontos az értel
ttelem védekezik az ért
z évek folyamán valam
alamicskét Klári is vált
áltozott újra tegeződün
ünk ragaszkodom hozzá
ozzá mint csőrtelen sirá
irály hozzád aki a gimna
azista ágyán hídat állsz
llsz de nem tévesztem ö
ssze a verset veled vele
ibomló formádat gyako
yakorolod formádat mu
utogatod mint az ikes i
es igéket miként a kár
káromkodó ember is é
én vagyok te tűzről le
evett lobogó leves az is
métlés veszélyes de aki
ki ritmusra hajlamos az
az ismétlés ritmusra hajl
ajlamos a kívánó és kív
íváncsi szemek megpihe

mint a tűzről levett lob
lobogó leves ◇ még fo
forr benned az élvezet <
◇ este van már a csilla
a csillagok vakaróznak
megyek reád takarónak
dana dana danorász <
most már igazi kétéltűe
kétéltűek vagyunk ◇ –

ajkammal horzsolom csi
csiklandós talpadat ◇
reflex-ütésnyi rezzenet
a messzeségben félhang
hangon felkacagsz ◇
nemigazdagodik bennü
bennünk az éhség ◇ éh
sége a szónak ◇ lopo
motyómat megmutatom
megmutatom mert a ve
versben mert a szövegb
szövegben a lopás fogal
fogalma ismeretlen ◇
a látványból plakátot k
készítek ◇ zománcos u
umlaut két sötét szeme
szemed árkodban megú
megúsztatnám nyelveme
aládfordulva nyalnám
a versszakokat elválaszt
repedést papírodon a h
a hasítást ◇ föl a gerin
gerincig ◇ és vissza <
össze mint puha szerszá
sorjázza barázdád a nyel
a nyelvem ◇ ———
mert olvad már biztosí
biztosítékod ◇ kihallo
kihallom lehelletedből

ennyiség — a ló-rön-kon-túrja akárha fekvő Gulliver-fal lusz lenne Kláriputi sonkái alatt fölemelt nyájában selyem
elyemmel védett combtövét horzsolja Gulliver kérgéhez rózsaszín bőrével H-ra mosolyog egyedül áll a gyepen
sövényből Béla sem látszik Klári lovagol a testek között mindössze vékony bugyija vízválasztóként ahogy viszt
isztuláját a lóhoz puhítja a váratlanul féltékeny H fogaihoz tapasztja ajkát mintha tíz éves házasok lennének c
ennének cc képzeld párhuzamos lett a szoknyája közeledik valaki Klári szoknyája a rönk fölött lebeg térdét háro
áromszög csúcsaként emeli — jössz? H a távolságot méri Klári mozdulatlanságát a férfi sebességét a szoknya al
lá készülő tekintet látószögét igen szögét már mozdul a rönk túlsó oldalán és emeli lábát a férfi kétségtelenül Kl
Klári combja tövén a fehér korlátot szúrja szúrja tekintetével Apolló kanyarodik lépj elő látod hogy Klárinak tetszi

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

lvashatatlan szavak ízeiből kerül verssorom előbb a hasadékba — a hasad bizony megszenvedi tenyerem hirtelenség
agaszkodom mint csőrtelen sirály a hasonlat tökéletlen az állítmány jelentéstartománya (költőileg kibővített jel
téstartománya előkészítés nélkül nem kapcsolható össze az alany jelzővel leszűkített jelentésével a valóságban
épzelhetetlen csőrtelen sirály mit jelképez a szavától megfosztott embert az elnémult vagy elnémított költőt? a h
onlat így is tökéletlen ne add meg magad fények gyúlnak a hasad alatt nyíladozó léked gyöngyei-ágyra hulltanak k
etkezmény és folytatás nélkül ágyra hulltanak legjobbjaink a hosszú harc alatt az áthallás kíméletlen a történelem i
e tévesszük össze a verset a történelemmel fények gyúlnaka forró levesben száj és körömfájás a hasad alatt kisbíró
obolása megzavart vasárnapi ebéd rímtelen szonett következmény és folytatás nélkül ne add meg magad fények gy

asárnapi ájtatos szavak
áj a szél a kiserdőbölög
zavakat fú a szél a kiser
iserdőből a hónod alatt
latt szerelmes izzadtság
dtság szaga fekete szőr
zőrerdőben asszonyi ger
erjedés és vizelet szaga
zaga áldott legyen áldott
mézhez húzó édeskés
néh a mézhez virágoske
erted comboldalán vers
vershez a jelentéssel bu
ugyi és melltartó nélkül
élkül pucér jelentéssel
elentéssel elégedetlen a
ormával elégedetlen ige
genis a formával eléged
légedetlen mire kimond
imondom lent a párabur
áraburokban mire kimo
imondom átnedvezett f
otirbugyidban ó költész
öltészet mely nedv mer
terne versenyezni véled
e add meg magad fény
ányek gyúlnak a szavak
latt nyíladozó képed gy
yöngyei izzó göröngyei
z ágyra hulltanak követ
ezmény és folytatás nél
ül nélkül a hatalmas bel
5 belső csend nyomtato
yomtatott oldal fonákja
nákja a csend a befordí
efordított csend a szóta
zótalan tükör szótlan ol
ldalak és feloldalak a
ogadalom alól a tabu aló
lól elöl nyelvedet az an
z anyanyelvedet vagy on
agy onnan vagy innen íz
zek szegélyzik szavakkal

gyúlnak a hasad alatt
alatt léked gyöngyei m
meleg párolgó leves a
a szájpadlat alatt az
az ismétlésnél nincsen
veszélyesebb sebezhető
mert tűr aki tűrni tu
tud betűrüm ablakod
geces homlokod miért
miért jegeces antracit
antracit feketén fényle
fénylenek a kunkorodó
rodó verssorok az erdő
erdő-sűrű verssorok ujj
ujjad begyén fűszál-bi
bizsergés minden sor tö
töve bőrödiglen bőrömi
bőrömiglen ásó kapa n
miegymás csak az elvál
elválasztás nehezebb de
pesti költők verseiben f
forró pátosz itt csak a
a sor-erdő avarja meleg
ébredő láva melegíti a
a bőr-pázsitos hegyet h
hivatalos költők seggé
seggében fortyogó pasz
paszulyleves váratlan f
fordulat erőleves a sor
a sorok közül előcsúsz
előcsúszó nyelvet nyelv
nyelvedet onnan vagy i
onnan vagy innen ízeke
ízek szegélyzik szavakk
szavakkant ugri-bugri p
poéta-néni a felkent sám
sámán sámlin seregély
tanyázik arra vár hogy
hogy örömre gyújtsam
gyújtsam idegeidet hog
párába borítsam szem
szemérem szegélyző ide
idegeidet párába boríts

lári combja tövén a fehér korlátot szúrja szúrja tekintetével Apolló kanyarodik lépj elő látod hogy Klárinak tetszi
zertelen sok jóakarattal az arányokat fölborítva legelve s miként a kóboráram általában felsővezetékes villamosv
illamosvasútak áram visszavezetésére használt síneiből vagy sérült elhasználódott egyenáramú kábelből kerül a tal
alajba úgy születik egy-egy verssor a vitavezetésre használt ingerekből sérült mondatokból elhasználódott hajdan e
gyértelmű szavakból miként a kóborárom felsővezetékes villamosvasútak áram visszavezetésére használt síneiből ol
lvashatatlan szavak ízeiből kerül a vers előbb a hasadra elem elem elemelem árvaházra tör a tűz a tőr tűzi hor
ízi homlokodra egyenes mell mely véghetetlen türelemmel tágul tévedek térül türelemmel tágul beomlik a hangul
ogy örömre gyújtsam idegeidet körülpásztázva szükölő hasad hasad hasadékod márványló ujjamat ízekre bontor

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

lá készülő tekintet látószögét igen szögét már mozdul a rönk túlsó oldalán és emeli lábát a férfi kétségtelenül Kl
lári combja tövén a nedves fehér bugyi-csíkot szúrja szemével lehúz Klárinak egy pofont nem meri kötekedik
öröshajúval mintha azt mondta volna neki »gyere« — a fenébe — a fenekébe Klárit nézi szoknyáján himbál teki
ekintete mosolyog anélkül hogy Bélára figyelne félszegen (fél szögön) belekarol mintegy tudtára adva hogy ny
yugodtan néz a következmények elé — elveszek egy gazdag nőt kinyújtom a kezem annyi akad a hálómba min
int Szent Pál fülére pattanás öregem ha üzletről van szó van szó Klári hideg szemekkel bekeretezi Bélát mintha n
em tetszene neki örökmozgó szembogara szembögere bőregere alsó madárfogásban vastag ajkú széps
zépségek akiket gyűrűsujján forgat a hosszú rönkön-üléstől elmélyedt az árok óráját nézi délután a kukoricásba
egrázkódtatás miért en
engedi hogy mutogassa
agát minden járó-kelőt
eg kellene ölnie? hideg
érrel arcába hasítania?
ania? borotvával? rozsd
ozsdás szöggel nyakába
ába szúrnia? a jelennel
együtt a hegygáti emlék
kövesút melletti ház a
kilátástaln alföld kellős
özepén a kukucskálós k
apun is túl amikor a vá
városba megérkezik sz
zegény vándor hegyvidé
idék azelőtt csak messz
essziről látta s már rég
z az érzése hogy járt ar
a fiatal akácerdő enyhén
zuzmarás táj tojás-szírt
árkányán moha-piszok s
nnepélyesen fönt a kolo
kolostor isten kolostora
sten ostora kegytárgyak
árgyak ón és ónodi úr a

ri a vöröshajúval olyan
régen találkoztak kedve
sen nevet mindössze eg
egyetlen éles felhang a n
nevetése néha megcsul
megcsuklik nevetés köz
közben ————
————
————
————
————

a falhoz dűlve két esők
kabátos férfi beszélget
————
————
————
————
————
————

nem kockáztatja meg h
hangosan a vöröshajú r
mögöttem kullog a kan
kanyarnál be-Béla-gott
WC-be akinek az imér
a combját mutogatta Kl

kis haláling vagy hálóing függ a vállaidon (lépték és gondolat mesz
szire ködlik a lucskos rét combod fölé lebben az ing mohafolt
látszik áttetsző bugyid alatt nyári szag és gyümölcsfák szelíd legelő
az említett napon kicsit már benned vagyok a ritka cserjésben egy
villa fehérlik — tótasszonyi rét — jeney emlékmű — makkosmá
ria turistaház — a fogamzás korlátozására környezetvédelmi okok
valamint az üdülők és a pihenők megóvása érdekében van szük
ség az említett napokon a troli vonalát is áthelyezik és mellékvá
gányra fut az irodalom de erről később még fogok beszélni Klári
mozdul emeli a lábát kétségtelenül a férfi közeledtét érzi mozdul

sak vadabbá teszi a meg
negpihennek egyébként
ként elgyepesedünk mi

miért incselkedik miért
mint bennem a szenthá
háromság én-te-ő-szone

——— nem nyúlok hozzád meztelen kölyök ———csak nyalogatlak mint az árapály ——— csak sug
——— csak sugallom hogy akaratra vár ———segédmotorra, asszonyösztönöd ———
——— s ha kellenék mert benned már szitál ——— s még nem tudod mit vágyad rögtönöz ——— tör
——— törölj magadhoz combjaid között ——— az én kezemmel is kanonizálj ———
——— ne engem szeress: magadat velem ——— az irodalom egyedül egész ——— gombold ki gyűrűd vedd le á
edd le álruhád ——— törvényed legyen a törvénytelen ——— az öngyulladó kielégülés ———
——— a bűntudatlan hazaárulás ———

zépségek akiket gyűrűsujján forgat a hosszú rönkön-üléstől elmélyedt az árok óráját nézi a délután a kukoricásba

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

:lári combja tövén a fehér korlátot szúrja szúrja tekintetével Apolló kanyarodik lépj elő látod hogy Klárinak tetszi
ıelltartód kigombolod ◇ a gimnazista ágyán híddá homorulsz ◇ hídat állsz ◇ a verselés íveit gyakorolod az ike
z ikes igéket gyakorolod ◇ a kibontandó formát kóstolgatod ◇ lábod fején meglobogtatod nadrágocskádat ◇ telj
:ljesen ruhátlan vagy ◇ majdnem meztelen ◇ a közönség a szerző kilétét követeli ◇ még akkor is ha meztelen <
az említett napokon közted és köztem ◇ a számkivettetés ◇ az ibloyántúli sugárzás kvázi-bugyiba bújtatott :
gyékodra ívelő fehérbe ◇ a férfi biciklire száll - én is ◇ olyan nagy a homok hogy nem lehet haladni a hegyold
hegyoldal vastagon mohás ◇ hálózatunkat rövidre zárja a szeretkezés ◇ a biztosíték idegszála melegedni kez
az utcában átlép a szaron ◇ az elpottyantott verseken < költő legyen se becsületes se becstelen ◇ téma felé közö

klömnyi Gellérthegyen
> barnácska ceruzavég a
ıvég a Szabadság-szobor
> ágaskodó c i c i d bir
icid birizgelem ◇ ó ku
kutyakés - ebkés zseb
sebkés ◇ ki lesz a hang
angadó ◇ s lesz-e vevő
evő ◇ kételkedem ◇
> fölnyitom szeméremk
zeméremkagylódat vessz
esszőm hegyével ◇ nyí
ıyílását végigtapogatom
> nedvében megúsztato
ıegúsztatom f
——————— ö ———
——————— l ———
——————— l —
——————— e —
tlép a verseken ◇ háro
áromezer versszakon ◇
z egész költészeten ◇
ezemmel keresem másik
ıásik résedet ◇ ujjam a
betűjén a svédes ékezet
ékezet (°) pici karikája
sszeszorulva védekezik
> védekezik az értelem
szöveget felgerjesztett
:lgerjesztett gondolat fű
Iti át ◇ szeméremléked
zeméremléked hasadéká
asadékában duzzadt ga
aratmandulák ◇ meleg
ıcsokban ◇ de az avant
vantgarde nem avantgr
avantgrade (előfokozat)
:odalmunk díszlépcsőjén
'etőfi szintén nem szava
zavalta ◇ felszikráznak
félbehagyott mondatok
ıondatok ◇ ehhez is jo
ɔgom van ◇ öklömnyi

az említett napokon az
az irodalomban is megv
megváltoznak az erővis
viszonyok mint az elsőb
elsőbbség az ilus-közbe
közben a troli vonalát k
két nappal korábban át
áthelyezik csiklandozni
k kellett idehozni ezt m
ndd minek hogy az an
jába verje bele az a nyav
lyás úristen a faszát h
csak ennyit is egy nag
büdös lófaszt a kúrva i
isten Apolló kanyarodi
odik lépj elő lépj elő l
látod hogy Klárinak tet
tetszik izgalmat okoz h
ha egyedül lenne most
hogy itt vagy csínján m
mutogatja magát féltéke
féltékeny vagy H. félté
féltékeny Klári lecsúszi
végre a rönkről combj
összekarcolja combját ö
összekarcolja kíváncsian
váncsian a vöröshajút r
csian nézi a vöröshajút
de H-hoz fordul Béla-m
mbér is előkerül a galag
lagonyásból ajánlkozott
kozott? miatta emelte
melte a térdét? hagyta
yogatta? kínálta magát
magát? — mit mondo
— láttam én olyat egy s
egy szállodában hogy n
hogy négyen Béla és H
közrefogják a vöröshajú
a bábolnai rágósfaszú a
apádat ilyet még nem b
basztam bizony isten ily
ilyet még nem basztam

ıltérképezlek ◇ hónod alatt zsíros a talló ◇ sósavként marja szövegemet az emlékezet ◇ amit a láthatatlan betű
etűk alól a margóra izzadok ◇ baszó baszogató félmondatok ◇ képtöredékek bors paprika tápszer ◇ igyék belől
előle jó uram ◇ elgyepesedünk mint az önkéntes segítség mint a lakatlan asszony ◇ nem számítunk se végesre s
: végesre se végtelenre ◇ mosolygó fenekeden két kis arcgödör ◇ hüvelyed bejáratába ékelem de nem megyek b
> ajkaidat végighorzsolom ◇ a vájatban megúsztatom ◇ kapudnak igazítom ◇ rugalmas gyűrűdbe ékelem <
> tágulva enged meleg rése ◇ fejem átbukkan a bent-ölelésbe az említett napokon amikor fogalmad sincs hogy m
ogy mi az irodalom ◇ hogy meddig terjed a piros betűs ünnepek színének jelentéstartománya ◇ budát is áttördeli
ttördelik ◇ az említett napokat végigolvasod ◇ az említett napokon végigolvasod ◇ az említett napokon fogo

Párizs, 1981.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

PERNECZKY GÉZA

(1936)

AZ ABLAK

„Már hajnali ötkor az ablakot pucolta. Lezuhant, meghalt!” – A hír vaskos címsorokba szedve állt az Express című bulvárlap első oldalán. Alatta a részletek is. Egy bizonyos Deggemann asszonyról volt szó, akit annyira nyugtalanított a tudat, hogy az ablakok mosatlanok, hogy már hajnalban fölkelt és nekilátott az ablakpucolásnak. Az álmosságtól elgyengülve azonban egyensúlyát vesztette és kiesett a negyedik emeleti lakásból. Deggemann asszonyt férje, Julius Deggemann, és három gyermeke gyászolta. A rövid cikk mellett egy fénykép állt a házról, amelyben a Deggemann család lakott, és egy fekete nyíl mutatott arra az ablakra, amely a tragikus balesetet okozta.

Egy szociológiai intézet munkatársa reggelizés közben futotta át hírt, és némi tűnődés után úgy döntött, hogy utánajár a dolognak. Érdekelte, hogy milyen család lehet az, amelyben a tisztaság kultusza ilyen áldozatokat követel. Arra számított, hogy egy jellegzetes familiára bukkan majd, amelyet jól fölhasználhat valamelyik tudományos dolgozatában.

Magához vette hát az újságot és kocsijával elhajtott Deggemannékhoz. Először tévesen az egyik szomszéd lakásba csengetett be, mert a szociológus a névtáblákkal mit sem törődve, azt a sarokablakot kereste, amelyet az újság a nyillal megjelölt. Mint azonban kiderült, a szerkesztőség tévesen helyezte el a nyilat, Deggemannék nem itt laktak, hanem a homlokzat másik szárnyán. Csak Deggemann úr volt otthon, aki érthető módon nem volt beszédes hangulatban, de azért az eléje tett szociológiai kérdőívet készségesen és lelkiismeretesen kitöltötte. Az így adott válaszokból kiderült, hogy Deggemann úr foglalkozására nézve vállalati könyvelő, ifjúkorában kereskedelmi iskolát végzett, vallására nézve katolikus, és három gyermeke közül a két idősebb fiú, a legkisebb pedig lány. A szociológus a kérdőív kitöltése közben feltűnés nélkül körülnézett a lakásban, amely tiszta és ápolt volt, s nem különbözött a városban található legtöbb kispolgári otthontól. Végül kissé bizonytalanul a nappali szoba ablakára mutatott és megkérdezte, hogy erről az ablakról lenne e szó. Deggemann úr csak rekedt torokköszörüléssel válaszolt, majd némán bólintott. A szociológus megvizsgálta az ablakot, amelyet teljesen tisztának talált.

Ekkor Deggemann úr mégis megszólalt:

– A feleségem szerint nem volt egészen tiszta. Maga ugyanis kinéz az ablakon, de a feleségem mindig ránézett az ablakra, ahelyett, hogy átnézett volna rajta.

A szociológus zavartan félrefordult, és hogy visszanyerje biztonságérzetét, a kérdőív után nyúlt és a megjegyzés rovatba odaírta: – „Nem kinézett az ablakon, hanem ránézett.” Deggemann úr ekkor megkérte a szociológust, hogy írja még oda, hogy a felesége nagyon tiszta és szorgalmas asszony volt. Miután a szociológus eleget tett ennek a kérésnek, elbúcsúzott Deggemann úrtól, aki az ajtóban még megjegyezte, hogy az újságíró úr a gyerekeket is látni akarja, akkor inkább délután jöjjön, amikor azok már hazajöttek az iskolából. Egyébként nagyon szép fényképek vannak a gyerekekről, de talán jobb lenne újabb felvételeket csinálni, mert a meglévők már elég régiek.

Ez az utolsó pillanatban elhangzott megjegyzés később, az autójában ülve, elgondolkodtatta a szociológust. Emlékezett ugyanis egy szakcikkre, amelyben több éves távolságban megismételt fényképfelvételek alapján elemezte a szerző egy tipikus család szociális helyzetének lassú megváltozását. Három hét múlva, amikor a munkájával teljesen elakadt és úgy érezte, valami mentőötletre lenne szüksége a szociológus egy hirtelen elhatározással újra fölhívta Deggemann urat és megkérdezte, hogy emlékszik-e

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

még rá, s megengedné-e, hogy a másnap délutáni órákban újra elnézzen hozzájuk. Ez a második látogatás sokkal jobban sikerült, mint az első, pedig a szociológus a fényképezőgépét nem hozta magával. Ezután rendszeres időközben ellátogatott a Deggemann családhoz és megfigyeléseit egy külön irattartóba fűzve éveken át gyűjtötte.

Mint a legtöbb szociológiai adatgyűjtés, a Deggemann-családról szóló oldalak is igen sok unalmas részletet tartalmaztak, olyannyira, hogy végül maga a szociológus is belefáradt a jegyzetek vezetésébe. Abbahagyta a kísérleteket, hogy az anyagot földolgozza, és azzal a megjegyzéssel nyújtotta át a dossziét e sorok írójának, hogy a Deggemann-család története tudományos szempontból értéktelen, de talán egy irodalommal foglalkozó ember érdekesnek találhatja és tud valamit kezdeni vele.

Az összefűzött oldalak átlapozása után arra a meggyőződésre jutottam, hogy a dosszié igényes irodalmi feldolgozása lehetetlen, mert csupa közönséges vagy egyenesen ostoba dolgot tartalmaz. Teljesen elegendő a puszta tényeket fölsorolni, hogy az olvasó is tiszta képet kapjon a Deggemann család életének folyásáról.

Az adatok szerint Deggemann úr a felesége halálát követő első hónapokban neurotikus zavarokban szenvedett. Kerülte a lakás utca felé eső falait és nem tudott az ablakokra nézni. Három hónap múlva aztán az ablakok annyira elvesztették a korábban megszokott tiszta fényüket, hogy Deggemann úr úgy érezte, most már nem fél kinézni rajtuk. Porból és az esőcseppek nyomából képződött finom mintázatú fátyol tette homályossá az üveget és így az utcakép is elvesztette metsző tisztaságát. Deggemann úr többször is megemlítette a munkahelyén a kollégái előtt, hogy most már nem olyan biztos abban, hogy a feleségének nem volt-e mégis igaza akkor, amikor olyan sokat törődött az ablakok tisztaságával. A piszkos ablak ugyanis elsötétíti a szobát. Az ilyen megjegyzések azt is sejtetni engedték, hogy Deggemann úrnak lelkiismeretfurdalásai támadtak, és úgy látszik már bánta, hogy soha nem segített a feleségének a lakás takarításában. Egyszer ugyanis azt a föltételezést is megkockáztatta, hogy ha a felesége néha átengedte volna az ablakpucolást, akkor most még bizonyára életben volna.

Egy fiatalabb kolléga, megúnva az ablaküveget és Deggemann úr hiábavaló panaszkodásait, végül is azt tanácsolta, hogyha felesége életében el is mulasztotta, legalább mossa hát most maga az ablakokat. Mint hozzátette: – „Nem fog leesni a gyűrű az ujjáról, kedves Deggemann úr!” Deggemann úr sokáig szótlanul nézett maga elé, majd megkérte a fiatal kollégát, hogy engedje meg, hogy meglátogassa őt az otthonában akkor, amikor a felesége éppen ablakot pucol. Szeretné ugyanis látni, hogy hogyan kell az ablakokat tisztára mosni.

Ettől az időtől kezdve Deggemann úr tényleg rendszeresen tisztán tartotta a lakás ablakait és egy időre egészen visszanyerte normális kedélyállapotát. Másfél-, két év elteltével annyira rendeződtek az otthoni viszonyok, hogy takarítónőt is fogadhatott, aki mindent tisztán tartott, beleértve természetesen az ablakokat is. Deggemann úr csak azt az ablakot tartotta fenn magának, amelyhez a tragikus esemény emlékei fűződtek. Ezt továbbra is maga mosta és gyakran álldogált a kristálytiszta ablaktáblák előtt, centiméterről centiméterre vizsgálva az üveget, hogy az esetleges légypiszkokat vagy vízcseppnyomokat eltűntesse.

Újabb két-három év múlva a gyerekek felnőttek. A két fiú önállósította magát és csakhamar a leány is férjhez ment. A szociológus egyszer meglátogatta a fiatalasszonyt családi körében és több üveg sör elfogyasztása után tapintatosan az ablaktisztításra terelte a szót. Megtudta, hogy a fiatalasszony minden héten lemossa az ablakokat. A lakás egy új épület harmadik emeletén volt, s ez a körülmény alkalmat adott a szociológusnak arra, hogy az utcára letekintve, a néhai Deggemann asszony halálának körülményeire emlékeztesse a háziakat. A fiatalasszony azonban úgy tudta, hogy az anyja valamilyen betegségben halt meg. Ez a válasz annyira megdöbbentette a szociológust, hogy nem is vesztegetett több szót az ablakokra, hanem miután a sörét teljesen kiitta, elbúcsúzott a fiatal pártól és a továbbiakban semmilyen följegyzést nem fűzött be róluk a Deggemann-dossziéba.

Közben Deggemann úr kedélyállapota újra rosszabbra fordult. A házat ugyanis tatarozták, és a munkálatok során kicserélték a régi ablakokat is. Deggemann úr ragaszkodott ahhoz, hogy a tragikus emlékű ablak a lakásban maradjon. Miután az ablaktáblákat leszerelték és az ablakrámát is újjal cserélték ki, Deggemann úr újra összeillesztette a régi ablak részeit és az egészet a konyha végében, a fal mellé támasztva fölállította. Továbbra is gondoskodott arról, hogy az ablak tiszta maradjon, ami így, hogy már le volt szerelve és könnyen hozzáférhető volt, nem is bizonyult nehéz munkának.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Időnek teltével azonban jobb megoldásra jutott Deggemann úr, bár ez a megoldás visszatetszést keltett a szomszédok egy részében, sőt az egykori kollégák közül is többen, akik az éppen nyugdíjazott Deggemann úrral továbbra is kapcsolatot tartottak, furcsálták a dolgot. Deggemann úr ugyanis a leszerelt régi ablakot kivitte a konyhából a temetőbe, és ott egy betonkeretbe ágyazva fölállította a felesége sírjára. Ezután hetente kétszer kijárt a különös síremlékhez és egy vödör mosószeres vizet, törlőrongyot és egy, ablaküveg polírozására szolgáló bőrdarabot vitt mindig magával. Az esős hónapokban majd minden nap ki kellett látogatnia, hogy az ablakot valamennyire tisztán tarthassa. Ha száraz, tiszta volt az idő, akkor könnyebb volt a dolga, s több ideje maradt arra is, hogy miután az utolsó nyomokat is eltüntette, mintegy imába merülve, négyzetcentiméterről négyzetcentiméterre vizsgálgassa az üvegtáblákat.

A szomszédok már nem is tartották őt beszámíthatónak, de amikor Deggemann úr egyszer azt a megjegyzést tette, hogy ideje már, hogy a felesége után menjen, az asszonyok, akik néha azért törődtek vele, megijedtek, és egymás közt megbeszélték, hogy amíg újra meg nem nyugszik, elkísérik az öregurat a temetőbe tett látogatásain, nehogy valami bolondság jusson útközben az eszébe. Mivel Deggemann úrnak már nehezére esett a vödör cipelése, azt javasolták neki, hogy valaki majd mindig elkíséri és segít neki. Deggemann úr örült ennek a segítőkészségnek és felvillanyozva szervezte meg a következő hetek sírlátogatásait.

Az asszonyokat megnyugtatta ez az egészséges reakció, annál is inkább, mert az első alkalommal, hogy Deggemann úr az egyik szomszédasszony kíséretében a temetőbe látogatott, kiderült, hogy minden a legnagyobb rendben van. Deggemann úr nemcsak néhai feleségéről mesélt az ablaktisztítás közben, hanem a szomszéd sírok virágairól, sőt azokról az idősebb emberekről is, akik szintén kijártak hozzátartozóik sírjához, és így idővel Deggemann úr ismerőseivé váltak. De a következő csütörtökön – és csak később derült ki, hogy Deggemann asszony is egy csütörtökön halt meg – Deggemann úr az ablak megtisztítása után váratlanul búcsút vett az őt éppen elkísérő asszonytól, kitárta a betonkeretbe ágyazott ablak szárnyait, és kissé ügyetlenül, fejjel előrebukva, átvetette magát az ablakon.

Mivel az ablakpárkány és a sírt fedő márványlap között csak nyolcvan centiméter volt a távolság, a bukás nem lett volna feltétlenül halálos kimenetelű. Deggemann úr azonban egyszerűen eltűnt az ablak túlsó oldalán, és a szomszédasszony, aki az ijedtségtől megmerevedve állt a sír mellett, ezt látva pánikba esett, és futva hagyta el a temetőt. Csak hazaérkezve tudta meg, hogy ugyanabban az időpontban, amikor Deggemann úr a temetőben megmagyarázhatatlanul eltűnt, holttestét összezúzva találták meg a ház előtti járdán fekve. A járókelők nem tudtak számot adni arról, hogy került a holttest az utcára.

Ez volt az az alkalom, hogy Deggemannék és az ablak még egyszer az Express című lap hasábjaira kerültek – igaz, most már nem az első oldalra, hanem csak a harmadikra. A lap beszámolt a szomszédasszonyok tanúvallomásáról, valamint az egyház és a parapszichológusok állásfoglalásáról.

Az egyház meginterjúvolt képviselője elutasította azt a feltevést, hogy csoda történt volna, és semmi alapot nem talált arra, hogy Deggemann urat esetleg szentté kellene avatni. A parapszichológia egyik docense, akit az újság szerkesztősége telefonon hívott fel, megértőbb volt az esettel kapcsolatban, és nem zárta ki annak a lehetőségét, hogy valamely rendkívül erős érzelmi indíttatás adott esetben különös parakinetikus jelenséget tegyen lehetővé. Mivel azonban Deggemann úr különös eltűnését a temetőből semmilyen műszeres kísérlettel nem ellenőrizték, a docens tartózkodott attól, hogy messzemenő következtetéseket vonjon le az esetből.

Ez az újságcikk volt az utolsó dokumentum a Deggemann-dossziéban. Az újságkivágáson egy piros ceruzával odafirkantott megjegyzés állt még a szociológus kézírásával: – „Blöff! Átadni az irodalomnak.”

Köln, 1978.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

AZ ARANYHORDA

Éppen kedd délután volt, amikor doktor Witterscheidnél megint megszólalt a telefon. Már többször előfordult az utóbbi időben, hogy telefonáltak, de a hívó néma maradt, vagy csak valamilyen érthetetlen nyelven kezdett beszélni. Most azonban egészen világosan megkérdezte valaki, hogy tényleg a kölni dóm a város legtágasabb épülete.

Witterscheid csodálkozott, és azt válaszolta, hogy a televíziótorony magasabb, de a dóm, az biztos sokkal tágasabb. A telefonáló erreföl azt mondta, hogy a magasság csak másodsoron jön számításba, fő a befogadóképesség. A doktor nem válaszolt erre a megjegyzésre, hanem egyszerűen letette a kagylót.

Öt perc múlva azonban újra csengett a telefon, és az előbbi hang most aziránt érdeklődött, hogy napközben nyitva van-e a kölni dóm. Witterscheid annyira el volt képedve, hogy azonnal igennel válaszolt. A hang ezután azt kérdezte, hogy befér-e a lakosság a templomba. A doktor kezdte gyanítani, hogy őrülttel van dolga, és megnyugtatta a telefonálót, hogy Köln lakossága körülbelül egymillió, nem valószínű tehát, hogy az épület ennyi embert befogadhasson. Aztán várt, hogy mi lesz a következő kérdés. Nagy csalódására azonban az ismeretlen nem kérdezett semmit, hanem érezhető örömmel a hangjában azt válaszolta, hogy akkor nincsen semmi baj. Witterscheid nem értette. A telefonáló erreföl megismételte, hogy ha az emberek nem férnek bele a dómba, az jó. Mert a kívülrekedteket akadálytalanul le lehet mészárolni. Ezután megszakadt a vonal.

Doktor Witterscheid egy darabig nyugtalanul topogott a szobában, és arra gondolt, hogy föl kellene hívni a rendőrséget. De azután elbizonytalanodott.

A következő telefonhívás csak egy óra múlva érkezett. Ezúttal egy női hang szólalt meg, erős külföldi akcentussal. A telefonáló udvariasan bocsánatot kért a zavarásért, és azt mondta, hogy ő csupán egy tolmács. Szeretne azonban választ kapni arra a kérdésre, hogy állnak-e még a városfalak. Mert úgy tudja, hogy az európai városfalak többsége már nem áll. Doktor Witterscheid megnyugtatta az asszonyt, hogy a kölni városfalak már régóta nem állnak, kivéve egy egészen rövid szakaszt, amely műemléknek számít. Majd nagy lélegzetet vett, és megkérdezte, hogy ki akarja elfoglalni a várost. Az asszony azt válaszolta, hogy elfoglalásról nincs szó. A kérdések azonban Csögetu, a Nagy Kán nevében hangzanak el, és ezért külön is köszöni a pontos válaszokat. Witterscheidnek már az ajkán volt, hogy megkérdezze, honnan olyan biztos az asszony, hogy a válaszok tényleg olyan pontosak voltak. De aztán eszébe jutott, hogy a telefonáló nyilván szintén Kölnben lakik, s jól tudja, mi az igazság.

Lecsapta a kagylót és dolgozni kezdett. De néhány perc múlva újból megszólalt a telefon, és ezúttal egy fiatalember köszöntötte őt. Hibátlan németséggel közölte, hogy Csögetu, a Nagy Kán, tudni szeretné, hogy a város melyik pontján áll a központi kaszárnya. Witterscheid kezdett beleszokni a különös kérdésekbe. Azt válaszolta, hogy tudomása szerint a városban magában nincsen kaszárnya, a laktanyák és az egyéb katonai létesítmények a városon kívül, a repülőtér közelében vannak. Az ismeretlen fiatalember erre azt mondta, hogy ami a városon kívül van, az nem túl érdekes. Doktor Witterscheid ekkor – maga is elcsodálkozott utólag rajta – fölkacagott, és még mindig kuncogva letette a kagylót. Úgy érezte, hogy kicsit felelőtlen az, amit csinál, de találomra föltárcsázott egy számot, és amikor a hívott fél jelentkezett, megkérdezte, hogy szárazak-e a várost körülvevő csatornák. A vonal túlsó végén valaki közölte, hogy pár perccel előbb már egy egészen hasonló kérdést tett föl neki egy ismeretlen, aki Csögetu Kán katonájának nevezte magát. Szeretné tudni, hogy ki az a Csögetu Kán. Mivel Witterscheid nem volt fölkészülve erre a reakcióra, az ajkába harapott és gyorsan letette a kagylót.

Le sem ülhetett azonban az asztalához, máris szólt a telefon, és pergő nyelven valaki elmesélte, hogy jó lenne, ha a csatornákat a körutakon kívül kiásnák és megtöltenék vízzel. Witterscheid megkérdezte, hogy Csögetu Kán miatt? Miután a telefonáló erre igennel válaszolt, a doktor föltette a kérdést, hogy milyen csapatokkal rendelkezik a kán. Hát az aranyhordával – hangzott a válasz. Witterscheid bólintott, és kezdett homályosan emlékezni a gimnáziumban tanultakra.

A következő telefonhívások tulajdonképpen részletkérdésekre vonatkoztak, mint például arra, hogy vannak-e lovak a városban és megnyergelhetők-e? Vagy hogy milyen kár, hogy a központi fűtés bevezetésével eltűntek a háztartásokból a fejszék, amivel korábban az aprófát szokták fölvágni. Közben néhány ismerős is fölhívta a doktort. Ezek aziránt érdeklődtek, hogy van-e a lakásban olyan függöny, ami

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

nagy sárgaréz karikákkal van fölerősítve, vagy hogy maradt-e abból a drótkerítésből néhány méter, amit Witterscheid a gyümölcsöse köré húzott. A doktort azonban szokatlan hevességű önzés fogta el, és mind a rézkarikákat, mind pedig a pincében őrzött dróthálót gyorsan letagadta. Sőt, amikor kissé elcsendesedtek a telefonhívások, lement a pincébe és a talált drótkerítés-maradékból művészi drótakadályt épített a lépcsőházban. Aztán levágta a függönyről a sárgaréz karikákat és elnagyolt öltésekkel fölfércelte őket a ruhájára.

Amikor kilépett az utcára, egyáltalán nem keltett feltűnést. A legtöbb ember úgy volt öltözve, mintha karnevál lenne, túltengtek azonban a barbár díszek és a rögtönzött kézi fegyverek. Witterscheid elmosolyodott, amikor a tömegben két vaskos pejlovat fedezett föl, amelyeket azelőtt a Sister – Kölsch söröskocsija elé fogva látott. Most fiatal legények ültek a lovakon és egy-egy hosszú póznával hadonásztak. Egy vidáman éneklő társaság baltákkal volt fölfegyverezve – nyilván a város kertnegyedeiben még őriztek néhányat ezekből a szerszámokból. Az egyik baltás legény nagybátran meglódította a nehéz szerszámot, és beledobta a közeli kirakatüvegbe. A járókelők azonnal a rendőrséget hívták, és amikor a lovasrendőrök megérkeztek, Witterscheid látta, hogy ők is gondoskodtak már arról, hogy lépést tartsanak a fejleményekkel. Egyenruhájuk fölött ugyanis a színházból kölcsönzött páncéling feszült.

A hangulat a délután folyamán egyre emelkedett, és az volt doktor Witterscheid benyomása, hogy csak az öregek és a betegek maradtak otthon. A gyerekek vadul kiabáltak, és bár a lovasrendőrség keményen vigyázott a rendre, egyre több ablak tört be hangos csörömpöléssel. Az autókat fölfordították, a villamosok elé pedig különböző rögtönzött akadályokat építettek. Az éttermek eközben megteltek emberekkel, sőt a város forgalmasabb pontjain söröshordókat vertek csapra, és így mérték az italt a nyílt utcán.

Az aranyhorda csak az alkonyat közeledtével érte a várost. Több tízezer lovas galoppozott a város szíve felé vezető utcákon. Az emberek többsége nem tudott menekülni, ezeket egyszerűen legázolták. Azok sem jártak azonban jobban, akik idejében elérték az otthonukat, mert a házak egyre-másra lobbantak lángra, és a lakók jajveszékelését csakhamar elnyomta a beomló falak robaja. Witterscheid egy belvárosi étterem erkélyén állva vette észre a közeledő hordát. Egy pillanatig elképedve nézte az apró lovakon előrehömpölygő hadat. De aztán, amikor az ezerszámra kilőtt nyilak, mint valami felröppenő seregélyraj, elsötétítették az utca fölött az égboltot, magához tért, és pánikszerűen a hátsó kijárat felé törtetett.

A doktor jól ismerte a kölni belváros kis utcáit, és ezért azt is sejtette, melyek lehetnek azok a mellékutcák, amelyeket a horda az invázió első perceiben megkímél. Eszébe jutott a legelső telefonáló is, aki a kölni dóm méretei után érdeklődött. Most megértette, hogy a vaskos falú épület és az erős bronzkapuk csakugyan védelmet nyújthatnak. Sikerült is a dóm közelébe jutnia.

A hatalmas templomépület azonban már megtelt, és doktor Witterscheid elkésett. A főkaput éppen az orra előtt húzták be. A doktor látta, hogy a kintrekedt emberek egy része most a Rajna felé menekül. Amikor az ellenkező irányba tekintett, nem messze tőle egy utcasarkon éppen most vált láthatóvá az aranyhorda egyik élcsapata.

A prémes ruhájú lovasok egy pillanatra megtorpantak, majd amikor a dómtérről a Rajna felé menekülő embereket megpillantották, azonnal újra galoppba lendültek. Doktor Witterscheid állva maradt és hirtelen nagy nyugalmat érzett. Amin még csodálkozott, az csupán a vágtában közeledő kopjás harcosok arckifejezése volt. A filmekben mindig úgy látta, hogy a barbár rohamozók arca harci láztól hevül, és a torkukból vad kiáltások törnek elő. Ezek a harcosok azonban teljesen nyugodt és fegyelmezett arccal közeledtek. Komolyak és némák maradtak, és míg a nyeregben fölegyenesedve lándzsáikat előreszegezték, megfeszített figyelemmel tekintettek az áldozataikra.

A szégyen volt az egyetlen, amire doktor Witterscheid még képes volt. Tudta, hogy nincs már elég ideje rá, de mégis kezdte letépni a ruhájáról a fölfércelt függönykarikákat.

Köln, 1979.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

TALÁLKOZÁS A VÉGTELENNEL

– Könyvekről lenne szó – nyitottam meg a beszélgetést.

Borges fáradtan biccentett. Eszembe jutott, hogy ő az argentín nemzeti könyvtár főigazgatója. Bizonyára rendkívül únja már ezt a témát.

– Illetve csak egy könyvről, de ez az összes többit is pótolni tudja – tettem hozzá, talán hogy magamat bátorítsam.

Borges ismét bólintott. Előhúzta a felöltője zsebéből összes műveinek bibliofil kiadását és felütötte a címoldalon.

– Dedikáljam is? – kérdezte udvariasan. Valamit beleírt a könyvbe.

Zavartan vettem át a példányt és azon gondolkodtam, hogyan terelhetném vissza a beszélgetést a megkezdett témához.

– Ön szívesen foglalkozik a könyvek metafizikájával – kezdtem el újra. Borges kissé fölemelte a fejét és majdnem vak szemei rám irányultak. Látszott, hogy fátyolos tekintete mögül megpróbál rámnézni.

– Írt egy elbeszélést is, amely egy végtelen nagyságú könyvtárról szólott – folytattam. – Ha jól emlékszem „Babiloni bibliothék” volt a címe.

Borges majdnem elmosolyodott. Az ajka szögletében egy kis ránc jelent meg, arca azonban komoly maradt.

– Később egy másik elbeszélésében korrigálta ezt az elképzelést. Itt már csak egyetlen könyv szerepelt, amelynek a lapjai azonban megszámlálhatatlanok voltak. Minden lap, amelyet az ember az ujjai közé vehetett, újabb két lapra nyílt szét. Ez a könyv fölöslegessé tette a végtelen nagyságú könyvtárat. Ő maga volt végtelen.

Borges udvariasan maszkja mögött ekkor végre megrezdült az író igazi mosolya is. Kesernyés volt ez a mozdulat. Annak az epébe mártott spongyának az ízét viselte, amivel a szomjuhozó megfeszített ajkát törölték le a katonák. Megrendülten hallgattam el. Borges némán ült velem szemben, és szelleme egy kastély homlokzatához hasonló tömörséggel magasodott a szobában.

Végül megmozdult. Jobbját a halántékához emelte, mintha ez segítené őt abban, hogy jobban lásson.

– Talált egy még jobb megoldást? – kérdezte.

Hirtelen úgy éreztem, hogy a megoldás nem még jobb. Még csak nem is feltűnően rosszabb. Úgy éreztem, hogy egyszerűen semmi értelme sincs annak, amiről beszélünk. De már nem visszakozhattam. Fölálltam és egy mappából egy rajzlapot tettem eléje. A papírra gyerekkézzel egy kép volt festve. Az ábra a hotelek és a bankok közismert forgóajtajára hasonlított, csakhogy nem négy szárnya volt, hanem tizenkettő. A tizenkét ajtószárny közös tengelyre volt fűzve és a tizenkét ajtó külső éle a szélrózsa minden irányába mutatott kifelé. A papírlap felső szegélyére gyerekes betűkkel ez volt írva: – A végtelen könyv.

– Bármely iskolai füzetből elő lehet ezt a könyvet állítani – magyaráztam. – Csak a füzetet borító keményebb lapot kell eltávolítani hozzá és a füzetet aztán úgy az asztalra állítani, hogy a lapok sugarasan kifelé mutassanak. A lapozást ezután bárhol el lehet kezdeni, a füzetnek soha nem lesz vége. Mint a forgóajtó, vagy egy karusszel, a végtelenségig lapozható.

Borges előrehajolt ültében és bal kezét is az arcához emelte. Ujjai a halántékán feküdtek és egymásfelé fordított két tenyere egy korridort jelölt ki abban a félhomályban, ami számára a világot jelentette.

– Mi van az egyes lapokra írva? – kérdezte aztán.

– Semmi. Valamennyi lap üres. Ha csak egyetlen jel fordulna is elő a könyvben, már nem lenne végtelen, mert a kérdéses oldal a körbelapozás után újra fölismerhetővé és azonosíthatóvá válna. – Kicsit gondolkodtam, hogy mit mondjak még. – Ez egy olyan könyv, amit még nem írtak meg – tettem hozzá kétségbeesetten.

– Intelligens – jegyezte meg Borges. Aszott kezeit újra az ölébe ejtette; nyilván a könyv, amit még nem írtak meg, nem érdekelte tovább őt. Arca most egy ezeréves tölgyfadeszkához hasonlított.

Úgy éreztem, hogy illik valami magyarázatot adnom.

– A könyvet természetesen elő lehetne állítani négy lapból, sőt akár kettőből is. A fontos csak az, hogy a lapok egy forgatható tengelyre legyenek fűzve. Mitöbb, határesetként elképzelhető lenne az a végtelen

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

könyv is, amely csak egyetlen egy lapból állna. Ha ez a lap szabadon körbeforoghat, akkor megszámlálhatatlanul sokszor kerül az olvasó kezébe.

Borges hirtelen felállt. Nem hittem volna, hogy ilyen gyors mozdulatra képes.

– Mit írna erre az egyetlen lapra? – kérdezte élesen.

Derengett bennem, hogy erre a lapra bármit rá lehetne írni. Hiszen nem különbözne semmiképp sem a többitől – egyetlen oldalt sem lehetne azonosítani.

Borges áltában újra a halántékához emelte a jobb kezét.

– Írjon rá egy egyest. Lapszámként – közölte, mint valami utasítást. – Az egyetlen a végtelen rokona – tette aztán hozzá kissé enyhültebben. – Az ön egyetlen lapból álló könyve jó modell ennek a rokonságnak a szemléltetésére.

Engedelmesen bólintottam és én is fölálltam. Világos volt, hogy itt a búcsú perce. Borges spanyolul köszönt el, a többi nyelvet ezúttal mellőzte. Az ajtóból azonban egy rövid bocsánatkérés kedvéért még visszafordult:

– Elnézést kell kérnem, ha az ajándékozott könyv esetleg csalódást okozna. Már többször előfordult, hogy a kiadóm a hibás kötésű köteteket küldte el szerzői tiszteletpéldányként. És az én szemeim már nem elég jók ahhoz, hogy átvizsgálhassam, hogy melyikük alkalmas mégis a továbbajándékozásra.

Ezzel végképp távozott.

Az asztalhoz léptem, ahol az ajándékba kapott Borges-kötet feküdt. A fedőlap és a rányomtatott címsor rendben voltak, kinyitva azonban láttam, hogy a példány tényleg hibás. Csupa üres oldalakból volt kötve, mint egy makett – s olyannyira üres volt, hogy még a röviddel előbb bejegyzett ajánlást sem tudtam soha megtalálni benne.

Köln, 1980.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ZALÁN MAGDA

(1936)

NYÁR AZ ASZFALTON

Sandro átvág a Piazza del Popolón, úgy lépked, mint egy balett-táncos, bár nem az, de illik hozzá ez a járás, akárcsak a vajszínű öltöny és a hímzett mellű ing, utóbbit épp ma délelőtt vette, kész vagyonba került, természetesen nem fizetett készpénzzel. A fal mögött parkolt, a szerpentinen, az egyetlen szabad parkhely az egész téren, szerencséje van, hogy meglátta. Sandrónak egyébként mindig szerencséje van, a legcsúcsabb csúcsforgalomban is talál egy lyukat, s tetejébe még közel is. Bérelt parkhelyem van, nevet a barátokra. Most azonban bosszús, mert keresztül kell gyalogolnia az egész téren, disznóság, hogy az a Jaguár odaterpeszkedett a Tonelli asztala elé, épp amikor ő is be akart farolni. Mit gondolsz, ki vagy te, gondolja, amikor a Jaguár tulajdonosa kiszáll, látható megelégedéssel, hogy ilyen jól sikerült letennie a kocsit. Mit gondolsz, ki vagy te? Mert van egy öreg Jaguárod? Bornak épp a legjobb évjárat lenne. Ez a gondolat tetszik neki, húsos ajka mosolyra húzódik, Tonelli épp ránéz, viszonozza a mosolyt, még szélesebben. Micsoda Isten marhája ez a Tonelli, gondolja Sandro, minden rosszindulat nélkül, Tonelli végül is szórakoztatja.

– Mit iszol? – kérdezi, mintha ő ült volna az asztal mellett és Tonelli lépett volna hozzá.

– Egy Camparisodát – mondja Tonelli.
Boldog, ha megvághat egy italra, inná, ha a fülén folynék is ki, gondolja Sandro.

– Mi lenne, ha egyszer te fizetnél nekem valamit? – kérdezi Tonellitől, kényelmesen hátradőlve a széken. Este már egész jól ki lehet bírni, alászáll a hőség.

A pincér elébük csapja a tálcát, határozott, gyors mozdulattal kinyitja a szögletes üvegecskét, belelöttyinti a fele tartalmát a pohárba, a tálca alá dugja a számlát, majd elvonul, arcán a szokott megvetéssel.

– Hát modor ez? – mormogja bosszúsan Tonelli.

Aztán felkapja a fejét: Elena vonul el az asztaluk mögött, se melle, se feneke, csak sárga lapátfogak. Úgy mosolyog Sandróra, mintha elvesztett kincset látna viszont, nyújtja a kezét:

– Sergio!
– Milyen elegánsak vagyunk! – mondja Sandro, és ahelyett, hogy kezet fogna a lánnyal, kétfelől megcsókolja az arcát. Elenának mindig nedves és hideg a tenyere. – Nem tartóztatlak, bár megöl az irigység, hogy valaki mással van randevúd – mondja és tolja el a nőt. Visszafordul Tonellihez: – Remélem, talál egy baleket, akivel meghivathatja magát vacsorára, Sergio... Talán már rég meg kellett volna neki mondjam, hogy Sandrónak hívnak. De mi értelme lenne? Egyáltalán minek van értelme? Semminek.

Tonelli belepirul az igyekezetbe, úgy hallgatja, kopasz fejével szaporán rá-rábólint.

– Hát igen... Bizony...
Sandro felnevet.
– Micsoda?! Igazat adsz nekem? Tudod, mit mondanak nekem legtöbbnyire a nők, amikor ilyenféle fejtegetésekbe bocsátkozom? Azt mondják: szép vagy, szívem, de jobb, ha nem nyitod ki a szád.
Tonelli vihog, épp mondani akar valamit, de Sandro feláll.
– Most meg mit nevetsz? Mi van itt nevetnivaló? Na, gyerünk. Ma van a megnyitója annak a hülye

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

kiállításnak, nem?

– Igen, de azt mondtad, semmi kedved elmenni.

– Az ember időnként olyasmit is kell tegyen, amit nem szívesen tesz.

A pohár alá dug egy ezer lírást, aztán megindulnak a kocsi felé. Félúton Sandro váratlanul megáll, majdnem elüti őket egy előttük kanyarodó motoros.

– Jobb gyalog. Ki talál itt egy másik parkolóhelyet?

Befordulnak a Via Babuinóra. Sandro újból megtorpan.

– Vagy mégis jobb lenne kocsival? ...

Tonelli néma, tudja, bármit mondana, úgyis az történik, amit Sandro akar. De mit akar Sandro? Ő maga se tudja, gondolja Tonelli, és nagyon elégedett, hogy ilyen mélyenszántó felfedezést tett, ő maga se tudja... Vagy mégis? ... Igen, Sandro egész biztosan pontosan tudja, mit akar... Fura alak ez a Sandro. Fura, de rendes. És nagyon finom, úrias. Izlése, az vitathatatlanul van. Ki tudja, talán pénze is.

A Via Marguttában, a kapuban összetalálkoznak azzal az építési vállalkozóval, akinek Sandro mindig elfelejti a nevét. Bonesti vagy Bonucci vagy sem egyik, sem másik. Együtt másznak fel a galériába, az építési vállalkozó ragyog a boldogságtól, hogy részt vehet egy tárlatmegnyitón, a feje úgy forog a nyakán, mint a mennyezetre szerelt ventillátor. És az ki? Hát az a másik? És ez itt? Mindenkire kíváncsi. Mit érdekel ez téged, gondolja Sandro, a te neved úgysem ismeri senki.

– Az egy író – mondja egy banktisztviselőre.

Beülnek egy sarokba, az építési vállalkozó szünet nélkül beszél, mint aki attól fél, hogy ha egy pillanatra elhallgatna, a többiek rögtön belevágnának és neki nem jutna több szó. Belekapaszkodott Sandro zakójába és már csak neki beszél.

– Madagaszkár! Tudja maga micsoda földi paradicsom Madagaszkár? Csupa fehér villát építettem, kész álom... Aztán kivilágítható fürdőmedencéket, üveggel fedett teniszpályákat, minden villában kondicionált levegő... Csakis a legprímább nyersanyagokból dolgoztunk... Egyszóval kész álom, ahogy mondtam. Madagaszkár!

Sandro belebámul a lelkesedéstől kipirult arcba. Kis hülye, gondolja, mit gondolsz, ki vagy te? Tenyerén egyensúlyozza a poharát.

– És a cápákkal mit csinált? – kérdezi, mintha a kérdésnek semmi jelentőséget nem tulajdonítana.

– A cápákkal?!

Úgy tűnik, mintha az építési vállalkozó a mennyezetig akarna ugrani.

– Biztos talált valami zseniális megoldást – mondja Sandro a levegőbe, s nagy figyelemmel követi a cigarettájáról elszabadult füstkarikát.

– Megoldást?!

Kis hülye, gondolja Sandro jókedvűen, mit ismételgeti a szavaimat? Körülményesen előadja, hogy véletlenül ismeri Madagaszkárnak azt a partszakaszát, és ugyebár, mint tudjuk, ott cápák vannak. Az építési vállalkozó elsápad. Vajon hol is van pontosan ez a Madagaszkár, tűnődik Sandro. Tényleg, hol is? Őszintén kíváncsi.

Az építési vállalkozó tátog, Sandro vállon veregeti és átmegy a bárasztal mellé egy feketére napozott férfihoz. A férfi hasig nyitott csupa-csipke, csupa-hímzés rózsaszín inget visel.

– Hó, Sandro! – fordul feléje örömmel, amikor Sandro ráköszön.

– Hogy megy az élet, Robé? – kérdezi Sandro. Ölelgetik egymást, mintha réglátott testvérek lennének.

– Remekül – feleli Roberto. – Állati remekül.

Ennek minden remekül megy, vigyorog magában Sandro, mert eszébe jutott az az amerikai nő Iowából, a vaskos csekkönyvével meg a szüzességével, amit mindenáron Rómában akart elveszteni. Roberto agyongyötörte magát, hogy szolgálatára lehessen, de a nő végül Sandrót választotta, és az ügy nem is volt kifejezetten kellemetlen. Na de hagyjuk a múltat, gondolja Sandro, és kíváncsian Roberto szeme közé néz. Most kipakol, gondolja, ha valakiben kíváncsiságot lát, képes elmesélni neki a hétszentséget is.

– Szóval? – sürgeti Robertót. – Mondjad.

Roberto beszél, mintha gátja tört folyam zuhogna, képtelenség lenne megállítani. Ezúttal egy ír lányról van szó. Micsoda segg! Micsoda száj! És micsoda papa! Olajmágnás vagy valami ilyesmi, nem tudja

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

pontosan, a kicsi csak angolul beszél, úgy is iszonytató ír kiejtéssel. A többi ügyben azonban kiválóan megértik egymást. Roberto váratlanul, széles mozdulattal lemutat a szemközti járdaszegélyre.

– Mit szólsz az új sportkocsimhoz?

– Megjárja – jelenti ki Sandro. Hová akar kilyukadni ezzel, gondolja, de nem kérdez, vár. Roberto büszkén, mint egy spanyol grand, elújságolja, hogy már jó ideje szeretett volna egy gyors sportkocsit, de hát még a régi ötszázas részleteit sem fizette ki egészen, holott már úgy karambolózott vele, hogy levestésztának lehetne legfeljebb felaprítani. A kis ír épp a legjobb pillanatban jött.

– Bedobtam mindent – mondja Roberto. – Holdfény, tenger, Villa Borgehese, satöbbi. És mit gondolsz, mi történt? Na, mit gondolsz?

Sandro már kevésbé látszik kíváncsinak, épp csak felhúzza a vállát:

– Mi történt volna? Megvette neked a sportkocsit.

Roberto leforrázottan áll. Nem ezt várta. Csodálatot, meglepetést, irigységet, mindent várt, de közönyt nem. Sandro tudja, azért csinálta.

– Igenis, akár hiszed, altár nem, öregem, megvette a sportkocsit! Kétszázötvennel úgy megy, mint a semmi! – Igyekszik a hangjába sűríteni mindazt a lelkesedést, ami Sandróból hiányzik. – És hogyan vette meg, öregem! Ha tudnád!

– Hogyan?

– Ha azt mondom, selyempapírba csomagolva, masnival átkötve, akkor alig túlzok. Ismeretségünk harmadik napján egyszer csak ott találtam a kocsit a kapu előtt, úgy kiglancolva, mint egy lakkcipő. Egy kétszázötvennel futó sportkocsit, öregem, a kapu előtt!

– Ez olyan nagy dolog? Egy sportkocsi? – mondja Sandro egyenesen Roberto szeme közé. Roberto úgy bámul vissza, mintha kísértetet látna.

– Nem nagy dolog? – kérdi meghökkenve.

– Nem – bólintott Sandro. – Ajándékoztass magadnak egy autóbuszt, az igen – mondja, és balettáncos léptekkel elmegy, kitűnő hangulatban. Roberto tavaly nyáron alaposan leégett egy svéd özvegynél, akinek egy autóbuszt gyártó üzemnél voltak részvényei.

Sandro a szemközti sarok felé igyekszik, Tonellihez.

– Kit látnak szemeim – szólítja meg. Tonelli egy magas, barna lánnyal áll, a lány szeme olyan kék, mintha kékítővel mosná reggelente. Sandro pali a kék szemű nőkre, de nem árulja el magát.

– Micsoda tömény unalom – mondja Tonellinek. – Megyünk? Tonelli készségesen bólint, kezet nyújt a lánynak, Sandro elnéz felettük, mintha nem is látná őket, csak amikor Tonelli már elköszönt és hátat fordított, szól vissza:

– Ha megígéri, hogy nem kell magának udvaroljak, hajlandó lennék felírni a nevét, címét, telefonszámát – mondja a lánynak, máris kezében a toll és a cigarettaskatulya. A lány, mint akit hipnotizáltak, diktál. Ez Sandro, gondolja Tonelli, aki már hónapok óta ismerte a lányt, de a vezetéknevét sem tudta. Sandro sietve zsebre vágja a dobozt és a tollat, egy könnyed meghajlással elköszön a lánytól és húzza Tonellit a kijárat felé: – Gyerünk, gyerünk, éhes vagyok, menjünk enni valamit.

– Trasteverébe? – kérdezi Tonelli.

– Zseni vagy – mondja Sandro, Tonelli nem tudja, hogy így értse-e, vagy éppen ellenkezőleg, de elégedetten ül be a kocsiba.

Remek mulatság Sandróval vacsorázni. Nagy szakértő. Kiülnek az utcai korlát mellé, a pincér, amint meglátja őket, odasiet.

– Doktor úr? Valami finomat?

– Nem, valami olyan rosszat, amilyet itt általában adnak.

– Na de doktor úr, hogy mondhat ilyet!

– Legalább háromszor figyelmeztettem már, hogy nem vagyok doktor. Kimaradtam a negyedik gimnáziumból, nemhogy egyetemre jártam volna. Van hosszú metéltes csontleves?

Rendel egy hosszú metéltes csontlevest, aztán sült padlizsánt, rizottót frutti di maréval, paradicsomszósszal pirosított majonézban spárgafejeket, vajjal elkevert gorgonzólát. Mindent egyszerre hozat ki, az asztal roskadozik a tányérok alatt. Tonelli irigykedve nézi a főttésztája hegye fölött. Irigyli

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Sandrót, aki hol ebből, hol abból fal egyet, neki, ha nem kezdi a szokásos főtt tésztával, nem indul be a nyála, de a tragédia az, hogy a főtt tészta után meg már alig érez helyet a gyomrában másnak.

– Belekóstolsz? – nyújt felé Sandro egy padlizsánszeletet. – Próbáld meg mustárral és Ketcsuppal. Pincér! Egy kis mustárt és Ketchupot!

Elkeveri a két dolgot, rácsorgatja a padlizsánra, újra Tonellinek nyújta.

– Ízlik?

– Igen... Hol tanultad?

– Mit kell ezen tanulni? Most találtam ki.

Tonelli zavartan néz, a szája tele, nem tudja pontosan, hogy valóban ízlik-e neki a padlizsán, vagy sem.

– Hogy is mondjam... – magyarázza. – Különös íz. Igen, ez a helyes kifejezés, különös.

– Botfülű vagy te a finomságokra! – kiállt fel Sandro. – Amikor először ettem New Yorkban a...

– Azt mondtad, most találtad ki.

– És én bármivel hozakodom elő, te vakon hiszel nekem?

A pincér megáll az asztaluk mellett.

– Minden rendben, doktor úr?

– Varázslók vannak abban a konyhában? – veregeti meg a vállát Sandro. – Van egy tantusza?

– Ugyan, doktor úr, menjen csak hátra a feleségemhez. Rina, a doktor úr telefonálni szeretne.

Sandro feláll.

– Engedelmeddel...

– Hová mész? – bámul rá Tonelli.

– Fel kell hívnom a szabóm.

Miért mondtam éppen a szabót, kérdi önmagától, miközben tárcsázik. Női hang jelentkezik.

– Ki beszél? – kérdi Sandro. Pontosan tudja, ki van a készüléknél.

– Kivel akar beszélni? – kérdez vissza a női hang idegen kiejtéssel. Sandro a cigarettaskatulyáról olvassa a nevet.

– Én vagyok – mondja a nő.

– Ó, micsoda szerencse! Ezek szerint maga sem maradt sokáig a rendkívül érdekes tárlaton!

– A, maga az...! – kiált fel a nő, de rögtön elhallgat.

Most dühös, hogy túl lelkesnek mutatkozott, gondolja Sandro. Hidegre fog váltani... Jól gondolta. A nő, akár egy kék vérű angol arisztokrata-feleség. Hosszan beszélnek a kiállítás képeiről, a lány minden bizonnyal alaposan megnézte őket, Sandro egy pillantást sem vetett rájuk, de azért kifejti a véleményét, vitatkozik, ellentmond, a lány igyekszik védeni az álláspontját, de egyre kevesebb meggyőződéssel. A végén teljesen megadja magát, visszakozik. Ekkor Sandro szórakozottan megjegyzi:

– De lehet, hogy magának van igaza... Igen, el kell ismernem, magának van igaza.

Belevigyorog a vonal túlsó oldaláról érkező nagy, süket csöndbe, úgy kérdi, felugorhatna-e egy drinkre.

– Hogyne! ... Nem... Tudja, az a helyzet... – mondja a lány zavartan – ...nincs itthon semmi innivaló.

– Az italt én szállítom – nyugtatja meg Sandro. – Mire van kedve?

– Nem tudom... tulajdonképpen én...

– Negyedórán belül magánál vagyok.

Visszaakasztja a kagylót, mosolyog, jókedvű, látja maga előtt a lányt, amint rohan a fürdőszobába, készülődik. Dőlni fog belőle a parfőm, gondolja, s úgy tesz majd, mind aki épp egy igen komoly könyvet olvasott. Az a típus, aki szereti, ha tudják, micsoda marha nagy kultúrája van, gondolja. Egyébként nem is buta, gondolja később, a lány lába előtt ülve a szőnyegen, a lány a figuratív festészetről magyaráz valamit. A szeme kékje, mint az égbolt, elzárja Sandro elől a világ többi részletét. Nem használ parfőmöt és díszletként elhelyezett könyv sincs sehol.

– Az ígért italt azért nem hoztam fel, mert gondoltam, ilyen nyári éjszakán sokkal kellemesebb valamit inni egy nyitott bárteraszon – mondja Sandro. – Hová vigyem? Lassan a testtel, gondolja, jobb házon kívüli

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

semleges vizekre evezni, még a végén udvarolni kezdek, mint valami holdkóros diák.

– Nincs kicsit késő? – kérdi a lány.

– Legközelebb, ha ötórai teára viszem a Hiltonba, korábban fogok jönni.

Egy darabig furikáznak a városon keresztül, Sandrónak egyik hely sem elég elegáns. Végül a Piazza Navonán kötnek ki, ott van egy pincér, akinél aláírással is fizethet.

– Gyönyörű ez a tér! – sóhajtja a lány.

– A brüsszeli Grande Place szebb.

– Sokat utazik?

Sandro legyint, mint aki azt akarja mondani: hagyjuk, torkig vagyok az utazással. Ez esetben a dolog pontosan így igaz, a legutóbbi montecarlói útja tiszta ráfizetés volt, elvesztette Tonelli pénzét is. Ezt még el is felejtette megmondani neki, Tonelli azt hiszi, már rég átadta a pénzt a francia telekügynöknek. Majd át is adja, amint bejön valahonnan valami. Mindig bejön valahonnan valami, csak ki kell tudni várni. Telekügynökök tudnak várni.

– Maga nem is figyel rám – mondja a lány megróvóan. Az ujjai, mintha csak véletlenül tévedtek volna oda, Sandro kabátujján szaladgálnak. Futunk már a rév felé, aranyom, gondolja Sandro, de valahogy csak erőlteti a fölényt. Nézi a lány szemét, az esti félhomályban is világos, áttetszően kék.

– Akkor ismételje el, miről beszéltem!

– A tyúkkeltető farmokról! – vágja rá gondolkodás nélkül Sandro. Egyszer egy nő a tyúkkeltető farmjaival traktálta két órán át. De azonnal elneveti magát, bűnbánóan. – Mindig ilyen szigorú?

– Azt hiszem, magával szigorúnak kell lenni – mondja a lány, az ujjai a zakóról lecsúsztak az ing kilogó kézelőjére. Még egy centiméter és elérte a kezem, gondolja Sandro és olyan izgatott türelmetlenség fogja el, hogy önmaga csodálkozik rajta a legjobban. Nézi a lány ujjait, karcsúak, a végük felé elvékonyodnak, ahogy a századvégi francia regényekben a gazdag szépasszonyok ujjai. De Sandro már sok gazdag asszonyt látott, szépet, meg kevésbé szépet, és a legtöbbnek tömpe, rágott körmű keze volt, ilyen felületes jelekből nem ítélkezik. Meg is kellene már kérdezni, mi a kedves papa, gondolja, de egészen más témába kezd, halogatja a dolgot. Ki fog derülni, hogy egy vasa sincs, gondolja, akkor meg mit kezdek vele? A gondolat elkedvetleníti.

– Miért ilyen hallgatag? – kérdi a lány.

– Egy spanyol vers jutott eszembe magáról – mondja. – Oh, ojos verdecenzia...

– Mit jelent? – kérdezi a lány rebbenő pillákkal.

– Ó, ti csodálatos kék szemek – mondja Sandro. Pontosan tudja, hogy a spanyol szöveg hamuzöldet mond, de hát Istenem... Ki törődik ezzel ilyen pillanatokban. Milyen pillanatokban, kérdezi elhűlten saját magától. Hohó, résen légy, öregem, kezdesz elgárgyulni te is.

A tér szélén feltűnik egy vörös selyembe öltözött fiatalember, a fején művirágokból font koszorú. Megáll az asztalok előtt, a hóna alól kis elemes lemezjátszót tesz a földre, benyomja a lemezt, krákogó zene szólal meg. A fiú táncolni kezd.

– Argentín tangó! – kiáltja, miközben vadul pörög.

– Mennyi itt a dilis alak – jegyzi meg a lány kelletlenül. – Nincs egy vasuk se, de dolgozni nem mennének.

– Maga persze szép szorgalmasan dolgozik – mondja Sandro. Add Uramisten, hogy most előálljon egy milliomos papával, gondolja és idegesen kigombolja a nyakán az inget.

– Tizenhét éves korom óta dolgozom – mondja a lány. – Nekem még senki sem adott egy fillért sem ingyen.

Az ujjai végre lecsúsztak az ingről Sandro csupasz bőrére. Sandro legszívesebben felpattanna, ölbe kapná, körbe táncolna a téren a lánnyal. De nem mozdul. Ül villámsujtottan. Ez az én formám, gondolja dühösen. De tudtam, előre tudtam... – Az utolsó szavakat félhangosan mormogja maga elé.

– Tessék? – kérdi a lány és olyan közel hajol hozzá, mintha a karjába simulna.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Amennyit én a női lélekhez értek, gondolja Sandro, ennek komolyan tetszem. A vörös selyembe öltözött fiú az asztaluk elé pördül. A lány idegesen elhúzódik. Jobb is, gondolja Sandro rezignáltan, aztán unott, fáradt mozdulattal magához inti a fiút. Az készségesen ugrik, enyhén meghajolva, szótlanul nyújtja a tenyerét. Sandro a zsebében kotorászik.

– Maga van olasz? – kérdi álmosan a fiútól.

– Igen, római Rómából! Öt generáció óta! – vágja rá a fiú büszkén.

– Vagy úgy... Nekem maga nagyon jól tetszeni – mormogja, a lány bámul, de nem szól közbe. – Akarsz maga táncos lenni?

A fiatalember akkorát nyel, hogy Sandrónak nevetnie kell, de a tenyerébe rejti az arcát, mint aki tépelődik.

– Ván kedv magának belga televízióban táncolni?

– Hogyne, kérem szépen! Mindig táncos akartam én lenni, de sose tudtam, hová forduljak, kihez.

– Most már tudja – mondja Sandro, nem töri magát többé az idegen kiejtéssel, a fiú már nem figyel az ilyen apróságokra. – Itt a névjegyem. Jöjjön el hozzám holnap a Hotel Flórába. Tudja, hol van?

– Nem, kérem szépen.

– És maga római öt generáció óta? A Via Veretón.

– Á! Via Veneto! Meg fogom találni, nem vitás!

– Remélem. Legyen ott holnap reggel... – elgondolkozik. – Hol lakik maga?

– Centocelle – mondja a fiú, és elmutat, messzire. – Kint...

– Hát legyen a Hotel Flórában reggel fél kilenckor. Illetve nem, legyen csak ott nyolcra. Egy kis korai felkelés nem árt magának sem. El tudja olvasni a nevet a névjegyen?

– Oszkár Lablanke – betűzi a fiú.

– Lablans – javítja ki Sandro. – Látom, mégis csak tősgyökeres római. Hát szóval, holnap reggel nyolckor, Hotel Flora, Mössziő Lablans, aláírjuk a szerződést. Belga Televízió... Nem felejti el?

– Dehogy, kérem!

A fiú hátrálva, fülig szaladó szájjal elmegy. A sarkon túl futásnak ered.

– Milyen névjegyet adott maga ennek? – kérdi a lány.

– Természetesen Oscar Lablanche úr névjegyét.

– Ki az?

– Természetesen a belga televízió egy nagyfejűje.

– És most fel fogja venni ezt a dilis alakot?

– Természetesen nem. Ki fogja rúgni, hogy a lába sem éri a földet, amikor felcsöngeti hajnali nyolckor a szállodában. Ez a legkevesebb, amivel viszonozni tudtam azt a kis borsot, amit Lablanche úr tört a napokban az orrom alá.

– Miért? Mi történt?

A szeme, a csodálatos kék szeme, gondolja Sandro, válaszolni akar, de nem bír szabadulni ettől a két csillogó Mauritiustól. Nézi a lányt, egyre elnehezülőbb tekintettel, a lány visszanéz rá, az ő pillái is lejjebb ereszkednek.

– Szép vagy – szólal meg végre Sandro.

– Te is – feleli a lány.

Kapaszkodnak egymás tekintetébe, a tér már rég elsüllyedt körülöttük.

– Menjünk? – kérdi Sandro rekedten.

– Menjünk – suttogja a lány.

Mint álomkóros firkálja rá a nevét a számlára, kibotorkálnak a kocsihoz, bezuhannak az ülésre. A keze úgy remeg, hogy alig tudja bekapcsolni a motort. De a jólismert zúgás egyszeriben visszarántja Sandrót a valóságba. Kikapja a kulcsot a műszerfalból.

– Most jut eszembe!

– Micsoda? – néz rá ijedten a lány.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

– Beteg az anyám. Otthon fekszik. A bátyám ma elutazott, haza kell mennem, valakinek kell lennie a beteg mellett... Megérti, ugye?

A lány szótlanul rábólint. Sandro mélyen lehajtja a fejét. A lány puhán megsimítja a haját.

– Majd holnap – mondja a lány, ahogy kisgyereket vigasztalnak. Se holnap, se holnapután, se azután, gondolja Sandro, még csak ez hiányzik, pont most, amikor a belga is átverte, meg a Tonelli pénzét sem adta át a telekügynöknek... Beletapos a gázba. A sarkon gyors mozdulattal kidobja a cigarettaskatulyát.

– De hiszen még volt benne! – kiált fel a lány.

– Valóban? – kérdi Sandro hitetlenkedve.

– Láttam, három cigaretta volt még benne.

– Akkor hát szereztem három kellemes percet valami éhenkórásznak – mondja Sandro.

– Tele van velük Róma – sóhajtja a lány.

– Csordultig – bólint rá Sandro és annyi gázt ad a kocsinak, hogy az majdnem kiugrik alóluk. Sivítva kivágódnak a Corsóra, megelőznek egy nagy Lanciát, majdnem elsodornak egy csoszogó gyalogost, a lány a kanyarban egészen hozzápréselődik, akkor sem húzódik vissza, amikor újra egyenesbe kerülnek, Sandro lenéz rá, de csak az arcába hulló barna haját látja, oh, ojos verdecenzia, gondolja dühösen, de rögtön elvigyorodik, mert eszébe jut a belga, akit holnap reggel nyolckor ki fog ugrasztani az ágyból a telefoncsöngés.

Róma, 1968.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

SÁRKÖZI MÁTYÁS

(1937)

ÚTBAN KIJEV FELÉ

Viziló idomok. Micsoda puffadt, rengőhúsú kar! Platinaszőkére festett hajú kaszírnő egy harminc éve megszűnt kisvárosi kávéházból.

- Szintén magyarnak tetszik lenni?

- Hát… félig-meddig.

Bájmosoly: szörnyű fogak. A két felső metsző rövid, mintha csak most nőne, akár az első elemistáké.

- Nem tetszik tolakodásnak venni ugye, a kofferen láttam egész véletlenül, hogy magyar név.

(Persze, a bőrönd címke: Zoltán Dövinyi.)

- A kedves hölgy is magyar?

- Nem, a feleségem angol.

- Nahát! Csak nem Angolban élnek?

- De.

- Lehet ott élni? Abban az állandó ködben?

- Hát…

- Én itt lakom Németben. Augsburgban.

Szünet.

- Szintén Magyarországra tetszenek menni?

- Átutazunk Magyarországon. Egyébként a Szovjetunióba megyünk, Kijevbe. Tudományos kongresszusra.

- Szóval, mint angolok tetszenek odamenni.

- Bizony. Mondjuk, mint brit állampolgárok.

Elgondolkozva: - most utazom először vissza, amióta kijöttünk anyukával. Szegény, azóta meghalt. Kicsit félek…

- Nocsak… (micsoda tolakodó szószátyárság, kit érdekel egy ilyen nő anyukája?)

- Tetszik tudni, a bátyám benne volt egy politikai perben. Kivégezték. Anyukám is abba halt bele. Ki gondolta volna? Szegény Iván ugye. A mi családunkban mégcsak válás sem volt soha.

(Jill kinéz az ablakon. Valóban az elfutó osztrák szőlőket, dombokat nézi? Az üvegen láthatja a kényszerű beszélgetőtársat. Legalább idemosolyoghatna.)

- Tessék mondani, mint nyugatnémet állampolgárt ugye nem bánthatnak?

- Nahát, nem valószínű, ha megadták a vízumot.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Mi magyarok vagyunk. Mármint apai ágon. Régi Árpád-házi család. Csak anyuka volt német. Kegyed mikor jött el Magyarországról?

- Tizenöt éves koromban, 1947-ben.

- Mondhatom jól tetszik még magyarul beszélni.

- Megjárja.

- Olyan magyarnak is tetszik kinézni már messziről.

(Izsépy Iréneusz, a manchesteriek katolikus főlelkésze így lelkendezett, amikor találkoztak a Kossuth-bálban: - Ugye, alföldi vagy öcsém? Végre egy alföldi kun fej!)

Pedig nincs a családban egyetlen igazi magyar sem. Anyja régi, belvárosi zsidó nagykereskedő ősök leszármazottja: Deutsch Herminke. Társasági körökben: Inke. Apai nagyapja pedig Franciaországból szerződött a pécsi porcelángyárhoz, mint szobrász. Így hívták: Gaston de Vigny. Apja már Dövinyi néven volt sebészfőorvos, egyetemi magántanár. Aknaszilánk ölte meg a Rákóczi-téren, 1944 legvégén.)

- Budapesten megtetszenek állni?

(Miért nem megy ez a nő a fenébe? Titkosrendőr? Nem. Csak rá kell nézni a nyakán gyűrődő hájhurkákra, pirosra lakkozott, csempe körmeire.)

- Egy napot Pesten töltünk, egyet pedig Dunakisbéren.

- Én Tolna megyében utazom tovább.

Hosszú szünet.

Gong, gong. Fehérkabátos pincér jön, kész az ebéd. Zoltán föláll, Jill is kászálódik.

- Jóétvágyat – mosolyog a kupétársnő. Ö hozott magával szendvicseket, narancsot, banánt, csatosüvegben hideg kakót.

Jillt úgy látszik fárasztja az utazás. Szeme alatt sötétebb az árnyék, túlságosan elengedi magát ahogy ül, a keze kicsit piszkos, a haja szétbomlóban van. Persze, ő tanácsolta, hogy fésülje föl. Nem szereti, ha nagykócosan a szemébe lóg. Amúgy is gyönyörű a füle. És kedves a nyaka a parányi anyajeggyel.

Dunakisbérre jól emlékezett még Zoltán. A pesti elegáns lakásra is, amely elpusztult a háború idején és Flóri néniék otthonára, ahol a kivándorlás előtti másfél évben összezsúfolódott a család nagy része. Azelőtt nyaranta a Duna mellé költözött a rokonság, Deutsch nagypapa autón járt a városba, Elemér bácsinak is volt kocsija, apjának egy Fiat-Balillája.

Unokatestvéreivel együtt későn keltek és a nagymamával reggeliztek. Vagy a télikertben volt reggelire terítve, vagy piros ernyőt dugtak a kerek bádogasztal közepébe és a szökőkút mellett szolgálták föl számukra a kávét, pirítóst, lágytojást, dzsemet, néha hideg csirkét, ki tudja mit…

Grószinak külön hozták ezüst kannácskában a forralt tej fölét. Ezt az egyenes tartású matróna kiskanállal ette, gyakran állára lógott a föl lebernyege, de beszívta szürcsögve néhány másodperc alatt.

A télikert hátsó üvegfala az országút felől kapta a fényt: vörösben, zöldben, kékben ragyogott. Egyhelyütt hiányzott a mintás üvegkocka. Itt bámult be minden reggel a koldus cigányasszony. Egy Miatyánkot és egy Üdvözlégyet hadart el. Kapott néhány fillért és Grószi szalvétába csavart ezt-azt, a reggelizőasztalról.

Sok emlék fűzte Dunakisbérhez. A nagy ház. Az öreg Deutsch-ház. Süppedő szőnyegek. A kisebbik szalon, ahol Grószi két állomás közé állítva hallgatta a rádiót s közben levelet írt, lila tintával.

Ébredés egy esős, különös hangulatú, hűvös nyári reggel. Ritka szakállú eső szitált, áztak az erdők, dombok, ázott az országút. Az emeleti kis szoba ablakából látta, amint csapzott, sovány tehén üget be a képbe, az állat hátán végigfolyt az esővíz. Mögötte mezítlábas kisfiú szaladt: kalapban, rongyos kabátja feketére ázva. A gyerek sírt? Miért sírt? Hová szaladt a tehénnel? Honnét jött? Mi baja lehetett?

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A sült nagyon jól néz ki. Savanyúságnak csalamádét adnak.

- Jill, ez csalamádé.

- Chullamarday - mondja Jill és mosolyog. A „csalamádé” szó az ő szájából úgy hangzik, mint egy indián törzs neve. Zoltán büszke, hogy ismeri e vegyes savanyúság magyar elnevezését, de hát ilyet Inke mama is szokott készíteni.

Este hét huszonháromkor fut be a vonat Budapestre. A Németországból jött asszonyság hosszan búcsúzik. Most már Jill is kezet fog vele. Masszív és füstös a pályaudvar, de nem ellenszenves. Kicsit üres. Kevés a hirdetés, a fénycső-fölirat. Jill fáradt, de érdeklődő. Ide-oda nézeget. Feszélyezi egy kis csoport ember: talán apa, anya, két felnőtt fiú, de az is lehet, hogy véletlenül verődtek így össze. Bámulnak. A szép új bőröndjeiket bámulják, a zöld, fényes bőrt és a skótmintás, piros-fekete vászonhuzatokat. Kisbéren ott lesz majd Ákos, de itt senki sem várja őket és ez a Dövinyi házaspárnak merőben szokatlan.

A hordás némettel próbálkozik, de Zoltán magyarul felel. Tizenöt perccel később a szállodában vannak. Drága hotel, frissen berendezve. Kék szőnyeg a szobában, sárga függöny, zöld székek, piros pamlag. Nincs fogas a fürdőben, hámlik a foncsor a tükörről.

Jill szörnyűködik úgy is, mint festőművész, a színek értője, de azért kényelmesnek tartja a lakosztályt. Pálmakertre, vendéglői teraszra látni az ablakból. Dézsában állnak a pálmafák. Sürögnek a pincérek.

Nem gondoltam volna, hogy ilyen nyugatias a Balkán – mondja Jill.

Dövinyi mérges: - Százszor mondtam, hogy Magyarország nem a Balkán-félszigeten van!

- All right, az ember mondhat valamit néha rosszul, nem?

Zoltán átöleli az asszonyt, félkézzel Jill állát fordítja maga felé.

Szerdán megnézték Budapestet. Iszonyú meleg volt, este meg kitört a zivatar. Jillnek a zivatar tetszett, a lezúduló trópusi eső, amely rongyosra tépázta a fák koronáját és patakokban ömlött az úton. A csatornanyílásokból fölfelé fröcskölt a sáros, zavaros víz.

Tetszett még neki a Duna, a Parlament és a Lánchíd. Nem tetszett a Halászbástya. Ö komoly angol várakhoz, bástyákhoz szokott, nem ilyen marcipánerődítményekhez.

Dövinyi Zoltánnak új volt minden és mégis jólismert. Izgatták a szagok, mint egy vadászkutyát. Pinceablakokból hideg doh csapott ki a forró aszfalt fölé, édeskés illatok gomolyogtak a város zömök, vidékies épülettömbjei körül, porral vegyülve. A Dunának friss vízszaga volt, nem nehéz, kátrányos, sós kipárolgása, mint a Themzének.

(Milyen ember lenne most, ha itt élte volna le az egész életét?)

Jillnek jól állt a pesti látkép: profilja, formás figurája szépen rajzolódott a kék ég (délelőtt még kék volt az ég), szürke, lila, barna város hátterére.

Másnap reggel már Dunakisbér felé vitte őket a vonat. Utolsó magyarországi emlékeit kereste itt Dövinyi Zoltán. A birtokot nagyon ügyesen adta el Elemér bácsi, mielőtt kivándorolt Új-Zélandba. Ha néhány hónapot késik, nem talál időben vevőket, az állam kártérítés nélkül vette volna el a házakat, a gyümölcsöst, a parkot. Hiába, Elemér bácsi a család esze.

Jill megpróbált tárgyilagos maradni Zoltán színes leírásának hallatán. Elvégre, ha visszagondolunk gyermekkorunkra, minden úgy megtisztul, megszépül, megnő. Nosztalgiát gyanított. Csak a felét hitte el a dolgoknak, a házakat lekicsinyítette, a parkot visszaalacsonyította vidékies, balkáni kertté. Azonban így is szökőkutak és filagóriák maradtak, oszlopos villák, csupa olyan flancos dolog, amelyet ma minden irigységérzet nélkül megvetett és sokszor kigúnyolt Zoltán.

Hányszor elmondta, hogy milyen volt a régi Magyarország: rossz, maradi, gonoszkodó. Milyen társadalmi rendet kellett volna kialakítani, ha az idegen kényszer miatt el nem sikkad az alkalom.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Most meg dicsekszik. A szökőkutak medencéjében úszkáló aranyhalakat, az arisztokratikus megjelenésű és modorú nagymamát, a világoskék túrakocsit, a fehérbóbitás szobalányokat emlegeti.

Ezek a falubeli cselédek – oly illemtudóan suhantak a folyosókon Állítólag rajongtak Dövinyiékért, Deutschékért és Alpárékért. A háború alatt mégis széthordták – a többi falusiakkal együtt – a villák s a kiskastély teljes berendezését, de még a parkettát, az ablakkereteket és a tetőcserepeket is. Annyira tönkretettek mindent, hogy a család – igaz, meg is fogyatkozott – már csak az Alpár-villát használta néha-néha a kivándorlás előtt.

Zoltán egyszer nevetve mesélte el, hogy a falusi gyerekek így kiáltoztak utána az árokpartról, amidőn vajszínű kerékpárján a közeli árosba karikázott: - Majomdajcszsidóóóó!!!

Vajon, mit akar most itten? Azt szeretné megtudni, állnak-e még az öreg házak? Fel akarja eleveníteni a táj képét? Inke mamának akar beszámolni, aki fogadalmat tett, hogy soha többé nem jön vissza Magyarországra, még csak látogatóba sem?

Dövinyi Zoltánnak ez járt a fejében: Jill bizonyára megérti, mit jelent a visszatérés. Hiszen az angoloknak van érzékük az ilyesmihez.

Gyakran lejártak Jill nagyszüleihez a tengerpartra. Az öreg Joliffe házaspárnak szép nagy háza volt Brightonhoz közel, csak néhány szobáját lakták. Szívesen töltöttek ott heteket is. A csúcsos tetejű házban volt valami kedvesség, meghittség és a part homokján hosszú sétákat lehetett tenni: Brightonig és vissza.

Zoltán a tengerparti ház minden szobájában a kislány Jillt látta, a piroskabátos iskolát, vállig érő hajjal. Jill az iskola úszóbajnoka volt.

Fura, szép, vadóc kislány lehetett. Sötét szemei miatt gyakran olasznak, spanyolnak nézték. A városka távolabbi részén lévő boltosok néha komolyan megbántották azzal, hogy tagolva, hangjukat felemelve beszéltek hozzá, mint a süketekhez és a külföldiekhez szokás.

A szerelvény átzakatolt Kisbér-Tisztviselőtelep megállón, amelyet Zoltán legnagyobb meglepetésére most Ságvári-telepnek neveztek. Vajon, ki lehet ez a Ságvári?

Lassan kászálódni kellett. Ragyogott odakint a napfény, sárguló gabonatáblák mellett pöfögött a vonat, a szélnélküli délelőttön meg sem rebbentek a strázsáló fiatal akácok.

Amilyen mocskos, szemetes volt a kupé (amelyben ezúttal szerencsére egyedül voltak), olyan üde képet nyújtott az állomás, frissen meszelt kőkerítésével, a főépület tornácán himbálódzó muskátlis-kosárkákkal. Az állomásfőnök: hitlerbajuszos, kékreborotvált férfi, könyöke alá szorította a palacsintasütőt, mereven és mosolytalanul szalutált. Hirtelen megpillantott egy ismerőst, kezét leengedte a piros sapka ellenzőjéről és intett. Ahogy barátságosabbra húzódott az arca, kivillantak az aranyfogai.

Valami baj lehetett a fékkel, mert most is, mint minden eddigi megállóban, iszonyú zökkenéssel állapodtak meg. Csörömpöltek a vagonok. – Hóóha! – kurjantotta távolabb egy borízű hang.

Dövinyi Zoltán lesegítette Jillt. A fiatalasszony fehér szalmakalapja furcsán festett a dunakisbéri állomáson, ilyenbe legföljebb üdülők érkeznek a Balatonhoz.

- Itt vagyok, de ettől a vacak sorompótól nem tudok bejönni! - kiáltotta feléjük egy fehéringes férfi.

- Szervusz! Már aggódtam, hogy nem kaptad meg a levelem - örvendezett Zoltán. Csiky Ákos semmit sem változott, állapította meg. Harmincéves volt, amikor utoljára látta, most meg negyvenhárom. De ugyanaz a fiatalos ábrázat, atléta termet.

Ákos a bejáratot elzáró kis sorompó mögött szerencsétlenkedett egy kerékpártra támaszkodva. Feltűrt ujjú, fehér ing volt rajta és sárga rövidnadrág. A lábán szíjszandál.

- Ez Mr. Csiky – mondta Zoltán halkan Jillnek - , azt hiszem tud angolul.

A sorompó fölemelkedett, végre kezet rázhattak. Ákos a kerékpárt az élősövénynek támasztotta és nagyon elegánsan csókolt kezet Dövinyinének. Meglepő jó angolsággal szólalt meg és afelől érdeklődött, kényelmesen utaztak-e.

- Aránylag kényelmesen, de nagyon lassan – nézegette az óráját Dövinyi.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Most még tizenöt perc gyalogút következik. Szívesen fölvenném Jillt a rúdra, téged meg a csomagtartóra, de megszólna a falu, ha így vonulnánk be.

- Te honnét tudsz ilyen jól angolul?

- Sárospatakról. Külföldön csak egyszer voltam, gyermekkoromban, tiroli nyaralás alkalmával. Egyébként most az angol tudásomból élek, fordító vagyok.

- Hát már nem dolgozol annál a mi-a-neve képeslapnál?

Csiky a levegőbe fricskázott, lábával a kirúgás mozdulatát utánozta és füttyentett. – Két éve már - tette hozzá -, túl sokat járt a szám.

- Feleséged?

- Kétszeres anya.

- Áá, gratulálok.

- Fura lesz számodra az én családomat látni az Alpár-villában.

Jill is megszólalt: - Ez a villa van a patak mellett, ugye?

- Pontosan – örvendezett Csiky -, látom megtanulta Zoltán gyerekkorát!

A fiatalasszony elégedetten tappogott a porban. Kicsit elpirult, a hórihorgas férfi szőrös lábszárait nézte.

Azután csodálkozva torpant meg. Jobbkéz felől régi templom villogott fehéren. Másfélméteres, omladozó kőfal vette körül elvadult kertjét, a fal tetején fekete kecske állt szétvetett lábakkal és a kapu fölé boruló eperfa leveleit legelte. Ahogy akaratosan rángatta az ágakat, májfoltos tőgye ide-oda lengett.

- Hogyan jutott föl oda? – Jill úgy állt most, mint egy tizenkét éves csitri, mindenről megfeledkezve álmélkodott.

- Darling, kecskét azért már láttál életedben – zsörtölődött Dövinyi, de titokban örült, hogy tetszik valami Kisbéren Jillnek. Kicsit büszke is volt a magyar kecske teljesítményére. E pillanatban úgy érezte, más nemzet kecskéi talán nem tudnának ilyen magas falra fölugrani. Amellett a templom szép volt a maga nemében, villogóan fehér tömegével, zöld kupolába végződő, kecsesvonalú tornyával.

- A birtokra nem fogsz ráismerni – mondta Ákos, amikor újra nekiindultak. – Negyvenhétben még láttad, mennyire elpusztult az egész, de azt már nem tudhatod, mit csináltunk mi, új tulajdonosok azóta. Az Alpár-villa nem sokat változott, még újrafesteni sem volt pénzünk. A halastó viszont újdonság lesz neked, a régi garázs és a ház között ástuk meg a gödrét, a patak vize táplálja. Hála Virághéknak, a kiskastélyból spanyol ranch lett, a Párizs-ház meg félig összedűlt, megnyomta a hó három éve.

- Virághékat nem ismerem.

- Persze hogy nem! Annak idején én ajánlottam őket Elemér bácsinak. Néhány héttel azután bonyolódott le a vétel, hogy mi beköltöztünk a patak mellé. Erdélyből szöktek át és kuláknak minősültek volna, ha nem lenne tizenkét gyerek…

- Hány? – kiáltott fel Jill.

- Tizenkettő.

- Crazy!

Zoltán bosszankodott magában. Jill néha szörnyű butaságokat tudott mondani és kérdezni. Még azt hiheti Ákos, hogy ők nem akarnak gyereket. Pedig, amint kész lesz a Black Heath-i ház és átköltöztek oda, jöhetnek a gyerekek.

- Az anya kövér, pirospozsgás és … és…

Magyarul kérdezte Zoltánt: - Hogy mondanád: „megállás nélkül fossa a szót?”

Sehehehogy! – Zoltánt rázta a nevetés. A kifejezést ki tudja mióta nem hallotta és most nagyon jónak tűnt a maga képes mivoltában. Odaillett Breughel közmondásokat és szólásokat megelevenítő festményére.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Pár perc múlva letértek az országútról és egy kis liget mögül előbukkant a Deutsch-kastély. Feléjük eső fala – százméterről is látszott - , a régi festés foltos, fölhólyagzott sárgáját viselte. Háromméternyi magasságban lyukak éktelenkedtek a falban, kipiroslott a tégla. Hajdan itt kezdődött az üveges reggelizőveranda lapos teteje, amelyre ki lehetett sétálni lepotyogtatott vadgesztenyéért. A veranda faoszlopait még a fölszabadító hadsereg tüzelte el és végül a toldalék szárnyépítmény összeomlott. Helyén magasra nőtt a gaz és a dudva.

A kovácsoltvas kapu egyik szárnyát futórózsa tette mozdíthatatlanná, élveteg burjánzással fonódott minden egyes cirádára: boglya méretű, kócos kacs, ág, levél- és virágtömeggé nehezedett. Nem volt könnyű megmozdítani a másik kapuszárnyat sem, mert a földet söpörte.

Ahogy beljebb kerültek, föltűnt a kiskastély park felé néző homlokzata. Zoltán leplezetlen csodálkozással bámult. A hajdani tágas, fölülívelt ablakok szűk nyílásokká zsugorodtak, eltűnt minden stukkó és plasztikus díszítmény, eltűntek a kis erkélyek. Ami pedig a legfurább: a lehullott vakolat leprafoltjait házilag tapasztotta be az új gazda, amúgy hephupásan, valószínűleg pelyva és sár keverékével. Végül halványkékre meszelte az épületnek ezt a felét és a ház valóban mexikói haciendára emlékeztetett. Két óriás bükkfa vetett árnyékot az emeletes tanyára. Libák gágogtak, trágyaszag terjengett, a kutyaólból láncrakötött kuvasz-komondor keverék mászott ki, megrázta magát és hisztériás csaholásba, visongásba kezdett.

- Tűnjünk el gyorsan, mert kijön Virághné. Ebéd után amúgy is meg kell látogatnunk őket. A legnagyobb fia ötvenhatban disszidált, Ausztráliában él. Alaposan ki fog téged kérdezni a nyugati életformáról és a kengurúkról.

Magas bokrok által szegélyezett, lejtős ösvényre tértek és elillantak Virághék, valamint a barátságtalan eb közeléből.

- A filagória – mutatta Csiky Ákos.

Tizenhatszögű betontalapzat kukucskált ki a fű, a katángkórók és búzavirágok közül. Tetején néhány gazcsomó, kis halom széna, csillogó üvegcserepek.

- Óóó… - torpant meg Zoltán. Kezdte magát furcsán érezni. A betontalapzaton egykor tizenhatszögletű filagória magaslott, olyan, mint a londoni közparkok zenepavilonjai. Csúcsos tetejével, sok kis ablakával csuda családias faépítmény volt. Zoltán unokabátyja: Alpár Duckó gyűjtötte az ólomkatonákat. Összesen kétezer ólomkatonája volt, nagy részük remekbekészült német gyártmány. Teljes porosz századok, pontosan ábrázolt egyenruhában, lovas fővezérrel, amelyet le lehetett emelni csataménjéről.

Deutsch nagypapa egyszer meghívta barátját, Ligeti-Brunner Jenő nyugalmazott vezérőrnagyot. Az öreg hadfi tűzbejött a csodálatos ólomkatona-gyűjtemény láttán. Eredetileg csak két-három napot szándékozott Dunakisbéren tölteni, végül egy teljes hétig maradt. Itt, a filagóriában rendezték a nagy csatákat, Ligeti-Brunner vezérőrnagy személyesen kopogta ócska Remingtonon a hadiparancsot.

Most csak a filagória alapzata szomorkodott a kötésig érő fű és nyom között, mint egy családi kripta súlyos zároköve. A fű dzsungelében egyébként itt-ott elvadult vagy kiszáradt rózsafácskák meredeztek, egyiket csúcsáig ellepte az aranka.

Feltűnt a garázs, mellette az új halastó (partján valami rozsdás boronaféle) és végül a régi Alpár-villa. Kicsi lett. Ijesztően összezsugorodott. Nem volt sokkal nagyobb, mint egy vasúti váltóőr munkaterme a hozzáépült szolgálati szobával. A villa mögött hatalmasan susogtak a patakparti nyárfák.

- Hát itt lakunk. – Csiky Ákos kerékpárját a garázs sarkának támasztotta és leemelte a kormányról Jill kerek gyékénytáskáját. – Itt lakom én a feleségemmel, két gyerekkel, a sógornőm férjestől, négy gyerekkel, az apósom és az anyósom. Összesen öt szobában. Az öregasszony szerencsére éppen kórházban van, örülhettek, ha nem látjátok, mert kicsit hibbadt szegény. Sokhegyi – a sógorom és Radovics papa eljárnak dolgozni a szentignáci szerszámgyárba, csak este jönnek haza. Sokhegyi Laci egyébként pilótafőhadnagy volt, a kitelepítésből jöttek ide hozzánk. Nagyon rendes gyerek és igazán kitűnően viselte a nehézséget. Ötvenhatra már úgy megnevelte a népidemokrácia, hogy ki se mozdult a házból, míg én… ugye tudod. Radovics papának is kellemetlenségei voltak, mert beválasztották a szerszámgyár forradalmi bizottságába, de ez elsimítódott többé-kevésbé. Nekem azután állásomba került a forradalmi múlt, de talán jobb is így, a szerkesztőség kezdett az idegeimre menni. Fordítgatni mégiscsak kellemesebb. Még mindig többet keresek, mint a két rokon.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A házból magas, szőke asszony jött elő, a tornác lépcsőjénél várta őket, kissé megilletődött arccal.

A sógornőm: Mrs. Sokhegyi, doktor Dövinyi (nem vagyok doktor!), Mrs. Dövinyi (visszafranciásították már a helyesírást!). Klárika nem tud angolul, a feleségem sem, de hát mit csináljunk. Tud Jill németül?

- Nem. Csak angolul, és egy kicsit franciául.

Fölsétáltak a tornácra.

- Tessék csak bejönni és lerakodni. Bitte, bitte schön. Nem akarnak kezet mosni? – Sokhegyiné zavartan tessékelte őket a csinosan berendezett és ragyogóan tiszta szalonba, ahol hűvös volt és valami furcsa, megrekedt, édeskés alma- és cimetszag terjengett.

- Hol vannak a gyerekek? – érdeklődött Jill és kérdését Zoltán azonnal fordította.

- Kicsike alszik, a többi játszik. Mert hát az úszómedence bedőlt és oda hozattunk nekik egy kocsikerék homokot. Ott szoktak várat építeni, meg a patakra gátat. Bocsánat… megnézem, hogy áll az ebéd…

És már útban a konyha felé: - Paprikás csirke lesz. A Jill szereti?

- Milyen kedves és vidám – mondta Jill. Valóban tetszett neki a szőke asszony.

- A feleségem meglehetősen hasonló, merthogy ikrek a Klárikával.

Dövinyi az óriás vitrint nézegette, amelyben félméteres ólomkristály vázák sorakoztak, merev rendben és súlyosan.

- Ezt mind Csehszlovákiából hozták az apósomék. Nagy redőnygyára volt az öregnek, komoly vagyona. Viszonylag tűrhető körülmények között települt át, négy vagon holmival. A gépeinek egy része itt van a garázsban. Még a jó csehszlovák kokszot is áthozták a pincéjükből. A feleségem szereti emlegetni, milyen jól ment nekik. Egyszer talicskában tolták a papírpénzt a komáromi vásárra. Gondolj erről, amit akarsz…

Csiky Ákos legyintett.

Két asszony beszélt odakint, Csikyné megérkezett a vödrökkel. Tényleg szakasztott mása volt Klárának, de kicsit idősebbnek, megviseltebbnek nézett ki, pedig ő csak két gyereket szült, nem négyet és a kitelepítés viszontagságaiban sem volt része.

Dövinyi önkéntelen gondolattársítás következményeképpen kérdezte: - Szóval maguk ikrek! Melyikük az idősebb?

A két asszony mosolygott. Kiderült, hogy Klára az öregebb, tizenkét perccel.

Az ebéd a gyermeknevelési problémák jegyében zajlott le. Három kislány és két kisfiú ülte körül megilletődötten a macskaasztalt, csak néha csíptek vagy rúgtak egymásba, ha a felnőttek nem néztek arrafelé. Szőkék voltak mind; Csiky gyerekei barna szeműek, kicsit nyúlánkabbak, a Sokhegyi pereputty szürke és kék szemű, de ázsiaiasabb fejformájú.

Jillnek újdonság volt a paprikás csirke és az is, hogy a szárnyat, combot, mindenki kézbe ragadta. Frissen sült almásrétes került az asztalra a csirke után és a társaság gasztronómiai vitákra tért át. Zoltán és Ákos külön eszmecserét kezdett a „rétes” szó idegen megfelelőiről, különös tekintettel az angol „puff-paste” kifejezésre, amely azért mégsem rétes és a német „strudel”szóra, amelyet az angol is átvett.

Afféle vidéki-módra készült feketekávé zárta le az ebédet, gyenge volt és savanykás. Jóllakottan terpeszkedtek el a tornác nádszékeiben, majd Csiky Ákos sétát javasolt. Sokhegyiné a csecsemőhöz vonult be, a másik két asszony elmosogatott. A csapok még megvoltak a régi Alpár-villában, de nem folyt belőlük víz, a kis-kastély melletti mély kútban hasznavehetetlenné csonkítva rozsdásodtak a villanymotor maradványai.

Hármasban indultak az almás felé. A patakparton vitt az út, toronymagas fák alatt, melyeknek törzsén vibrált, apró foltokban játszott a napfény.

- Paál László festett ilyen erdőrészleteket, valahol Franciaországban. Hol is?

Ákos sem tudta.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Álljunk meg és egy pillanatra maradjunk csendben – javasolta Dövinyi Zoltán.

Madarak sikoltottak, csörgedezett a Szlatina-patak, kis szél támadt és megsuhogtatta a nyárfákat.

- He? – Zoltán vidáman és büszkén bökött Jill felé. Azután Ákosnak magyarázta: - Angliában más az aljnövényzet. Vagy kopárak az erdők, vagy áthatolhatatlan, nedves, haragos-zöld moha, borostyán és liántömeg kuszálódik a fák köré. Pókhálók csillognak, reves, hűvös leheletű az egész. Ilyen nyugodt, langyos, barát6ságos erdők csak Európában vannak. Hiszen itt akár a földre is lehetne feküdni!

Jill, aki néhány lépéssel előttük járt, visszafordult: - siessetek egy kicsit darling, ezek a fák idegesítenek. Túl magasak, elfogják a napot. Tudod, hogy le akarok sülni.

Zoltán a hangjában egy kis furcsa bizonytalansággal kérdezte: - Nem szereted az erdőt? Ezt még sohasem hallottam tőled.

- Megijesztenek a fák…

- Na de, az erőt nem szeretni!

- Csiky Ákos még emlékezett Dövinyiék és Alpárék nagy kirándulásaira. Szenvedélyesen járták a vidéket. A patak mentén fölmásztak kőbányáig, ott lehetett legjobban rákászni. Néha egésznapos túrára pakoltak, bevetették magukat a Börzsöny rengetegébe.

Zoltánban ezeknek az erdei barangolásoknak az emléke élénken megmaradhatott. Autós piknik-kiruccanások helyett bizonyára közelebb akart kerülni a természethez és a család erdő- s hegyszeretetét át akarta menteni a következő nemzedéknek. De hogyan, ha az angol fiatalasszony riadozik a fák között vibráló fényektől, az óriás nyárak, tölgyek és bükkök ég felé törő oszlopsorától? Festőművésznőként megérezhetett volna valamit a kép harmóniájából, rémálomszerű víziók helyett.

Kis híd vezetett át a patakon, az ösvény a túloldalon vitt tovább.

- Hát ez fantasztikus! – Dövinyi Zoltán megtorpant és hitetlenkedve rázta a fejét.

- Bizony, eljár az idő!

- De ekkora fák…

Az erdő sűrűjében négyszögletes darabon kisebbek, fiatalabbak voltak a fák, közöttük derékig érő, száraz fű susogott. Katángkórók dús virága körül dongók cikáztak.

Zoltán átfogta Jill vállát és nevetett. – Tudod mi ez, darling? A teniszpálya… Méghozzá nem salakos, hanem vörös beton. Mert a patak tavasszal általában kiönt. A betonon is áttört az erdő… Fantasztikus.

Az erdőcskét hamarosan maguk mögött hagyták és kiértek a gyümölcsös szélére. Katonás rendben sorjáztak az almafák, a levelek között már gyermekököl nagyságú aranypármenek és jonathánok himbálództak.

- Elvadult, gondozatlan az almás – jegyezte meg Csiky - , pedig az öreg fákból még valamit ki lehetne hozni. Azonban sültparaszt ez, nem ért hozzá.

A jobbkéz felől magasodó dombocskára hátak föl, keskeny ösvény vezetett a régi Párizs-ház meghasadt hátsó fala mögött. Ebben az épületben volt régen az almaosztályozó. Méteres csalán nőtt az ösvény mindkét oldalán, Jilinek és a rövidnadrágos Csikynek csak nagynehezen sikerült csaláncsípés nélkül eljutni a hajdani Deutsch-kastély elé.

Dövinyi Zoltán még mindig hitetlenkedve nézett fel a házra és nem tudta, minek nevezze: ranch-nek, haciendának, avagy egy pueblo főépületének. Jill felé szándékában volt röppenteni valamiféle, a házzal kapcsolatos megjegyzést, nehogy azt higgye, minden régi magyar úri nyaraló ilyen emeletes vályogputri.

A hisztériás korcs-eb eközben ismét rekedt üvöltésben tört ki. Reggel sárba hemperedhetett, mert az egyik oldalán csimbókokba tapadt a szőr. Öt méternyire el tudott távolodni a kutyaoltól, az örvéhez erősített hosszú lánc másik végének utolsó szeme a fák között kifeszítve dróton futott.

Ezúttal mozgás támadt a sárkastélyban a csaholásra. Egy parasztasszony jelent meg az ajtónál, barna haja simára kefélve, hátul kontyba kötve. Apróvirágos ruháját minden bizonnyal az alkalomra vette föl. Lábán fehér zokni s szandál.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Isten hozta, Ákoska, hát meghozta a kedves vendégeket?

Igazán barátságosan mosolygott. Kicsit feszélyezetten, de magabiztosan.

- Nahát! Ez a Zoltán? Sokat hallottam magáról meg a kedves nagypapáról, az egész családról. Ez meg a kis angol asszonyka. Hát tessék csak bejönni.

Jill mosolygott s közben alaposan szemügyre vette a kövér asszonyt. Nem tudott szabadulni a gondolattól, hogy tizenkét gyermek anyjával áll szemben. Dövinyi egyébként tévedett: Jillt nem a téves elképzelés kerítette hatalmába, hogy a jómódúak nyaralói földpadlósak és tejszagúak, hanem az, hogy a magyar parasztok laknak ilyen emeletes, sokszobás tanyában.

Zoltán azonnal észrevette, hogy jobbkéz felől hiányzik az üveges lengőajtó. A hosszú folyosó azonban megvolt még. Itt kopogott végig minden este Flóri néni papucsa. Őhozzá jött Flóri néni, homlokon csókolta, megkérdezte: - Jól be vagy takarva, Zolika? – egy szem pörköltkávét dugott a szájába. Szerette ropogtatni a keserű szemeket, később mégis szenvedélyes teaivó lett belőle.

A följárati lépcső mellett, a kőpadlós hallban ültek le, jókora asztal állt itt most, nyekergő rugójú bársonypamlag és néhány szék. Az országút felé kerek kajütablaka volt ennek a helyiségnek.

- Kis bort, ha szabadna, egy kis süteményt – szívélyeskedett Virághné. – Pirike hoz föl saját termést a pincéből.

Két szégyenlős lány jelent meg az ajtóban, rettentő zavarban voltak.

- Nahát, ez a Pirike meg az Annus, mert nekem tizenkét élő gyerekem van – Virághné úgy nevetett, mintha a legjobb tréfát mondta volna.

- Azt kérdezi Zoltán felesége, mennyi idős a legkisebb – tolmácsolt Csiky Ákos.

- A Pityuka a legkisebb, már ő is ötéves. Kint vannak a fiúk a lovakat legeltetni.

Annus vaníliáskiflit hozott kocsikeréknyi tálon.

- Szóval, azt szeretném kérdezni – Virághné közben körbekínálta a süteményt -, hogy odaát Ausztráliában jól él-e egy gépmunkás. A Csiky úr biztos beszélt róla, hogy az én nagyfiam, az Elek – mert az apja is Elek – oda disszidált a zűr után. Mondta a Zoltán úrnak, Ákoska?

- Hát, én Ausztráliában még nem jártam kérem – Zoltán meg sem várta Ákos biztatását, annál is inkább, mert barátja éppen bekapott egy egész vaníliáskiflit és tele volt a szája -, de sokat hallok Ausztráliáról, mert Anglia szoros kapcsolatban van vele.

- Ugye, a fiam küld nekünk csomagokat és néha ír is. Most jött tőle egy ruha, olyan szűk, fölül csupa hól, alul csupa plisszé.

Virághné nevetni kezdett és jobb kezét tekintélyes méretű hasára szorította: - Olyan artikulátlan színe van neki, de ha kiengedem és befestem még lesz ruha belőle. Csupa nylonharisnyát küld, meg kombinét. Az apjának is küldött egy öltönyt és rengeteg ruhát a kistestvéreinek. Nahát, nem ezt akarom mondani. Jól megy a gyereknek. De tessék mondani, rendes életük van odaát a magyar embereknek? Erről az én fiam nem ír soha.

- Hát biztosan van néha honvágya a fiának.

- Ugye? Honvágya van neki.

Virághné arcáról lehervadt a mosoly.

- De hát, tetszik tudni Zoltán, ez itt nem élet. Jaj, maguknak is milyen életük lett volna, ha itt maradnak! Istenem! Micsoda pocsék életük!

Az asszony „jajaitól” Jill borzongani kezdett. Virághné a fejét ingatta, vastagujjú kezét többször is az arcára tapasztotta. Valamiféle ázsiai jósnőre emlékeztette az angol látogatót. Kezdte felfogni, milyen különös távoli világból indult el Zoltán.

Virághné azonban hirtelen hangot váltott: - Na, mi valahogyan megvagyunk. Vettünk hat malacot, olyan fele kese, fele mangalica. Reggel darát adok nekik a moslékkal, délben krumplit, hat cső kukoricát, este

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

megint darát. Két tehén is volt, de egyiket eladtuk, mert nem volt jó. A másik nyolc litert ad. Odavoltam Józsiéknál – őket nem tetszik ismerni, csak az Ákos -, na aztán először nem ismert meg a tehén és fölrúgott, de aztán hátranézett, megismert és hagyta magát fejni.

Piroska jelent meg a demizsonnal. Ittak, beszéltek, koccintottak. Dövinyi akart mondani egy-két adatot arról, hogyan él a munkás Ausztráliában, de Virághnét ez már nem érdekelte. Számára az volt a leglényegesebb, hogy jött valaki odaátról, majdhogynem ismerős, aki ha akarná, akár Elekkel is találkozhatna. Talán elmondja a fiának egyszer, hogy otthon rossz az élet, de minden rendben van.

Kisgyerek futott be a szobába, megállt, zavartan bámult s újra kifutott.

Aztán Dövinyi érdeklődött, mi újság a faluban, mi lett azokkal a fiatal lányokkal, libapásztorokkal, suttyó legénykékkel, akiket még ő is ismert. Virághné szorgalmasan töltögette a poharakat. Kurta nevetésekkel meg-megszakítva önmagát pletykált a faluról. Zoltán élvezte a kifejezések ízességét, a helyi szenzációk csehovi levegőjét. szerencsére Jill sem unatkozott, kismacska szökött az ölébe, azzal volt elfoglalva.

- Na, mert az Elek kihajtott a Flóris-dombra noháért, az tetszik tudni olyan rossz bor, megbolondul, aki issza. Két hektóval hozott, adtunk a Novák párttitkárnak is, az meg berúgott és énekelte a kocsmában, hogy „Horthy Miklós katonája vagyok, a legszebb katonája”. Nagy baj lett belőle, még a megyétől is lejöttek. De nem lett bántódása. Na jó is, mert akkor a Kanászferi lett volna a párttitkár, az meg olyan, hogy ki akarta túrni az igazgatóékat az iskolából, az igazgatóné már olyan sovány, mint az ujjan. Mart hát azok is loptak a fábul, amit az iskolának kitermeltek, meg a Kanászferi is. Áh! De irigyelte, hogy az igazgatónénak mosógépe van! Mért van neki? Mert az igazgató részesaratónak is elment, ősszel meg a téeszcsének hordta a ganét.

Dövinyi Zoltán a pohárban pirosló bort nézte és nevetett. Ahogy ült, ahogy félmarokkal átfogta a vastag falú poharat, úgy érezte, ide illő és falusias a tartása, a mozdulat – jól adja a borozó magyart. Még Csiky is inkább úr most, mint ő.

Ausztráliáról többé szó sem esett, Virághné talán csak azért invitálta őket a jóféle háziterméseire, a vaníliáskiflire, a tereferére, mert azt gondolta: így illő azokkal, akik oly messziről vetődtek ide és félig-meddig földijei a fiának. Csak annyit akart hallani egy „ottanitól”, hiteles forrásból, hogy odaát rend van és jó a kereset. Az is lehetséges, hogy csak a birtok volt urát akarta látni, az egyenrangúak biztonságával uzsonnára hívni. Meglehet. Dövinyinek mindenesetre nagyon tetszett a szívélyes, beszédes parasztasszony, akiben sokkal több eredetiség volt, mint azokban az albioni földművesekben, akikkel eddig összehozta a sors. Talán az írek, vagy a walsiek ilyenek. Sem Írországban, sem Walesben nem járt még soha.

Virághné az ajtóig kísérte őket. – Odaadnám a fiam címét, de kitudja, járnak-e arra – mondta és nevetett.

Zoltán elfáradt az élményektől s attól is, hogy mindenki magyarul beszélt hozzá. Az állandó összpontosítás, a régen elraktározott, már fakó képek fölelevenítése, az új tapasztalatok – mindez együttvéve túl nagy terhelésnek bizonyult. Rendet akart teremteni az agyában, de ez a kísérlet is energiát igényelt. Végül megfájdult a feje.

A tizenötperces utat az állomásig ismét gyalog kellett megtenniök.

- Végeredményben semmiről sem tudtunk beszélgetni – mondta Csiky Ákos -, pedig érdekelt volna a véleményed a világpolitikai kérdésekről és én is tudtam volna mesélni egyet s mást.

- Vissza kell még jönnöm hozzátok. Két nap semmire sem elég.

- Dövinyi mosolygott. – Csak azt látom, hogy a külső jelek nem kétségbeejtőek. Azért nem, mert a nép tehetséges, tele van vitalitással.

Ákos meghökkent: - Te itt vitalitást érzel?

- Azt érzem, hogy agyonüthetetlenek vagytok.

- És ez elég? Nem lenne jobb, ha energiánkat átvészelés helyett pozitívabb dolgokra fordítanánk? Mint ti nyugaton?

Szótlanul taposták a port. Négy idősebb parasztasszony jött szembe, üres kosarakat vittek a hátukon, szlovákul povedáltak.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Valamikor azt hittem – szólalt meg újra Ákos -, az én nemzedékem lesz az igazi. Ha szétnéztem a barátok között, csupa elszántságot láttam. Értelmesek voltak a fiúk, azt hittem, tudják, mit akarnak, amikor viszolyognak a letűnt nemzedék gyengeségétől, érzik, milyen erő az ő értelmük és elszántságuk. Csalódás, mennyire elpocakosodtunk. Akiben maradt még egy kis szusz, az apró örömökben éli ki magát: külföldi folyóiratokat olvas. Vagy boldogtalan. Érted ezt?

- Akár hiszed, akár nem, értem.

- Világprobléma – mondta Jill.

- Poklot! – Zoltán is csodálkozott, milyen élesen torkolta le a feleségét.

Ezúttal zsúfolt volt a vonat. Borostás, izzadt munkások jöttek valahonnét, hangosak voltak, szegényesen öltözöttek. Ülőhely nem volt már. Dövinyiék kint ácsorogtak. Jill egy divatos amerikai sláger első sorát dúdolta, bár semmi hallása nem volt. A nyitott ajtón át belátott a kupéba, ahol jóképű fiatal munkás állt, félkezével a csomagtartóba kapaszkodott.

- Olyan, mint egy olasz – gondolta Jill -, de semmiképp nem olyan, mint Zoltán.

München, 1966.

AZ ELSŐ ÉV

A kezdet volt a hőskor. Párizs az ő Bakonya, London az én dzsungelem. A képtelen utcaképek, a végtelen tenger, a zöldek, a szürkék, a téglavörösek, a szavak – igen a szavak – s a tájak ízelgetése. A képtelen ízek betájolása. Minden négyszögletes, de a sarkán kissé lekerekített – mint egy költő mondotta. A szavak, azok is lekerekülnek, a befogadott képek, vizuális élmények kisarkosodnak. A szavak mennyisége még befogadhatatlan. „Not my fault" – debizony a te májfoltod az, büdös! És a vörös földalatti (azóta az is megőszült) szétnyíló, összecsapodó automata ajtaján a stencilezett felirat: „DO NOT ALIGHT FROM MOVING TRAIN" – hohó! Már a pór is olykor Sámsonnak alítá önönmagát. S az a big fuss, amit mindenből csinálnak. Belőlem bizony nem!

Lődörgés, ődöngés, kószálás a nyüzsgő utcákon: vörös masztodonok a buszok. Barna: csokoládé, négerek, hinduk. Sárga: a banán és a kínaiak (utóbbiak nem is). A sarki bódéban, mint a Lövölde téren a főtt tengerit, itt a főtt tengeri herkentyűket ajánlják sóval, ecettel: koklsz és maszlsz. Lesz belőlem, tengerésznép közé vegyült tengeribeteg? Kokl és maszl-evő? Sörissza? Viszkiző? Hisztiző? Nyomaveszett Burinyi? Na, majd én megmutatom nektek, hogy ez sem, az sem, hanem az ami.

A gyepen hanyatt hamarosan kiderül (egy kis időre az ég is), hogy itt más a fű konzisztenciája, a rágcsált fűszál íze; mások a perjék s a cserjék, Weöres és Krúdy lefordíthatatlan – de amúgy jobban érdekli az embereket a benzinhiány, vagy Tanganyika és Nyasszaföld, mint az, hogy a kökényt a dér megeste.

És más itt az égbolt, meg a pékbolt, meg a régvolt. Ezek a pléhszürkén, vágóhídvörösön felnevelt angolok valamilyen oknál fogva az erős nárcisz-sárgát is kedvelik. Olykor felkeverik az égre, vajvastagon nyomják a plakátjaikra, rákenik a kis házuk kapufélfájára.

Húsz évem során lélegeztem már ilyet, olyat, amolyat: Selypen, a tánc után poros-izzadtságos-vaníliásat; Aggteleken, a cseppkőbarlang mélyén karbidosat; másutt tejszagút, ganészagút, hűvös budiszagút, pesti pinceablakszagú dohosat, felázott-falú szobában reveset, s általában keveset. De most elszántam magam, hogy sokat fogok lélegezni; sós- és hangyaszagú tengeri levegőt, frissen nyírt fű szagát, a meleg téli éjszakák londoni sörmaláta-illatát – csak a birkafaggyúszag otromba étkezdei kitolongása ellenében fogom be az orrom. Keménykalapot se hordok. Esernyőt igen, mert itt ötnaponta van negyvennapos országos eső, sztedi drizl és olykor az utakon ájszi pacsik. Ugye, kegyed is emlékszik Mrs. Pingwin, hogy hasonló augusztusunk volt 1923 decemberében? Akkor sem láttuk a napot hetekig és keménykalapos adófelügyelők

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

hullottak az égből, miként Magritte közismert kanavászán. De a Times egy levelezője szerint már megszólalt az első idei kakukk. (No persze, azt dalolta, hogy: kukú, mert itt a cinke sem mondja, hogy „nyitnikék", vagy „kicsi-csűr", csak füttyöget össze-vissza. S a harkály sem kopog, mert legtöbb helyt manapság ding-dong-csöngő járja.)

Első emlékem a tengerről döbbenetes volt. Morpeth felől bicikliztem, szemerkélő esőben (sztedi drizl), párolgó gúnyában, New Biggin felé; dombra fel és dombról le; taposnyiku pedálkú. S a szürke út felett, a szürke ég alatt, két szürke domb közé feszülve, egyszer csak kilométer-magasan feltolult a firmamentre valami hatalmasan súlyos szürke betontömeg. Felső pereme abszolút vízszintessel határolta el a világosabb ég-szürkét a sötétebb víz-szürkétől. Ez volt New Bigginnél a tenger. Nyugodt, hullámtalan, hatalmas és erős: sehol egy sirály, sehol egy hajó. Partja szürke iszap, rajta elhullajtott kő és széndarab, mint Borsos tópartján. Több hónapon, azt hiszem, egy egész nyáron át álltam ott a szemerkélő esőben, gőzölgő gúnyában, a kerékpár kajla kormányát fogva és megbabonázva néztem New Bigginnél a tengert. Szájam sarkán kis mosoly, homlokom enyhe ráncban. Az égen egy kandalló rajzolódott ki, keretében csinos gáz hősugárzó, két-izzótestes, pénzbedobásra működő.

- Na de aztán most hogyan s miként, rőtbarna tehén? – kérdezte Mrs. Pingwin s én rosszfogú, gimnasztyorka-szagú, sok mindenen átment honfitársaimra gondoltam. A hölgy abban a hiszemben (nem is az én hiszemben), hogy némi vagy nemi biztatásra van szükségem, átkarolva az államat hozzátette: We like you, you refugee-chaps!

- I fancy you too, Mrs. Pee – válaszoltam és valóban úgy éreztem, hogy rákölthetnék egy pennyt.

Félix a ghánai padlizsán negyed hat óta magyarázta a market mummy-k politikai szerepét a forró Afrikában. A hősugárzó rácsán zoknik száradtak. Akkor döntöttem: többé én sem mondom el a Rádió ostromát, csak annak, aki kérdi. Már különben is eredetiben olvastam Dylan Thomast, a munkaengedélyem hivatalos szövegét; bár a canto-kat csak félig értettem, Pound kezdetben csak half a Pound volt. A Zugliget és a Józsefváros távolodott, közeledett. A teleobjektív csak olykor-olykor volt tele: ürült. Végéhez közelített az első esztendő.

London, 1980.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

HENDI PÉTER

(1943)

AZ ELFELEJTETT NAP

Valahogy elfelejtkezett a szombatról. Szerda este, amikor először feküdt le úgy, hogy neve mellé jogosult volt oda tenni a "Dr" -t bár még nem döntött, tegye, vagy ne tegye -, gondosan beosztotta magának, melyik napon mit csinál, míg munká.iát el kell kezdenie.

Diplomája ott hevert az asztalon. Többször kézbe vette, újra meg újra végigolvasta. Hihetetlennek tűnt. A diploma az övé és ő - a diplomájáé. Furcsa érzése támadt ettől. Gyerekkora jutott eszébe, amikor azon gondolkozott, esztergályos legyen-e, vagy pilóta, vagy talán tigrisszelídítő. Arra is gondolt, hogy építészmérnök lesz. Mindenkinek van valamihez tehetsége. Sokáig úgy hitte, az élet annyit jelent, mint megkeresni ezt a tehetséget. Sok ember úgy hal meg, hogy egyáltalán nem derül ki, mihez volt tehetsége. . . És az ő választása most már véglegessé vált. Igaz, hogy ez nem biztos, de nagyon valószínű.

Nem látott semmit, ami jobban érdekelné az esküvel fogadottnál, mégis hiányérzete támadt, és lelkiismeretes ember lévén, nyugtalanság fogta el ettől. Amikor a díszteremből az utcára lépett, nem zúgtak a harangok. Sötött a nap és ő egyedül volt a válJalt kötelezettséggel. Pénzt kért tőle egy kisfiú, és markába zárva, boldogan szaladt vele moziba.

Gyerekkorában látott filmek jutottak eszébe. Volt egy vacak film, amire különös en jól emlékezett. Bimbózó szerelem, félreértés, a nő gazembernek nevezi a férfit, pofon, a férfi nem tud belenyugodni, hiszen csak félreértésről van szó, de a nő ezt nem tudja, undorral menekül az elvetemült ember elől, aki kergeti, sikerül is utólérnie - persze, hogy sikerül - egy elhagyott parkban, ahol a kedves már végképp elfáradt. Az elcsattant csók után megbékélt szívvel távozhatott a közönség. Csodálkozva nézte akkor az arcokat, csodálkozott, hogy vége már a filmnek. Valami sajnálatfélét érzett: ez a nő és ez a férfi most már bizonyára nagyon fog unatkozni . . .

Hanyattfekve cigarettázott. Csütörtök délelőtt uszodába megy, délután olvasni fog, este pedig nagybátyja „A dohányzás és a rák" című előadását fogja meghallgatni. Erről jut eszébe, ki kell találni egy ötletes neonreklámot a „luno" cigarettához. A pénteki program is zsúfolt volt. Főbérlőnője egész nap nem lesz otthon. Egy csodálatos asszonnyal beszélt meg délelőtt tíz órára randevút. Késő délutánig együtt lesznek. Este hat és nyolc között kis bevezetőt kell írnia Kropp Ignác: „Család és erkölcs" című könyvéhez. És fél kilenckor megint jöhet a csodálatos asszony. A férje most elutazott valahová. . . Vasárnapra is megvolt a terve. Úgy határozott, kiruccan a természetbe, elgondolkozik hétfőn kezdődő munkájáról, és véget vet magánélete bántó határozatlanságának. Le kell végre zárni ezt az ügyet. Nem lesz nehéz, csak arra van szükség, hogy egyedül legyen és alaposan elgondolkozzon.

Volt tehát jócskán tennivalója csütörtökön, pénteken és vasárnap is, de a szombatról elfelejtkezett. Igy történt, hogy amikor szombaton reggel felébredt, fogalma sem volt róla, mit kezdjen magával. . .

Ajándék volt ez a nap, melyet az ember megköszön és igyekszik elrejteni bosszúságát, amiért semmire nem tudja használni. Nem számított erre a napra. Bármennyire erőltette magát, bármennyire gondolkodott, semmi sem jutott eszébe. Kellemetlen. Felhúzott vállakkal, ült az ágyán és megborzongott. Most már bármit talál ki, ott lesz mellette a keserű érzés: az unalom elől akar csak menekülni. Előző éjjel valami ostobaság miatt magára haragította a csodálatos asszonyt. Talán ez is hozzáj árult ahhoz, hogy most sürgősen tenni akart valamit, és talán ahhoz is, hogy semmi sem jutott az eszébe. Sürgősen véget kell

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ennek vetni! Nem ülhet huszonnégy órán keresztül az ágya szélén. Gyorsan talpra állt és kinyitotta az ablakot. Vesztére tette.

Az év első napja volt ez, amikor a levegőben már ott bujkál az érkező tavasz. Elmosódott emlékhez kapcsolta a levegő szaga. Örök ígéretek, bántó beteljesülések, megoldatlan kérdések tolakod tak most elé. Emlékezett valamire, de nem tudta pontosan, hogy mire. Nyugtalanul keresgélt. Meg kell találnia azt az érzést, amit érzett valamikor, ugyanígy szembekerülve az első tavaszi szagokkal. Nem talált semmit. Pedig tudta, emlékezett rá. Egy elmulasztott kötelesség nyugtalansága vette körül. Szemben állt a kék éggel és szégyenkezve lesütötte a szemét. Mi volt a kötelesség? Hogyan mulasztotta el? Nem tudta. Aztán a levegő szaga megszokottá vált, megszabadult terhétől. Tavasz volt, az év első tavaszi napja. Semmi több. Az elmosódott emlékek nyugtalanító közelsége megszűnt. Búcsúhoz volt ez hasonló. . .

Úgy döntött, hogy lemegy az Ezüst tóhoz. Váratlanul jött ez a nap, holnap akart csak kimenni a természetbe. Holnap az is eszébe fog jutni, hogy mit kavart fel benne a levegő szaga. Ezen a napon mindegy, hogy mit csinál. Lemegy az Ezüst tóhoz, meglátogatja az egyik volt évfolyamtársát. Négy éven keresztül egymás mellett ültek az előadásokon, a diplomakiosztáskor hívta is, látogass on egyszer el hozzá. Persze, hogy ezt fogj a tenni. Furcsa, hogy előbb nem jutott eszébe. Barátja hívta őt, csakis ezeknek a napoknak valamelyikére gondolhatott. Vonaton ment, első osztályon.

Tizenegy óta húsz perckor szállt le az Ezüst tónál, ahol épp akkor kezdődött a nyár. Lenge öltözetű, barnára sült embereket látott. Barátját nem találta meg, de ez nem zavarta túlzottan. Lüktetett körülötte a nyaralók vidám élete, semmi oka nem volt, hogy unalomtól féljen. Különben is csak egy napra jött. És itt meghökkent. Amikor ide indult, még tavasz volt és most már - semmi kétség - jócskán benne vannak a nyárban. Józan emberi számítások szerint már hónapok is elteltek azóta, hogy reggel felébredt és ott állt a nyitott ablak előtt. Neki mégis azt súgta valami, hogy még nem telt el az a nap. Egészen biztos, hogy nem telt el. Nem emlékezett rá, hogy kiruccant a természetbe és alaposan elgondolkozott volna. Miről is kellene elgondolkoznia? Majd holnap eszébe jut. Addig még ráér. Nehéz feladat lesz, jó ha kipiheni magát előtte. Azért különös, hogy most már nyár van és reggel még csak tavasz volt. O csak vonatra ült és jött egyenest ide. Itt már a nyarat ünneplik, de ez nem változtat semmin. Ez még mindig ugyanaz a nap. . .

A strandon napozott. Hanyatt feküdt, vastagon betemette magát homokkal. A nap forrón sütött. Egyszerre csak árnyékba került. Felnézett és egy fiatal nőt vett észre. A nő kedvesen nézett rá. Jó alakja volt és lila színű fürdőruhát viselt. Ez külön pozitívum: kedvenc színe a lila.

- Jössz már?

Természetes hangon kérdezte ezt a nő, és mivel szép volt, jól esett neki a kérdés, de egyben meg is ijedt kicsit, mert a jó alakú nők túlzottan kedves közeledésére mindig feltámadt bizalmatlansága.

- Hová? - kérdezte kis szünet után.

A nő csodálkozott.

- Azt mondtad, még ezen a napon elveszel feleségül.

- Még ezen a napon?

- Még ezen a napon.

Nem emlékezett rá, honnan ismeri a nőt. Nem kétséges, hogy látta már, de sehogy sem jut eszébe, hogy hol. Elgondolkozva nézi az arcot és most fedezi csak fel, hogy a nőnek mandulavágású szemei vannak. Nem szereti a mandulavágású szemíi nőket. Biztos, hogy ígéretet tett? Nem emlékszik rá.

- Meggondoltad magad?

Zavartan válaszolt, hogy erről szó sincs. Közben csigákat fedezett fel a nő hajában. A csigákat sem szereti. Alaposan meg kellene ezt gondolni.

- Nem lehetne. . . - kezdte bizonytalanul- holnapig. . .

De a mandulavágású szemek olyan fenyegetően meredtek rá, hogy azonnal belátta, lehetetlent kíván. A nő nagyon szép. Tetszik is neki. Igaz, hogy a szeme és a csigák aggasztják, de végül is: ki az, akinek minden sikerül? Feleségül vette.

Délután kettőkor már főbérleti lakásuk volt, fél háromkor fiúk született, háromkor kis luxusautót

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

vásároltak. Az autónak négy kereke volt. Ő jobb szeretett volna háromkerekűt, de Éva - mert így hívták a feleségét - erősködött, hogy az már nem modern. Nem volt ebben biztos, szeretett volna egy napi halasztást kérni, de soha vissza nem térő vételről volt szó, nem lehetett egy perc et sem várni.

Negyed négykor Bandikát már Andrásnak kezdték nevezni. Szépen nőtt a fiú, bár fél négy körül kicsit rossz színben volt, mert érettségi vnsgájára készült lázas buzgalommal.

Fél négy után öt perccel megérkezett az Ezüst tó partjáról Éva volt vőlegénye, aki hosszas bolyongás után most akadt nyomra. Szemében gyűlölet tüze égett, azt mondta, Éva egy kurva. A félreértés kitudódott. Éva gazembernek nevezte, és miután szemen köpte, feldúltan elrohant. A vőlegény még maradt, hogy felelősségre vonja őt.

- Mit hoz fel mentségére? - üvöltötte.

Ő csak zavartan nézett maga elé, halkan motyogott valamit, hogy fáj a feje, nagyon fáj, és találkozzanak holnap este, mindent meg fog magyarázni. De a volt vőlegény szavába vágott, hogy ilyen alakkal nem kíván többé találkozni, és ő is elrohant.

András elbukott az érettségin.

Éva nem tért vissza. Háromnegyed ötkor egy ismeretlen ember felhívta telefonon és tudatta vele, hogy Éva már eddig is rendszeresen csalta, gondoljon arra, hogy egy köztiszteletben álló személy számára milyen következményekkel járhat egy botrány kitudódása. A telefonáló nem kért sokat.

Öt előtt tíz perccel újabb telefon. Egy nő jelentkezett. Kellemes búgású hangja rendkívül fenyegető en csengett.

- Maga házasságot ígért nekem.

Rémlett valami, de hirtelenjében nem tudott mit mondani. Dadogott, hebegett.

- Ne tagadja! - hallotta a nő hangját. - Emlékeztetni tudom a szavaira is. Úgy szeretem a haját, milyen jó, hogy nincsenek benne csigák!

Döbbenten tette le a kagylót. Tisztán emlékezett már erre a nőre. Ha tudná a számát, most rögtön felhívná. Holnap este találkozhatnának. Holnap este. Csak ez a nap múlna már el! Ot mindenki sürgeti. Nem hagynak semmi időt. Megfullad. Az ablakhoz lépett és kinyitotta.

Már szürkült a délután. Fák sárgult leveleit seperte a szél. Mélyen beszívta a levegőt és egészen elbódult. Az ősz. Az első napja az évnek, amikor a levegőben már ott az ősz. Elmosódott emlékekhez kapcsolta a levegő szaga. Örök ígéretek, bántó beteljesülések, eltemetni vélt, megoldatlan kérdések tolakodtak most elé. Emlékezett valamire, de nem tudta pontosan, hogy mire. Meg kell találnia azt az érzést, amit érzett már valamikor, ugyanígy szembekerülve az első őszi szagokkal. Nyugtalanul keresgélt, nem talált semmit. Egy elmulasztott kötelesség emléke vette körül. Szemben állt a szürke éggel, a talányos őszi levegővel és lesütötte a szemét. Mi volt a kötelesség? Hogyan mulasztotta el? Csak lenne már vége ennek a napnak! Holnap mindent tudni fog. Alig tizenkét órára van csak szüksége és rendbe hoz mindent. Most nincs ideje. Tíz perc múlva egy ünnepélyen kell lennie, ahol eredményes munkája elismeréséül kitüntetést fog kapni. És a levegő szaga egyszerre megszokottá vált. Ősz volt. Az év első őszi napja. Semmi több. Az elmosódott emlékek nyugtalanító közelsége megszűnt. Búcsúhoz volt ez hasonló. . .

Négykerekű autója sebesen vitte már az ünnepélyre. Kicsit késve érkezett, de nem volt baj. Mikor a kitüntetést átvette, nagy taps köszöntötte. Megnyugodva tért haza. Van értelme az ő életének. . .

András rosszalló tekintettel fogadta.

- Beszélnünk kell egymással - mondta.

- Holnap nem lehet?

- Nem lehet - vágta rá a fia keményen -, most fogunk beszélni. Engedni kellett.

- Igaza volt anyának, amikor elhagyott. Te vagy az oka mindennek. Megbuktam az érettségin. Nem tűröm ezt tovább.

Ijesztő volt, a fia még soha nem beszélt vele így.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

- Nem tűröd? - ismételte csendesen.

- Nem - kiabált András.

Egy pillanatig arra gondolt, hogy most a fiát is elveszíti.

- Lehet, hogy igazad van - kezdte. - Meg fogjuk ezt beszélni. - Tudom, holnap. Így gondoltad?

- Lehet, hogy igazad van, de te nem tudod. . .

András felkapta a fejét.

- Én nem tudom? Nagyon is jól tudom. De te! Mit tudsz te?

Hallottál már egyáltalán Quusquuk-ról? Olvastad a legújabb regényét?

Nem hallott Quusquuk-ról, nem olvasta a legújabb regényét. De nem volt rá szükség, hogy ezt szégyenkezve beismerje, mert a fia már el is rohant.

Egyedül maradt. Járkált a lakásban. Furcsa, hogy mindenki elment mellőle, hogy senki sem tudta megvárni a holnapot. Hirtelen átvillant rajta, hogy talán nem is furcsa és zúgni kezdett a feje. Az utcán már égtek a neonok. Közeledik az éjszaka. Ettől megnyugodott kicsit. Már nem sok van hhra a napból. Holnap aztán kimegy a természetbe és elgondolkozik majd. Egészen kevés időre van szüksége és meg fogja találni, amit ezen a napon lehetetlen volt megtalálni. Lehetetlen volt? A reggel jutott eszébe, az első tavaszi nap, a levegő bódító szaga. Talán már ott megtalálhatta volna. Abban a levegőben. Akkor el kellett volna már dönteni, hogyan viselkedj en a mandulavágású szemek láttán. És most egyáltalán nem biztos benne, hogy nem szereti a csigákat. . .

Itt az éjszaka. Órák kérdése csupán. Semmit sem tehet, amíg ez a nap nem múlik el. Minden meg fog oldódni. Pár óra csupán az egész. A négykerekű autó csakugyan modernebb, mint a háromkerekű? Tudni fogja. Csak múljon már el ez a nap! Türelmetlenség fogta el. Nem tudja megvárni az éjfélt ebben az elhagyott, mozdulatlan lakásban. Ki kell mennie. Ki az utcára, a szabadba!

Esik a hó. Járkál az emberek között, kirakatokat nézeget. Az egyik előtt sokáig áll. Órásüzlet. Bronzból készült, pucér fiúcska kezével földgömböt tart a feje fölött. A földgömb az óra számlapja. Venezuelánál van kilenc óra, az Északi-sarkon tizenkettő, Japán felé három. A nagymutató most Grönlandra mutat. Hat perc múlva éjfél. Megvárja itt. Erősen esik a hó. A kirakatüveg tükrében látja, hogy centi vastagon belepte a haj áto Érdekes. Mintha megőszült volna. Lesöpri fejéről a havat. Ejnye, milyen sok van rajta. Még egyszer, aztán még egyszer végigsöpri . .. A haja is fehér. :érdekes.

Mélyet szív a levegőből. Ez a már a tél. Ismerős ez a szag. Elmosódott emlékekhez kapcsolja. örök ígéretek, bántó beteljesülések, eltemetlÍÍ vélt, megoldatlan kérdések tolakodnak most elé. Emlékszik valamire, de nem tudja pontosan, hogy mire. Mi volt a kötelesség? Hogyan mulasztotta el?

Felnéz. Látja megint az órát. A bronzból készült fiúcska magasan tartja feje fölött a földgömböt.

Göteborg,1970.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

CSILLAG ÁDÁM

(1946)

APÁDRA ÜTSZ

Nyugat-Berlin, 1977, tél

Egy apa. Megjön, majdnem öt év múlva. Hozzám, aki elhagyta Magyarországot majdnem öt évvel ezelőtt. Ő otthon maradt, egy évvel ezelőtt nyugdíjazták. Nem kutathat tovább a laboratóriumban, amelyet több mint húsz éven keresztül vezetett. Pedig dolgozna ő ott ingyen is, és nem akar feltétlenül vezetni sem, csak kutatni tovább a nők - és újabban az állatok - vizeletében, belső elválasztású mirigyek tárgyában. Ami a nőket illeti: a terhesség megállapítása meg a meddőség elhárítása céljából, ami az állatokat: befolyásolni a párzás idejét, mert ez nagy megtakarítást jelenthet - képzeljük csak el, ahogy az ország összes szarvasmarhája ugyanabban az időpontban csap égymásba. Minden marha hág, kivéve azokat, melyeket hágnak, meg a túl fiatal és a túl öreg marhákat. Valószínűleg dübörög a föld, az egész ország földje. De ennek erősségét is lehet szabályozni, ha pontosan tudjuk, hogy mikor következik be. Meg azt is szabályozni lehet, hogy mikor basznak a lovak; nyilvánvalóan nem ugyanakkor, amikor a marhák, hisz kell, hogya különféle állatfajták párzásának másféle periodicitása legyen. Így egyenlően oszlik el a dübörgés. (Persze annak is lenne értelme, hogy olykor különösen nagyot dobbanjon a föld, hányódjanak a rögök, robbanjon a televény.)

Az apát nem engedik kutatni, inkább magas nyugdíjat adnak neki, meg a magánpraxis lehetőségét. Rengeteg benne a kiéletlen energia.

Az apa neve Cs. Lajos. Megöregedett. Amikor az első pillanatban megláttam, mintha szürke háló fedte volna be málló arcát, melyet erőlködés fogott kemény keretbe. Nyugdíjas hadvezér, aki hosszú utat tett meg. Bizonyára keserves körülmények között tette meg ez utat, hogy edzze magát, és így a legolcsóbb.

Cs. Lajos maga sem tudja, mennyire elsírná magát. De ő nem akarja. nem úgy, mint sok német, akik évtizedek óta nem tudnak sírni, hiába erőlködnek. Pszichológusok tanítják sírni őket (pénzért).

A második estén vendéglőbe megyünk. Az apa elérzékenyül a bor után: az ő hatvannyolc éve már történelem - tizenkilenc, gazdasági válság, világháború, pince, munkaszolgálat, felszabadulás, ötvenhat. Emlékszem-e az októberi csatazajra, a fütyülős nyomjelző golyókra a Rákóczi úton? Ő sétálni ment. Öntudatos mosollyal tért haza, két barna kenyérrel a hóna alatt - emlékszem, ahogy nagyot csattant a liftajtó a háta mögött. Most mintha könny csillogna a szemében. Bár zöld szemében szinte mindig csillog valami. Szeretet? Pszichózis? Életöröm? Mono?-megalománia?

Az apa észbontó ember. Egy olyan észbontó ember, aki nem akarja hagyni magát, ki nem tűrheti szabadságának bármilyen csorbítását, még kevésbé azt, hogy kijátsszák, becsapják, rászedjék, elbánjanak

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

vele. (Pedig ez történik.)

Szellemi képességeit az idős kor nem csorbította, sőt. A város (Nyugat-Berlin) földrajzának és közlekedésének, valamint az elemi élelmiszerek és a villamos- meg buszjegyek árának megállapításában és memorizálásában három nap alatt többre vitte, mint én egy év alatt. Térképekkel tömi tele zsebét - tájékozódik és szimatolja mindazt, amit a járókelő harci pozíciójából szimatolni lehet. Meglestem, amint tegnap este karját elszántan lóbálva, előre hajtotta testét, e zömök, hasas, asszimetrikus dinamizmust, az akaraterő megtestesülését a Kurfürstendamm felé. Nagyjából kopasz, kerek feje kissé félrehajlott, tán, hogy jó szögből vegye az ellenszelet; egy nyugdíjazott csecsemő akarta most megmutatni a világnák, hogy dacol vele - dacol a hidegben, szélben, ha kell a berlini éjszakában, ha kell, egyedül, ha kell, akárhol, akárhová, akármilyen gyors tempóban. Az oldalra húzott fej ugyanakkor töprengeni látszott, fontolgatni a körülményeket, az első-, másod- vagy harmadiagos alternatívákat, de az is lehet, hogy egy befejezetlen - mert kör-körös - egyszemélyes filozófia, az életkorral egyre mélyülő, súlyosabb érveit kérődzte fel e fej, hogy megfelelő elvi alapot szolgáltasson az éjszakai berlini kirohanásra, valamint, hogy megint s még jobban megértse, hogy mit keres, minek és hova hajt, itt és most. Meg az is lehet, hogy müncheni, mannheimi, düsseldorfi útjának tökéletes tervét dolgozta ki: nehogy valami kerülőutat meg kelljen fizetnie.

Az apa olykor megijeszt. Azzal ijeszt meg, hogy tanújelét adja, mennyire ugyanabból az anyagból van gyúrva, mint én, és ez azért páni rettegésre okot adó felismerés, mert én ezt az anyagot magamból kiszűrni igyekeztem, olykor hittem is már, hogy sikerült. Egy időben azt hittem, hogy végleg sikerült, ma már ezt nem hiszem, de időszakonként úgy tűnik, hogy sikerült ez anyagot korlátok közé szorítanom, megmunkálnom, átalakítanom - ilyenkor úgy érzem, hogy ez az anyag már minőségileg átalakult bennem. Voltaképpen nem helyes ezt a dolgot „anyag"-nak neveznem, mert nem az „anyag"-gal van a baj - hisz nemcsak ő meg én, de minden ember ebből az anyagból van; ami kétségbeejtő az az, hogy ez az anyag maradt, ami volt: alapanyag. Holott elvileg lehetséges, hogy ezt valaki odaadó munkával egyre finomabb alakba öntse.

Állandóan vitába kever. Az életről, a „homo sapiens"-ről, mely a nemek - férfi és nő - örök harcának terméke és koronája. A nemek harcának törvénye örök és objektív, mint a biológia más alaptörvényei; e törvényektől csak menekülni lehet (ideig-óráig), de megváltoztatni őket, azt nem. Elmélkedni és reflektálni is lehet e törvényekről, de ez sem vezet messze; a helyes út a törvények alapján csdekedni: harcolni. E harcban edződik az életerő.

Vitatkozom vele, a lelkemet hadarom szavakba szenvedéllyel - elvesztem. Mert hiába ismerek másféle teóriákat, melyekről eszem tudja, hogy jobbak és igazabbak, mint apáméi, hiába gondoltam már ezerszer végig az összes érvet és ellenérvet, hiába győztem le apám érveit, amint lehajtott fejjel és befelé bukó szemekkel céltalanul meneteltem éveken keresztül Köln, London, Berlin stb. parkjain és utcáin, hiába dolgoztam ki magasabb eszmékben fogant bátor döntéseimet rengeteg oldalon, hiába szögeztem le kételyeimet és tudatosítottam minden megfogható bűnömet, hiába kínoztam meg magam s reszkettem bele önkritikámba, hiába ágáltam a világi erők ellen, s hiába szálltam ki nyomorító szervezetekből és társaságokból - mégis benne maradtam a csapdában, nem törtem ki anagyvilág hatalmas, mindent átölelő kollektív neurózisába, hanem maradtam egy öreg, de széttörhetetlen kiscsaládi idegbaj szűk rácsai közt, s ülök egy miniatűr-exkluzív neurózis közös nevezőjén, míg a szülők traumáiból fakadó érvek lánca beköröz. 31 éves vagyok.

Ez a vita az egyre vadítóbb absztrakciók felé rúg - az újabb színek, szagok s élmények a régi, mély traumák sötét bűzébe vezetnek. Az érvcsata funkciója az érvelő pillanatnyi önteremtése: az érvelő meg akarja találni azt a biztos pontot, amelyre pillanatnyi magatartását visszavezetheti, a pontot, mely tettre sarkall. E biztos pont a mozgatórugó, mely azonban csak akkor mozgathat és rúg, ha önhergelés - a jelen esetben érvek útján - felidézzük. A mozgatórugó a trauma, amit apám és anyám egymásra vonatkoztatva szenvedtek el, nekem pedig a családi asztal mellett sűrítette véremet a seb, a dühtől és a félrenyelt reggeli, ebéd-, uzsonna-, vacsorafalatoktól vörösödő apa, meg a mindig teátrális, mindig rajongani kész anya sebe. E trauma a mi világunk, ami ezen kívül esik, az érdektelen; a pillanat cselekménye élménnyé csak akkor, és azáltal válik, ha érzelmet csiholunk, azáltal, hogy lélegzetállító filozófiai, vagy más bravúrral hidat tákolunk e cselekmény és az évtizedes sebek közé. Minden élménypillanat tehát azáltal az, hogy a pillanatot elvi kérdéssé, azaz traumakérdéssé tesszük. Most például elvi kérdés a reggeli.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

A reggeli a levegőben lóg, mindaddig, míg nem építünk neki elvi alapot. Az én esetemben ez a tétel ma már igazabb, mint az apám esetében, hisz engem már nem kényszerít senki, semmi, hogy munkába fogj ak, kalóriát veszítsek, ágyból pattanjak; nem szólít senki, hogy életre vágyjak; döntés kérdése, hogy éhes vagyok-e, s kínzó latolgatás eredménye, hogy mire. Mindennap fontolóra veszem, hogy ebédre reggelizzem-e, vagy reggelire, angolosan - tehát estebédre számítva -, vagy, ahogy anyám tette elém a jó kakaót, meg a megpakolt kenyereket a Rákóczi úton, vagy németesen: olcsón, de sokat; vagy tán fogyókúrásan, illetve egészségvédő szempontból keverjek valamit; vagy eszeljek ki egy vegyes jellegű reggelit - mindörökre, vagy csak mára-holnapra? Vagy vessek el minden elvet s nyúljak a polcra, hűtőszekrénybe *ösztönösen,* nyomjam a narancs ot tojásba, főzzek a tejbe cukrot, öntsek a joghurtba mézet s faljam fel keverékemet egyszuszra, avagy ízlelgessek minden cseppet, falatot jóga szerint, legalább harmincig számolva? A nem-reggelizés is döntés, hisz ez gyomromat általában további koplalásra serkenti - és milyen jogon fogyaszthatom magam csonttá-bőrré? Az apa viszont nemcsak kidolgozta már a reggeli-elvét (az állóképesség és az erőnlét vezérelveiből vezette azt le), őt emellett tettre sarkallja a körülmények örök kényszere is. Mára már összegyűjtötte programpontjait és most már a keze ügyébe eső kolbászt ragadja meg, kenyérdarabba markol, meg főz is, tervszerűen, bár serényen kapkodva, de végül is megcsinálja, mert meg kell csinálni.

Engem már nem kényszerít cselekvésre senki, leszámítva a berlini munkaügyi hivatalt, mely adatok bevallására szorít, ha kell a munkanélküli segély.

Az apa hadvezérnek látja magát, de a valóságban közkatona. Katona, nem is rossz katona, de nem is nagyon vérengző katona. Nagyon jó katona, mert nem kell meghallania a parancsot - ő megérzi azt. A parancsra szüksége van.

Az apa gyűlöli a szakosodást: minden olyan tevékenységet, mely túlzott szubtilitást követel, elvon tehát a lét sűrűjétől s képtelenít a mindennapi harcra. Megveti a művészt, vagy akár azt a sakkbajnokot, aki különös igényeket fejleszt s kielégítésük által elpuhul - dekadenssé válik. Elrettentő például szolgál egy híres színész, valamint az az irodalmár, aki kilencszáznegyvennégyben, a munkaszolgálatban, sírva panaszkodik, hogy nem bírja a reggelt erős feketekávé nélkül. Miközben „szubtilitás”-t, és „különös igények"-et említ, az apa mozdulatokkal illusztrálja undorát: arca puhul és fintorokba rándul, orra körül hullámokat vet a hús, a ráncok ovális ak, felsőteste vonaglik; hátát a szék támlájához dörzsölgeti, vállát nyakába húzza - púpos nyomorék utánozza a másik púpost, ahogy az kéjesen nyújtózkodik.

Az apa gyűlöli a hübriszt - azt, hogy valaki tévedhetetlenül tudja, hogy mit akar: pl. valaki *csak* orvos, csak művész, csak forradalmár, csak megváltó akar lenni. Ehhez senkinek sincs erkölcsi joga, illetőleg a hübrisz-ember meg fogja keserülni. „Az ember nem mondhat le az életről, annak egy részletéért."

Cselt eszeltem ki: „Fordítsuk meg a dolgot. Jön az ördög és szerződést ajánl: minden vágyad teljesül, te leszel a legnagyobb, a leghatalmasabb. Ellenszolgáltatás: le kell mondanod egy valamiről, pl. arról, hogy valaha még festő lesz belőled." (Az apa 68 éves, sose festett, nem is fog).

„Soha. Nem mondhatok le. Nem tehetem.'" Nyeltem egyet. De még nem adtam fel.

„Tegyük fel, hogy az ördög átengedi neked a választás jogát is. Te leszel a leghatalmasabb, minden vágyad teljesül, ha lemondasz egy valamiről. Ezt a valamit pedig magad választod ki: pl. soha nem lesz belőled sintér." (A valóságban nem sintért mondtam, de mondhattam volna.)

„Soha. Ezáltal az életről mondanék le. A lemondás pillanatától fogva őrjítene a gondolat, hogy a jövő valamelyik pillanatában azt követelné tőlem a sors, amiről lemondtam."

Ehhez foghatót eddig csak egy törvényen kívül álló szájából hallottam, akit anarchistának neveznek. „Te titkos anarchista vagy" mondtam Cs. Lajosnak.

Ellenkezett.

„Annyira kell az állam neked?"

„Nem, de kell egy szervezet, kell valami hatalom, mely szankcionálja az értékek uralmát, s

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

kényszeríti a nőt, hogy enyém legyen, ha elértem az értékhierarchia csúcsát. Kell egy erő, mely kényszeríti azt a nőt is, ki egykor megtagadott engem."

Sejtésem az ötödik napra igazsággá ért meg: az apa nem ismerte fel személyisége határait, csecsemő maradt, aki nem mer szembenézni azzal, hogy olykor radikális an dönteni kell, és vállalni, hogy ha az egyik irányba indul el, akkor a másikban nem várja cél, hogy olykor össze kell vetni az ellentmondó vágyakat: a világ kincseit akarja-e, vagy egy szegénységi bizonyítványt; nagy király akar-e lenni, vagy pedig becsületes szegénylegény. Azt pedig sosem fogja elismerni, hogy olyan nők is születnek, akik nem a királyba szerelmesek.

Apám utolsó előtti napja Berlinben

A pizzeriában beszéltünk meg találkozót, a Bleibtreustrassen a Kudamm mellékutcájában, a pizzeriában, hol diákfélék ülnek. „Ali Baba" a neve e helynek, benne kerek, barna fa asztalok, a falakon piroszöld francia impresszionista plakátmásolatok, meg elnyújtott, megcsavart figurák - a szecesszió áldozatai. Berlini életem kezdetén e környéken laktam, s fittyedt a szám, mikor először beültem ide: „itt minden hamis". A vendégek (pincérek?) képe száraz volt, kemény és lényegtelen; a pincérek (vendégek?) laza közvetlensége mögött az emberi kapcsolatok lehetetlenülése feszült; a zene - szalonzene étkezéshez - tompított, visszafogott, dzsesszes akkordok, mik disszonáns an is csitítanak, fölöttük „baby you can light my fire" (?) and the like - elhalóan. Azóta egyre jobban kedvelem e helyet, mely Berlin egyéb mocskához képest menedék; belesüpped ek a spagettibe sok parmezánnal, s átadom magam a "baby you can light my fire" (?) fedett, fátyolos férfihangjának, melyengem messzi szigetekre, s titkos manzárdszobák csöndjébe vezet. Egy nőt simogatok ott hosszan, szomorúan, egy nőt.

Tíz perccel korábban érkeztem s egy baráti, barna faasztalnál telepedtem meg. A félelem nem pörgött - a kések, borotvák, kicsiny buzogányok nem őröltek - most hasamban. Hisz vártam valakit, és aki vár, az nincs már egyedül, én pedig - francia hangulatú olasz kisvendéglő melegében nemcsak atyára, hanem embertársra is számítottam.

Az apát lendület vetette a diákok népesítette helyiségbe, sötétszürke, viseltes ruhája s ráncai sem különböz tették meg őt a nála négy-öt évtizeddel fiatalabb sörözők, borozók, vacsorázók baloldali - álbaloldali csoportjaitól. A kedélyes arcok is nyűttek itt; sima, ápolt pofát csak egy drágább világban láthatni.

Máris csillog a szeme a bortól.

Nem szép az öregsége, mert ráncai alatt zsír lötyög, a melléküregekben és más üregekben otta váladék, mely gátolja a felvilágosodást. Nem olyan, mint tiszta gondolatokba aszott filozófus zizegőbőre, vagy nemes szerepektől munkált színész arca. Az apa tekintete tükrözi sorsát: ezt is, azt is. Puha ember. De a puha ember is lehet ember, emberebb, vagy kevésbé ember.

„Nemo ante mortem beatus" - kezd bele. Majd: „aki húszéves korában nem szerelmes, harmincéves korában nem forradalmár, s negyvenéves korában nem gazdag ember, abból sohasem lesz már ember ezen a világon". Ez az igazság bennem halálfélelmet gerjeszt, hisz sem igazi szerelmet nem érzek most húszéves koromra vetítve, sem forradalmár ábrándjaimat nem éltem, sem pedig gazdag ember nem akarok lenni. Nem akarom merni. Nem merem akarni. Pedig tán a gazdag ember sorsa még megcélozható lenne.

„Aki szembeszegül az objektív törvényekkel, a realitás szabályaival, az mindenképpen rajtaveszít. Az ember biológiai fejlődése olyan, hogy mást kíván harminc-, mint negyvenéves korában.

Tudom, tudom, s a faasztal körül, Berlin szubkulturális gőzében nem is érzek ellen. Valószínűleg igaza van az apának, akinek *ráncai* esztétikai szempontból ugyan nem tökéletesek, de *az ember* mozgásra és cselekvésre képes, szemben velem, aki csupán egyre megy már, egyet munkál: a problémáját. Az apa figyel, az apa lát: hogy Kelet-Berlin szürkébb, mint Nyugat-Berlin, de ott olcsóbb a zsemle és jobb, a Johnny Walker is olcsóbb ott - ez meglepő, az apa hallja, milyen modorban beszél a pályaudvari hivatalnok, de mást

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

is.

Valami mélyül - rákérdeztem a múltra. Az apa huszonnégy éves korában megírta gazdaságfilozófiai tanulmányát, látom, ahogy körmöli a kétszázoldalas művet - Anti-Marx volt, anyámhoz írta, aki az érzékenyek, okosak és műveltek körében forgott, mi több, teljes joggal. Az apa a műben fejtegette, hogy az értékek - végső soron mindig szubjektívek maradtak/maradnak, nincs hát használati érték általában, a társadalom mozgását nem lehet a javakra visszavezetni. Mindenek forrása és próbaköve az egyén.

Anyám és a többiek a művet nem olvasták el. Belelapoztak, és szellemes-csipkelődő megjegyzéseket tettek. Utaltak arra, hogy mely forrásokat kéne Cs. Lajosnak tanulmányoznia; arra, hogy másképpen kellett volna a dolognak nekilátni, de főképpen arra, hogy Cs. Lajos maradjon a kaptafánál. A fullánk azóta is munkál.

Most a jó szarás öröméről beszél. A biológiai szint. Az ember harca a természettel. Az ember és a természet viszonya változott: - az ember javára. Ember és ember viszonya viszont ugyanaz - pusztul a férgese.

Bámulja a lányokat, szeme nem kertell és nem restell, a többi arcrész pedig követi a szemet - meredt, leplezetlen, gátlástalan tekintet ez.

„Mért kell a sok nő?" hunyorgok rá borosan.

Sátáni, de meghitt mosoly húzza szét száját. „Nem kell *sok* nő. *Minden* nő kell."

Ez az. Az apa így fogott ki rajtam, rajtunk, a világon. Minden kell neki - a csúnyák azért, mert oly vonzó a gátlásuk, a kicsik azért, mert annyira szeretnének magasak lenni, az öregek azért, mert azt hiszik, hogy már nem fiatalok, a fiatalok azért, mert félnek, hogy nem elég tapasztaltak - a többi példát elfelejtettem. A lényeg az, hogy *mindent* kell akarni, az *egészet,* az összes nőt, még akkor is, ha valaki nyolcvanéves és jól tudja, hogy potenciája; napokon belül végérvényesen nullára esik. A végzet legcsodálatosabb asszonya miatt sem szabad lemondani egyetlen öreg kínai földművelő feleségéről sem. Elvileg és potenciálisan nem szabad lemondani. Hogy közben meghal az ember - a lényeg szempontjából lényegtelen -, mosolyog az apa, megint sátánosan.

Az apa vitális lény, hasába sokat tölt, mindig tud enni, bár ritkán éhes. A mozgásban van túlélő ereje. A túl élés a karma-tudata. Valaki azt mondta elpusztíthatatlan, majd le kell bunkózni, ha eljön a halál órája. Fasiszta ez az apa? Évtizedeken keresztül eltorzult képpel üvöltött anyámmal, akiben a Törvény tagadását látta, a törvényét, mely éppen azért szép, mert Törvény, mert ez az Igazság: az erősebb győz. Anyám azt hozta fel, hogy az álmok (az álmaink) is igazak, hogy az emberségességben is rejlik szépség, hogy végső soron nem az erő igazsága, hanem a másik igazság - az álmoké - győzedelmeskedik. Ezt sosem tudta bizonyítani. Apám acsarkodó képpel géppuskázott le mindenféle képzelt partizánokat, az erősebb fegyver győz - ez ellen nincs apelláta. Nem állta a humán halandzsát, a művészemberek hányaveti gőgjét, anyámat ezektől hódította el, vasakarattal, a kitartás erejével. Anyám a líra bajnokait, a szó szépeit szerette volt, akik a halak, hínárok, a mezők liliomai és a saját életük között sem láttak lényegi különbséget. E humanista (animalista?) életszeretők valóban kipusztultak az élet folyamán - kit a nyilasok, kit a németek, kit az oroszok vittek el, ki öngyilkos lett - az apa megmaradt.

Most itt van, Nyugat-Berlinben, hogy engem mentsen. Nem dolgozom, ha nem tudom miért. Miértet akar mondani és én nem hiszek neki. Egyetlen fia vagyok, s az is maradok, mert ő – hatvannyolc évesen - újabb utódot már nem nemz. A vére vagyok, biológiai tény, se vérnek a Törvény útján kell csobognia:

„A vas-törvény a harc, a harc a realitás, a realitás az egész, a totalitás az élet - ki nem fogja át az elvetélt -, aki a világot a maga módján látja, az önkényes, az igazság az út: születés, nemzés, halál- az erős elnyeri a nőt."

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Az apa több berlini ismerősömmel is megismerkedett

Uli - távoli felmenőkig lelkész családból származik, keresztényi lelke baloldali, mozgalmi lény és jóságos; anyai szeme meleg, de sohasem lángol. Rámenős, ha azt hiszi, hogy szeret, holott, akire rámegy általában nem szerethető, hisz szeretni csak nyitott embert lehet, tokba, csőbe, szoborba zártat nem.

Uli szerint az apa jó modora mellett/ellenére élet-kedves, az apa hunyorgása jó, a bor melegíti lelkét, az apa gyermekekre vidoran huhog, s ha témát nem ért, szerényen hallgat el.

Slatomir - jugoszláv származású emigráns, szülőországát 18 évesen hagyta el (most negyven); a diákmozgalmak lelke volt, de e mozgalmak utórezgéseit únja - ma szívesebben tárgyal egy apró, pirospozsgás polgárral, mint valamely „szubsztanciamentes" bal-taggal; szobája hangszigetelt szentély, ahol tiszta öröm öleli körül a látogatót, akiből nem-ellenség: barát válik - akarva-akaratlan -; „szent szikra" - így nevezte őt egy ismerős, egy másik szent szikra; szent-szikra-Slatomir a forradalmak történetével foglalkozik, meg filozófiával, meg versekkel, meg emberekkel, ha zenét hallgat, ő lesz a zene - 1,90 magas, erős, nyomhat vagy száz kilót; „ezt az emóciót nem ismerem" - válaszolta, amikor a félelemről faggattam. Tizennyolc éves korában egyszer halántékához illesztette a pisztolyt - a töltény rozsdás, vagy egyébként megbízhatatlan volt és Slatomir 50 %-ra becsülte, hogy a golyó elhagyja a csövet; a ravaszt meghúzta és életben maradt. Slatomir táguló fekete korong szemébe húzza mindazokat, akiket nem támadó szándék vezet, s puha mosolyba szökik arca, ha valaki igazit mond, csinál, vagy jelez. Ilyenkor erotika tölti meg a levegőt.

Slatomir szerint az apa a kelet-európai eredeti tőkefelhalmozás kezdeti korából maradt ránk, a 19. századot képviseli tehát. Feltörekvő, gyűjtő, konzervatív karakter - nőgyógyász szakkérdésekben bizonyára szavahihető. Tragikus személyiség - hagyjuk őt békén. De az a tény, hogy van határozott személyisége önmagában is tiszteletre méltó, az ilyen figura megérdemel bizonyos érdeklődést.

Budapest, 1978 tavasz

Öt év után haza, de nem otthon. Világok közt közlekedhetem, de legszívesebben az égbe szállnék, vagy elsüllyednék. Két útlevelem van.

Ágnes: - egy a véremmel, tehát apám vérével is - ő a húgom; huszonhárom éves, de szüleimhez „artikuláltabban" viszonyul, mint én.

Az apa fényképeit nézegetjük.

Ágnes szeme fekete kút, most, hogy tárgyat érzünk, témát, mely összeköt, most, hogy tekintetünk között feszül a család, e végtelen rémregény, most, hogy sorsot elfogadni egymásba veszünk. A kis ököl rándul, keze szögletesen gesztikulál, kerek arca büszke, de figyel és ért engem - tehát szeret; benne vagyunk a közös ügyben, a közös ügy költözött belénk, keze, ökle, arca, s benne kérő szeme ösztönös összhang pontjai most, az arc és a két kéz rejtett háromszög csúcsai; a kéz, ha gesztikulál nem magyaráz, hanem lényegbe vág; arca fénye és a karok íve nem különül el kimondott és kimondatlan szavaimtól, meg attól, ami mögöttük lapul.

Ágnes szerint: az apa fényképéről perverz kéjvágy fröcsköl.

Az apa a képen összeszorítja száját s koncentráltan les (fényképészre?, falra?, oda, ahova lesni utasították). Az arc erőtömeg, holott teljesen kerekded. Annál aggresszívebb ez az arc, minél lejjebb megyünk. Ez az ember - emberkép/képember - tudja, mit akar:

„Aki jó - elkapom, megbaszom."

„Aki rossz - elkapom, megbaszom."

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

„Aki se jó, se rossz - azt is."

„Az apa mégsem perverz" - mondom. Vagy legalábbis ez nem derül ki a fényképről. (Ágnes bizonyára előzetes ismereteit löveli a képbe, azt, hogy az apa az anyát harci játékokba kényszerítette: leszíjazta, megerőszakolást mímelt stb.)

„Azért perverz, mert nem legyőzhetetlen vágy hajtja a nőre" így Agnes. „Mert nem kívánja egész teste-lelke."

Kívánja. Állítom, hogy kívánja. Nemcsak leigázni, ivarszervet működtetni akar. Nézem a képet. Érzem magamban. Leszegem a fejem, összeszorítom fogam. A „nőre" gondolok. Ágnesre nézek: ő is az. Alsó energiák gyűlnek. Minden vágyam államba és nyelvembe száll. Rávetni magam. Elfelejteni minden részletet, bevenni a nőt.

Ágnes borzad, hogy elvesztem a humort, tehát a kontrollt, hogy lihegésem ugrásba csúcsosodik s elkapom a torkát.

Iszonyú erők ülnek a hasamban, a zsigereimben. A karom megtelik forró bizsergéssel. És a kezem: emelkedik. A tenyerem mintha gőzközegben járna. Széttárt ujjaim Ágnes fejére irányulnak. Fekete szeme teljes, benne iszonyú várakozás. Elnevetem magam, bár nem kapcsolok ki.

Az apa a tűzzel játszott, játszik. Vágya akármilyen durva - igaz. „Aljas vágy" - mondta/mondaná valaki, tán Ágnes. „Base instinct". „Base" = alap, alapvető. Igen, az apa mindig az alapok lerakásával foglalkozott, az alapvető biztonság megteremtésével, kenyérgyártással. Alapember. Vágya a minden - alapszinten. Gerjedt farkas erei tágulnak hasában, ágyékában és belei környékén, ott, hol zömökké edzett/hizlalt testének lényegét érzi.

Visegrád: családi nyaraló

Tegnapelőtt Visegrádon jártunk. Csöndes, sűrű levegő nyomta ránk az inget, kabátot és mindenféle zubbonyt. Belehajoltunk árnyékunkba. A meredek Mátyás-kori kövekhez csaptuk lábunkat. E hideg végtagokat a kényszer hajtotta előre, föl.

A ház szürkészöld magányában várt ránk a hasonszínű kúttal. Kevés itt a vízszintes felület. A fű fölfelé meg lefelé vinné a lábat meredeken.

A ház elhagyott erődítmény. Lényege a fal - olyan vastag, hogy mély könyvespolc vágatott belé.

Ha a nap idesüt, bevehetetlen az ember e környéken.

Most felhők uralják az eget. Nem sok, csak annyi, hogy elfogja a napot. A falak tárgyilagosan sárgák, a bútorokban alszik a barna.

Visegrádi nevetés tíz évvel ezelőtt: légmozgások a fű felől, kerek öröm a napsugárba, anyám sürög, apám fűnyírógép, anyám jó májast ken kenyérre, mert szeret, én mókázom és szóviccet gyártok, mert így vagyok helyes. Ágnes kicsi és bögyös, de töretlen és szép, fekete haja hosszú és száll - még nem kezdett bele bélnyúzó fogyókúrájába, hogy színésznő legyen. Anyám az égbe néz, majd le, ránk, kezében a má1askenyérrel, jó nő, teste rugalmas. Szívből ad, amit ad, de a szeme kémlel, minden pillanatban kémlel - minket: elárultuk-e az eszmét? A törvényt? Őt? (Nem árultuk el.)

A madarak belezenélnek tört visegrádi gitáromba. Rock-and-roll-t éneklek halandzsaszöveggel. Little Richardot és Mick Jaggert utánzom, nem is akarom nem utánozni, eredetiségem épp az utánzástudat megmutogatásában rejlik, abban hát, hogy a mutogatás móka, öncél, abba is hagyhatom.

A teli örömök hazája volt Visegrád - egy aranykorra emlékszem most: csendülő zongora hangjai töltötték meg a vaskos kövekkel bélelt kapaszkodót, a cseresznyefa ágai virágénekek dallamát dúdolták a szélnek. Vörös bronz fényét itta a szemem a reggeli napban. Tán így volt. Tán közösség voltunk, melyben mindenkinek kijutott. :Én: törékeny, finom váza. Apám: vívőerő. Képünket jó fény simogatta, szívünkben

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

nagy várakozás dagadt.

A múltat elvágtuk - személy szerint én. A nagy várakozás letörött. A szülőkből kifogyott a szusz, sírásra állnak. Apám keményen állja, anyám összevissza.

Nincs eredendő mosolyom már, nincs többé jókedv-reflex. A régi mosoly éktelen szakadékba zuhant. Semmim sincs. Öt évet beteg szállingózással töltöttem, talajt nem találtam, gyökerem, ha volt, elszáradt; csápjaimat lenyeste a magányos rettegés/félsz. Hasadék választ el minden embercsoporttól, halmaztól - üvegpáncél borít. Nem érinthetek meg többé anyát-apát, visegrádi füvet: tenyeremet be burkolja a hasadék-tudat. Meghaltam és nem születtem ujjá.

Az ablakokkal körülzárt verandán apám-anyám téblából kabátban, hidegben. Ez maradt nekem: e két szürke máz - és ez se maradt. Nem omolhatok előttük, nekik össze, 31 éves koromban nem eshetek rájuk, e zsugorodó múltra vissza.

Slatomirra gondolok, aki mindig nyugalmat küld belém. Erőfeszítek, hogy magam előtt lássam sötét szemét.

Nem bírom. Megadom magam. Beszélek - zokognék, kétségbeesve: „Látom, hogy a múlt megszakadt . . ."

Minden pillanat egy szakadék; csak el innen - magamhoz szorítani tízéves fényképeket.

A levegő segít, mélylégzek. Ha felhúz a levegő a vállamig, akkor csillapodik bennem a bizonytalan jövő.

Nekik tárultam ki, hozzájuk szóltam, velük vállaltam hát közösséget megint. Megint csapdát rugtam magam alá.

Vigasztal az apa: „Mindenki szakad egyszer-kétszer." Anyám a a falusi lányról szól, ki Pestre szakad cselédnek. Szavak. Minden különbséget elmosnak szakadás és szakadás között.

Nem mondhatom el. Nem fejezhetem ki. Csak a tapasztalatra utalhatok, mint Bánpataki tanár úr, a politechnikai műhely vezére, amikor zsugorított méretűre gyalultam akalapácsot s félrelyukasztottam a párhuzamszorítót. „Az én problémám csak az enyém" - felelném most, de úgyse. Nincs objektív mérőműszer, nem létezik lélekröntgen, melynek leletét szótlanul átnyújhatnám nekik. Igaz, úgysem tudnák értelmezni, s ha tudnák, az sem segítene rajtam.

Feszül a csönd a hideg verandában. Robbanni kéne, de nem meri senki. A lócára hanyatlok a sarok felé, kezem a fejem alatt: „mint egy bajadér" - mondotta volt a szigorú iskolaorvos. Húgom lábamnál gubbaszt, az ideges undor megfertőzte őt is, pisze orra pimaszul fennhéjáz. De utálni sincs erőm.

Az anya kényszermozog, árad belőle a rém. Mi a cselekmény, nem érti; teáról, Katus néniről, cukrászdáról motyog, aztán a konyhába tűnik. Vagy a kertbe?

Hármasban az apával.

Húgom, a pimasz, én a rettegő, az űrben-kétely.

Az apa néz. Zöld es szeme üveggolyó, benne örök eltökéltség tüze - befelé ég. Az apa áll a lóca mellett, szürkés, sötét, gyűrött kabátja lóg.

Néz.

Szó nem jöhet ki belőlünk.

Visegrád hallgat.

Itt sistereg a lényeg közöttünk. A feloldhatatlan, az elkerülhetetlen, a megmásíthatatlan stb. Nem törhet ki mellkasunkból, nem tépheti fel bőrünket, nem csaphatnak ki a villámok belőlünk. Az ablakok, az ajtófélfák könyörtelenül szolgálnak tovább.

A méla, barna asztal négyszögletes, mint mindig. Lapjára tán abroszt, barátnak szánt ételeket, meleg pogácsát bív. Agnes merev képpel bámul.

Az apa cipőjét (42-es, barnás, félmagas) már ismerem azelőttről, mielőtt elhagytam volna ezt a

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

családot. Lehet vagy 10-15 éves.

Nadrágját is, mely felhajtós, fekete (sötétkék?), mindenütt rogygyant, a cipőt ellepi.

Az apa megmozdul - nyakát húzza be.

Ornótlan ember, bizonyára büdös is. Ősz haja nem takarja feje búbján az ótvaros hegeket. E haj oly áporodott lehet, mint a kabátgallér, amit súrol.

Az apa a hátát is behúzza, gömbölyíti, mint egy öreg medve, aki nem bírja nagy hasa súlyát. Mancs-kezét összefogja elől, utánoz, nem tudom, mit. Nem is érdekes.

Az apa megindult, egyik lábát a másik elé tette. A földre esik tekintete.

Most a másik lába mozdul, mint aki kanyarodni készül.

Megint teszi lábát, kisívű kanyarba. Nehéz, vastag lépések. Forog körbe, felénk, majd magába tekeredve lassan. Agg, bénult torreádor, aki még egyszer, utóljára hivatást mímel. Szeme idesüt, az üveggolyós tűz. Nem merek belenézni.

Táncol e vastag tömeg, e görcsös katona. Jókedvet színlel. A lába. Botlik?

A földre nyomja a fekete gumit. A talp nyomja a földet, a fold nyomja őt, a görnyedt hátat, a feneketlen hasat.

A föld táncol így, ha kell.

Az apa döngöli a földet. Dobbant. Mosolyog. A kemény ráncok, a szögletesre fegyelmezett arc most kerek, vén mosoly: öreg föld mosolya.

Megmutatja. Emeli a lábát - elefánt. Nem hagyja a földet. Bámulok: én szeretem az elefántot, sőt a medvét is, aki gonosz. Arcomba nedvek szállnak - pirulok tán?

Az apa vállalja táncát.

Az apa lehet elefánt, medve, kivénhedt harcos; az apa lehet szarrágó, gyáva uzsorás;

a would-be-állatorvos,

a hajdan elvtelen párttitkár,

a női szervek kezelője,

a tompa kezű operáló,

táncol.

Körme fekete most is.

Az apa vállalja döngölős táncát. Az örök döntésképtelen csecsemő vállalj a táncát.

És mosolyog, ha akar.

Dobbant.

Megint dobbant: mosolyogjatok!

Kitör belőlem a kedv. Nem bírom tovább a görcsöt – örülnöm *kell.*

Az apa meg tudná nevettetni az örök-bús királylányt.

Övé egy királyság *fele.*

Jól van.

Nyugat-Berlin, 1978.

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

ÉLETRAJZI ÉS KÖNYVÉSZETI JEGYZETEK*

ANDRÁS SANDOR (Budapest, 1934. március 2*8.).* Szegeden államvizsgázott magyar irodalomból (1956). Magyarországot 1956-ban hagyta el. Angliában és az Egyesült Allamokban folytatta tanulmányait, német irodalomból doktorált (B. Litt., Oxford, 1963; Ph. D., Univ. of S. Calif., 1967), Münchenben filozófiát tanult. Dolgozott rádiónál és gyárban is. Tanított Berkeleyben, Kaliforniában magyar irodalmat. A washingtoni Howard Egyetemen a német irodalom tanára. Tudományos munkásságot angol és német nyelven folytat, irodalmi, irodalomelméleti és művészettörténeti témákban. Az *Arkánum* (Washington) szerkesztője és kiadója Bakucz Józseffel, Kemenes Géfin Lászlóval és Vitéz Györggyel. Jelenleg Washingtonban él.

Magyar nyelvű művei: Rohanó oázis (versek, London, 1970). Mondolatok (versek, London, 1981).

Angol nyelvű művei: The Exile of Gods (Heinrich Heine költészetéről, Den Haag, 1968).

Német nyelvű művei: Zum Paradigmawechsel in der Literaturwissenschaft (irodalomelmélet, München, kiadás folyamatban).

BUJDOSÓ ALPÁR (Budapest, 1935. december 18.). Budapesten érettségizett, Sopronban az Erdőmérnöki Főiskolán kezdte tanulmányait, a bécsi egyetemen erdőmérnöki oklevelet szerzett (1963). Magyarországot 1956-ban hagyta el, Ausztriában telepedett le. Tervezőirodában dolgozik. A Magyar Műhely (Párizs) szerkesztője Nagy Pállal és Papp Tiborral 1978 óta. Írásai Magyarországon az *Életünkben, Alföldben;* Franciaországban a. *DOC(K)S*ban*, Banana Split*ben*;* Olaszországban a *Tam-tam*ban*;* Ausztriában a *Wortmühleben* jelentek meg. A Magyar Műhely kiállításainak (Centre Pompidou stb.) résztvevője. Jelenleg Bécsben él.

Magyar nyelvű művei: Zárt világ (novellák, Párizs, 1972), 1 és 2 között az Erzsébet-hídon (szövegmontázs, Párizs, 1980).

Német nyelvű művei: Helden-platz! című szövegmappával szerepelt a Magyar Műhely hollandiai kiállításán (1979).

CSILLAG ÁDÁM (Miklós Adám, Budapest, 1946. október 31.). Budapesten érettségizett, az ELTE-en jogi doktorátust szerzett (1970). A Magyar Tudományos Akadémia munkatársa, nemzetközi jogász (1970-73). Magyarországot 1973-ban hagyta el. A London School of Economics-on szociológiát és politológiát tanult. A Langer Marsch nevű nyugat-berlini lap szerkesztője (1976-80). Fest, dalokat szerez. A berlini Képzőművészeti Akadémián tanult (1980-82). Németül, angolul cikkeket, magyarul elbeszéléseket publikált. Önálló magyar nyelvű kötete eddig nem jelent meg. Jelenleg Nyugat-Berlinben él.

CZIGÁNY LÓRÁNT (Sátoraljaújhely, 1935. június 3.). Egyetemi tanulmányokat Szegeden, Oxfordban és Londonban folytatott, ahol tanári diplomát szerzett (B.A. 1960; Ph. D. 1965). 1955 óta publikál. Magyarországot 1956-ban hagyta el. A British Museum Magyar szakreferense volt, majd Berkeleyben, a Kaliforniai Egyetemen, magyar nyelvet és irodalmat tanított. A Szepsi Csombor Kör (London) magyar és angol kiadványsorozatának szerkesztője és kiadója Siklós Istvánnal. A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság (Budapest) Végrehajtó Bizottságának tagja. Jelenleg Londonban él.

Magyar nyelvű művei: Angyal Dávid, Emlékezések (memoár, szerk., London, 1971), Révai András, A túlsó partról

---

* Készült a szerzőktől rendelkezésre bocsátott adatok felhasználásával.

A jelentős nyugati magyar folyóiratokban (Irodalmi Újság, Párizs; Katolikus Szemle, Róma; Magyar Műhely, Párizs; Szivárvány, Chicago; Új Látóhatár, München), hírlapokban és a magyar vagy más nyelvű antológiákban való közléseket nem vettük figyelembe. A felsorolt folyóiratokat a legtőbb szerzőnél megnevezhettük volna.

Összeállította: *Szépfalusi István.*

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

(tanulmányok, szerk., London, 1975), A magyar irodalom fogadtatása a viktoriánus Angliában, 1830-1914 (monográfia, Budapest, 1976), Új Látóhatár repertórium, 1950-1975 (Borbándi Gyula és Szilágyi Attila közreműködésével, München, 1976), Cs. Szabó László írói munkássága, 1949-1981 (Piazza-Hunyor Katalin közreműködésével, bibliográfia, Bern, 198z).

Angol nyelvű művei: The Béla Iványi-Grünwald Collection of Hungarica (bibliográfia, London, 1967), The Oxford History of Hungarian Literature (kézikönyv, Oxford, 1984).

DOMAHIDY ANDRÁS (Szatmár, 1920. február 23.). Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetemen jogi doktorátust szerzett (1943). A háború vége katonaként Németországban érte, ahonnan *1945-ben* érkezett haza. Két évig Szamosangyaloson gazdálkodott, majd Budapesten ügyvédjelölt. Magyarországot az Ordass-per alatt, 1948 szeptemberében hagyta el. Két évig Bécsben, Innsbruckban, majd Bajorországban élt. 1950-ben kivándorolt Ausztráliába. Három évig volt gyári munkás, majd biztosító társasági tisztviselő. Ebben az időben kezdett írni. 1959-ben a State Library of Western Australia, majd 1960-ban az University of Western Australia könyvtárában gyakornok. Könyvtárosi (1963), B. A. (1966) képesítést szerzett. 1979 óta a perthi egyetem jogi könyvtárának vezetője. Jelenleg Perthben él.

Magyar nyelvű művei: Vénasszonyok nyara (regény, Róma, 1969), Árnyak és asszonyok (regény, Bern, 1979).

Angol nyelvű művei: Publications Proscribed by the Government of India 1910-1947, as listed in the Notifications sent to the India Office in London (a betiltott indiai kiadványok bibliográfiája, London, 1973).

DOMAHIDY MIKLÓS (Budapest, 1922. január 6.). Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetemen jog- és államtudományi tanulmányokat folytatott; szakborász-oklevelet szerzett (1942). Három hónapig a nyilasok elől bújkál, majd három évig hadifogoly az Uralban. 1948-56: borász szakemberként dolgozik Budapesten. 1956 szeptemberében a Baleset című színdarabját a pesti Vígszínház, Orsolya című színművét a Kaposvári Színház köti le bemutatásra (a bemutatók elmaradtak). Magyarországot 1956 november végén hagyta el. Svájcban telepedett le, ahol borász szakemberként dolgozik. Hangjátékait a német (Radio Bremen), a svájci (Radio Suisse Romande) és a Szabad Európa Rádió sugározta. „A csorba csésze" televíziós változatát bemutatta az osztrák, a nyugat-svájci, a holland és a belga televízió; színpadi változatát Bécsben játszották. Önálló magyar nyelvű kötete eddig nem jelent meg. Jelenleg Mont-sur-Rolleban, a Genfi-tó partján él.

Német nyelvű művei: Die Tasse mit dem Sprung (ford. Sebestyén György, A csorba csésze, regény, Hamburg-Wien, 1962), Sechzehn Schlösser (ford. Harry Lux, Tizenhat zár, regény, Hamburg-Wien, 1964), Die Schule des Kneifens (ford. Eva, Czjzek, A lapitás iskolája, regény, Hamburg-Wien, 1968).

Francia nyelvű művei: Carte sous table (ford. Gara László és Morvay Theodóra, A csorba csésze, regény, Paris, 1964), Les Seize Verrous (ford. Gara László és Anne-Marie de Backer, Tizenhat zár, regény, Paris, 1966).

Holland nyelvű művei: De Verrader is onder ons (ford. Cath. van Eijsden, A csorba csésze, regény, Den Haag, 1964).

Spanyol nyelvű művei: La Taza Agrietada (ford. del Carmen Pascual, A csorba csésze, regény, Barcelona, 1966).

FERDINANDY GYÖRGY (Budapest, 1935. október 11.). Budapesten az ELTE-en kezdte tanulmányait, a strasbourgi egyetemen irodalomtörténetből doktorátust szerzett (1969). Magyarországot 1956-ban hagyta el. Előbb Franciaországban telepedett le, 1964 óta a Puerto Rico-i állami egyetemen a humán tudományok rendes tanára. Jelenleg San Juanban él.

Magyar nyelvű művei: Látószeműeknek (versek, München, 1962), Tizenhárom töredék (versek, München, 1964), Futószalagon (novellák, München, 1965), Nemezió Gonzálesz egyetemi tanár beszéde a Fekete-erdő állataihoz (novellák, Párizs, 1970), Valenciánál a tenger (szövegek, München, 1975), Mammuttemető (két dokumentum, Chicago, 1982), A mosoly albuma (elbeszélések, London, 1982).

Francia nyelvű művei: L'île sous l'eau (novellák, Strasbourg, 1960), Famine au Paradis (novellák, Paris, 1962), Le seul jour de l'année (novellák, Paris, 1967), Chica, Claudine, Cali (dokumentumok, Paris, 1973), Itinéraires (novellák, Paris, 1973), L'œuvre hispanoaméricaine de Zs. Reményik (esszé, Paris, 1975), Fantomes magnétiques (elbeszélések, Paris, 1979), La Ferme de l'Etang (mese, Chicago, 1982), Youri (regény, Paris, 1983).

Spanyol nyelvű művei: Saldo a medio camino (elbeszélések, Burgos, 1976).

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

GYÖRGYEY FERENC ALADÁR (Budapest, 1925. március 14.). Érettségi után Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészeti karán abszolvált (1948). Az év októberében kémkedés címén letartóztatták; Budadélen, Kistarcsán, Recsken, Várpalotán és Csolnokon raboskodott. 1956 áprilisában szabadult. Magyarországot 1956-ban hagyta el. Az Egyesült Államokban telepedett le. A New Haven-i Southern Connecticut College-ban szerzett könyvtárosi diplomát (M. S., 1960), majd a Yale Egyetem orvostörténeti szakán diplomázott (M. *A.,* 1967). 1968 óta a Yale orvostörténeti könyvtárát vezeti. Cikkei és recenziói magyarul a *Szivárvány* és *Menora* folyóiratokban, valamint a budapesti *Orvosi Hetilapban;* angolul a *Watermark* (Philadelphia, PA), *a Journal of the History of Medicine* (New Haven, CT) és a *Bulletin of the History of Medicine* (Baltimore, MD) folyóiratokban jelentek meg. Jelenleg Orange-ban (Connecticut, USA) él.

Angol nyelvú művei: The Tramp (elbeszélések, Ashford, CT., 1980), Semmelweis: Childbed Fever (a nyílt levelek szerkesztése, fordítása és magyarázata, Birmingham, ALA., 1981), Semmelweis: Etiology (ford., orvosi könyv; kiadás folyamatban, Budapest, 1983).

HALÁSZ GYÖRGY (Szolnok, 1935. június 15.). Szolnokon a Verseghy Ferenc Gimnáziumban érettségizett (1953), utána Szegeden, az Orvostudományi Egyetemen orvosi tanulmányokat folytatott. Magyarországot 1957 januárjában hagyta el. Svédországban telepedett le, ahol Göteborgban orvosi diplomát szerzett (1972). Írásai svédül a *Grupp-66-ban* és a *Bonniers Litterära Magasinban* (mindkettő Stockholm) jelentek meg. Osztályos főorvos az Alingsåsi Lasarett geriátriai klinikáján. Jelenleg Göteborgban él.

HALASZ PÉTER (Budapest, 1922. április 10.). Tizennyolc esztendős kora óta hivatásos újságíró. A *Film-Színház-Irodalom,* a *Színház,* a *Reggel,* az *Esti Szabad Szó* és a *Hétfői Hírlap* munkatársa (1943-49, 1956), közben a Magyar Filmgyártó Vállalat dramaturgja (1951-55) volt. Több filmforgatókönyvet írt. Vihar után című drámáját 1955-ben bemutatta a budapesti Madách Színház Kamaraszínháza. Magyarországot 1956 novemberében hagyta el. Azóta a Szabad Európa Rádió munkatársa: New York (1957-70), London (1970-75), utána München. Az Egérfogó című drámáját a New York-i Petőfi Színház mutatta be 1958-ban. Jelenleg Münchenben él.

Magyar nyelvű műve: Szülei elváltak (regény, Budapest, 1941), Huszonegyéves férj (regény, Budapest, 1943), Két férfi (regény, Budapest, 1943), Tatárok a Széna-téren (regény, Niagara Falls, 1961), Miszter Honfitárs (regény, München, 1965), Második Avenue (regény, Torontó, 1967), Se kint, se bent. (tárcák, New York, 1968), Fogócska (regény, New York, 1969), Eltévedt utas (regény, New York, 1971), Kölcsönkapott élet (regény, München, 1977), Tam-tam (tárcák, New York, 1978), Kádártánc (regény, München, 1983)'

Angol nyelvű műve: Crossroads at Vienna (riportkönyv, francia, német és spanyol fordításban is megjelent, New Delhi, 1959)

HATÁR GYŐZŐ (János Viktor, Gyoma, 1914. november 13.). A budapesti Műegyetemen építészmérnöki oklevelet szerzett (1938), de alkotói figyelme csakhamar az irodalom felé fordult. A francia utópisták hatása alatt írta első történelembölcseleti tanulmányát (A veszélyes fordulatszám I-II., 1937-38), s ezt az Egyetemi Nyomda jegyzetsokszorosítóján több száz példányban levonta. A példányokat a sajtótörvényre való hivatkozással, számos más kéziratos művével együtt elkobozták. Filozófiai regényfolyamát (Csodák országa hátsó Eurázia I-XVIII., 1939-42) 1943 nyarán lefoglalták, a megkezdett szedést megsemmisítették, a szerzőt perbefogták és ötévi fegyházra ítélték. Kéziratát a háború után a Bűnügyi Levéltár romjai alatt találták meg; de mert minden diktatúra ellen íródott, 1946-ban a művet a miniszterelnökség sajtóosztálya „fasiszta" írásműnek bélyegezte és kiadóját elutasította. 1949-ben kizárták az Írószövetségből és 1950 elején, tiltott határátlépés címén két és félévi börtönre ítélték. Ezután egy évig mérnökösködött, majd műfordításból élt. Fordított Lawrence Sternet, Jack Londont, Feuchtwangert, Pratolinit; spanyol klasszikusokat - Quevedot, Solorzanot, Mateo Alemánt stb. Magyarországot 1956-ban hagyta el, Angliában telepedett le (1957). Jelenleg Londonban él.

Magyar nyelvű művei: Heliáne (regény, Budapest, 1947), Liturgikon (versek, Budapest, 1948), Bábel tornya (misztérium-burleszk, Stockho1m, 1966), Pantarbesz (bölcseleti tanulmány, München, 1966), Hajszálhíd I-II. (versek, München, 1970), Sírónevető I-II. (drámák, München, *197z),* Az ónó könyve (elképzelt történelem, München, 1974), Golghelóghi I-IX. (drámaciklus, London, 19772), Intra Muros (esszé, London, 1978), Özön közöny (ontológiai tanulmány, London, 1980), Szélhárfa (bölcseleti írások, együttesen dobozban): A Rákóra ideje (London, 198z); Félreugrók -

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Megtántorodók (London, 1983); Antisumma (London, 1983).

Francia nyelvű művei: Pepito et Pepita (ford. Pierre Groze, regény, Paris, 1963), Anibel (ford. Georges Kassai & Jeanne Faure-Cousin, regény, Paris, 1970), Archie Dumbarton (ford. Georges Kassai & Jeanne Faure-Cousin, tudományos-fantasztikus regény, Paris, 1977).

HENDI PÉTER (Budapest, 1943. június 11.). Budapesten az ELTE-en jogi doktorátust szerzett (1967). A budapesti Hunnia Filmstúdió megrendelésére húszévesen forgatókönyvet írt A menekvő című kisregényéből, majd 1965-1968 között további két nagy játékfilmforgatókönyvet. Magyarországot 1969-ben hagyta el. Svédországban számítógép-technológiai tanulmányai után, kereskedelmi jogot tanult a göteborgi egyetemen, ahol filozófia-kandidátusi vizsgát tett (1976). A Svéd Írószövetség tagja (1977), a Svéd Irodalmi Alap ösztböndíjasa (1978). Foglalkozása komputer mérnök (ITU/ENSZ). Írásai Magyarországon a *Látóhatár*ban, a *Budapest*ben, az Új *tükör*ben és az *Inter Press Magasin*ban, valamint svéd napilapokban és folyóiratokban jelentek meg. Jelenleg Genfben él.

Magyar nyelvű művei: A menekvő (kisregény és elbeszélések, Göteborg, 1975), Bankrablás Stockholmban - Bankrån i Stockholm (dráma magyar és svéd nyelven, Bods, 1978).

KABDEBÓ TAMÁS (Budapest, 1934. február 5.). A bajai cisztercita és a pesti Eötvös József Gimnáziumba járt. Egyetemi tanulmányait Budapesten, Cardiffban és Londonban végezte. Magyar irodalmat és nyelvészetet, majd angol történelmet, végül könyvtártudományt tanult. Magyarországot 1956-ban hagyta el. 1969-1972: a Guyanai Egyetem alapító könyvtárosa, utána szakkönyvtáros a manchesteri egyetemen. Ezután Írországban egy Dublin környéki egyetem könyvtárának az igazgatója. Jelenleg Maynoothban él.

*Magyar nyelvű művei: É*rettségi (regény, Róma, 1971), KétszíVű (versek *lan*golul és magyarul, London, 1973), Magyar Odisszeuszok (elbeszélések, Róma, 1974), Minden idők (regény, München, 1978), Évelő (elbeszélések, Róma, 1980), Az istenek (regény, Róma, 1983).

Angol nyelvű művei: Fortified princecriptions (versszatírák, London, 1964), Attila József: poems (múfordítások, szerk. és társfordító, London, 1966), A tribute to Gyula Illyés (múfordítások, szerk. és társfordító, Washington, 1968), Gyula Illyés, selected poems (műfordítások, szerk. és társfordító, London, 1971), Hundred Hungarians Poems (műfordítások, 100 vers angol változata 750 év magyar költészetéből, szerk. és társfordító, Manchester, 1976), Diplomat in exile (Pulszky Ferenc politikai aktivitása Angliában, történelmi értekezés, New York, 1979), Hungary (World Bibliographical series, 15; átfogó bibliográfia, szerk., Oxford, 1980), Transylvanian Folk Ballads (erdélyi és moldvai népballadák, szerk. és társfordító, München, 1981).

Walesi nyelvű műve: Gemau Hwngria (magyar elbeszélések, társszerk. és - ford., Denbigh, 1961).

KARÁTSON ENDRE (Budapest, 1933. szeptember 28.). Érettségi után Budapesten az Idegen Nyelvek Főiskoláján szerzett diplomát (1954), majd az Új Magyar Könyvkiadó lektoraként dolgozott. Magyarországot 1956-ban hagyta el. Franciaországban telepedett le. A párizsi École Normale Supérieure irodalomszakán francia tanári oklevelet szerzett (1959), majd kilenc éven át kutatói állásban az ugyancsak párizsi Centre National de la Recherche Scientifique kötelékében dolgozott. Doktori értekezését 1969-ben védte meg a Sorbonne-on. 1973-ig a clermond-ferrand-i, azóta a lille-i egyetemen az összehasonlító irodalomtudomány tanára. Jelenleg Párizsban él.

Magyar nyelvű művei: G. Ourteline, Aktavár (ford., regény, Budapest, 1956), Lelkigyakorlat (elbeszélések, Párizs, 1967), Színhelyek (elbeszélések, London, 1980).

Francia nyelvű művei: Le symbolisme en Hongrie (értekezés, Paris, 1969), E. A. Poe et le groupe des écrivains du „Nyugat" en Hongrie (monográfia, Paris, 1971), Déracinement et littérature (esszé, Lille., 1981).

LÖKKÖS ANTAL (Gór, 1928. október 20.). Pannonhalmán teológiát és filozófiát, a budapesti egyetemen magyar nyelvészetet és irodalmat tanult. Közben pályamunkás Balatonkenesén, majd a Ferencvárosban. Diplomát a genfi egyetemen szerzett latin-francia-magyar szakon (1963). Magyarországot 1956-ban hagyta el. Svájcban telepedett le. Előbb a Nemzetközi Nevelésügyi Iroda tisztviselője, majd a genfi Egyetemi Könyvtár könyvtárosa lett. Tanít a Könyvtárosképző Intézetben. Verseit, novelláit, könyvismertetéseit közlik svájci lapok és folyóiratok, illetve rádiójátékait a svájci rádió (Sottens). Főleg a genfi könyvtörténettel

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

foglalkozó írásait svájci szaklapok közölték. Jelenleg Genfben él.

Magyar nyelvű művei: A kis tücsök története (versek és mesék, Róma, 1959), Elveszett patakok (versek, Brüsszel, 1960), A csempész (novellák, Róma, 1961), Balladák-énekek (versek, Róma, 1967), Bagoly mondja (irodalmi paródiák, Genf, 1977).

Francia nyelvű művei: Le livre à Genève 1478-1978 (A genfi könyvnyomtatás ötszázéves évfordulójára rendezett kiállítás illusztrált katalógusa, Genève, 1978), Les incunables imprimés à Geneve 1478-1500 (a világon föllelhető genfi ősnyomtatványok illusztrált katalógusa, Genève, 1978), Les incunables de la Bibliotheque de Genève (a Genfi Könyvtár ősnyomtatvány-gyűjteményének illusztrált katalógusa, Genève, 1982).

MÁRTON LÁSZLÓ (Budapest, 1934. augusztus 15.). A Színművészeti Főiskola dramaturg szakán kezdte tanulmányait, az ELTE-en, majd Oxfordban folytatta. A Sorbonne-on szerzett doktorátust közgazdaság- és vállalatvezetés-tanból (1978). Magyarországot első ízben 1948-ban hagyta el. Izráelbe került, ahol 1951-ig élt; másodszor 1956 novemberében, ekkor Angliába került. Reklámpszichológiával és piackutatással foglalkozik. Első írásai Budapesten az *Irodalmi Újság*ban és az *Új Hang*ban jelentek meg. Oxfordi egyetemista korában szerkesztette az *Eszmélet* című irodalmi és kritikai folyóirat néhány megjelent számát Mészáros Istvánnal. A *Magyar Műhely* (Párizs) egyik alapítója Harczi (Czudar D.) Józseffel, Nagy Pállal, Papp Tiborral, Parancs Jánossal és Szakál Imrével, majd 1973-ig társszerktsztője. Több fordítása, tanulmánya és novellája megjelent az újvidéki *Híd*ban. Szakcikkei angol és francia nyelvű könyvekben és folyóiratokban jelennek meg. James Joyce Finnegans Wake című művének magyarra fordításával foglalkozik. Önálló magyar nyelvű kötete eddig nem jelent meg. Jelenleg Párizsban él.

MONOSZLOY DEZSŐ (Budapest, 1923. december 28.). Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetemen jogot végzett (1946), 1946-tól Csehszlovákiában élt. Volt tengerész, vizsgálati fogoly, kiadóvállalati igazgató, rádiószerkesztő, bányász, a külügyi osztály előadója, kőműves és számtantanár. Több kötet műfordítása jelent meg a cseh és szlovák lírából és prózából. 1968-ig a csehszlovákiai Írószövetség magyar titkára volt. Csehszlovákiát 1968 augusztusában hagyta el, előbb Jugoszláviában, majd Ausztriában telepedett le. Több mint húsz hangjátékot írt, amelyeket az osztrák, a német és a svájci rádiók sugároztak. Jelenleg Bécsben él.

Magyar nyelvű művei: Égből üzenek (versek, Budapest, 1941), Gombostűk háborúja (versek, Budapest, 1943), Égetett sienna (regény, Budapest, 1944), Csak egyszer élünk (versek, Pozsony, 1957), Két lányom van (verses regény, Pozsony, 1958), A villamos alatt (válogatott novellák, Pozsony, 1958), Virrasztó szerelem (versek, Pozsony, 1959), Töltés-szimmetria (versek, Pozsony, *1961),* Vadlúdtermő ritka fa (gyermekversek, Pozsony, 1962.), Sivatag (novellák, Pozsony, *1964),* Csók (versek, Pozsony, *1965),* Tetovált angyalok (regény, Pozsony, 1966), Aranykor (válogatott versek, Pozsony, *1966),* Mókus Gergő és az erdő (gyermekversek, Pozsony, *1967),* A milliomos halála (regény, Pozsony, *1969),* Aranymecset (versek, München, *1978),* Menekülés Szodomából (regény, Róma, *1975),* Utolsó vadászat (elbeszélések, New York, *1983).*

Német nyelvű művei: Die letzte Jagd (elbeszélések, kiadás folyamatban, Eisenstadt, *1983).*

NAGY PÁL (Salgótarján, 1934. augusztus 23.). Középiskolai tanulmányait Sárospatakon kezdte, Salgótarjánban érettségizett. Az egri Pedagógiai Főiskola utolsó éves magyar-történelem szakos hallgatója volt, amikor Magyarországot 1956 november végén elhagyta. Franciaországban telepedett le. A Sorbonne Egyetemen francia tanári oklevelet szerzett (1962). A *Magyar Műhely* (Párizs) egyik alapítója Harczi /Czudar D./ Józseffel, Márton Lászlóval, Papp Tiborral, Parancs Jánossal és Szakál Imrével, majd szerkesztője (1978-tól Bujdosó Alpárral és Papp Tiborral). 1972-ben francia íróbarátaival *d'atelier* címen francia nyelvű folyóiratot és könyvkiadót alapított. Kitanulta a nyomdász mesterséget, s gép- és fényszedőként dolgozik. A vizuális irodalom körébe tartozó munkáival gyakran szerepel nemzetközi kiállításokon, avantgarde fesztiválokon. Írásvetítővel 1979 óta dolgozik. Jelenleg Párizsban él.

Magyar nyelvű művei: Reménység, hosszú évek (novellák, Párizs, *1964),* Hampsteadi semmittevők (regény, Párizs, *1968),* Monologium (szövegek, Párizs, *1971),* korszeruség/kortárs irodalom (munkanapló, Párizs, *1978),* Vizuális szöveggyújtemény (Journal in-time, *1978-1983,* Párizs, kiadás folyamatban).

Francia nyelvű művei: Les fainéants de Hampstead (regény, Paris, *1969),* SadisfactionS (vizuális szöveg, Paris, 1977), vizuális szövegekkel, szövegtárgyakkal szerepelt a Magyar Műhely hollandiai kiállításán *(1979).*

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

PAPP TIBOR (Tokaj, 1936. április 2..). A debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban érettségizett. Egyetemre nem vették fel. 1957 januárjában hagyta el Magyarországot. Belgiumban a liege-i Műszaki Egyetem hallgatója lett, ahol mémök-technikusi diplomát szerzett (1960).1960-61: a *Dialogue* című francia nyelvű belga irodalmi lap egyik alapítója és szerkesztője. 1961 őszén telepedett le Párizsban, ahol Harczi /Czudar D./ Józseffel, Márton Lászlóval, Nagy Pállal, Parancs Jánossal és Szakál Imrével *a Magyar Műhely* egyik alapítója és mind a mai napig (1978-tól Bujdosó Alpárral és Nagy Pállal) szerkesztője. 1972-ben francia íróbarátaival *d'atelier* címen francia nyelvű folyóiratot és könyvkiadót alapított. Kitanulta a nyomdász mesterséget, s gép- és fényszedőként dolgozik. A vizuális irodalom körébe tartozó munkáival gyakran szerepel nemzetközi kiállításokon.cavantgarde fesztiválokon. Jelenleg Párizsban é!.

Magyar nyelvű művei: Sánta vasárnap (versek, Párizs, 1964), Elégia két személyhez vagy többhöz (versek, Párizs, 1968), vendégszövegek 1 (vendégszövegek, Párizs, 1971). *Performance-ok:* Szerelmes szavakat (dia-vers, ősbemutató: London, 1980), hAVATÁS (dia-vers, ősbemutató: Wien-Hadersdorf, 1981), annaDante 1. (dia-vers, ősbemutató: Párizs, 1982).

Francia nyelvű művei: Carrousel (dia-vers Vinko Globokar zeneművéhez, ősbemutató: Zenei fesztivál, Zagreb, 1977), Stéphane Mallarmé „Un Coup de Dés jamais n'abolira le Hasard" című verse eredetijének rekonstrukciós kiadása, Paris, 1980), vizuális szövegekkel, szöveg-tárgyakkal szerepelt a Magyar Műhely hollandiai kiállításán (1979), *Performance-ok:* Déville (dia-vers, ősbemutató: Amsterdam, 1979), Textes, avec reperes visuelles (dia-vers, ősbemutató: Paris, 1979), La DÉSnarRATISATION (dia-vers, ősbemutató: Paris, 1981), annaDANTE II. (dia-vers, ősbemutató: Paris, 1982).

PERNECZKY GÉZA (Keszthely, 1936. május 21.). Középiskolai tanulmányait Kaposvárott végezte (1954), utána a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola szaktanárképző tagozatán szerzett zongoratanári oklevelet (1957). Az ELTE-en művészettörténetet és magyar szakot végzett (1962). Előbb a képzőművészeti Alap Könyvkiadójának a szerkesztője (1962-65), majd a *Magyar Nemzet* és az É*let és Irodalom* kritikai rovatának a munkatársa. Képzőművészeti tanulmányai és esszéi az *Új Írás*ban, a *Valóság*ban, a *Kritiká*ban, a *Filozófiai Szemlé*ben és a *Budapester Rundschau*ban jelentek meg. Rendszeresen írt és vezetett képzőművészeti műsorokat a *Magyar Televízióban* (1966-70). Magyarországot 1970 őszén hagyta el. Németországban telepedett le. Gimnáziumi tanár, a *Deutsche Welle,* majd a *Deutschlandfunk* munkatársa. Képzőművészeti tevékenységének egy 1964-65-ös francia-holland tanulmányút adott határozottabb irányt; a grafika és a festészet területéről a koncept-art és a konkrét költészet műfajának a közelébe került. Fotó- és filmkísérletekkel is foglalkozott. 1970 óta képzőművészeti jellegű munkáinak szövegrésze német és angol nyelvű, utóbb magyar nyelven írt tanulmányok mellett egyre több magyar irodalmi jellegű szöveg szerzője. Ezeket, akárcsak képzőművészeti munkáit (fotómappák, pecsétakciók, a „mail-art" és a „koncept-art" körébe vonható füzetek) 50-500 példányban maga jelenteti meg. Jelenleg Kölnben él.

Magyar nyelvű művei: Kortársak szemével (a magyar képzőművészeti kritika története 1896-1945, Budapest, 1967), Klee (A művészetek kiskönyvtára 17, Budapest, 1967), Tanulmányút a Pávakertbe (esszék és tanulmányok, Budapest, 1969), Munkácsy (monográfia, angol, francia és német fordításban is megjelent, Budapest, 1970), Rajzolj velünk! (képzőművészetről gyerekeknek, Budapest, *197z),* A klorofil kora (regény, Köln, 1975), Az imaginárius muskátli (levelek, esszék, útirajzok szövegkollázsa, Köln, 1978), Tíz nap Szilifke (elbeszélések, Köln, 1979), Do it yourself literature, 1. (történetek, Köln, 1981), Hogy van avantgarde, ha nincsen - vagy fordítva, 1-11. (tanulmányok és esszék, Köln, 1983).

SÁRKÖZI MÁTYÁS (Budapest, 1937. július 19.). A nyilas uralmat Balatonkilitin élte át, de apját - Sárközi György írót - 1945. március 8-án a balfi táborban megölték. 1956 elején, Budapesten újságíró lett a *Hétfői Hírlap*nál. Magyarországot 1956 november legvégén hagyta el, Londonban telepedett le. 1957-61: grafikusművésznek készült, majd az angol rádió (BBC) magyar osztályának dolgozott. 1963-66: a Szabad Európa Rádió szerkesztője Münchenben. Londonba visszatérve, tizenegy évig a BBC belső munkatársa. Közben képzőművészeti galériát nyitott. Munkája mellett a londoni egyetemre jár, irodalom és történelem szakra. Jelenleg Londonban él.

Magyar nyelvű művei: Közel és távolban (novellák, München, 1963), Csillagtúra (novellák, London, 1968), Korok és körök (történetek, London, 1973), A Rákosi-korszak irodalompolitikája (tanulmány, London, 1980).

Angol nyelvű művei (Fekete Márton néven): Prominent Hungarians, Home and Abroad (ki kicsoda, München, 1966; London, 1973; London 1979).

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

CS. SZABÓ LÁSZLÓ (Budapest, 1905. november 11.), családi nevén Csekefalvi Szabó László. 1918-ig Kolozsvárott élt. Budapesten és Párizsban volt egyetemi hallgató, Budapesten a Közgazdaságtudományi Egyetemen gazdaságtörténetből szerzett doktorátust (1931). Magyarországon Baumgarten-díjat kapott (1937), a feloszlatott Kisfaludy Társaságnak volt tagja. Budapesten a Kereskedelmi és Iparkamara tisztviselője (1932-35), majd a Magyar Rádió irodalmi osztályvezetője (1935-44), a Magyar Képzőművészeti Főiskolán a művelődéstörténet tanára (1945-48). Magyarországot 1948 végén hagyta el. Előbb Rómában, majd Firenzében élt. 1951-1972 között az angol rádió (BBC) magyar osztályának belső, azóta külső munkatársa. Az Olasz Köztársaság lovagja, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság (Budapest) tiszteletbeli tagja. Jelenleg Londonban él.

Magyar nyelvű művei: F. D. Roosevelt (tanulmány, Budapest, 1935), Hét nap Párizsban (esszé, Budapest, 1936), Egy gondolat bánt engemet (elbeszélés, Fáy Dezső rajzaival, Budapest, 1936), Doveri átkelés (útirajz, Budapest, 1937), Apai örökség (elbeszélések, Budapest, 1937), Levelek a száműzetésből (esszék, Budapest, 1937), Magyar néző (esszé, Budapest, 1939), Fegyveres Európa (esszé, Budapest, 1939), Erdélyben (esszé, Budapest, 1940), A kígyó (kisregény, Budapest, 1941), Erdély öröksége (Makkai Lászlóval, erdélyi emlékírók szöveggyűjteménye 10 kötetben, Budapest, 1941), Három költő, Byron, Shelley, Keats (esszé és antológia, Budapest, 1942), Haza és nagyvilág (esszék, Budapest, 1943), Szerelem (elbeszélések, Budapest, 1944), Két part (cikkek, Budapest, 1946), Márvány és babér (esszé és antológia, Budapest, 1947), Magyar versek Aranytól napjainkig (esszé és antológia, szerk., Róma, 1953), Irgalom (elbeszélések, Róma, 1955), Téli utazás útirajz, München, 19.;6), Félszáz ének és egy játék (versek, München, 1959), Halfejú pásztorbot (útirajz, London, 1960), Ország és irodalom (esszék, Brüsszel, 1963), A nyomozás (útirajz és hangjátékok, Pátkai Ervin rajzaival, Oslo-Bécs, 1966), Hunok nyugaton (esszé, Bartha László rajzaival, München, 1968), Római muzsika (esszé, München, 1970), Száz arany esztendő, 1760-1860 (esszé, London, 1972), Petőfiék (esszé, München, 1973), Pokoltornác (prózaversek, London, 1974), A gyanútlanok (hangjátékok, Bern, 1976), Két tükör közt (beszélgetések Illyés Gyulával, Kabdebó Tamással, Peéry Rezsővel, Pilinszky Jánossal, Siklós Istvánnal és Weöres Sándorral, Bern, 1977), Vérző fantomok (elbeszélések, München, 1979), Hűlő árnyékban (önéletrajzi írások, Bern, 1982), Alkalom (esszék irodalomról, művészetről, Budapest, 1982), Közel s távol (összegyűjtött elbeszélések 1948-1981, Budapest, 1983).

SZTÁRAY ZOLTÁN (Magyarcsaholy, 1918. június 20.). Középiskolába Debrecenben járt, egyetemi tanulmányait a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdasági karán végezte. Előbb a Magyar Általános Hitelbank, majd a Salgó-Tarjáni Kőszénbánya tisztviselője. 1946-tól a Magyar Állami Szénbányák főrevizora, 1947-től az Országos Árhivatal osztályvezetője, műegyetemi előadó. 1948 őszén koholt vádakkal letartóztatták, 1953 végén szabadult. Magyarországot 1956-ban hagyta el, 1958-ig Párizsban élt, majd New Yorkban a Kossuth Foundation igazgatója. 1960-61-ben a brüsszeli *Szemlé*t szerkesztette, 1962 óta a kaliforniai San Bemardinóban végez szociológiai kutatómunkát. Az *Új Látóhatár*-nak (München) 1960-tól főmunkatársa, 1980-tól amerikai szerkesztője. Jelenleg San Bemardinóban él.

Magyar nyelvű művei: Ellenőrzés a szénbányászatban (üzemszervezési tanulmány, Budapest, 1947), Könyvek a magyar forradalomról (bibliográfia, Brüsszel, 1960), Születéskorlátozás Magyarországon (demográfiai dokumentum, Brüsszel, 1961), Haraszthy Ágoston, a kaliforniai szőlőkultúra atyja (életrajz, San Bernardino, 1964), A bukaresti titkos szerződés (dokumentum. München, 1980), A volt recski kényszermunkatábor története (dokumentum, kiadás folyamatban).

Angolnyelvű művei: Death Camp at Recsk (dokumentum, Washington, DC, 1958), From agricultural labourer to smallholder, 1936-1956) szociológiai tanulmány, Brussels, 1959), The Crushing of Hungarian Scouting (dokumentum, New Yorlc, 1959), Hungary, A Survey (tanulmányok, New York, 1959-1960), Books on the Hungarian Revolution, A Biblography (bibliográfia, Brussels, 1960), Birth Control in Hungary Since 1956 (demográfiai dokumentum, Brussels, 1961).

Francia nyelvű művei: Souvenirs du camp de concentration de Recsk (dokumentum, Paris, 1957), Du prolétaire rural au petit paysan (szociológiai tanulmány, Bruxelles, 1959), Les livres sur la révolution hongroise (bibliográfia, Bruxelles, 1960), Controle des naissances en Hongrie depuis 1956 (demográfiai dokumentum, Bruxelles, 1961).

TARDOS TIBOR (Berettyóújfalu, 1918. január 20.). Debrecenben érettségizett, Budapesten gyógyszerészetet, a Sorbonne-on térképészetet tanult. Magyarországot első ízben 1938-ban hagyta el. 1940-ben csatlakozott a francia ellenállási mozgalomhoz. A háború után francia szerkesztőségekben dolgozott. 1947-ben Párizsból visszatért Magyarországra, ettől kezdve a *Szabad Nép* irodalmi nagyriportere lett. A Petőfi Kör-i vitákat követően - Déry Tiborral együtt - kizárták a kommunista pártból. 1957-ben a Déry-Háy-Zelk-Tardos-féle íróper vádlottjaként letartóztatták, 1958 közepéig börtönt viselt. Magyarországot

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

másodízben 1963-ban hagyta el. Franciaországba költözött. Jelenleg Párizsban él.

Magyar nyelvű művei: Jogászfalva (szatíra, Berettyóújfalu, 1935), Gyári belépó (riportok, Budapest, 1949), Elmondta Huda Mihály (regény, Budapest, 1951), Igaz történetek (riportok, Budapest, 1952), Izgalmas órák (regény, Budapest, 1954), Tücsök (novellák, Budapest, 1963).

Francia nyelvű művei: A US Writling Boy (próza, Paris, 1948), Nourrilogé (Jacques Kober-rel, próza, Paris, 1948), L'intérieur du spectre (próza, Paris, 1965), Mini-passeport (Tybor írói álnéven, regény, Paris, 1978), Au nom de la classe ouvriere (Tybor írói álnéven, Kopácsi Sándorral, regény, Paris, 1979), Transitville (ankét, Paris, 1981), Lévrier afghan (szatíra, Paris, 1981).

VÁSÁRHELYI VERA (Kállay Kristófné, Lökösháza, 1922. november 15.). A budapesti Notre Dame de Sion intézetében érettségizett. Magyarországot 1946-ban hagyta el. Huszonöt éven át a *Katolikus Szemle* (Róma) szerkesztőségében dolgozott. Jelenleg Rómában él.

Magyar nyelvű művei: Keserű Babér (novellák, R6ma, 1961), Fondor magány (novellák, Róma, 1974), Fogyó holnapok (novellák, München, 1978).

ZALÁN MAGDA (Medgyes, 1936. május 22.). Hároméves korában került Erdélyből Magyarországra. Az ELTE-en angol-magyar szakos tanári diplomát szerzett (1961). A Magyar Rádió kulturális műsorainak munkatársa volt 1955-től kezdve. Magyarországot 1965-ben hagyta el. Rómában, sok más kenyérkereső pálya után, az olasz rádió-televízió (RAI) munkatársa lett. 1975-ben Kanadában telepedett le, ahol az állami rádió-televízió (CBC) számára készít interjút, irodalmi műsorokat, fordításokat. 1979-ben alapított egy irodalmi kabarét, amelynek egyes műsorait a CBC is sugározta. Nyugaton kezdett publikálni. A magyar közléseken kívül olaszul írt cikkei, novellái, darabjai is megjelentek, főként római irodalmi folyóiratokban *(Sipario, Il Poliedro, Ternpi moderni, I Simboli, Fiera Letteraria* stb.), illetve adták őket rádió- és tv-műsorokban. Kanadában angol nyelvű írásait, fordításban, a *Journal of Canadian Fiction* (Montreal) és a *Canadian Fiction Magazine* (Toronto) közölte. Önálló magyar nyelvű kötete eddig nem *jelent* meg. Jelenleg Torontó-ban él.

Angol nyelvű művei: In a Big Ugly House, Far from Here (önéletrajzi novellák, Victoria B.C., 1983), Stubborn People (irodalmi portré, kiadás folyamatban, 1984).

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004

Csonka irodalom ez, valamit mindig hiányolni kénytelen, még akkor is, ha a magányos írói létezésből eredő kétségeket és szorongásokat sikerült az írónak magában legyőznie. A diaszpóra sokkal lazább, szétesőbb talajt építhet az írói munka alá, mint az etnikailag zárt tömbben elhelyezkedő nemzetiség, amely történelmi múltjával, intézményhálózatával, kiadói és szerkesztői gyakorlatával a történeti folyamatosság és az olvasói megrendelés előnyét biztosítja a szellemi emberek számára. A diaszpóra írója legtöbbször magányosságra kárhoztatva dolgozik, a világ különböző tájain és az irodalmi-írói összetartozás tudatát konferenciák, társaskörök, tanulmányi hetek, irodalmi estek, előadókörutak ritka alkalmai és a bizonytalan publikálási lehetőségek tarthatják ébren. Újra meg újra meg kell küzdenie az írói munkához nélkülözhetetlen hitért és önbizalomért. A külföldön élő magyar író munkavállalásaival, polgári foglalkozásával hozzáépülhet a befogadó idegen ország társadalmához; íróként viszont gyakran társadalmon kívüli jelenség, néma falak között veti papírra a számára oly fontos igéket. Idegen közegben kell az anyanyelvhez, az irodalomhoz fűződő hűségéről tanúskodnia, ami gyakran nyomasztó teherként nehezedik rá és nemegyszer elhallgatást, befulladást eredményez. Szerencsés, ám meglehetősen ritka, aki vállalni tudja a kétnyelvűséget és műveit a befogadó ország nyelvén is megjelentetheti, vagy aki a mostoha körülmények ellenére munkakedvét töretlenül megőrzi. Író és olvasó között szakadozott, hézagos kapcsolat létesülhet, s mivel a közvetítő intézmények – kiadók, szerkesztőségek, egyesületek – nem mindig biztosítják az értékek kiválasztását, a műkedvelő vagy a politikai szenzációkat hajszoló emigráns néha könnyebben érvényesül, mint a szellemi függetlenségére, munkája színvonalára kényes alkotó.

Béládi Miklós (1928-1983)
Jelenkor, Pécs, 1981/7-8.

Ezen írás az eredeti kötet fülszövegeként szerepel. [Mikes International szerk.]

© Copyright Mikes International 2001-2004, EPMSz 1969-2004